

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM BİLİMLERİ PROGRAMI**

YEREL MEDYA BAĞLAMINDA SAMSUN RADYOLARI

Yüksek Lisans Tezi

Cumhur KOCAOĞLU

Danışman
Doç. Dr. Nursel BOLAT

SAMSUN
2022

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM BİLİMLERİ PROGRAMI**

YEREL MEDYA BAĞLAMINDA SAMSUN RADYOLARI

Yüksek Lisans Tezi

Cumhur KOCAOĞLU

Danışman
Doç. Dr. Nursel BOLAT

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Cumhur KOCAOĞLU tarafından, Doç. Dr. Nursel BOLAT danışmanlığında hazırlanan “YEREL MEDYA BAĞLAMINDA SAMSUN RADYOLARI” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 23/12/2022 tarihinde yapılan sınav sonucu oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Nursel BOLAT Ondokuz Mayıs Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ufuk İNAL Ondokuz Mayıs Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Merve ERGÜNEY Samsun Üniversitesi İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar 'da gösterilenlerden oluştuğunu her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

22 / 11 / 2022
Cumhur KOCAOĞLU

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: YEREL MEDYA BAĞLAMINDA SAMSUN RADYOLARI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 16.11.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : 4 %

Tek kaynak oranı : 1 % çıkmıştır.

16 / 11 / 2022
Doç. Dr. Nursel BOLAT

ÖZET

YEREL MEDYA BAĞLAMINDA SAMSUN RADYOLARI

Cumhur KOCAOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Medya ve İletişim Bilimleri Programı
Yüksek Lisans, Kasım/2022
Danışman: Doç. Dr. Nursel BOLAT

Bu çalışmada, Dünyada ve Türkiye’de yerellik ve yerel medya kavramları üzerinden yerel radyoların gelişim süreci incelenmiştir. Korsan radyo yayıncılığının yerel radyo yayıncılığına etkileri ve gelişimine yer verilmiştir. Yerel radyo yayıncılığının Türkiye’de ki tarihçesi; TRT yerel radyoları, Polis Radyosu, Meteorolojinin Sesi Radyosu ve diğer yerel oluşumlar detaylı olarak ele alınmış ayrıca 3984 ve 6112 sayılı yasalar ile oluşan tecimsel yayıncılık; idari, teknik, reklam ve yayın yapılanmalarıyla araştırılmıştır.

Türkiye’de 1927 yılında başlayan radyo yayınları, Sirkeci Postanesinin hoparlörlerinden yankılanırken, Samsun 1928 yılında radyonun cazibesini ve merakını taşıyan ilk reklamları Gülistan Gazinosundan yapmıştır. 1930’lu yıllardan itibaren de Halkevi Radyosu ile yerel radyo yayınları ile tanışmıştır...

Samsun radyo tarihine ışık tutan bu çalışmada, tecimsel radyo yayıncılığının başlangıcı ile 17 ilçede yerel radyoların incelemeleri yapılarak mevcut ve kapanmış radyoların, kurucuları, çalışanları, döneme şahitlik eden kişiler ile görüşülmüş ve görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Samsun’da yerel radyo araştırmalarının yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir

Sözlü tarih yöntemi ile yürütülen bu çalışmada; Samsun’da ki yaklaşık 100 yıllık yayıncılık sürecinde var olan yerel radyolar incelenmiştir. Yapılan belge taramaları, röportajlar ile edinilen bulgulardan sonuca gidilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yerel Medya, Yerel Radyo, Samsun Yerel Radyoları, Sözlü Tarih

ABSTRACT

SAMSUN RADIOS IN THE CONTEXT OF LOCAL MEDIA

Cumhur KOCAOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Institute of Graduate Studies
Department of Communication Sciences
Media and Communication Sciences Programme
Master, November/2022
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nursel BOLAT

In this research, it is observed that the development process of the local radios through the local media term in Turkey and in the World. The effects and the development of the pirate radio broadcasting on local radio broadcasting are included. The history of local radio broadcasting in Turkey; TRT local radios, Polis Radio, Meteorolojinin Sesi Radio and other local formations were discussed in detail, and commercial broadcasting, which was formed by the laws numbered 3984 and 6112, was investigated with administrative, technical, advertising and broadcasting structures.

While the radio broadcasts that started in 1927 in Turkey were echoing from the speaker of the Sirkeci Post Office, Samsun made the first advertisement in 1928 from the Gülistan Gazinosu which had the charm and the curiosity of the radio. Since the 1930s it has met Halkevi Radio and the local radio broadcastings.

In this research, which sheds light on the radio history of Samsun, with the beginning of the commercial radio broadcasting, local radios in 17 districts were examined and interviews were recorded with the founders, employees, and people who witnessed the period of existing and closed radios. It is known that there is hardly any local radio research in Samsun.

In this research conducted with the oral history method; local radios in Samsun during the broadcasting period of about 100 years were examined. The conclusions were drawn from the findings obtained through document scans and interviews.

Keywords: Local Media, Local Radio, The Local Radios of Samsun, Oral History

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Türkiye’de radyonun yüz yıllık serüveninde içerdği anlam, hissettirdikleri, kişiden kişiye değişir elbette... Ama gözler kapanıp da düşünüldüğünde; sobanın çıkardığı çıtır çıtır ses ve yaydığı sıcaklık, dedenin “ajans başlayacak getir radyoyu” cümlesi, evde üstünde dantel örtülü ahşap lambalı bir radyo, diğer tarafta yedekte olan daha pratik kullanımı olduğu için küçük pilli radyo... Çünkü bu radyo istenilen yere taşınabilir. Yaz aylarında balkona, yemek yerken mutfığa, ses cızırtılı çıkmasını diye güzelce ayarı yapılır (ki radyonun üstünde doğru ayar için işaret bile konmuştur).

Ülkede ne oluyor bitiyor oradan öğrenmeye başlanırdı... Başına toplanan ev ahalisi için dışarıya açılan ve çok önemli bilgiler almasını sağlayan devasa bir pencere, çocuklar için sesi duyulan insanların içinde yaşadığı sihirli bir dünya gibiydi... Aaa bir de her zaman 09.40’da başlayan arkası yarın kuşağı eşliğinde kahvaltılar... Düşünüyorum da radyonun insanları bir araya toplama gibi bir özelliği vardı. Hem bir arada olunur hem de herkes elinde ne iş varsa yapabiliirdi. En güzeli de sabit bir yere bakma zorunluluğu olmadan, yani radyo hem birleştirici hem de özgürleştiriciydi. Çelişkili gibi görünse de durum böyleydi.

Birçok insanın hayatına radyolar tekrar 90’lı yıllarda girdi. Yerel radyolar kuruldu. Her kesime hitap eden kanallar ve programlar oluştu. O zamanlar sosyal medya yok, cep telefonları yok, yerel olduğu için de ulusal radyolara göre ulaşılabilirliği çok daha kolay. O dönemlerde birbirini sevenler bir sistem geliştirmişlerdi. Evin telefonunu bir dakika içinde iki kere çaldırıp kapatmak gibi. Bu ne anlama geliyordu, “radyoyu aç birazdan sana bir şarkı göndereceğim”. Tabii ki isimler aşikâr olmazdı, rumuzlar kullanılırdı. “Çılgın Âşıktan Pembe Gülüne” gibi... Yerel radyolar aracılığı ile sevdiğini açıklayanlar, evlilik teklifi yapanlar da vardı. Bir de şimdi sosyal medyada yazılarla falan akıllı ol aklını alırım gibi “atarlı” göndermeler var ya, 90’lı yıllarda da şarkılarla yapılırdı. Radyo programları aynı zamanda interaktifti. Telefonla bağlanarak bir şeyler söyleyebilir ya da şarkı isteyebilirdin, istediğin şarkıyı istediğine gönderebilirdin. Şimdi hiç eskiye özlem, nostalji falan gibi düşünülmesin, iletişimin sınırlı olduğu dönemlerde böyle şeyler inanılmaz mutluluk verirdi.

Şimdiki gençlerin de mutlaka ruhunu okşayan şeyler vardır ama bu tadı alamayacak olduğunu bilmek üzücü... Genel olarak değerlendirdiğimde radyolar yalnızlık giderici araçlardı aslında... Ben radyonun özellikle modern kent hayatında giderek yalnızlaşan insan için bir arkadaş vazifesi gördüğüne inanıyorum. Özellikle tek başına seyahat eden veya tek başına olan insanların arkadaşı, dostu oluyor. Eğer yalnızsanız evde, radyo spikerinin sesi doldurur imdadınıza yetişir. Özellikle sabah kalktığınızda kahvaltı masasında yalnız değilsinizdir. Güne evin havasını renklendiren esprilerle başlarsınız, sanki konuşan kişi yan odanızdaymış gibi ve kendinizi bir nevi düşünmekten, iç sıkıntılardan da korumuş olursunuz. Yani bir ses ister insan, yalnızlığı sevmez. Bir soluk olsun ister. Radyocunun sohbeti muhabbeti insanı yalnızlıktan kurtarır. Hem ulaşılması kolay bir araç, özel bir zaman ayırmanız gerekmiyor. Ruhsal durumuna göre, çıkan şarkıları yorumluyor kişi... Karşılarına yeni bir ses, yeni bir şarkı, yeni bir umut çıkabiliyor. Sunucuların anlatacağı hikâyeleri dinlemek için, belki de kendi müzik listelerinden sıkıldıkları için artık radyolardaki sürpriz şarkıları dinlemeyi tercih ediyorlar.

Radyo üzerine yazılan onlarca yazının arasına ilıştirmek üzere Samsun kokan, 25 yıllık tecrübenin ardından gelen 3 yıllık bir araştırma serüveni. Sözlü tarih yöntemi ile toplanan anılar, görüşme sağladığım 300’ü aşkın kişi. Teze kaynak olanlar ve kaynaklara ulaşmama yardım edenler. Hangi birisinin ismini yazmalıyım teşekkür etmeliyim, bilemedim. Onlar radyonun frekansında olanlardı benim için. İsimlerinden çok yaptıklarıyla hatırlanacaklar. Belki şu şekilde teşekkür etmek doğru olacaktır. Her bir cümlede kişiler kendini bulacaktır. Öncelikle Araştırma süresince sabrını ve bilgilerini benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Nursel Bolat’a ve;

Artık meraktır, hobidir, paradır, ticarettir, radyo kurmak için ellerindeki avuçlarındaki her şeyi satıp “mark yapıp”, verici, dek, kaset peşinde koşanlara, Sevdiği kadının, çocuklarının, torunlarının, isimleriyle radyo kuranlara, Bir kuruş kazancı olmadan yayın yapan, yayın susmasın diye radyoda yatan kalkan sunuculara, çalışanlara. Mikrofondan Ses veren isimli /rumuzlu herkese, Radyo reklamlarını montajlayanlara, seslendirenlere, reklam almak için sokak sokak gezenlere, Radyo vericileri bölgelerinde, bekleyen bekçilere, görevlilere, Yoğun kar yağışında arıza gidermek için dağ tepe tırmanan herkese,

“Radyomu istiyorum” kurdelesini takıp destek verenlere,
İstek vermek için jetonlu kulübelerde sabahlara kadar radyonun telefonunu
düşürmeye çalışanlara,
Elindeki “istek kâğıdını” yolları arşınlayıp radyonun penceresinden içeri verenlere,
Üşenmeden sayfalar dolusu mektup yazanlara, dudakları ile mühürleyenlere,
Mesajlarıyla, metrelerce uzayan faks kâğıtlarını dolduranlara,
Saat kaç olursa olsun ellerinde dolmalar böreklerle kapılara gelip, acıkan radyo
sunucusunun anonsuna cevap verenlere,
Sevgilisinin isteğini duyabilmek için radyo başından ayrılmayanlara,
Elde radyo sokak sokak, ilçe ilçe gezen, bozulanı tamir eden, olmadı yeniden
yapan, yeni yeni radyolar kuran, gerektiğinde sunuculara, radyo sahiplerine
kılavuzluk eden mahallenin, köyün, kasabanın, ilin radyo tamircilerine,
İlk kaseti biz çalacağız diye cebindeki son parayı harcayanlara,
Eskilerin radyocusu, yenilerin ziraat mühendisine ve tiyatromuzun psikoloğuna
teşekkür ediyorum...

Cumhur KOCAOĞLU

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. YEREL RADYOCULUK.....	9
2.1. Yerel Radyo Kavramı.....	9
2.2. Yerel Radyo Yayıncılığı.....	15
2.3. Yerel Radyo Yayıncılığının Önemi.....	16
2.4. Dünya’da Yerel Radyo Yayınları ve Gelişimi.....	17
2.4.1. Korsan Radyo Yayınları.....	17
2.4.2. Fransa.....	21
2.4.3. İtalya.....	22
2.4.4. Hollanda.....	22
2.4.5. Norveç.....	22
2.4.6. Almanya.....	23
2.4.7. Kanada.....	23
2.4.8. İspanya.....	24
2.5. Türkiye’de Yerel Radyo Yayıncılığı.....	24
2.5.1. Tekel Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar.....	26
2.5.1.1. Kamu Tüzel Kuruluşlarınca İşletilen İstasyonlar.....	27
2.5.1.1.1. Meteorolojinin Sesi Radyosu.....	27
2.5.1.1.2. Türkiye Polis Radyosu.....	33
2.5.1.1.3. EKİ (Ereğli Kömür İşletmeleri) Eğitim Radyosu.....	37
2.5.1.1.4. İzmir Fuar Radyosu (İzmir Radyosu).....	37
2.5.1.1.5. Toprak Ofisinin Sesi Radyosu.....	38
2.5.1.2. Askeri Kurumlara Bağlı Radyolar.....	38
2.5.1.2.1. Ankara Mamak Ordu Radyosu.....	38
2.5.1.2.2. Havacıların Sesi Radyosu.....	39
2.5.1.3. Yabancı Devlet Kuruluşlarınca İşletilen İstasyonlar.....	39
2.5.1.4. Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Okul Radyoları.....	39
2.5.1.5. Üniversitelere Bağlı İstasyonlar.....	40
2.5.1.5.1. İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu.....	40
2.5.1.5.2. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Radyosu.....	40
2.5.1.6. TRT Radyoları.....	40
2.5.1.6.1. TRT Bölge Radyoları.....	41
2.5.1.6.2. TRT Turizm Radyosu.....	42
2.5.1.6.3. TRT Hatay İl Radyosu.....	42
2.5.1.6.4. TRT Kent Radyoları.....	42
2.5.1.6.4.1. TRT Kent Radyo Ankara.....	43
2.5.1.6.4.2. TRT Kent Radyo İzmir.....	43
2.5.1.6.4.3. TRT Kent Radyo İstanbul.....	44
2.5.2. Deregülasyon Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar.....	45
2.5.2.1. Belediye Radyoları.....	45
2.5.2.2. Topluluk Radyoları.....	46
2.5.2.3. Üniversite Radyoları.....	47
2.5.2.4. Siyasi Parti Sempatizanı Radyolar.....	47

2.5.3. 3984 Sayılı Yasa ve Sonrası Dönem	48
2.6. Türkiye’de Tecimsel Yayıncılıkla Değişen Yerel Radyo Yayıncılığı.....	48
2.6.1.3984 Sayılı Kanun ve Sonrası Yasal Düzenlemeler	49
2.6.2.Tecimsel Radyo Yayıncılığı Kavramı	53
2.6.3.Tecimsel Radyo Yayıncılığı ile Radyoların Konumlandırılmaları.....	54
2.6.3.1. Karasal Yayın Ortamı.....	55
2.6.3.1.1. Ulusal Radyo (R1).....	55
2.6.3.1.2. Bölgesel Radyo (R2)	55
2.6.3.1.3. Yerel Radyo (R3)	56
2.6.3.2. İnternet Yayın Ortamı.....	56
2.6.3.3. Uydu Yayın Ortamı	56
2.6.3.4. Kablo Yayın Ortamı	56
2.6.4. Tecimsel Radyoların Yapılanmaları.....	57
2.6.4.1. Tecimsel Yerel Radyolarda Yayıncılık	57
2.6.4.2. Tecimsel Yerel Radyolarda Reklam.....	60
2.6.4.2.1. Radyo Reklamlarının Avantajları ve Dezavantajları	61
2.6.4.2.2. Radyo Reklam Mecraları.....	62
2.6.4.2.2.1. Reklam Kuşağı	62
2.6.4.2.2.1.1. Reklam Spotu	64
2.6.4.2.2.1.1.1. Anons.....	64
2.6.4.2.2.1.1.2. Cıngıl (Jingle).....	65
2.6.4.2.2.1.2. Kamu Spotu	65
2.6.4.2.2.1.2.1. Öncelikli Yayın.....	66
2.6.4.2.2.2. Özel Reklam Kuşağı.....	68
2.6.4.2.2.2.1. DJ Talk / Ürün Yerleştirme	68
2.6.4.2.2.2.2. Sponsorluk / Program Destekleme ..	71
2.6.4.2.2.2.3. Tele Alışveriş/Doğrudan Pazarlama	72
2.6.4.2.2.3. Diğer Reklam.....	72
2.6.4.3. Tecimsel Yerel Radyolarda İdari Yapı.....	73
2.6.4.4. Tecimsel Yerel Radyolarda Teknik Yapı	77
2.6.4.4.1. Stüdyolar	77
2.6.4.4.2. Verici ve Aktarım Sistemleri	79
2.7. Dijitalleşme Süreci ile Yerel Radyo Yayıncılığında Değişim.....	80
2.7.1. Digital Audio Broadcasting (DAB) Teknolojisi.....	82
2.7.2. Uydu Yayıncılığı (Satellite Radio).....	83
2.7.3. İnternet Radyo (Web Radio)	84
2.7.3.1. Podcast.....	85
3. SAMSUN YEREL RADYOCULUĞU	88
3.1. Samsun’da Yerel Radyoculuğun Tarihsel Süreci (Tekel Dönemi)	88
3.1.1. Samsun Halkevi Radyosu.....	89
3.1.2. Samsun Amerikan Üssü Radar Radyosu.....	100
3.1.3. Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu	106
3.1.4. Samsun Fuar Radyosu	118
3.1.5. Tele Radyo	127
3.1.6. Power Elektronik.....	131
3.2. Tecimsel Yayıncılıkla Samsun’da İlk Yerel Radyoculuk	134
3.2.1. Altay Elektronik	135
3.2.2. Özge Elektronik.....	137
3.2.3. Saki Elektronik	139
3.2.4. Atex Elektronik	141
3.2.5. Altın Elektronik	144
3.2.6. Nazar Elektronik.....	147
3.2.7. Samsun Karasal Radyo/TV Yayın Aktarım Bölgeleri (İstasyonlar)	149
3.2.7.1. Radyo İstasyonlarının Teknik Yapılanmaları.....	154
3.2.8. Ajans K.....	159

3.3. Samsun Yerel Radyoları.....	166
3.3.1. Radyo Kulüp.....	167
3.3.2. Radyo Gerçek.....	173
3.3.3. Merkez FM.....	176
3.3.4. Haber Radyo.....	178
3.3.5. Çağrı FM.....	183
3.3.6. Tempo FM.....	187
3.3.7. Fıstık FM.....	190
3.3.8. Barış FM.....	192
3.3.9. BRT FM.....	195
3.3.10. Radyo Moda.....	198
4. SAMSUN'DA TECİMSEL YEREL RADYOCULUKTA KAPANAN RADYOLARIN YAPISAL VE İÇERİK ANALİZLERİ.....	201
4.1. Yöntem.....	201
4.1.1. Sözlü Tarih.....	201
4.1.2. Çalışmanın Örnekleme.....	206
4.1.3. Çalışmanın Problemi ve Soruları.....	206
4.1.4. Araştırmanın Önemi.....	208
4.1.5. Çalışmanın Amacı.....	209
4.2. Samsun'da Tecimsel Radyoculukta Kapanan Radyolar.....	209
4.2.1. Yayın Hakkı Devam Eden Radyolar.....	210
4.2.1.1. ÇRT (Çarşamba Radyo TV).....	210
4.2.1.2. Atak FM.....	212
4.2.1.3. Adige Radyo.....	214
4.2.1.4. Tutku FM.....	216
4.2.1.5. Klas FM.....	217
4.2.2. Kapanan Radyolar.....	219
4.2.2.1. Samsun Merkez İlçe Radyoları.....	219
4.2.2.1.1. Radyo Hayat.....	219
4.2.2.1.2. Cansın FM.....	221
4.2.2.1.3. Radyo Tek (1).....	224
4.2.2.1.4. Radyo Tek (2).....	224
4.2.2.1.5. Orkar FM.....	228
4.2.2.1.6. Radyo İlkadım.....	231
4.2.2.1.7. Medya FM.....	235
4.2.2.1.8. Radyo Metro.....	242
4.2.2.1.9. Taflan FM.....	246
4.2.2.1.10. Radyo 55.....	249
4.2.2.1.11. Cosmos FM.....	251
4.2.2.1.12. Cosmos 55 FM.....	253
4.2.2.1.13. Radyo Aktif.....	255
4.2.2.1.14. 19 Mayıs FM.....	257
4.2.2.1.15. Sam FM.....	262
4.2.2.1.16. Ayyıldız FM.....	265
4.2.2.1.17. Radyo 2000.....	268
4.2.2.1.18. Tempo FM.....	272
4.2.2.1.19. Star Başar FM.....	274
4.2.2.1.20. Çılgın Radyo.....	277
4.2.2.1.21. Çağrı FM.....	279
4.2.2.1.22. Samsun FM.....	283
4.2.2.1.23. Radyo FM.....	284
4.2.2.1.24. Radyo Mega.....	286
4.2.2.1.25. Esinti FM.....	287
4.2.2.1.26. Oscar FM.....	288
4.2.2.1.27. Flash FM.....	289

4.2.2.1.28. OMÜ Radyo	290
4.2.2.1.29. Allah Biliyor FM.....	294
4.2.2.1.30. Duygu FM	296
4.2.2.1.31. KAP FM (Karadeniz Power FM)	298
4.2.2.2. Samsun/Bafra Radyoları.....	300
4.2.2.2.1. 103 FM	300
4.2.2.2.2. Radyo Mega.....	302
4.2.2.2.3. Hilal FM	304
4.2.2.2.4. Gözde FM.....	307
4.2.2.2.5. Genç FM.....	309
4.2.2.2.6. Bafra FM	310
4.2.2.2.7. Yaşam Radyo.....	313
4.2.2.2.8. Çağrı FM	315
4.2.2.2.9. Yıldız FM	319
4.2.2.2.10. Altinkaya FM.....	320
4.2.2.2.11. Tempo FM.....	323
4.2.2.3. Samsun/Alaçam Radyoları	325
4.2.2.3.1. Alaçam'ın Sesi Radyosu.....	325
4.2.2.3.2. Alaçam Süper FM.....	327
4.2.2.4. Samsun/Yakakent Radyoları	329
4.2.2.4.1. Kent FM.....	329
4.2.2.4.2. Sahil FM	331
4.2.2.5. Samsun/Lâdik Radyoları	333
4.2.2.5.1. Duygu FM	333
4.2.2.6. Samsun/Kavak Radyoları	334
4.2.2.6.1. Show Radyo.....	334
4.2.2.6.2. Aktif FM.....	336
4.2.2.7. Samsun/Vezirköprü Radyoları	337
4.2.2.7.1. Vezirköprü FM	337
4.2.2.7.2. Radyo Fon	340
4.2.2.8. Samsun/Salıpazarı Radyoları.....	343
4.2.2.8.1. Radyo Şen.....	343
4.2.2.9. Samsun/Tekkeköy Radyoları.....	345
4.2.2.9.1. Radyo Tek FM.....	345
4.2.2.10. Samsun/Terme Radyoları	347
4.2.2.10.1. Terme Süper FM.....	348
4.2.2.10.2. Gülüm FM	349
4.2.2.10.3. Terme FM.....	350
4.2.2.10.4. Klas FM.....	352
4.2.2.10.5. Alem FM	354
4.2.2.11. Samsun/Havza Radyoları	356
4.2.2.11.1. Havza FM	356
4.2.2.11.2. Havza Merkez FM.....	361
4.2.2.11.3. Havza Ses FM.....	365
4.2.2.11.4. Gerçek Radyo	371
4.2.2.12. Samsun/Ayvacık Radyoları	372
4.2.2.12.1. Ayvacık FM.....	372
4.2.2.13. Samsun/Çarşamba Radyoları.....	374
4.2.2.13.1. Zerey FM.....	374
4.2.2.13.2. Yıldız FM	375
4.2.2.13.3. Afacan FM.....	377
4.2.2.13.4. Buse FM	381
4.2.2.13.5. Can FM.....	382
4.2.2.13.6. Çarşamba FM	384
4.2.2.13.7. Erciyes FM	386

4.2.2.13.8. Radyo 55.....	391
4.2.2.13.9. Radyo Tek	394
4.2.2.13.10.Yeşilırmak FM.....	398
4.2.3. Detaylı Bilgi Bulunamayan Radyolar	402
5. SONUÇ.....	404
KAYNAKLAR.....	412
GÖRÜŞMELER.....	429
EKLER.....	435
ÖZGEÇMİŞ.....	436

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFRTS	: American Forces Radio and Television Service
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
ANTRAK	: Ankara Telsiz ve Radyo Amatörleri Kurumu
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ATV	: Aktif Televizyon Prodüksiyon A.Ş.
BBC	: British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayıncı Kuruluş)
BTK	: Bilişim Teknolojileri Kurumu
BRT	: Bafra Radyo TV
BYTGM	: Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü
CBS	: Columbia Broadcasting System
CCETT	: Centre Commun d'Etudes de Telediffusion et Telecommunications
CD	: Compact Disc
CEO	: Chief Executive Officer
CRTC	: Conseil de la Radiodiffusion et des Telecommunications Canadiennes (Kanada Yayıncılık ve Telekomünikasyon Konseyi)
ÇRT	: Çarşamba Radyo TV
DAB	: Digital Audio Broadcasting
DARC	: Deutscher Amateur Radio Club (Alman Amatör Radyo Kulübü)
DAT	: Dijital Audio Tape
DJ	: Disk Jokey
DRM	: Digital Radio Mondial
DVB-H	: Digital Video Broadcasting-Handheld
DX	: Amatör Telsizcilik
DW	: Deutsche Welle
EKF	: Extended Kalman Filter
EKİ	: Ereğli Kömür İşletmeleri
EMO	: Elektrik Mühendisleri Odası
FM	: Frekans Modülasyonu
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSM	: Global System for Mobile Communications
GPS	: Global Positioning System

IP	: Internet Protokolü
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İMÇ	: İstanbul Manifaturacılar Çarşısı
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KHz	: Kiloherzt
KW	: Kilovat
MD	: Mini Disc
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MP3	: MPEG-1 Audio Layer III
MSG	: Musiki Eser Sahipleri Grubu Meslek Birliği
MÜYAP	: Müzik Yapımcıları Derneği
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NBC	: National Broadcasting Company
PTT	: Posta Telefon Telgraf İşletmesi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OMÜ	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
PLL	: Phase Lock Loop
PR	: Public Relations
PTT	: Posta, Telefon, Telgraf İşletmesi
RATEM	: Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği
RDS	: Radio Data System
RF	: Radyo Frekans
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
RTV	: Radyo Televizyon
RTYK	: Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu
RSS	: Really Simple Syndication
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SRT	: Samsun Radyo Televizyon
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
THK	: Türk Hava Kurumu
THM	: Türk Halk Müziği
TKP	: Türkiye Komünist Partisi

TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TRAC	: Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSM	: Türk Sanat Müziği
TTTAŞ	: Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi
TUSLOG	: The United States Logistics Group
TÜRKSAT	: Türk Uydu Operatör Şirketi
VHS	: Video Home System
WAV	: Waveform Audio File Format

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Yapılarına göre yerel radyolar.....	10
Şekil 2.2. REM Adası, korsan radyo platformu	18
Şekil 2.3. Ross Revenge Gemisi / Radio Caroline 1983	19
Şekil 2.4. Korsan radyoların amaçlarına göre sınıflandırılması	20
Şekil 2.5. Türkiye’de radyo yayıncılığı dönemleri.....	25
Şekil 2.6. Meteorolojinin Sesi Radyosu logo	27
Şekil 2.7. Meteorolojinin Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmeni Emine Ertürk Karaaslan.....	28
Şekil 2.8. Meteorolojinin Sesi Radyosu stüdyo.....	30
Şekil 2.9. Meteorolojinin Sesi Radyosu prodüksiyon stüdyosu	31
Şekil 2.10. Polis Radyosu haber	34
Şekil 2.11. Polis Radyosu.....	35
Şekil 2.12. Polis Radyosu.....	36
Şekil 2.13. Polis Radyosu canlı yayın aracı ve Ankara stüdyoları	37
Şekil 2.14. Tecimsel radyoların yapılanmaları.....	57
Şekil 2.15. Radyo reklam mecraları	62
Şekil 2.16. Medya kuruluşları merkezi örgüt şeması	74
Şekil 2.17. Büyük radyo fonksiyonel örgüt yapısı	75
Şekil 2.18. Orta ölçekli radyo idari yapısı	75
Şekil 2.19. TRT organizasyon şeması	76
Şekil 2.20. Radyo yayın stüdyosu	78
Şekil 2.21. Radyo yapım stüdyosu (prodüksiyon).....	79
Şekil 2.22. Verici kulesi	79
Şekil 2.23. Vericiden uzaklığın bir fonksiyonu olarak analog ve dijital sinyaller için radyo alım kalitesi.....	81
Şekil 3.1. Gülistan Gazinosu	89
Şekil 3.2. Samsun Halkevi Radyosu.....	90
Şekil 3.3. 23 Nisan Çocuk Haftası Programı.....	92
Şekil 3.4. Yayın İşleri.....	93
Şekil 3.5. Samsun Halkevi Binası	94
Şekil 3.6. Samsun Halkevi Temsil Kolu Oyuncuları.....	96
Şekil 3.7. Belediye talimatname haberi.....	96
Şekil 3.8. Radyo gazete reklamları.....	97
Şekil 3.9. Radyo gazete reklamları.....	98
Şekil 3.10. Ruhsatname	101

Şekil 3.11. TUSLOG DET 3-2, Samsun	102
Şekil 3.12. AFRTS radyo personeli Samsun	103
Şekil 3.13. Samsun Radar Üssü radyo stüdyosu	104
Şekil 3.14. Samsun Radar Üssü Radyosu plak arşivinden	104
Şekil 3.15. Grup Kent Radar Konseri, 1969.....	105
Şekil 3.16. Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu ve Okul Müdürü Turan Birinci	109
Şekil 3.17. Samsun Eğitim Enstitüsü binası	111
Şekil 3.18. Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu	112
Şekil 3.19. Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu	113
Şekil 3.20. Samsun Eğitim Enstitüsü öğretmenleri	116
Şekil 3.21. Bedia Kars	117
Şekil 3.22. Tulga Gerçek Reklam Ajansı	120
Şekil 3.23. Tulga Gerçek Reklam Ajansı	121
Şekil 3.24. Semih Taytak, 1974	123
Şekil 3.25. Semih Taytak anons	124
Şekil 3.26. Alpa, Samsun Fuarı standı	126
Şekil 3.27. Tevrat Yılmaz ve babası.....	127
Şekil 3.28. Murat Yılmaz ile yüz yüze görüşmeden.....	129
Şekil 3.29. Tele Radyo	131
Şekil 3.30. Aytekin Demiröz.....	132
Şekil 3.31. Turgut Altay ile yüz yüze görüşmeden	136
Şekil 3.32. Ahmet Köse ile yüz yüze görüşmeden	138
Şekil 3.33. Salim Özcan ile yüz yüze görüşmeden.....	140
Şekil 3.34. Kenan Sarıçam ile yüz yüze görüşmeden.....	141
Şekil 3.35. Üretilen TV yayın masası ve BSA 101 TV vericisi	142
Şekil 3.36. Samsun Bakacak Tepesinde bulunan Kenan Sarıçam'a ait verici kulesi	144
Şekil 3.37. Bekir Altın ile yüz yüze görüşmeden	146
Şekil 3.38. Mehmet Demiral ile yüz yüze görüşmeden.....	149
Şekil 3.39. Samsun Gürgenyatak Köyü Bakacak Tepesi, Radyo/TV vericiler bölgesi.....	150
Şekil 3.40. Samsun Kocadağ Üçpınar Tepesi, Radyo/TV vericiler bölgesi.....	151
Şekil 3.41. Bafra/Su Deposu, eski Radyo/TV vericiler bölgesi	152
Şekil 3.42. Bafra/Çetinkaya Mahallesi, Radyo/TV vericiler bölgesi	152
Şekil 3.43. Vezirköprü/Akören, eski Radyo/TV vericiler bölgesi.....	153
Şekil 3.44. Vezirköprü/Akören, eski Radyo/TV vericiler bölgesi.....	153
Şekil 3.45. Havza/Karşıyaka Değirmenüstü Mahallesi eski Radyo/TV vericiler bölgesi .	154
Şekil 3.46. Terme/Tempo FM çatı anteni.....	154

Şekil 3.47. Kule ve alıcı link	155
Şekil 3.48. Verici Odası	155
Şekil 3.49. Kış şartlarında vericiler bölgesi.....	156
Şekil 3.50. Verici kulübesi jeneratör bakımı	157
Şekil 3.51. İbrahim Coşgun ile yüz yüze görüşmeden	158
Şekil 3.52. Kaan Uğur Yücekent, Radyo İlkadım stüdyo, 1994	160
Şekil 3.53. ‘Kan aranıyor anons metni’ şablonu	162
Şekil 3.54. Reklam yayın tablosu	163
Şekil 3.55. Kaan Uğur Yücekent ile yüz yüze görüşmeden	164
Şekil 3.56. Ajans K, programcılarının uyması gereken kurallar	165
Şekil 3.57. Ajans K, yaptırım uygulaması.....	165
Şekil 3.58. Ajans K, disiplini bozucu davranışlar ve yaptırımlar uygulaması	166
Şekil 3.59. Ercüment Mutlu ile yüz yüze görüşmeden.....	169
Şekil 3.60. Radyo Kulüp stüdyo, 1997.....	170
Şekil 3.61. Radyo Kulüp programcıları, 1998.....	171
Şekil 3.62. Dinleyici mektubu, 1999	172
Şekil 3.63. Yurtdışı dinleyici mektubu, 1999	172
Şekil 3.64. Hayati Kaynar ile yüz yüze görüşmeden.....	173
Şekil 3.65. Bertan Rona.....	175
Şekil 3.66. Cüneyt Turguter ile yüz yüze görüşmeden.....	176
Şekil 3.67. Merkez FM stüdyo	177
Şekil 3.68. Ahmet Şenocak ile yüz yüze görüşmeden.....	179
Şekil 3.69. Adnan Ölmez, 2015	180
Şekil 3.70. Haber Radyo, gazete haberi	181
Şekil 3.71. Haber Radyo canlı yayın aracı	182
Şekil 3.72. Şaban Çalışkan ile yüz yüze görüşmeden	184
Şekil 3.73. Mustafa Bektaş Altay ile yüz yüze görüşmeden	185
Şekil 3.74. Çağrı FM, müzik programı.....	186
Şekil 3.75. Çağrı FM gazete haberi	187
Şekil 3.76. Yaşar Ayyıldız ile yüz yüze görüşmeden.....	188
Şekil 3.77. Kumru Soylu ile yüz yüze görüşmeden	189
Şekil 3.78. Fıstık FM logo.....	191
Şekil 3.79. Ali Osman Hayta ile yüz yüze görüşmeden	192
Şekil 3.80. Nihat Kale ile yüz yüze görüşmeden.....	193
Şekil 3.81. Barış FM stüdyo	194
Şekil 3.82. BRT FM stüdyo 1997, Hakan Kaya.....	196

Şekil 3.83. BRT FM stüdyo, 2006.....	197
Şekil 3.84. BRT FM, Özgür Yüksel Taş, 2004	198
Şekil 3.85. Murat Demirel	199
Şekil 3.86. Radyo Moda logo	200
Şekil 4.1. Faruk Tak ile yüz yüze görüşmeden	211
Şekil 4.2. İrfan Zerey, Atak FM 1994	213
Şekil 4.3. Atak FM stüdyo 1994.....	214
Şekil 4.4. Kenan Sarıçam, Gürgenyatak vericiler bölgesi	215
Şekil 4.5. Tutku FM stüdyo.....	217
Şekil 4.6. Ercan Üstün, Klas FM stüdyo	218
Şekil 4.7. Radyo Hayat yayın stüdyosu, Sema Gökçe, 2000	220
Şekil 4.8. Radyo Hayat konuğu, Kırış	221
Şekil 4.9. Zafer Hıncal ile yüz yüze görüşmeden.....	222
Şekil 4.10. Nihat Yılmaz	226
Şekil 4.11. Radyo Tek	227
Şekil 4.12. Murat Göğebakan röportajı	228
Şekil 4.13. Avni Demir ile yüz yüze görüşmeden.....	229
Şekil 4.14. Aytekin Turgut ile yüz yüze görüşmeden	231
Şekil 4.15. Radyo İlkadım stüdyo, Mehmet Çömez, 1994.....	233
Şekil 4.16. Radyo İlkadım, Zeki Samangöl, 1993	234
Şekil 4.17. Makbule Efe Baysal ile yüz yüze görüşmeden	235
Şekil 4.18. Medya FM	237
Şekil 4.19. Medya FM çalışanları, 1993	238
Şekil 4.20. Suat Baysal ile yüz yüze görüşmeden	239
Şekil 4.21. Medya FM halk konserleri, Suavi	240
Şekil 4.22. Güray Aydın, Medya FM stüdyo 1998	241
Şekil 4.23. Medya FM, konser Edip Akbayram	242
Şekil 4.24. İbrahim Köksal ile yüz yüze görüşmeden	243
Şekil 4.25. Radyo Metro stüdyo, 1996	244
Şekil 4.26. Taflan FM stüdyo, 1993	246
Şekil 4.27. İlker Bayar yayın öncesi hazırlık, 1993	247
Şekil 4.28. 1993 yılı Samsun radyolarından bazıları	248
Şekil 4.29. Taflan FM dinleyici grupları örneği	248
Şekil 4.30. Taflan FM dinleyici röportajları	249
Şekil 4.31. Oğuz Kakıcı	250
Şekil 4.32. Oda Tiyatrosu broşür reklamı	251

Şekil 4.33. Yonca Kakıcı, Cosmos Dergisi	252
Şekil 4.34 Yonca ve Oğuz Kakıcı	254
Şekil 4.35 Canlı yayında nikah	255
Şekil 4.36 Hürcan Aral ve Sedat Urkaya ile yüz yüze görüşmeden	257
Şekil 4.37 Kemal Babacan, 19 Mayıs FM stüdyo	261
Şekil 4.38 19 Mayıs FM stüdyo	262
Şekil 4.39 Nihat Alparslan ile yüz yüze görüşmeden	263
Şekil 4.40 Sam FM stüdyo	265
Şekil 4.41 Zübeyir Güngör Uslu ile yüz yüze görüşmeden	266
Şekil 4.42 Cengiz Peker, Radyo 2000 stüdyo, 1995	268
Şekil 4.43 Radyo 2000 kartvizit	269
Şekil 4.44 Radyo 2000, 'Party 2000' davetiye	270
Şekil 4.45 Radyo 2000 dinleyici istek	271
Şekil 4.46 Radyo 2000 reklam ordino	271
Şekil 4.47 Şahin Saraç ile yüz yüze görüşmeden	273
Şekil 4.48 Nimet Kaçak ile yüz yüze görüşmeden	274
Şekil 4.49 Star Başar FM stüdyo	275
Şekil 4.50 Labirent yarışma programı tanıtım afişi	276
Şekil 4.51 Koray Şenyürek ile yüz yüze görüşmeden	278
Şekil 4.52 Çılgın Radyo vericisine vurulan yayın kesme mührü	279
Şekil 4.53. Kadir Topçu ile yüz yüze görüşmeden	280
Şekil 4.54 Çağrı FM, açılış haberi	281
Şekil 4.55 Çağrı FM kartvizit	282
Şekil 4.56 Çağrı FM stüdyo	282
Şekil 4.57 Sabahattin Usta ile yüz yüze görüşmeden	284
Şekil 4.58 Turgay Sahil, Radyo FM kurucusu	285
Şekil 4.59 Ayhan Köksal	288
Şekil 4.60 Büşra Uysal, OMÜ Radyo stüdyo, 2010	291
Şekil 4.61 Dönemin OMÜ Rektörü Hüseyin Akan	292
Şekil 4.62 OMÜ Radyo logo	292
Şekil 4.63 OMÜ Radyo Televizyon ve İletişim Kulübü	293
Şekil 4.64 OMÜ Radyo programcıları	294
Şekil 4.65 Duygu FM kimlik kartı	296
Şekil 4.66 Duygu FM stüdyo, 1995	297
Şekil 4.67 Abdullah Demiröz	298
Şekil 4.68 Yaşar Aslan ve Mehmet Soykan, Uçuk Kaçık Show	299

Şekil 4.69 KAP FM stüdyo	300
Şekil 4.70 Metro Plak, Atilla Özer, 1992	301
Şekil 4.71 Köşem Plak, İbrahim Karaalioğlu, 1996	302
Şekil 4.72 Atilla Özer ile yüz yüze görüşmeden	303
Şekil 4.73 Radyo Mega, 1992	304
Şekil 4.74 Adnan Hazır	305
Şekil 4.75 Cemal Kurt ile yüz yüze görüşmeden	307
Şekil 4.76 Gözde FM plaket.....	308
Şekil 4.77 Fatih Uncu, Genç FM stüdyo 1994	310
Şekil 4.78 Şerif Kıran	311
Şekil 4.79 İlyas Kıran ile yüz yüze görüşmeden	312
Şekil 4.80 Yaşam Radyo açılış afişi	314
Şekil 4.81 Osman Aksoy	315
Şekil 4.82 Çağrı FM etkinlik davetiyesi	317
Şekil 4.83 Çağrı FM etkinlik, Recep Tayyip Erdoğan	318
Şekil 4.84 Çağrı FM stüdyo	318
Şekil 4.85 . Hakkı Yıldız ile yüz yüze görüşmeden	319
Şekil 4.86 Ali Ceylan	321
Şekil 4.87 Altınkaya FM sticker.....	323
Şekil 4.88 Kadir Güven ile yüz yüze görüşmeden	324
Şekil 4.89 Alaçam Gürses Plakçılık 1973, Mustafa Aydın, Fatih Kızıllan, Menderes Aydın	326
Şekil 4.90 Alaçam'ın Sesi Radyosu stüdyo, 1993.....	327
Şekil 4.91 Alaçam Süper FM stüdyo; Kader Keskin, İlyas Aydın (Aydın, 2022c)	328
Şekil 4.92 Alaçam Süper FM Stüdyo; Murat Durna (Fako), İlyas Aydın, Kader Keskin .	329
Şekil 4.93 Menderes Aydın (Aydın, 2022e).....	330
Şekil 4.94 Kent FM stüdyo (Aydın, 2022f).....	331
Şekil 4.95 Sahil FM, Osman Çakır, 1993 (Çakır, 2022)	332
Şekil 4.96 Nurettin Kılıç (Kılıç, 2022).....	333
Şekil 4.97 Show Radyo stüdyo, Uğur Okay (Okay, 2022).....	335
Şekil 4.98 Vefai Teker (Teker, 2022a).....	338
Şekil 4.99 Vezirköprü FM stüdyo (Teker, 2022b)	339
Şekil 4.100 Reşat Gümüş ile yüz yüze görüşmeden.....	341
Şekil 4.101 Radyo Şen stüdyo; sunucu Metin Aslan, dinleyici Mahmut Karakaya, sunucu Ahmet Şen	344
Şekil 4.102 Adem Akpınar (Akpınar, 2022)	346

Şekil 4.103 Yaşar Ayyıldız	348
Şekil 4.104 Sami Gülüm	350
Şekil 4.105 Yusuf Aslankaya, Asiye Aslankaya	351
Şekil 4.106 Celal Zeki Günaydın ile yüz yüze görüşmeden.....	353
Şekil 4.107 Orhan Bacacı	355
Şekil 4.108 Mustafa Yetik ile yüz yüze görüşmeden	356
Şekil 4.109 Havza FM kuruluş gazete haberi	358
Şekil 4.110 Havza FM gazete reklamı	358
Şekil 4.111 Ramazan Usta ile yüz yüze görüşmeden	361
Şekil 4.112 Merkez FM kartvizit	362
Şekil 4.113 Havza Merkez FM stüdyo	363
Şekil 4.114 Havza Merkez FM gazete haberi.....	363
Şekil 4.115 Havza Merkez FM gazete ilanı	364
Şekil 4.116 Ertaş Çoban, Havza Ses FM.....	365
Şekil 4.117 Havza Ses FM stüdyo.....	367
Şekil 4.118 Havza Ses FM logo	371
Şekil 4.119 Abdurrahman Altun ile yüz yüze görüşmeden.....	372
Şekil 4.120 Zarif Durgut ile yüz yüze görüşmeden.....	373
Şekil 4.121 İrfan Zerey ile yüz yüze görüşmeden	374
Şekil 4.122 Ersin Yıldızoğlu ile yüz yüze görüşmeden.....	376
Şekil 4.123 Hasan Afacan	378
Şekil 4.124 Sebo Müzikeyi; Hasan Afacan, Mahir Kara	379
Şekil 4.125 Afacan FM afiş	380
Şekil 4.126 İsmet Keleş ile yüz yüze görüşmeden	383
Şekil 4.127 Yusuf Kefeli ile yüz yüze görüşmeden	384
Şekil 4.128 TRT katılım belgesi.....	386
Şekil 4.129 Abdullah Özçelik, 1995.....	387
Şekil 4.130 Erciyes FM stüdyo; Orhan Demir, Abdullah Özçelik, İrfan Sözen	389
Şekil 4.131 Erciyes FM stüdyo	390
Şekil 4.132 Ersan Tekin ile yüz yüze görüşmeden.....	392
Şekil 4.133 Radyo 55 çatı anteni.....	394
Şekil 4.134 Enver Berberoğlu ile yüz yüze görüşmeden.....	395
Şekil 4.135 Kemal Asan, Radyo Tek stüdyo, 1995.....	396
Şekil 4.136 Radyo Tek, radyo kuralları.....	397
Şekil 4.137 Sebahattin Kara ile yüz yüze görüşmeden	398

Şekil 4.138 Yeşilırmak FM stüdyo; Mine Şahin, Ebru Şahin, Emirhan Araz, Sevim Kocaman, Sebahattin Kara, Hasan Afacan, 1993	400
Şekil 4.139 Yeşilırmak FM gazete haberi, 1994	401

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye’de radyo vericilerinin eriştikleri alan ve nüfus.....	4
Tablo 2.1. Türkiye’de yerel radyo yayıncılığı	26
Tablo 2.2. İl radyoları.....	41
Tablo 2.3. TRT Kent Radyo Ankara bazı programları.....	43
Tablo 2.4. TRT Kent Radyo İzmir bazı programları.....	44
Tablo 2.5. TRT Kent Radyo İstanbul bazı programları.....	45
Tablo 2.6. 3984 ve 6112 sayılı yasalarda yapılan düzenlemeler	53
Tablo 2.7. Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	54
Tablo 2.8. Radyo programlarının sınıflandırılması	59
Tablo 2.9. Radyo reklamlarının avantaj ve dezavantajları	61
Tablo 2.10. Radyo reklam rezervasyon planı	63
Tablo 2.11. Öncelikli yayınlar ve yürürlük tarihleri.....	67
Tablo 2.12. Öncelikli yayınlar ve yayın periyotları.....	68
Tablo 2.13. DJ Talk radyo reklam rezervasyon planı.....	70
Tablo 2.14. Sayısal ve analog yayınların genel özellikleri.....	80
Tablo 2.15. Dokuz seçilmiş medya platformu ile üç dijital dağıtım sistemi	81
Tablo 3.1. Samsun Halkevi hafta sonu radyo yayınları.....	91
Tablo 3.2. Radyo Dergisi araştırması.....	107
Tablo 3.3. 1966 ve 1971 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Komisyonu raporlarında verilen her iki listede de adı yer alan radyolar	114
Tablo 3.4. Samsun yerel radyo frekansları	166
Tablo 4.1 Bulunamayan radyolar	403
Tablo 5.1. Samsun tecimsel yerel radyo durum tespiti tablosu	409
Tablo 5.2. Samsun kapanan yerel TV’ler	410

1. GİRİŞ

Bilim adamlarının, radyonun elektromanyetik dalgaları sese çeviren yapılarını keşfetmeleri çok daha eskiye dayanırken, telsizlerden radyo yayınlarının başlaması 1920'leri bulmuştur. Bugün, yaşantımızın önemli iletişim araçlarından olan radyoların bugünlere gelmesinde birçok bilim adamının değerli çalışmaları vardır. Bunların en önemli isimleri ise, Alman fizikçi Heinrich Rudolf Hertz, İskoç teorik fizikçi James Clerk Maxwell, İtalyan fizikçi mucit ve elektrik mühendisi Guglielmo Marconi, Amerikalı mucit Lee De Forest'tır. Teknik açıdan radyo dalgalarının varlığını keşfeden ilk bilim adamı Maxwell olmuştur. Yirmi dokuz yaşında keşfettiği buluşu kuramsal açıdan öne sürmüştü, fakat kanıtlanma çabalarına girişmemiştir. Ancak yirmi yıl sonra Heinrich Hertz, Maxwell'in buluşunu geliştirerek ses titreşimlerinin elektromanyetik alanda yayıldığını böylece radyo dalgalarının varlığını kanıtlamıştır. Yine bu yıllarda İngiltere ve Rusya'da elektromanyetik dalgalar üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış, 1895 yılında Marconi, insan sesini ilk kez ileten bilim adamı olmuştur (Aziz, 2013:37-38).

Takip eden yıllarda ise radyo yayıncılığındaki gelişmeler şu şekilde ifade edilebilir;

- 1901 yılında, İrlanda'dan Kanada'ya giden ilk sinyal Marconi tarafından gönderildi.
- 1902 yılında Scientific American'da yayınlanan 'Küçük Bir Maliyette Verimli Telsiz Telgraf Cihazı Nasıl Yapılır' konulu makaleyle, amatör radyo ABD kamuoyuna tanıtıldı.
- 1906 yılında konuşma ve müzik içeren ilk radyo programı, Reginal Fessenden tarafından yapıldı.
- 1910 yılında radyo dalgaları ilk kez uçaklarda haberleşme için kullanıldı.
- 1917 yılında Birinci Dünya Savaşının başlaması ile ABD'deki ihtiyaca hizmet etmeyen tüm radyo istasyonları kapatıldı.
- 1926 yılında ilk daimî ulusal ağlardan olan NBC ve bir yıl sonra CBS kuruldu.

- 1927 yılında kurulan Federal Radyo komisyonu tarafından, kaotik radyo dalgalarına düzen getirmesi amaçlandı (Arvas, 2018:409).

Gelişme süreci içerisinde ilk olarak denizcilik alanlarında iletişim aracı olarak kullanılmaya başlayan radyo, yayınlarına Kasım 1920’de Pittsburgh’ta başlamıştır. Devam eden yıllarda tüm dünyaya yayılım göstererek 1927 yılında Güney Afrika gibi ülkelerde yerini almıştır. Amatör radyo yayıncılığının hızlı yayılımı devam ederken, özellikle askeri frekanslara yayınların karışması sonucu 1912 yılında, ABD tarafından yayınlara, ilk hukuki düzenleme getirilmiştir. Düzenlemeye göre radyo istasyonlarının hükümet izniyle kurulabileceği ve ruhsata tabii olunacağı hükme bağlanmıştır. Milli Radyo Konferansında konuşma yapan Ticaret Bakanı Hoover’ın “Atmosferdeki dalgalar kamunundur ve onların kullanımı kamu yararına olmalıdır...” şeklindeki sözleri elektronik yayıncılık alanındaki düzenlemelerin kaynağını teşkil etmiştir (RTÜK, 2014:7).

Aslında alınan bu karar bir nevi amatör radyoların kaderini belirlemiş, hükümetlerin tekelleştirdiği bir döneme başlangıç için işaret etmiştir. Birinci Dünya savaşı sonrası radyo yayıncılığında kontrol mekanizmaları devreye girmiş, ABD’nin kültürel alanda meydana gelebilecek yozlaşmanın endişesi ile yayınların denetimini sağlama çabası ve bu anlamda, hava durumu, haberler, söz yayınları, eğlence yayınları gibi programlarda lisansı olmayan radyolara izin vermemesi, amatör radyoların yayın hayatlarını bitirmiştir. Bu şekilde, ABD ve Avrupa’da radyolar, hükümet ve ticari işletmeler etrafında oluşmaya başlamıştır. Yayın frekansları devletler ve büyük firmaların hâkimiyetine geçtikçe, amatör radyolar kısa dalga yayınlarıyla, birbirlerini dinlemeye ve karşılıklı etkileşim içerisinde bulunmaya başlamışlardır.

1930’lu yıllar ve radyonun görünen etkisinin artması, hızla bir propaganda aracına dönüştürülmesi, amatör radyo yayıncılarının kısa dalga yayınlarının önüne bir engel daha getirmiştir. Ulus devletlerin kurdukları çok sayıda istasyon ile propagandalarını kısa dalga üzerinden, uluslararası haline getirmesi; amatör radyoculuğun DX’cilik adı verilen hobi alanlarına kaymalarına neden olmuştur (İlaslan, 2016a:12-14).

Uzak noktalarındaki yayınlarını dinleme olarak bilinen DX’cilik, amatör radyolar arasında hızla yaygınlaşmıştır. Ülkemizde ise bu süreç, 1960 yıllardan

sonra oluşmaya başlamıştır. Fakat Türkiye’deki DX’cilik, araştırılması, incelenmesi gereken bir deneyimdir. Radyo tarihimizde çok bilinmeyen ve araştırılmamış olan DX’cilik, ciddi kaynak sorunu, bilgi eksikliği yüzünden fazlasıyla gün yüzüne çıkarılamamıştır. Türkiye’de 1960 yıllarında yaygınlaşma çabasına giren radyonun insanların ilgisini çekmesi, bu bağlamda ise teknik kapasite yoksunluğu sebebiyle yurdumuzun birçok bölgesinde, insanların yabancı kaynaklı yayınları dinlemesi, amatör radyoculuk ve DX’cilik olarak bilinen dinleme, saptama ve iletişime geçme faaliyetinin temellerini atmıştır. Dünyada ise 1930 yıllarında üretilen radyoların başka ülkelerin frekanslarını çekmeyecek biçimde tasarlanmış olması, devletlerin, yabancı programların, yayınların dinlenmemesi noktasında önemli bir müdahaledir. Ancak bu engellemeler, İkinci Dünya savaşından sonra insanların radyo dinleme eğilimlerini hızla arttırmış, amatör radyoculuğun temelini atmıştır (İlaslan, 2016b:252-253).

Türkiye’de amatör radyolar, 2813 sayılı kanunla, 1983 yılında yasal hale gelmiştir. ‘Radyo Amatörü’ olarak bilinen telsiz kullanıcılarının, ‘Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti’ (TRAC) ve ‘Ankara Telsiz ve Radyo Amatörleri Kulübü’ (ANTRAK) olarak kamu yararına hizmet eden iki derneği mevcuttur. 1980’li yıllara kadar güvenlik gerekçeleri ile yasaklanan amatör yayıncılığın, radyo tarihi araştırmalarındaki önemli yeri unutulmamalıdır (İlaslan, 2016a:29).

Radyo yayıncılığı televizyonun tersine Türkiye’de, dünya ile eş zamanlı olarak hayata geçmiştir. İlk yayınlarını 1927 yılında aktive eden radyo, ülkemizde üç dönemde incelenmektedir. TRT öncesi, TRT dönemi ve özel radyo yayıncılığının başlama süreci.

TRT öncesi dönem 1927 ve 1963 yılları arasını kapsamaktadır. Cumhuriyetin ilk zamanlarında başlayan yayınlar, Atatürk ilke ve inkılaplarının halka anlatılması, bir ulusal propaganda olarak 35 yılı aşkın bir süre kullanılmıştır. Tabii ki kurtuluş savaşında gerekliliği ortaya koyulan radyo, askeri istihbarat, telsiz yani haberleşme olarak kullanılıyordu. 1925 senesinde ‘Telsiz Tesisi Hakkında Kanun’ çıkarıldı. Kanun uyarınca ihaleyi kazanan Fransız şirket, 1927 yılında İstanbul ve Ankara’da istasyonlar kurmuş, Londra, Berlin, New York, Tahran, Moskova gibi noktalar ile bağlantıya geçmiştir (Demiroğlu, 2002:37). 06 Mayıs 1927 yılında İstanbul’da ilk anons Eşref Şefik tarafından yapılmış ve bu olay, düzenli radyo yayıncılığı adına Türkiye’de tarihe geçmiştir.

Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'nin 10 yıllık anlaşması, çağdaş yayıncılık anlayışını yakalayamaması sonucunda, 1936 yılında PTT'ye devredilmesiyle, devlet tekeline geçmiştir (Yalın, vd., 2018).

Hükümetin ilk icraatı, Ankara'ya 120 KW gücünde bir verici koyarak, uzun ve kısa dalgadan 1938 tarihinde yayına başlamasıdır. Fakat yayınları geliştirmek maksadı ile yapılan bu yatırımlar, ülkedeki teknik yetersizlikler sonucunda yayınların yeterince dinlenememesine yol açmıştır. Türkiye'nin Güneydoğusu, Batı Anadolu ve Trakya bölgeleri radyo yayınlarını dinleyememişlerdir. Tüm bu imkânsızlıklara rağmen ilgi giderek artmış ve 1939 yılında radyo alıcı sayısı, 10640 rakamından 56076 rakamına yükselmiştir. Matbuat Umum Müdürlüğü'nün 1940 yılında kurulmasıyla, istasyonların yönetimi el değiştirmiştir. 1943 yılında Basın Yayın Umum Müdürlüğü olarak anılacak kurum, 4475 sayılı yasa gereğince, radyo yayınlarının denetlenmesi, yönetilmesi amacıyla radyo dairesi tesis etmiştir (Karayaman, 2018:567-568).

Tablo 1.1. Türkiye'de radyo vericilerinin eriştikleri alan ve nüfus

Verici İstasyonu	Etki Alanı (km ²)	Etkilediği Nüfus	Kuruluş Yılı
Ankara	193	8192000	1938-1959
İstanbul	75	4446000	1950
İstanbul İl Radyosu	5	2302000	1961
İzmir İl Radyosu	5	832000	1961
Ankara İl Radyosu	5	1056000	1962
Antalya	4	129000	1962
Gaziantep	5	267000	1962
Kars	5	139000	1963
Van	5	92000	1964
Adana	5	394000	1962

Tablo 1.1 de verilen değerler; 1965 yılında, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Komisyonu Raporu'ndan derlenerek hazırlanan veriler (Oskay, 1971) kaynağından alınmıştır.

Bu yıllar bilenen adıyla radyoların 'geçiş dönemi' olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de ABD etkisi ile başlanan çok partili yaşam ve çıkartılan yasalar ile kurulan partilere radyoda propaganda hakkı tanınmasıyla, 1946 ve 1960 yıllarında radyo, siyasal çekişmelerin ortasında kalmıştır. 1957 yılına kadar radyo 'partizan' olarak kullanılmış, sonucunda radyo yayınlarına dair gelen yasaklamalar ile 1950'li yıllar, Türk siyasi tarihindeki yerini almıştır (Kuruoğlu, 2008:254-255).

1964 yılında, siyasal iktidardan uzak, bağımsız personel yapısı ve bütçesi ile kendi başına ayakta durabilecek, Türkiye'deki tüm radyoları kapsayan ve TV yayınlarını başlatacak yapı olarak tasarlanan TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) kuruldu. Bu şekilde başlayan yeni dönemde, radyoların asli görevleri tam anlamıyla yerine gelmeye başlamış, haber programları, drama yayınları, eğitim kültür programları planlanarak hayata geçirilmiştir. 1974 senesinde yaşanan önemli bir gelişme ile TRT1 yirmi dört saat kesintisiz yayına başlamış, bölgesel yayıncılığa geçmiştir. TRT, 1975 yılından itibaren yurt dışı yayınlarını aktive etmiş, 1980'li yıllarda ise yayın dilini on beşe çıkarıp, 250 ve 500 KW'lık kısa dalga vericileri ile yayınlarını güçlendirmiştir (URYAD, 2020).

1980'li yıllarda radyo yayıncılığı, askeri darbenin etkisi altında şekillenmiştir. Radyo yayıncılığının değişmez kuralı değişim, yayınlar anlamında her zaman etkisini göstermektedir fakat o yıllara bakıldığında 1982 anayasasının etkisi altında kaldığı, radyo yayınlarının tümüyle uyarlandığı görülmektedir. 1980'li yılların sonuna gelindiğinde ise Türkiye'de 2954 sayılı kanunla engellenen özel yayıncılık için kuruluşlar, sesini çıkarmaya ve çeşitli girişimlerde bulunmaya başlamıştır (Horoz, 2018:7). 1990 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, ABD gezisinde yaptığı bir açıklamada, yurtdışından Türkçe yayın yapılmasını engelleyen bir kural olmadığını söyleyerek tecimsel kuruluşların önünü açmıştır (Kuruoğlu, 2008).

20 Nisan 1994 tarihinde, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'ün kurulmasıyla yayın ilkeleri ve esasları kanuna bağlanmıştır. Kanunun öngördüğü şartlara uygun olarak, 1186 radyo ve 261 televizyon kuruluşu lisans başvurusunda

bulunmuş, bunların dışındaki radyo ve televizyonlar yayından men edilmiştir. Böylece, radyo ve televizyon kuruluşları ile ilgili ilk eleme gerçekleştirilmiş ve 814 radyo ile 239 televizyon kuruluşunun kontrolsüz yayınlarına fiilen son verilmiştir (Kasım, 2009:121).

İlk başlarda, oluşan denetimsizlik ‘korsan yayıncılık’ ucuz teknik alt yapı ve içerik planlamaları ile başlayan yayınlar, sonrasında birçok yerel kanalda oluşacak ekonomik problemlerinde temellerini atmıştır. Her ne kadar yasal yükümlülükler yerine getirilmeye çalışılsa da ekonomik nedenlerin başı çektiği problemler içerisinde, Türkiye’de birçok radyo ve medya grubu yayın hayatlarına devam edememiş ya devretmiş ya da kapanmıştır. Kapanma nedenleri şehirlerin dinamiklerine, sosyal ve ekonomik yapılarına, yayıncı kuruluşların yapısal oluşumlarına göre değişen bir nitelik almıştır. Özel radyoculuğun en büyük problemlerinden olan frekans ihalelerinin hala yapılamaması, sektörü günümüzde hala olumsuz etkilemektedir.

Türkiye de radyo yayıncılığının bu olumsuz noktaları şüphesiz en çok yerel radyoları etkilemiştir. Yerel bir medyayı değerlendirdiğimizde aklımıza ilk gelen, belirli bir coğrafya olmalıdır. Sonra, o bölgeyi ve coğrafyayı iyi bilen, sorunlarını yaşam biçimlerini ortaya koyan yayınların yapıldığı radyo ve televizyonlar anlaşılmalıdır. Yerel yayıncıların bölgelerini, yaygın kanallardan daha iyi tanınması, yöre insanının bu kanalları daha fazla benimsemesini sağlamaktadır (Candemir, 1999).

Aslında yerel radyo ve televizyonlar yaptığı yayınlarla, ulusala da ışık tutmakta, bölgenin sosyokültürel değerlerinin de arşivini tutmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, yerel medya o bölgenin sesidir. Batı’da ise demokrasi ve sosyalleşmenin bir göstergesidir (Temel, vd., 2012).

Yerel yayıncılıkta en çok sorulan sorulardan bir tanesi, radyo yayıncılığının durumudur. Çünkü Türkiye’de sorunlu başlayan radyo televizyon yayıncılığında, özel radyolar halen yasal zemine oturtulmamıştır. Üzerine yeni teknolojik gelişimler ve dijitalleşme süreci, özellikle Anadolu’daki yerel radyoları zor durumda bırakmıştır. Eklenen ekonomik sorunlarla ayakta kalabilmeleri fazlasıyla zorlaşmıştır. Bu da birçok radyoyu devretmek, kapatmak durumunda bırakmıştır. Kapanma nedenleri şehirlerin dinamiklerine, sosyal ve ekonomik yapılarına,

yayıncı kuruluşların yapısal oluşumlarına göre değişimler göstermektedir. Bu anlamda yerel için fazlasıyla önemli olan bu yayın kurumlarının, dönüşüm veya kapanma süreçlerini araştırmak bir gerekliliktir.

Tüm bu süreç değerlendirildiğinde, yerel medyanın bir parçası olan kitle iletişim araçlarından radyolar, bu araştırmamızda ‘Yerel Medya Bağlamında Samsun Radyoları’ isimli çalışmamızda incelenmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde ‘yerel’ kavramı üzerinde durulmuş bu kavram içerisinde yerel radyonun tanımı tüm yönleriyle ele alınmıştır.

Yerel radyo yayıncılığının ilk adımı olan korsan radyo yayınlarının dünya üzerindeki hareketleri ve yayıncılığa olan etkileri, sonrasında yerel radyoların dünyadaki bazı önemli ülkelerde nasıl bir gelişime girdiği incelenmiştir. Türkiye’deki yerel radyo yayıncılığın tarihçesi ve oluşumları geçmişten bugüne sırasıyla incelenmiş, bu dönem içerisinde yer alan TRT radyolarının yerel oluşumları da detaylı olarak açıklanmıştır.

Ayrıca 3984 sayılı yasa ile tanışan yerel radyo yayıncılığının, devamında 6112 sayılı yasa ile günümüze kadar olan düzenlemeleri, yerel radyo yayıncılığının teknik, ekonomik, idari, reklamcılık, yayıncılık anlamındaki yapılanmaları ve değişimleri ortaya konulmuştur.

Araştırmanın İkinci Bölümünde; Samsun’da Yerel Radyo Yayıncılığının tarihsel süreci ele alınmış, 1928 yılından itibaren, Samsun’da radyo yayıncılığı adına yapılan faaliyetler tespit edilmiş, dönemin yerel gazeteleri ve dergileri taranarak önemli görülen radyo haberleri aktarılmıştır. Ayrıca tekel döneminde Samsun’da yayın yapmış yerel radyolar belirlenerek, doküman taramasının yanında, sahipleri, çalışanları, konukları ve sürece şahitlik eden insanlarla görüşmeler yapılmıştır.

Ayrıca Samsun’da ilk yerel radyo yayınlarının önemli aktörleri, elektronikçiler, radyo tamircileri, verici üreten ve teknik servis hizmetleri sağlayan firmaların sahipleri ve çalışanları ile konuşularak teknik değerlendirmelere de yer verilmiş, yerel radyo yayınlarının gelişimi ve başlangıcı ile ilgili sürece ışık tutulmaya çalışılmıştır. Son olarak ise Samsun’da yayın hayatına devam eden karasal yerel radyolar, frekans, radyo sahipliği gibi fiziksel

bilgilerin yanında kuruluş öyküleri ile de ele alınarak sözlü tarih çalışması yapılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Samsun'da tecimsel radyo yayıncılığında kurulan ve yayın hayatlarına devam edemeyen radyoların, yapısal ve içerik analizlerine yer verilmiştir.17 ilçede yapılan araştırmalarda tespit edilen radyolar, Samsun radyo tarihinin belirlenmesinde önemli bir kaynak oluşturmuştur. İlçelerde kurulan ve kapanan radyolar hakkında hiçbir yazılı kaynak bulunamamasından ötürü, tek tek kişiler belirlenerek derinlemesine görüşmeler yapılmış sözlü tarih yöntemiyle kayıt altına alınarak arşivlenmiştir. Alınmıştır. Bu şekilde Samsun'da radyoların günümüze kadar geldiği süreçte, kuruluş öyküleri, kapanış nedenleri, teknik ve yapısal incelemeleri, ortaya konularak, Yerelde; Türkiye çapında yapılacak araştırmalar için de önemli bir veri tabanı ortaya konmuştur.

2. YEREL RADYOCULUK

2.1. Yerel Radyo Kavramı

Radyo yayıncılığında, yerellik kavramı denildiğinde dünyanın her yerinde aynı tanımı yapmak mümkün değildir. Bazı ülkelerde coğrafi olarak bir bölge yerel olarak tanımlanırken, bazı ülkelerde bir topluluk grubu yerel olarak tanımlanabilmektedir. Stavitsky, yayıncılıkta yerellik konusunu ikili sınıflandırmaya giderek ele almıştır. Bunlar ‘Coğrafi Yerellik’ ve ‘Toplumsal Yerellik’ kavramlarıdır.

Coğrafi Yerellik: Radyo sinyallerinin ulaştığı veya siyasi otoritenin belirlediği bir coğrafi alanı ifade etmektedir. Belirlenen sınırlar içerisinde programların üretimi ve dağıtımı bu coğrafi veya siyasal alanın isteklerine göre olmak durumundadır. Amerika’da yayın yapan yerel radyolar ‘coğrafi yerellik’ kapsamına girmektedir.

Toplumsal yerellik: Paylaşılan kültürün ortak değerleri ve çıkarları açısından ortaklık gösteren toplu veya dağınık grupları tanımlamaktadır. Toplumsal yerellikte coğrafi sınırlardan çok ortak değerler yayınlarda ana temayı oluşturmaktadır. Yayınların ulaştığı ve dinlenen alanlar birbirlerine yakın ya da uzak olabilir (Stavitsky, 1994:19-30).

Ülkemizde TRT bölge radyoları ve yerel radyolar coğrafi yerellik, TRT 6 ve TRT Kürdi gibi radyolar ise toplumsal yerellik kavramlarına örnek radyolardır.

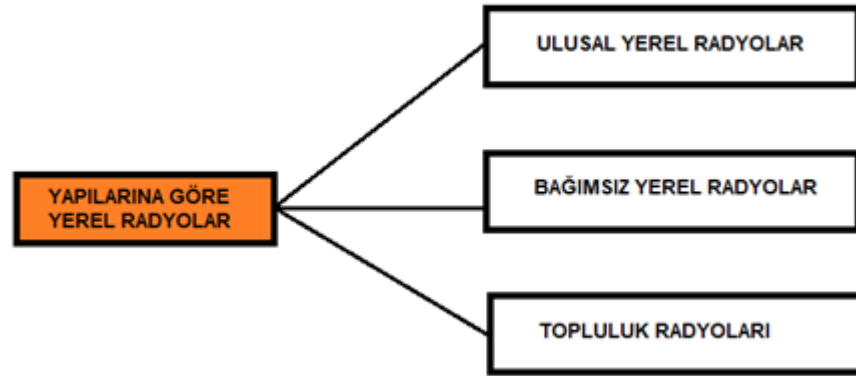
Yerel radyolar, yapılarına göre sınıflandırıldıklarında ise, üç gruba ayrılmaktadır.

Ulusal Yerel Radyolar: Devlet tarafından kurulmuş radyolardır. Kamusal hizmet yaparlar, gelir ve giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Belirli bir bölgede yaşayan topluma seslerini daha iyi duyurabilmek için bölgesel vericiler kullanarak ulusal programları yayınlarlar. Bu tarz radyolar gün içerisinde belli saatlerde ulusal yayına ara vererek o bölgenin insanlarına yönelik yayın yapmaktadır.

Bağımsız Yerel Radyolar: Özel şirketler veya kişiler tarafından kanuni veya korsan olarak kurulmuş radyo istasyonlarıdır. Reklam gelirleri ile kar sağlarlar ve dinleyici ile birebir iletişim içerisindedirler.

Topluluk Radyoları: Coğrafi anlamda belli bir bölgeye veya dağınık gruplara yayın yapan radyolardır. Gelirlerini yardımlardan, bağışlardan veya devlet desteği ile sağlamaktadır. Yayın akışları düzenli olamamakla birlikte devamlı bir personele sahip değildirler. Ticari olarak bir kâr amacı ve kaygıları bulunmamaktadır. (Kuruoğlu, 2006:103-104).

Örnek olarak; TRT Trabzon Radyosu, ulusal yerel radyolar sınıfında yer almaktadır. Gün içerisinde TRT'nin ulusal yayınına ara vererek belirli saatlerde kendi yayınlarına bağlanarak Trabzon ve çevresindeki insanlara yayın yapmaktadır. Herhangi bir il veya ilçede yayın yapan özel bir radyo istasyonu bağımsız yerel radyolar sınıfında yer almaktadır. Etnik gruplar, dinsel topluluklara ait radyolar ise topluluk radyoları sınıfında sayılabilirler.

Şekil 2.1. Yapılarına göre yerel radyolar

Yerelliği ifade etmek için veya yerel kimliği koruyabilmek için artık coğrafi yakınlık zorunlu olmaktan çıkmıştır. Yerellik mesafeler uzamaya başlasa da yaşanabilmeye, korunabilmeye başlamıştır (Bölükbaş, 2020a:46).

Yerel radyolar, küresel düzeyde dağınık aralarında belli bir ortaklık olduğuna inanan grupları/kimlikleri de ifade eder olmuştur. Bunun için aynı mekânı paylaşmaya bir arada olmaya gerek yoktur (Timisi, 2005:72). Yerellik kavramı dünyanın her bölgesinde, o bölgenin toplumu, kültürü, siyasi otoritesi tarafından farklı olarak anlamlandırılmaktadır. Yerel radyo kavramını da bulunduğumuz, yaşadığımız ülkeye ve bu ülkelerin yaptığı tanım kabullerine göre anlamak ve değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Yerellik, duygusal olduğu kadar pratik olarak bir yere bağlılığı da içermektedir. Her topluluk, kendisine kimliğini veren ayırt edici unsurlara sahiptir. Bu unsurlar arasında spor, müzik, tarih, sanayi, istihdam, gelenekler ve insanlar vardır. Tüm bu unsurlar bir yerin bir diğerinden ayırt edilmesine yardımcı olmaktadır. Yerellik dinleyiciye bir kimlik ve fırsat sunduğu için değerlidir (Burke, 1993:3).

Yerelleşme eğer güçlü ise, kişiler kendi haklarını daha iyi savunabilmektedirler. Yerel medya güçlü ise, bölge halkı kişisel haklarına ve toplumsal değerlerine, daha iyi sahip çıkabilmekte ve kendilerini ifade edebilmektedirler (Nalcıoğlu, 2007: 202).

Yöre halkını bilgilendirmeye, eğitmeye, eğerlendirmeye, o bölgede kamuoyunun oluşumunu sağlamaya yönelik yayıncılık faaliyeti içinde bulunan kitle iletişim aracı ya da araçların tümüne ‘yerel medya’ denilmektedir (Temel vd., 2012:127).

Yerel medya dendiği zaman genel olarak; yayın yaptığı ve ulaştığı bölgesinin insanını sahiplendiğini, arkasında durduğunu, aksaklıkları dile getirip kamuoyu oluşturduğunu, bölge insanıyla beraber üzüldü, beraber sevindiğini-eğerlendiğini, bölgesinin sesi kulağı her şeyi olduğu anlaşılmaktadır. Bir bölgedeki yöresel sıkıntı ve problemler daha çok o yörenin insanını ilgilendirirken ülkenin ve toplumun geneli için problem olmayabilmektedir. Ulusal medya bu problemi yüzeysel görürken, yerel medya daha derinlemesine konuyu irdeleyip kamuoyu oluşturarak yerel yöneticilere kadar iletip konunun çözömlenmesine yardımcı olduğu görölmektedir.

Yerel medyanın bir parçası olan yerel radyolar; kavramsal olarak ölkelere, bölgelere göre birçok şekilde tanımlanmaktadır.

Yerel medya bir nevi kamu görevi yapmaktadır. Yerel radyolar yöneticilerle halk arasında iletişimi sağlamak, haber ve bilgilendirme yapmak, eleştirmek, eğerlendirmek ve bu sayede kamuoyunun oluşmasına katkı sağlamak görevi üstlenen en önemli kitle iletişim araçlarıdır (Girgin, 2007:243-260).

Ölkemizde 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 3. Maddesinin (n) bendinde yer alan yerel yayın tanımı: “*Mölkî taksimat itibarıyla en az bir ilçe*

(merkez ilçe dahil) veya bir ilin alanının en az yüzde yetmişine yapılan radyo, televizyon ve veri yayını” kapsayacak biçimde tanımlanmıştır (RTÜK, 2022a).3984 sayılı kanun yürürlükten kaldırıldıktan sonra 2011 yılında resmî gazetede yayınlanan 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 3. Maddesinin (jj) bendinde yerel yayın tanımı ise: “En fazla bir ilin sınırları içine karasal ortamdan ulaştırılan yayın hizmetini ifade etmektedir” şeklinde düzenlenerek son halini almıştır.

Yerel medya kavramı içerisinde yerel radyo; tek bir yerleşim biriminde, tek bir yayın kuruluşu tarafından aynı isimle yayınlanan radyo yayınlarını ve bunları yapan kuruluşu ifade etmektedir (Altun, 2005:79-80).

Yerellik kavramı, yerel radyonun olumlu, ancak genellikle azalan özelliklerini tanımlamak için giderek daha fazla kullanılmaktadır. Genel veya soyut olarak, radyoda yerellik; bir istasyonun yerel kaynaklı olma derecesini ifade etmekte ve yerel topluluğun ihtiyaçlarını, çıkarlarını ve kültürünü yansıtmaktadır. Daha spesifik olarak radyoda yerellik; istasyonun o toplulukta yer alıp o bölgenin halkı için yapılmış yerel programlar içerebilmektedir. İçerik açısından yerel haberlerde yerellik görülebilmektedir. Ayrıca yerel hava durumu ve seyahat haberleri, yerel olaylar ve oluşabilecek afetler hakkında bilgiler, yerel kültür ve spor etkinliklerinin kapsamı da yerelliğe katkıda bulunmaktadır. Biraz daha az somut olan diğer özellikler ise, yerel halkın programlara katılımı ve bununla birlikte yerel şive ve lehçelerle yapılan sunumlardır. Çok kültürlü alanlarda, bir ‘yerel’ istasyon toplulukların, kültürlerin ve seslerin çeşitliliğini yansıtmaktadır (Chignell, 2009:132).

Yerel radyolar, yöre insanının yerel kimliğini ve kültürünü güçlendirmeye katkı sağlamaktadır. Yerelden hareket ederek, yerel kimliğin korunmasına yardımcı olup, bu kimliğin ulusala da seslenmesini sağlamaktadır (Kuyucu, 2014:62-79).

Yerel radyolar genel yapıları, işletme biçimleri, program içerikleri ve çeşitlilikleriyle ulusal yayın yapan radyoların alternatifleridir (Önder, 2002:108-109). Ulusal yayın yapan radyolar genele seslenirken, yerel radyolar kendi yayın alanındaki insanlarla neredeyse birebir iletişim içindedirler. Hastası için kan anonsu yaptırmak isteyen bir vatandaş, kendi bölgesindeki yerel bir radyo

istasyonuna, hatta o bölgede varsa birden fazla yerel radyo istasyonuna çok kolay ulaşp hemen sonuç alabilmektedir.

Yerel radyolar, bireyi meşgul eden değil, ona eşlik ederek bulundukları coğrafyanın yerel renklerini, lezzetlerini yayınlarına yansıtarak dinleyicisiyle sıcak bir ortam oluşturmaktadır (Sarı, 2019: V).

Yerel radyolar, bölgelerinde oluşan problemler karşısında bilgi ve çözüm kaynaklarına ulaşmada rol oynayarak sorunların çözümüne yardımcı olmaktadır. Bölge halkının bilgi edinme ve deneyim alanını genişletmektedir. Mahalli yönetimler /siyasi otorite ile kamuoyu arasında iletişimi sağlayarak sosyal ve politik konularda doğru kararların alınmasına yardımcı olmaktadır. Bölgedeki sanatsal ve entelektüel birikiminin oluşmasına katkı sağlayarak da yerel zenginlikler ve kültürel mirasların yaşatılmasında aktif rol oynamaktadır. Yerel radyolar ayrıca bölge istihdamı, hizmetler ve piyasalar hakkında bilgilendirme yaparak ekonomik anlamda da canlılığa katkı sağlamaktadır (Arslan ve Yılmaz, 2007:88). Her ne kadar ülkemizde yerel radyo kavramı ağırlıklı olarak daha çok müzik yayınlayan radyo kanallarını anımsatsa da her yerel radyonun kendi bölgesinde mutlaka yerel dokunuşları, yerel farkındalıkları ve etkisi olmaktadır.

Yerel radyolar genelde küçük ölçekli olarak kabul edilirler. Karasal verici güçleri 100 wattan 10 KW'a kadar değişiklik gösterebilmektedir. Yerel radyo istasyonları gerek reklam gelirlerinin düşük olması gerek az sayıda personel istihdamı nedeniyle bazı radyoculuk uygulamalarından mahrum durumdadır. Tüm Dünya'da ve Türkiye'de birçok coğrafi bölgede yer alıp sayıları oldukça fazladır (Tufan, 2019:39). Yerel radyolar her ne kadar genel olarak küçük sermayeli işletmeler veya şahıs işletmeleri olarak görülse de büyük grupların veya sermayedarların işlettiği yerel radyolar da mevcuttur. Örneğin Samsun'da faaliyet göstermiş Borsan Grup'a bağlı Samsun Haber Radyo, Yıro Tekstil'e bağlı Radyo Tek, Bursa'da Nergis Holding bünyesinde yer almış Olay FM, Sönmez Holding'e bağlı Radyo S gibi birçok yerel radyo çeşitli büyük sermaye grupları tarafından kurulup işletilmiştir. Bu radyolar birçok yerel radyonun sahip olmadığı imkânlarla yayıncılık yapmıştır. Geniş personel istihdamı, canlı yayın aracı, kurumsal kimlik (logo, jingle), dijital teknolojiyle donanımlı canlı ve prodüksiyon stüdyoları, güçlü vericiler ve benzeri büyük maliyetlere çıkan olanakları radyolarının imkanlarına sunmuşlardır. Bu tarz işletmelere ait radyoların giderleri çok olsa dahi kendi

grupları bünyesinde yer alan diğer şirketlerinin reklam ve tanıtımlarını yaparak da büyük karlar elde etmektedirler veya zarar etseler dahi diğer grup şirketleri tarafından desteklenmektedirler.

Yerel radyolar, yerel kültür ve haberlere ağırlık verdikleri ve dinleyicilerini dünyada olan bitenden koparmadıkları sürece, günümüz insanının beklentilerine cevap olabilmeye ayrıcalığına sahip, yegâne araç olma özelliğini sürdürmektedir (Eryılmaz, 2005:110).

Dünyanın farklı yerlerinde, yerel radyolar farklı isimlerle bilinmektedir. Topluluk Radyosu, Kamu Radyosu, Ücretsiz Radyo, Erişim Radyosu, Alternatif Radyo, Düşük Güçlü FM, Popüler Radyo, Yerel Kamu Hizmeti Radyosu, Bağımsız Yerel Radyo ve daha birçok ad ile adlandırılmaktadır. Ticari ve ticari olmayan tüm bu istasyonların ortak noktası, küçük bir alana hizmet etmeleridir ve hepsi yerel radyodur (List, 2003:7).

Ülkemizde yerel radyo kavramının tanımı, anlamı ve sınırları Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) belirlediği esaslara göre şekil almıştır. ‘Yerel yayın’ veya ‘yerel radyo’ kavramlarından bahsedildiğinde bu tanım ülkemizde coğrafi sınırlara göre belirlenmesi gerekmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlük veri tabanında yerel radyo tanımını: “*Belli bir bölgeye yayın yapan düşük frekanslı radyo istasyonu*” olarak tanımlamaktadır. Bu çıkarımlardan ve tanımlardan anlaşılmaktadır ki, yerel radyo belli bir bölgeye hitap etmeli ve bu bölgeye göre karasal yayın gücü sınırını ayarlamalıdır. Dünyada ise bu kavram her coğrafyada, toplumda, siyasi otorite ve kültürde farklı olarak tanımlanmaktadır.

Yerel radyo kavramı, günümüz teknolojisindeki gelişmelerle beraber kendisini bir dönüşümün içinde bulmakta ve tekrar revize edilerek tanımlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Yayıncılık tekniği, anlayışı, dinlenme alışkanlıkları ve biçimleri çok farklı evrelere uğramıştır. Artık bir radyo istasyonu, yayınına ulaştırmak için tanımlarda geçen bir coğrafi karasal yayın gücü veya frekansı olmadan da var olabilmektedir. Yerel, bölgesel hatta ulusal radyo kavramları bu yüzyılın yarısına kadar kavram olarak değişime uğrayarak yerini farklı terminolojik yeni tanımlamalara bırakacaktır.

2.2. Yerel Radyo Yayıncılığı

Dünyada yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan radyo yayıncılığı, düzenli ve programlı olarak ABD’de 1920’lerde, Avrupa’da 1922’de, Türkiye’de ise 1927’li yıllarda başlamıştır (Kocabaşoğlu, 2020:379).

İlk dönemlerde yaygın olmayan radyo yayıncılığı daha çok kamusal özellik taşımaktadır. Bu durumun sebeplerinden biride radyo teknolojisinin yüksek maliyeti ve teknik alt yapının bulunmayışdır. Dünyadaki bazı savaş dönemleri de radyonun gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ayrıca devletler radyo kontrolünü elinde tutmak istemiş ve tecimsel, diğer özel tarz yayıncılığa müsaade edilmemiştir. Radyoların gelişiminde Avrupa’da kamusal yayıncılık hâkim iken, Amerika’da ise tam tersi ticari ve özel radyolar gelişim göstermiştir (Kırık, 2018:15).

Transistörlü radyolar zamanla radyo dinleyici sayısının hızla artmasını sağlamış ve radyolar artık kişisel bir dinleme aracı haline gelmiştir. Teknolojik yenilikler FM (frekans modülasyonu) yerel radyoların gelişmesini sağlamıştır. FM ile yayın alanlarının bölgelere göre düzenlenme imkânı oluşmuş ve yerel – bölgesel radyo kavramlarının yeniden gözden geçirilmesini sağlamıştır (Charon, 1992:103).

Yerel ve bölgesel radyo yayınları 1945’li yıllarda Amerika kıtasında, 1970’li yıllardan itibaren de Avrupa kıtasında yaygınlaşmaya başlamıştır. FM bandından yapılmaya başlanan radyo yayınları diğer kitlesel iletişim araçlarına göre daha ucuz bir maliyete mal olmaktadır (Soydan, 1998:5-6).

Yerel yayıncılığı tanımlamak televizyondan çok radyo için daha zordur. İlk zamanlardan beri özel yayın sistemine sahip Amerika’da ortaya çıkan yayınlar ve Avrupa’da özelleşme sürecinde yaşanan deneyimler, yerel yayıncılığın iki farklı şeklini ortaya koymuştur. Birincisi hedef dinleyici kitlesi ve kapsama bakımından, ikincisi ise yayın kurumlarının yapılarına göre örgütlenmesi olarak yerel yayıncılığı tanımlamaktadır (Timisi, 1998).

Yerel radyo yayıncılığı zamanla yerellik kavramına ve teknolojik gelişmelere paralel olarak her coğrafyada farklı olarak tanımlanmış, kanuni ve hukuksal statüye sokulmuştur.

Radyo yayınlarıyla ilgili olarak ilk hukuki düzenleme 1912 yılında ABD’de yapılmıştır. Amatör yayınların askeri yayınlara karışması nedeniyle çıkarılan kanunda radyo vericilerini işletecek olanların izin ve işletme ruhsatı almaları hükme bağlanmıştır (Akçakaya, 2020:406). İsteyenin istediği yerde bir radyo istasyonu kurup yayın yapması tüm dünyada yasal bir zemine oturtulmadan zorlaşmıştır aksi halde bu yayın illegal yani korsan nitelik taşıyacaktı.

Yayıcılıkta yerleşmenin nedenleri olarak; siyasal-toplumsal, ekonomik ve teknolojik nedenler öne çıkmaktadır. Siyasal ve toplumsal nedenler olarak kamu hizmeti yayıncılığında bütün ulusa ortak çıkarlar doğrultusunda seslenmek gerekirken, aynı anda azınlıklar, küçük ve büyük gruplara da hizmet edebilme özelliklerini taşımalıdır. Yayıcılıkta yerleşmenin ekonomik nedenlerinde ise, yerel üretim merkezlerinin artması ve gelişmesine paralel olarak ürünlerini yerel pazarda da duyurma ihtiyaçları ve farklı farklı tüketici kesimlerine ulaşarak büyüme ve çeşitlenme ihtiyacı bulunmaktadır. Yine teknolojik nedenlerde, FM (frekans modülasyonu) alanındaki gelişmeler yerel radyoların çeşitlenmesi ve gelişmesini sağlamıştır (Timisi, 2005:67-72).

Yerel radyo yayıncılığı, teknolojiadaki birtakım değişiklikler ve yeni medyaya rağmen bugün önemini hala sürdürmektedir. Yerel yayıncılık, yayınların ulaştırılması anlamında birtakım evirilmelere uğramıştır fakat yayıncılık içeriği olarak hemen hemen aynı formatını korumaktadır. Yerel radyo yayıncılığının gelişimini, dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki ayrı şekilde incelemek daha doğru olacaktır.

2.3. Yerel Radyo Yayıncılığının Önemi

İnsanların yaşamının bir parçası olan yerel radyoları, yayıncılıktaki önemi açısından çeşitli maddeler halinde sıralanabilmektedir.

- Bu işin eğitimini almış veya yayıncılığa meraklı-istekli insanlar, yerel radyolar sayesinde kendi bölgelerinde, kendi insanlarına ve kültürlerine çok rahat seslenebilmekte programlarını hazırlayıp sunabilmektedir. Bu şekilde meşhur olup, ulusal medyaya transfer olmuş ülke çapında birçok yerel radyo programcısı da bulunmaktadır. Yine aynı şekilde kanuni yeterlilik oluştuktan sonra şahıs veya müteşebbislerde kendi radyolarını kurup işletmesini yapabilmektedir.

- Bir bölgedeki, elektrik arızasından, kan anonsuna, düğün haberinden, su kesintisine her türlü duyuru ve bilgilendirme yerel yayıncılıkla çok rahat ve etkili biçimde yapılabilmektedir.

- Yerel radyolar ile yapılan yerel reklamlar sayesinde esnafta satışlarını arttırabilmektedir (Varol, 2011:499). Yerel yayıncılık reklamcılık anlamında da hem işletmelere hem de radyo evlerine artı değer ve ticari getiri sağlamaktadır. Bir semt kasabı veya bölgenin üreticileri uygun fiyatlarla radyo reklamı yaptırabilmektedirler. Hatta eleman aranıyor tarzı ilanlarla dahi personel ihtiyaçlarını sağlayabilmektedir.

- Mülki idarenin yöneticileriyle yerel yayıncılık sayesinde bilgi paylaşımı yapılması sorunların çözümlenmesine fayda sağlamaktadır.

- Bölge insanının kültürünü, karakterini, yaşam biçimini tanımakta yerel radyolarda yapılan yayınların içeriklerinin buna göre hazırlanmasını sağlamaktadır. O yörenin insanın konuşma tarzı ile program sunmak, yerel radyolarda hep dikkat çeken unsurlar arasında yer almıştır.

2.4. Dünya’da Yerel Radyo Yayınları ve Gelişimi

Her coğrafyada ve ülkede radyo yayıncılığının gelişimi ve seyri ülkelerin kendi dinamikleriyle beraber şekil almıştır. Yayıncılığın ilk yıllarında devlet tekeli ve denetiminin var olduğu görülmektedir bu da politik ve ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Serbest girişim ve özel sektörün güçlü olmadığı ülkelerde radyo yayıncılığı devlet eliyle yürütülmüştür. Ayrıca politik olarak sert rejimlerle yönetilen ülkelerde de devlet yayıncılığı hâkim olmuştur. Sömürge durumundaki ülkelerde de yayıncılık yine devletin ideolojik anlayışına göre yapılmıştır (Ankaralıgil, 2019:9).

2.4.1. Korsan Radyo Yayınları

Korsan radyo terimi, genellikle lisansı olmayan, izinsiz, yasadışı istasyonlar olarak radyo yayın biçimlerini ifade etmektedir. Yasal bir FM bandında genellikle amatör radyocular tarafından yapılan lisansız işgal şeklindeki yayınlar bir korsan veya kaçak radyo istasyonunun örneğidir. Bir bölgede yasal olarak çalışan radyo istasyonları başka bir bölgenin yayın yasalarını ve kurallarını ihlal etmesi durumunda (yüksek watt gücüyle yayının başka sınırlara geçmesi şeklinde) diğer

bölgeye göre korsan radyo olarak kabul edilmektedir. Korsan radyo istasyonları hem karadan hem denizden genellikle uluslararası sulardaki noktalardan yayın vermektedir. Korsan radyo istasyonunun öncüsü 1933 yılında Lüksemburg bölgesinden Fransızca ve İngilizce yayın yapmaya başlayan küçük özel bir radyo istasyonu olan Radyo Lüksemburg'dur. 1950'lere kadar yasadışı yayın yapan ve popüler olan bu radyo daha sonra kapatılmıştır. Radyo Lüksemburg'un ticari başarısı, özellikle Birleşik Krallık içinde yayın yapan başka korsan radyoların oluşmasına neden olmuştur. Bu radyolardan bazıları, Radio Caroline ve Wonderful Radio 'dur. Bu istasyonların çoğu Britanya Adaları açıklarındaki sulara demirlemiş platform ve deniz temelli yapılardan yayınlarını yapmaktadır (Misiroğlu, 2015).

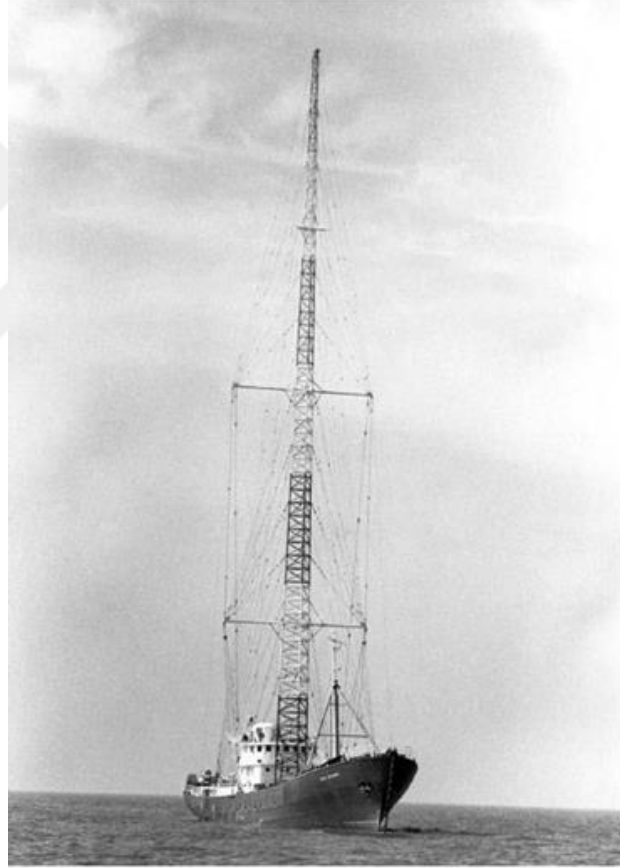

Şekil 2.2. REM Adası, korsan radyo platformu (Koch, 1964)

1950'li yılların sonuna doğru yayıncılığın toplumlar üzerindeki etkinliği ve özel yayınların gelir sağlama amacı ile yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla izinsiz kaçak radyo yayınları yapılmaya başlanmıştır. Korsan olarak adlandırılan bu yayınlar, uluslararası sularda bulunan gemilerden yayın yapan ve kayıtlanamayan yayın istasyonlarıdır. İlk kez Avrupa'da başlamakta ve sayıları

oldukça fazladır, Amerika kıtasında da korsan yayınlara rastlanmaktadır. Fazla bir dinleyici kitleleri bulunmamaktadır. Bu tarz yayınlar izinsiz olduğu için teknik yönden radyo frekanslarında karışıklık ve bozulmalara sebep olmaktadır (Aziz, 1981:41-42).

Korsan radyo yayınlarının günümüzde kavramsal olarak algılanması ise tarihsel süreçteki tanımlarından tamamen farklıdır. Günümüzde korsan radyo yayıncılığı için bir denizden veya uluslararası kara sularından yayın yapmaya gerek bulunmamaktadır. Kanuni olmayan, izinsiz yapılan ve frekans karmaşasına neden olan tüm yayınlar radyoculuk terminolojisinde korsan radyo veya kaçak radyo yayını olarak ifade edilmektedir.

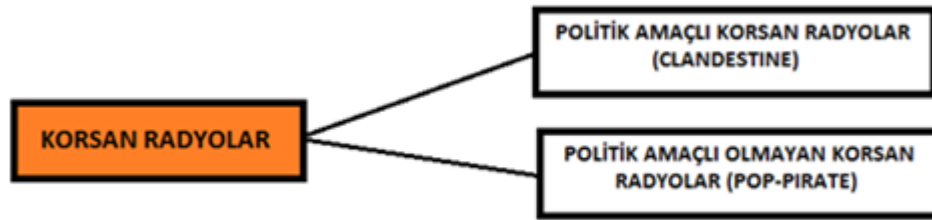

Şekil 2.3.Ross Revenge Gemisi / Radio Caroline 1983 (Skues ve Kindred, 2014)

1950’li yıllar ile 1960’lı yıllar arasında radyo yayıncılığı yeni oluşumlara tanık olmuştur. Lüksemburg radyosu (Radio Luxemburg) fenomen olmuş korsan bir radyoyu temsil etmektedir. İngiltere’nin resmi kamu yayıncısı BBC haricinde başka özel radyo yayınlarına izin vermediği için, başka bir ülke olan Lüksemburg’dan yayın yapılmıştır (Madra, 2020:390).

Korsan radyoculuğun ilklerinden olan Radio Mercury, 1958 yılında Baltık Denizinden İskandinav ülkelerine yönelik yayına başlamaktadır. Korsan radyoların en meşhur olanı ise 1964'den, 1980'li yıllara kadar yayınlarını sürdüren Radyo Carolina'dır. Bu iki radyo da lisans almak pahalı olduğu için korsan yayıncılığı seçmişlerdir. Müzik ağırlıklı yayın yapmakta, politik bir amaçları bulunmamaktadır. Radyo Caroline yasal boşluklardan yararlanmak için uluslararası sularda yayınlarını yapmıştır. Bu tarz yayınlar, 'Off-Shore Radyo Yayıncılığı' olarak da adlandırılmaktadır (Kuruoğlu, 2016:62).

İngiltere'de kamu yayıncılığı tekeli elinde bulunan BBC radyosunda zamanın popüler müziklerine çok az yer verilmektedir. 1960'lı yıllarda çok popüler olan rock'n roll müziğin öncülerinden Beatles, Rolling Stones gibi grupları İngiliz gençlerinin radyoda dinleme şansı pek yoktur. Yasal olarak karadan yayın yapma tekeli BBC'nin elinde olduğu için tek çözüm korsan radyo yayıncılığı olmaktadır. Radyoculuk tarihinde gemilerden radyo yayını yapılmaya başlanmıştır. Radio Rock, 24 saat rock müzik yayını yapmaya başlayarak çok kısa sürede büyük bir hayran kitlesine ulaşmıştır. Birleşik krallık ne kadar korsan radyolara karşı önlem alsada kısa sürede geri adım atılarak özel radyoların açılmasına izin verilmiştir (Özyazıcı, 2020:421-422)

Şekil 2.4. Korsan radyoların amaçlarına göre sınıflandırılması

Korsan radyolar amaçlarına göre; Politik Amaçlı Korsan Radyolar (Clandestine) ve Politik Amaçlı Olmayan Korsan Radyolar (Pop-Pirate) olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar.

Politik Amaçlı Korsan Radyoların amacı siyasi propaganda yapmaktır. Yayınlar ülke içinden veya dışından politik gruplar tarafından yapılmaktadır. Yayın vericileri genelde ülke dışında bulunmaktadır. Pop-Pirate olarak

adlandırılan Politik Amaçlı Olmayan Korsan Radyolar ise ticari amaçlı, ülke sınırları dışında uluslararası sularda dolaşan gemilerden yayın yapmaları ve frekansları çalmaları nedeniyle bu ismi almışlardır (Akarcalı, 1989:123).

Propaganda amaçlı yayın yapan korsan radyolar kimliklerini ve yerlerini belirtmeden veya düşman topraklarından yayın yaptıklarını iddia eden radyolardır. Bu tarz radyolar rastgele bir frekanstan yayın yaptıklarından dolayı tanınmaları ve bulunup dikkat çekmeleri zor olmaktadır. Hemen keşfedilebilmek ve dinleyici çekebilmek için yerel radyoların frekanslarına yakın frekansları kullanmışlardır ve başarılıda olmuşlardır (Nizam, 1997:19).

Korsan radyo yayınları, yayın yaptıkları bölgelerdeki ülkelerin lisanslı ve yasal radyo istasyonlarına olan ilgiyi azaltmakta, reklam gelirlerinin azalmasına sebep olmasından dolayı devletin vergi gelirlerine etki etmektedir. Ulusal nitelikte kamusal yayıncılık yapan radyoların ise kültür, eğitim, haber tarzı yayınlarını sekteye uğratmaktadır. Bu tarz radyoların neden olduğu en büyük problemlerden biri de izinsiz yayın yapıldığı için teknik olarak frekans karmaşasına (enteresansa) neden olup birçok nitelikli ve yasal radyo yayınlarının bozulmasına sebep olmaktadır (Aziz, 2013:119).

Özellikle korsan yayın olarak bilinen illegal yayıncılıkta kamuoyunun desteği önemlidir. Tekelci yayıncılık anlayışına sahip gelişmekte olan ülkelerde korsan yayınlar ile tekelci yayıncılık anlayışı kırılmaya çalışılmıştır (Demiroğlu, 2002:40).

2.4.2. Fransa

Fransa’da radyo yayıncılığı uzun yıllar devlet tekelinde kalmıştır. 1968 yılında başlayan öğrenci olayları, farklı alternatif radyoların oluşumuna neden olmuştur. Üniversite öğrencileri tarafından kurulan bu ilk radyolar; Paris’te Radio Sorbonne ve Lille’de Radio Campus’tur (Kırık, 2018:15).

1982 yılında Görsel/İletişim Yüksek Kurulu’nun kurulmasıyla birlikte yayıncılık bağımsız bir kamu hizmeti olarak tanımlanmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte özel girişim tarafından kurulan çok sayıda yerel radyo istasyonu yasal statüye kavuşmuştur (Çaplı, 1995:38). 1984 yılına kadar yerel radyoların reklam almalarına izin verilmemiştir, gerekçe olarak ticari anlayışın radyo içeriklerine etkili olabileceği gösterilmiştir (Kırık, 2018:15).

Fransa'daki kamusal fonlar ise 'sosyal yardım fonu' ve 'elektronik yayıncılık yardım fonu' dur. Bu fonlar ile daha çok azınlık kültürüne ve göçmenlere yönelik otuz farklı topluluk radyosuna destek verilmektedir (Bek, 2005:136).

Fransa'da yayın yapan radyolara tahsis edilen frekanslar yasaya göre dört eşit gruba ayrılarak dağıtılmaktadır. Bunlar; Kamu Radyoları, Ulusal Ticari Radyolar, Yerel Ticari Radyolar ve Dernek Radyolardır (Güney, 2017:21).

2.4.3. İtalya

İtalya'da radyoların özgürleşmesi 1970'li yıllarda başlamıştır. Avrupa'da ilk özel radyo girişimini başlatan ülke İtalya'dır. Korsan radyoların çoğalmasıyla birlikte yasal bir boşluk ortaya çıkmıştır. 1976 yılından itibaren Anayasa Mahkemesi kararıyla bu tür radyolar serbest bırakılmış ve bu kararlar birlikte olabildiğince çoğalan yerel radyolar yayıncılıkta karmaşaya neden olmuşlardır. Günümüzde 1300 civarı yerel radyo istasyonu, müzik ağırlıklı ve ticari anlamda yayıncılık yapmaktadır (Tekinalp, 2003: 98-99).

İtalya'da yerel radyoları desteklemek için devlet tarafından çıkarılan yasaya göre kültür ağırlıklı program yayınlayan ve ticari amaç gütmeyen radyoların elektrik ve telefon faturalarının yarısı, haber ajansı masraflarının yüzde sekseni devlet tarafından karşılanmaktadır (Bek, 2005:136).

2.4.4. Hollanda

Hollanda'da ticari yayıncılığın başlangıcı 1990'lı yıllara dayanmaktadır. Yerel radyolar üye yardımları ve yerel yönetimlerin destekleri ile ayakta durmaktadır. 1991 yılı itibarıyla yerel radyoların reklam alıp yayınlamalarına izin verilmiştir. Yerel düzeyde yayın yapan radyo istasyonları genellikle müzik yayını yapmaktadır ve ticari-kâr amaçlı kurulmuşlardır (Timisi, 2001).

Hollanda'da yerel yönetimler ile Kültür ve Sağlık Bakanlığı, yerel medyanın reklam hariç finans kaynağını sağlamaktadır (Bek, 2005:136).

2.4.5. Norveç

Norveç'te yayın yapma tekelini uzun yıllar devlet elinde bulundurmuştur. 1981 yılında özel ve yerel radyo televizyon istasyonlarının kurulmasına izin veren bir yasayla (Broadcasting Act) yayıncılıktaki tekel kaldırılmıştır. 1987 yılındaki

Yerel Yayıncılık Yasası (Local Broadcasting Act) ile yerel radyoların düzenlenmesi yapılmıştır. Yerel radyoların bu yasayla yayınları izinli hale gelerek reklam almaları yasallaşmıştır. Bu yasayla radyo reklam gelirlerine konan vergi ile sağlanan gelirler ekonomik yönden zayıf olan yerel radyoların desteklenmesinde kullanılmaktadır. Ticari karlılığı olan radyolar bu durumu protesto etseler de bu uygulama işlemeye devam etmektedir. Yerel radyoların yayın izinlerini Belediye Kurulu vermektedir. Yasa ile yerel radyolar sadece bir komüne yayın yapabilmektedirler. 450 komün bulunan Norveç'te en küçük komünün nüfusu ise 1000 kişiden oluşmaktadır. Norveç'in yerel radyolarından Sami Radyosu ve Göçmen Radyosu en dikkat çekenlerdir (Timisi, 2001).

Norveç'te yerel yönetimler, gelir kaynakları güçsüz olan radyoları desteklemektedir. Ayrıca bağış ve sponsorluk olarak destek vermektedir (Bek, 2005:136).

2.4.6. Almanya

Almanya'da özgür yerel radyolar komşu ülkelerde olduğu gibi gelişmemiştir, neden olarak devletin bu tarz radyolara devamlı karşı çıkması gelmektedir. 1970'li yıllarda başlayan radyolarda özgürlük akımı ile yirmi kadar yerel özgür radyo ortaya çıkmıştır. Bu radyolar, Özgür Radyolar Derneği'ne bağlı olarak kamusal, siyasal ve çevreci tarzda yayınlar yapmışlardır. Siyasal baskılar ve frekanslarının sürekli değiştirilmesi nedeniyle kitleler üzerindeki etkinlikleri zayıf olmuştur (Topuz vd., 1990).

Almanya'da 1997'de çıkıp, 1998'de yürürlüğe giren Amatör Radyo Yasası ile özgür radyolara büyük imkânlar sunulmuştur. Bu yasayla amatör radyoculuk için yaş sınırlaması, tecimsel olmama şartı, yayınlardaki içerik sınırlamalarının kaldırılması sağlanmıştır. Bu kararların alınmasında Almanya'nın en büyük Amatör Radyo Grubu (DARC) etkili olmuştur. Bu sonuç sivil toplum örgütlerinin kararlı tutumları ile özgür ve demokratik radyoların çalışma özgürlüğünü sağlamıştır (Tekinalp, 2003:102).

2.4.7. Kanada

Kanada'nın coğrafi, ekonomik, ulusal ve siyasi koşullarından dolayı tecimsel radyoların yaygın olması ve gelişimi yavaş olmuştur. Özellikle nüfusun dağınıklığı ve daha çok güney bölgesinde toplanması yayıncılık için çok masraf

gerektirmektedir, bu nedenle özel sektör bu masrafları karşılayamamaktadır (Tekinalp, 2003:90).

Kanada’da kamusal ve ticari radyolar bulunmaktadır ve radyo yayıncılığı Amerika ve İngiltere’nin etkisinde kalmıştır. Yayınlar, Kanada Yayıncılık ve Telekomünikasyon Konseyi (CRTC) tarafından kontrol edilmektedir. Ticari amaç gütmeyen radyolar kamusal radyo olarak tanımlanmaktadır ve bu tarz radyolar yerel olup çeşitli özellikte programlara sahiptir (Topuz vd., 1990:84-85).

2.4.8. İspanya

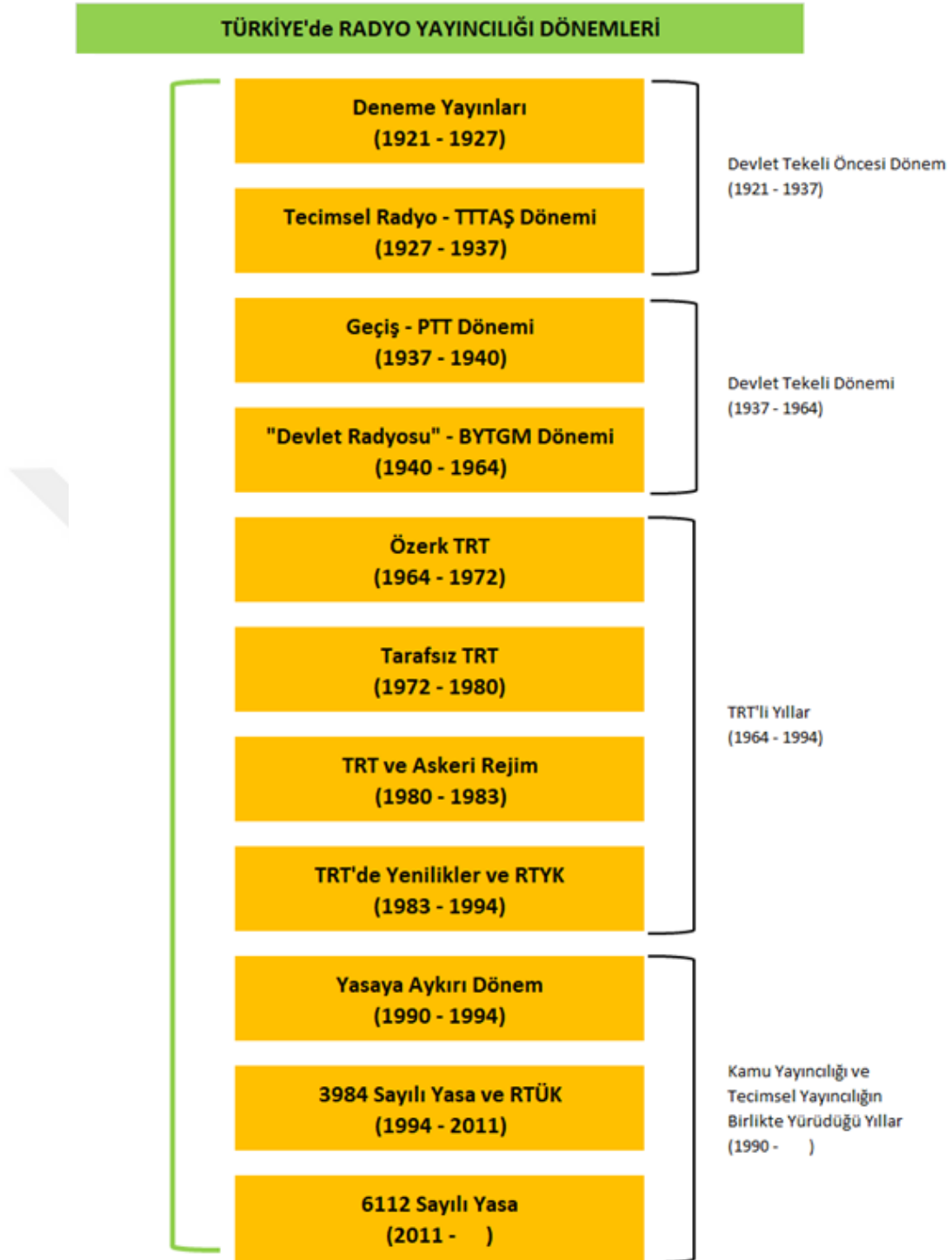
1987 yılında kabul edilen iletişim hizmetleriyle ilgili 31 sayılı Telekomünikasyon Kanunu, devletin ne tür radyo yayınları yapacağını, özel kuruluşların ne tür radyo yayınları yapacağını 26 no.lu madde ile hükme bağlamıştır. Yine aynı kanunda tekelleşmeleri önlemek için sınırlı sayıda yabancı sermayeye izin vermiştir. İspanya’da radyo ve televizyonlar yayıncılık için herhangi bir ruhsat ücreti ödememektedir. Yerel radyo istasyonları 1934 yılından beri vardır ve yasa düşük vericili yerel radyo istasyonlarının varlığını tanımıştır (İnceoğlu, 1994:209-214).

2.5. Türkiye’de Yerel Radyo Yayıncılığı

Türkiye’de yerel radyo yayıncılığını incelemek için öncelikle ülkedeki genel radyo gelişimiyle birlikte tarihçesini ele almak ve bu şekilde geçmişten bugüne yayın dönemlerinde sırasıyla yerel radyo oluşumlarını gözlemlemek çalışma açısından daha doğru görülmektedir.

Türkiye’de radyo yayınları 1921 yılında ilk deneme yayınları ile başlayıp çeşitli evrelerden geçerek bugüne kadar ulaşmıştır.

1921 – 1937 yılları arası dönemi kapsayan ‘Devlet Tekeli Öncesi Dönemi’ olarak adlandırılmaktadır. 1937 – 1964 yılları arası dönemi kapsayan ‘Devlet Tekeli Dönemi’ olarak adlandırılmaktadır. 1964 – 1994 yılları arası dönemi kapsayan ‘TRT’li Yıllar’, 1990 yılından bugüne kadar ulaşan süreçte ise ‘Kamu Yayıncılığı ve Tecimsel Yayıncılığın Birlikte Yürüdüğü Yıllar’ ana başlıkları altında toplanmaktadır. Şekil 2.5.’de bulunan alt başlıklar ile beraber Türkiye’deki radyo yayıncılığı sürecinin nasıl şekillenmekte olduğu görülmektedir (Kuruoğlu, 2008; Kejanlıoğlu, 2005).

Şekil 2.5. Türkiye’de radyo yayıncılığı dönemleri

Türkiye’deki yerel radyo yayıncılığını üç döneme ayırarak, her dönemdeki yerel oluşumlar ayrı ayrı incelenmektedir.

İlk dönem, 1964 – 1989 yılları arasında yayıncılıkta TRT’nin hâkim olduğu ‘Tekel Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar’ dönemi olarak anılmaktadır. 1990 ve 1993 yılları arası yerel yayıncılıkta tekel döneminin bitip özelleşmenin başladığı yıllar ise yasaya aykırı dönem olan ‘Deregülasyon Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar’ dönemidir. Yayıncılığın belli standartlara ve planlamalara göre yasalar çerçevesinde yönetilmeye başladığı ‘3984 Sayılı Kanun Sonrası Yayın Yapan Yerel Radyolar’ dönemi ise bugüne kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Tablo 2.1. Türkiye’de yerel radyo yayıncılığı

Türkiye’de Yerel Radyo Yayınları (1927 -)		
Başlangıç ve Tekel Dönemi (1927 - 1989)	Deregülasyon Dönemi (1990 - 1993)	3984 Sayılı Yasa ve Sonrası Dönem (1994 -)
Kamu Tüzel Radyoları	Belediye Radyoları	
Askeri Kurum Radyoları	Topluluk Radyoları	
Yabancı Devlet Radyoları	Üniversite Radyoları	
MEB’e Bağlı Radyolar	Siyasal Parti Sempatizanı Radyolar	
Üniversite Radyoları	Bağımsız (Ticari) Yerel Radyolar	
TRT Radyoları		

2.5.1. Tekel Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar

1961 anayasasının 121. Maddesi ve 359 sayılı TRT yasasının 35. Maddelerine göre Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ‘yayın tekele’ ile donatılmıştır. Yasaların vermiş olduğu hukuki tekele karşın TRT’nin dışında yayın yapmış olan birçok radyo istasyonu bulunmaktadır.

TRT’nin dışında yayın yapan radyo istasyonları ise genel olarak;

- Kamu tüzel kuruluşlarınca işletilen istasyonlar,
- Askeri kurumlara bağlı radyolar,
- Yabancı devlet kuruluşlarınca işletilen istasyonlar,
- Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul radyoları,
- Üniversitelere bağlı İstasyonlar,

Bu grupta yer alan bazı radyo istasyonları TRT'nin kurulmasından sonra, 1964 yılında yürürlüğe giren 359 sayılı yasadan sonra kurulmuş ve yayına başlamışlardır (Aziz, 1971:114-117).

Tekel dönemini; 1938 yılından 1990'lı yılların başına kadar olan süreçte ağırlıklı olarak TRT'nin hâkim olduğu fakat bunun yanında, TRT'nin dışında kurulan birçok yerel radyo istasyonu ve yayının olduğu dönem olarak görülmektedir.

2.5.1.1. Kamu Tüzel Kuruluşlarınca İşletilen İstasyonlar

Türkiye'nin birçok ilinde kamu tüzel kuruluşlarınca işletilen birçok istasyon yayın yapmıştır. Bunlardan bazıları; Meteorolojinin Sesi Radyosu, Polis Radyosu, EKİ (Ereğli Kömür İşletmeleri Eğitim Radyosu) sayılabilir.

2.5.1.1.1. Meteorolojinin Sesi Radyosu

Şekil 2.6. Meteorolojinin Sesi Radyosu logo

Meteorolojinin Sesi Radyosu, yayınlarına 1962 yılında kısa dalga üzerinden Ankara'da başlamıştır. 2004 yılında FM bandına geçerek 'Meteor FM' logosu ile yayınlarını sürdürerek, 2008 yılından günümüze tekrar 'Meteorolojinin Sesi Radyosu' olarak yayınlarına devam etmiştir. Radyo, yayınlarını kamu hizmeti olarak herhangi bir kâr amacı olmadan kamu yararına yapmaktadır. Hava durumu,

denizlerde genel durum, çiftçiler için zirai tahmin raporları gibi birçok meteorolojik bilgi anlık olarak dinleyicilere aktarılmaktadır (Tutal, 2021).

Şekil 2.7. Meteorolojinin Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmeni Emine Ertürk Karaaslan

Meteorolojinin Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmeni Karaaslan, kurum ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “10 yıldır Meteorolojinin Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmenliği görevinde bulunmaktayım. 2004 yılında burada programcı olarak yayın yapmaya başladım. Daha önceden zaten bildiğim bir radyoydu. Arkadaşlarımı sürekli ziyaret ederdim. Ben başka bir birimde görev yapıyordum. Eğitim müdürlüğündeydim. Ve sürekli gözüm radyodaydı. Çünkü müzikle uğraşıyordum. Ve 1995 yılında bir radyoda bilgi yarışmasına katıldım. 1996 yılında ikinci bir kez katılınca canlı olarak yarı finalist oldum, stüdyolara gittim. Canlı olarak stüdyoda yarıştım. O zaman radyo aşkım başladı. Ancak 2004 yılında bizim radyoya geçebildim. Radyoya geçtikten sonra da işte program yaparak başladık. İlk olarak, ‘basında gündem’ programı yapıyorduk bir arkadaşım ile beraber. Öncelikle bizim kurumumuzda çalışanlar zaten doğal olarak program yapabilmekteler burada. Genel olarak isteyen herkese kapımız açık ama şartlarımız var tabii ki. Program teklif formunun doldurulup, özgeçmişle birlikte başvuru yapılması gerekmektedir. Daha önce başka radyolarda yapılan program örneğini, eğer yoksa yapılması düşünülen program örneğinin bir demosu ile

birlikte bize sesli olarak verilmesi gerekmektedir. Biz bunu da değerlendirip yeni yayın dönemi başlamadan önce Eylül ayı için de yayın kuruluna sunuyoruz. Ekim ayından itibaren de yeni yayın dönemimiz başlıyor. Program tekliflerini Temmuz, ağustos aylarında topluyoruz. Eylül ayında değerlendirmeye tabi tutuyoruz. 15 Eylül'den sonra yayın kuruluna sunuyoruz. Yayın kurulundan bir hafta ile iki hafta arasında bize değerlendirme sonuçları dönüş yapıyor. Ondan sonra yeni yayın akışını hazırlıyoruz. Yeni yayın akışında hangi programlara işte yer verilecek? Bu planlamasını yapıyoruz ve yeni yayın döneminde o programları koyuyoruz. Bizim tabii ki btcemiz olmadığı için devletin bir radyosu olduğumuzdan ve hiçbir şekilde reklam, sponsorluk işi olmadığından dolayı bütün masrafları devlet karşılıyor. O yüzden gönüllülük usulüyle program yapılıyor. Radyomuz, Meteoroloji Genel Müdürlüğünün Basın ve Halkla İlişkiler şubesine bağlı olarak alışıyor. Bir elin parmakları kadar yayın ekibimiz. Yayında görevli arkadaşlarımız nöbet usul çalışıyorlar. Dolayısıyla da ben sosyal medya sorumluluğunda kendim yürütüyorum aynı zamanda. Programların duyurusunu ben kendim yapıyorum. Medya hesaplarını kendim takip ediyorum ve oradan da geri dönüşlere de kendim cevap veriyorum. Yayın alanımız öncelikle 27 (24 il merkezi, 3 ilçe merkezi) merkezden FM bandından yayın yapıyoruz. Bütün Türkiye'yi kapsıyor aşağı yukarı 27 merkezden olduğu için İnternet üzerinden de yayınıımız var. Uydu üzerinden eğer dinlemek isterseniz, 4A uydusu üzerinden 11958 megahertz ve 27500 sembolde dikey polarizasyonda 5/6. Mobil cihazlardan dinlemek isterseniz eğer, Google Play'den Meteorolojinin 'meteoroloji hava durumu' uygulaması içinde yer alıyor. Apple Store'dan da aynı şekilde yine 'meteoroloji hava durumu' uygulamasından bizleri dinleyebilirsiniz. 27 merkezde bizim vericilerden sorumlu mühendis veya tekniker arkadaşlarımız var. Vericilerin bakımını üstlenen. Bu vericilerle yakından ilgileniyorlar. Herhangi bir sıkıntı olduğu zaman da genel müdürlüğümüzde bir verici birimimiz var. Radyo vericilerine bakım yapan ve arıza durumlarına da direkt iştirak eden, onları gideren bir ekibimiz var burada. Onlar da taşraya gidebiliyorlar gerektiği zaman. Ama genelde arızalanan cihazları kargoyla bize gönderiyorlar. Burada arkadaşlarımız tamiratını yapabiliyorlar. Ya da yerinde yapılması gereken bir durum varsa buradan da ekip gidebiliyor”.

Şekil 2.8. Meteorolojinin Sesi Radyosu stüdyo

Meteorolojinin Sesi Radyosunun kuruluş amacı ve radyo ile ilgili bilgileri Karaaslan, şu şekilde aktarmaktadır; “Dinleyicilere hava durumu bilgilerini vermek amacıyla 24 Ocak 1962 tarihinde kısa dalga üzerinden yayına başlamış, 20 Nisan 2004 tarihine kadar bu kısa dalga üzerinden yayın yapmış bütün dünyaya. Radyo, FM bandına da bu tarihte geçiyor. 20 Nisan 2004 tarihinde Meteor FM adıyla 01 Şubat 2008 tarihine kadar yayın hayatına devam ediyor. 01 Şubat 2008 tarihinde yeniden Meteorolojinin Sesi Radyosu adını alıyor. Ve bu isimle tekrar adını duyurmaya başlıyor. 1962 yılında Ankara’da Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün içinde yayına başlanmış. Yine Meteoroloji Genel Müdürlüğü kampüsünde devam etmekteyiz. Ama yeni bir yayın anlayışıyla birlikte her yaştan dinleyicisinin ilgi odağı haline geliyor. Bu bilgilerin verilmesinin yanı sıra kaliteli müziğin de adresi olmuştur. Dünyadan ve Türkiye’den haberleriyle bilimden sanata, çevre bilincinden, kişisel gelişime kadar geniş bir yelpazede bilgi kanalı olmuştur radyomuz. Ayrıca müziğin her türünden en güzel örnekleri de yayınlamaya devam etmektedir. Şu anda Ankara 92.4 FM bandından yayın yapıyoruz. Merkez istasyonumuz, Ankara’da bulunmakta ve bütün yayınlarımızı Ankara’dan gerçekleştiriyoruz. 2010 yılı aralık ayından beri şu andaki hizmet verdiğimiz stüdyoda, binada hizmet veriyoruz. Bu iki stüdyodan oluşuyor. Üç gelişmiş yayın sistemiyle yirmi dört saat kesintisiz yayın hizmeti

vermeye devam ediyoruz. Gelişmiş telekomünikasyon sistemleri kullanılarak yayın yapılıyor. Haberler son dakika gelişmeleri, müzik, aktüalite, spor, politika gibi tüm alanlardaki yenilikler anında dinleyicilere aktarılıyor. Derlenerek arkadaşlarımız tarafından. 24 saatlik yayının sadece 6 saatlik periyodu yani 24.30 ile 06:30 saatleri arası gece yayını otomasyon sistemle gerçekleştiriliyor. Bunun dışındaki kalan zamanlarda canlı olarak arkadaşlarımız burada mevcut. 10 kişilik bir ekiple, 24 saat boyunca yayını kontrol altında tutuyoruz. Yani şu anda yayını götüren nöbet sistemiyle çalışan 10 kişi ben başlarında 11. kişiyim. Benim üstüm müdür bey 12. kişi. Toplam 3 kişide gündüz çalışan işte diğer ekipte var. Web sayfasını güncelleyen bir arkadaşımız var. Haberleri toplayıp derleyen bir arkadaşımız var. Bir de müzik arşivini takip eden bir arkadaşımız var. Yani onun güncelliğini sağlayan, yeni eserler kazandıran 3 kişi toplam 15 kişiyiz.

Şekil 2.9. Meteorolojinin Sesi Radyosu prodüksiyon stüdyosu

Meteorolojinin Sesi Radyosunun yayın amacı ve radyo ile ilgili bilgileri Karaaslan, şu şekilde aktarmaktadır; “24 Ocak 1962 tarihinde yayına başlayan radyomuz meteorolojik ürün ve hizmetlerin halka ilk elden duyurulması amacıyla kurulmuş bir kamu radyosu. Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan hava, deniz ve zirai tahmin raporlarının sunulması. Yağış, buzlanma, don, fırtına, toz taşınımı, asit yağmurları gibi, meteorolojik bilgilerin sunulması, kuvvetli

meteorolojik hadiseler sırasında can ve mal kayıplarının azaltılması için yapılan erken uyarıların sunulması, iklim değışikliğı üzerine hazırlanan raporların sunulması, mevsimsel meteorolojik tahminlerin sunulması, Çevre Şehircilik ve İklim Değışikliğı Bakanlığı ile Meteoroloji Genel Müdürlüğü faaliyetlerinin duyurulması uyarıcı ve bilgilendirici kamu spotlarıyla birlikte acil kan ihtiyacı anonsu, milli ve dini bayramlar anma günleri, özel gün ve hastalarla ilgili özel programlar hazırlanması, her türden kaliteli yerli ve yabancı müzikleri dinleyicisine sunma hizmeti gütmetedir diyebiliriz. İlk zamandan bu zamana kadar hiç reklam yayını yapılmadı. Fantezi, arabesk ve ağır metal müzikler dışındaki müziklerin hemen hemen hepsine yer veriyoruz yayında. Sadece yabancı müziklere yer vermiyoruz. Ama yabancı müzik programlarımızda mevcut. Ankara merkezde yayın yapıyoruz ama herhangi bir şekilde kongre, konferans gibi büyük organizasyonlara da biz radyo olarak gidiyoruz. Oradan yerel canlı yayın yapabiliyoruz. Canlı yayın aracımız var onunla dışarıda da yayın yapabiliyoruz ama genellikle görevli olarak gidiyoruz. Bu toplantı ve sempozyum seminer kongre gibi yerlere. Bundan işte iki sene önceydi. Pandemi öncesinde 2019 yılında, bizim istek saatimiz vardı o zaman. Saat 10.00 – 12.00 arasında. İstek saatinde de ben genelde giriyordum haftada iki üç gün. Bir tane mesaj geldi. Karamsar bir mesaj ve arkasından da yazmış işte bu şarkıyı ölen eşime armağan ediyorum diye. ‘Ben yoruldum hayat’ şarkısını istemişler. Ben de böyle küçük küçük anekdotlar paylaşıyordum. Bu kısa mesaj benim yani ruhuma dokundu. Dedim ki bu şarkıyı çalmayalım. Onun yerine daha hareketli güzel bir şarkı gönderelim dedim arkadaşlara ve bir anekdot paylaştım. İste hayata ne olursa olsun tutunmamız gerektiğini, her zaman hayat yaşamanın güzelliklerinden bahseden küçük bir hikâyeye. Arkasından da güzel bir hareketli canlı canlı bir müzik paylaştım. Program bitti. Arkasından aynı kişiden bir mesaj geldi. Bu kişiyle mümkünse görüşmek istiyorum şeklinde. Telefonla arayabilir miyim demiş. Arkadaşlar sordular bana. Dedim arasın görüşelim. Aradı. Dedi ki hanımefendi ben dedi bu şarkıyı dinleyip kendimi öldürecektim. İntihar edecektim. Ona göre ayarlamıştım. Eşim işte yeni kaybettim. Üç ay oldu artık dayanamıyorum yalnızlıktan. Ben de intihar etmeyi düşünüyordum ama siz dedi anlattığınız hikâyeyi arkasından bağladığınız şarkı beni tekrar dedi. Hayata bağladı. Ben size çok teşekkür ederim dedi. O beni çok etkilemiş. Gerçekten ya çok mutlu oldum.

Biz belki farkında olmadan, hani sesin büyüğü diye geçer, radyo... Radyo dinleyicisi özeldir. Televizyona benzemez.ve sesinizle insanları bağlarsınız. Gönülden gönle bir bağ vardır. Yine başka bir anımı anlatayım size. Gerçekten o çok dokunan bir anım. Bir gün sabah saatlerindeydi. Ben erken gelmiştim radyoya. Normalde saat dokuzda başlıyor bizim normal mesaimiz. Ama arkadaşlarımızın altı buçukta başlıyor. O gün bir aksilik olmuş. Sistemde rapor düşmemiş. 24 saatlik deniz raporu. Üç günlük deniz raporu da tabii ona bağlı olarak ulaşamamış arkadaşlar. Kısa deniz raporunu vermişler. Kısa deniz raporu da sadece genel bir rapordur. Ayrıntıları yoktur. Saat olarak. Bir tane bey aradı saat sekiz sularında. Dedi ki yetkili birisiyle görüşebilir miyim? Ağlamaklı bir şekilde. Hanımefendi dedi. Ben iki gündür balığa çıkamıyorum dedi. Siz radyonuzdan yirmi dört saatlik deniz raporuyla üç günlük deniz raporunu vermiyorsunuz. Ben iki gündür evime ekmek götürüyorum. Denize çıkamıyorum. Çünkü denizde telefon çekmiyor. Tek bilgi alma kaynağım sizsiniz. Sizin gibi de kimse bu raporları ayrıntılı vermiyor. Benim de akıllı telefonum yok. Bu şeye de ulaşamıyorum. Bilgilere. Tek bilgi kaynağım sizsiniz. Sizden de dinleyemeyince ben güvenip denize çıkamadım ve çocuklarıma şey götüremedim, ekmek götüremedim dedi. Gerçekten o beni çok etkilemişti. Ondan sonra arkadaşlara dedim ki lütfen arkadaşlar ne olursa olsun gerekirse hava tahmin merkezine çıkıp internet üzerinden alamazsınız. Direkt kendiniz çıkıp raporu alıp saatinde okuyacaksınız dedim. Sonrasında da denizcilerden teşekkür geldi. Çok çok teşekkür ederiz. Bizi ayrı da anlattınız. Bizim Fener'imiz oldunuz. Bizim önümüzü görmemizi sağladınız diye. Gerçekten bu insanların hayatına dokunmak, onlara gerçekten faydalı olduğunu bilmek, insanı çok çok mutlu ediyor” (Emine Ertürk Karaaslan ile derinlemesine görüşme, 02.11.2022).

2.5.1.1.2. Türkiye Polis Radyosu

Ankara’da kurulan Polis Radyosu, 350 wattlık bir verici ile yayınlarına başlamıştır. Kuruluş amacını ‘polis halk münasebetlerini tanzim ve halka hizmet’ sloganı ile tanımlayan radyo, ilk kurulduğu yıllarda haftada üç saat yayın yapmaktaydı. Daha sonraki yıllarda kısa dalga üzerinden İstanbul ve İzmir’de de yayına başlayan radyo, yayın saatlerini de arttırmıştır. Polis Radyosu geniş bir yayın ağı ile bugün de yayınlarına devam etmektedir (Gönenç, 1978:254).

Şekil 2.10. Polis Radyosu haber (Polis Radyosu, 1954)

Polis Radyosu yöneticilerinden kendisine ulaştığımız Radyo Şube Müdür Vekili Erkan Yüksel ile yaptığımız görüşmede, radyo ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır; “Emniyet Genel Müdürlüğü Medya-Halkla İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı bünyesinde hizmet veren Türkiye Polis Radyosu, kısa dalgayla 1952 yılında yayın hayatına ‘merhaba’ demiştir. 1952 yılında başlayan deneme yayınları ile günde iki saatlik yayından, 1968’den itibaren on beş saate çıkarılmıştır. Kesintisiz yayına kadar geçen süreçte, radyo dinleyicilerine modern cihazlarla donatılmış stüdyolardan seslenmektedir. ‘Kaliteli ve ilkeli yayın’ benimseyen Türkiye Polis Radyosunda; reklamlar yerine, kamu yararına yayınlar yapılmaktadır. 1970’li yıllarda başlayıp, 1980’lere kadar devam eden ‘arabesk müzik’ yasağı Polis Radyosu tarafından uygulanmamış ve bu sayede dönemin sanatçıları seslerini sevenlerine duyurabilmişlerdir. Söz konusu yıllarda, Polis Radyosu Türkiye’nin en çok dinlenen radyo istasyonu olmayı başarmış ve her kesimi kucaklayan yayıncılık anlayışıyla, liderliğini günümüzde de sürdürerek, birçok radyonun örnek aldığı köklü bir kurum haline gelmiştir.”

Şekil 2.11. Polis Radyosu (Yüksel, 2022).

Yüksel, Polis Radyosunun yayınları ile ilgili yine şu ifadelerle yer vermektedir; “Haber, eğitim, kültür, sanat, sağlık, spor, hukuk, ekonomi, teknoloji ve eğlence programlarıyla, dinleyicisine birden çok seçenek sunan Polis Radyosu; nitelikli çalışanları ve güçlü alt yapısıyla, kalite çıtasını giderek yükseltmekte ve tarafsız yayıncılık anlayışıyla, radyo severlerin tercihleri arasında yer almaktadır. Reklam almayan Polis Radyosu, dinleyicilerine kaliteli ve kesintisiz müzik zevkini yaşatmakta; sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde yapmış olduğu yayınlarla ve Türkçenin kullanımına verdiği önemle, değerlerimize sahip çıkmaktadır. Çalışan personel çoğunlukla polislerden oluşmakta olup zaman zaman sivil personel alımı da olmaktadır. Türkiye Polis Radyosu, Ankara (FM 95.5), İstanbul (FM 94.2), İzmir (FM 96.7) ve Diyarbakır (FM 90.4) stüdyolarından seksen bir il ve yüz on ilçeye karasal olarak yayınlarını ulaştırmakta; www.polisradyosu.pol.tr ve IOS-Android cihazlardan da hem dijital olarak dinlenebilmekte hem de tüm il ve ilçelerin frekanslarına ulaşılabilir. Ayrıca TÜRKSAT 4A uydusu üzerinden ise tüm dünyada dinlenebilmektedir. Ayrıca sosyal medya hesaplarına ‘polisradyosutr’ etiketiyle, whatsapp hattına ise ‘0552 155 00 06’ numaradan ulaşılabilir.”

Şekil 2.12. Polis Radyosu (Yüksel, 2022)

Yüksel, ifadelerinde son olarak Polis Radyosunun vizyon ve misyonu ile ilgili bilgiler vermektedir; “Türkiye Polis Radyosu; kamu yararını ön planda tutarak halkı bilgilendirmeyi, eğitim kültür ve sanata destek olmayı, gerçek sanat eserlerini dinleyiciyle buluşturmayı, objektif yayıncılık anlayışı çerçevesinde zamanında ve doğru bilgiler vermeyi kendisine misyon edinmiştir. Türkiye Polis Radyosu; Anayasa ve Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda yayın yapmak suretiyle suç ve suçluluğu önlemek, can ve mal güvenliğinin korunmasını sağlamak, trafik kaza ve ihlallerinin azaltılmasına yardımcı olmak, Polis hizmetlerini halka daha iyi duyurmak, Polis-Halk ilişkilerinin en üst düzeye getirilmesine yardımcı olmak, ülke ve toplum sağlığı ile eğitime katkıda bulunmak amacıyla kurulan bir yayın kuruluşudur. Bu amaç doğrultusunda yayın ağını her geçen gün genişleten Türkiye Polis Radyosu yayınlarını; tarafsız, adil, birleştirici ve kanunlarda belirtilen yayın ilkelerinden taviz vermeksizin sürdürmektedir.” (Emre Yüksel ile derinlemesine görüşme, 17.06.2022).

Şekil 2.13. Polis Radyosu canlı yayın aracı ve Ankara stüdyoları

2.5.1.1.3. EKİ (Ereğli Kömür İşletmeleri) Eğitim Radyosu

‘EKİ Eğitim Radyosu’ veya ‘Zonguldak EKİ İnsan Gücü Eğitim Radyosu’ gibi isimlerle anılan radyo, 3222 sayılı Telsiz Kanunu’na göre alınan izinle 30.05.1967 tarihinde yayınlarına Zonguldak’ta başlamıştır. EKİ radyosu, Ereğli Kömür İşletmesinde iki katlı bir binada, işçi sağlığı ve iş güvenliği hakkında programlar yapmak, kan anonsu gibi acil durumlarda ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla yayınlarına başlamıştır. 24 Kasım 1984 yılında ise 12 Eylül Askeri Yönetimi tarafından kapatılmıştır. Eki Radyosu, madencilik kültürünün önemli bir parçası olarak hafızlarda kalmıştır. Radyo EKİ’nin arşivinde yer alan plak, kaset, bant gibi yayın materyalleri günümüzde Zonguldak Maden Müzesinde sergilenmektedir (Avşaroğlu, 2008:62-66; Kırömeroğlu, 2017:86-94).

2.5.1.1.4. İzmir Fuar Radyosu (İzmir Radyosu)

1950 yılının ağustos ayında, fuar alanı içerisindeki Kültür Park’ta ‘Fuar Radyosu’ olarak 400 watt anten gücünde, kısa dalgadan yayına başlamıştır. Radyo yayınları, fuar için İzmir’e gelenlerin şehir hakkında bilgilendirilmesi, fuarda

anlık anonslar ve kayıp ilanları gibi amaçlar için kurulmuştur. Fuar alanında kurulan radyo, yayınlarını zor şartlarda gerçekleştirmektedir. Zaman zaman programlara dış sesler karışmakta, zaman zaman teknik hatalar oluşmaktadır. Ege halkı radyosunu benimsemiştir; hatalara, aksaklıklara tebessüm ile karşılık vermiştir. Fuarın kapanmasıyla birlikte radyonun yayını da sona ermiştir. Halktan büyük ilgi gören radyo, 1951 tarihindeki Bakanlar Kurulu kararıyla belediyeye devredilmiş ve tekrar yayınlarına İzmir Radyosu olarak başlamıştır. 1953 yılında devlet radyosu haline getirilen İzmir Radyosu günümüzde faaliyetlerini halen sürdürmektedir (Uçar, 2009:9; Özalpuk, 2016:30-31; Karayaman, 2018).

2.5.1.1.5. Toprak Ofisinin Sesi Radyosu

Toprak Mahsulleri Ofisi İşletmesi bünyesinde kurulan ‘Toprak Ofisinin Sesi Radyosu’ 02.10.1959 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Radyo, TMO Genel Müdürlük binasının sekizinci katından çiftçiye bilgilendirici ve eğitici programlar ile müzik yayınları yapmaktadır. 1960 darbesi sonrası kabul görmeyen radyonun yayınları durdurulmuştur. Toprak Ofisi Sesinin Radyosunun yayında kullandığı cihaz ve ekipmanlar daha sonraları il radyolarının tesis ve kurulumunda kullanılmıştır. 1967 yılına kadar olan süreçte il radyolarının kurulumu TMO üzerinden yürütülmüştür (Yıldırım, 2020).

2.5.1.2. Askeri Kurumlara Bağlı Radyolar

Tekel döneminde TRT dışında yayın yapan radyoların diğer bir grubu, askeri kurumlarca işletilen radyo istasyonlarıdır. Askeri radyoların kendi personeli için doğrudan yapıldığı yayınlar hariç müzik yayınlarına da geniş bir şekilde yer vermişler ve oldukça fazla dinleyici kitlesine sahip olmuşlardır (Aziz, 1971:121).

2.5.1.2.1. Ankara Mamak Ordu Radyosu

1960 yılında Ankara Mamak semtinde kurulan Ankara Mamak Ordu Radyosu, kısa dalga üzerinden yayınlarına başlamıştır. İlk önce 400 watt daha sonra 2 KW yayın gücüne çıkmıştır. Askeri personeli eğitme ve gerektiğinde alarm görevi yapma amacı ile kurulmuştur. Kara Kuvvetlerine bağlı radyonun yayını ile ilgili tüm işlemler askeri personel tarafından yapılmıştır (Aziz, 1971:121).

2.5.1.2.2. Havacıların Sesi Radyosu

Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı olarak 1966 yılının nisan ayında Ankara Ahlatlıbel bölgesinden yayınlarına başlamıştır. Hava Kuvvetleri personelinin eğitim ve bilgilendirilmesi ve gerektiği durumlarda alarm görevi vermek amacıyla kurulan Havacıların Sesi Radyosu yayınlarında özel amaçlı anonslar harici müzik yayınlarına da geniş şekilde yer vermiştir. Radyo askeri personel tarafından işletilmiştir (Aziz, 1971:121-122).

2.5.1.3. Yabancı Devlet Kuruluşlarınca İşletilen İstasyonlar

1950’li yıllarda ülkemizde resmi olarak kurulmuş ve işletilmiş diğer bir radyo grubu; yabancı devlet kuruluşlarınca işletilen radyolardan olan Amerikan radyolarıdır. Bu radyolar Türkiye’de bulunan ABD üslerindeki askeri personelin eğlence ve haber ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla kurulmuştur. İzmir (Çiğli), Adana (İncirlik), İzmit (Karamürsel), Samsun, Sinop ve Trabzon’da bulunan bu istasyonlar daha sonra kapanarak Karamürsel, İncirlik, Pirinçlik olmak üzere sayıları üçe inmiştir. Bu radyo yayınları kendi dinleyicileri dışında özellikle Türk dinleyiciler tarafından da ilgiyle izlenmiştir (Kocabaşoğlu, 2010;363).

2.5.1.4. Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Okul Radyoları

Okul radyoları ülkenin çeşitli yerlerinde ilkokul, ortaokul, lise ve enstitü gibi eğitim kurumlarının kendi imkânları ile eğitim amaçlı kurulan radyo istasyonlarıdır. Ancak bu okullardan çok azı radyoculuk hakkında teknik eğitim yapsa da diğerleri ağırlıklı olarak müzik yayını yapmışlardır. Sayıları tam olarak bilinmese de okullar tarafından yaklaşık otuzdan fazla verici kurulduğu tahmin edilmektedir. Bu tarz radyolar bakanlığa bağlı gibi görünse de Millî Eğitim Bakanlığının bu yayınlardan sadece okul yönetimi bildirince haberi olmaktadır. Okul radyoları genel olarak düşük watt vericiler kullanarak yayını yapmışlardır (Aziz, 1971:125-126).

Liselerin amatör radyo yayınlarına, 1990 öncesi dönemlerde Türkiye’de pek çok yerde rastlamak mümkündür. Bunlardan birisi de Balıkesir Ayvalık Lisesi radyosudur. 1968 yılında deneme yayınları yapan bu radyo kısa dalga üzerinden günün belirli saatlerinde yayınlarını sürdürmüştür (Açık, vd., 2016:258).

2.5.1.5. Üniversitelere Bağlı İstasyonlar

Üniversitelere bağlı istasyonların kuruluş amaçları daha çok teknik olarak öğrencilerin uygulamalı eğitim almalarının sağlanmasıdır. Yayınlar direkt olarak halka yapılmaktadır. Teknik donanımları üniversitesinin kendi imkânlarıyla yapılan bu istasyonların oldukça eski geçmişleri vardır (Aziz, 1971:123).

2.5.1.5.1. İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu

1943 yılında kurulan İTÜ Radyosu, İstanbul Gümüşsuyu'nda bulunan binasında yüksek frekans tekniği laboratuvarında ilk deneme yayınlarına 1945 yılı sonlarına doğru başlamıştır. İlk deneme yayını, bir stüdyo ve kısa dalga bir verici ile yapılmıştır. 1954 yılında Türkiye'de ilk FM radyo vericisi ile yayınlar gerçekleştirilmiştir. Radyo, 1957 yılından itibaren yayınlarını İstanbul Taşkışla'da bulunan binasından devam ettirmiştir. 1971 yılında yine Türkiye'de ilk FM-stereo verici ile yayın yapılmıştır. İTÜ Radyosu müzik arşivinde bulunan; 580 adet taş plak, 1500 adet Long Play plak, 270 adet dar banttan oluşan kayıtlar günümüze kadar ulaşmıştır. İTÜ öğrencileri tarafından bu arşiv altı yıllık bir sürede sayısallaştırılıp arşivlenmiştir. Radyonun 1950 yılından bu yana bulunan yayın akışları, program metinleri, teknik rapor ve dinleyici mektupları taranarak sayısal ortamda koruma altına alınmıştır (İTÜ, 2020).

İTÜ Radyosu klasik müzik yayını yapan, İstanbul'da ilk bağımsız özel radyo olarak bilinmektedir (Satan, 2015:567).

2.5.1.5.2. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Radyosu

1951 yılı haziran ayında faaliyete geçen İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Radyosu, bilinen eski okul radyolarındandır. İlk yayınlarına kısa dalga üzerinden 1.7 KW verici gücü ile başlamıştır. Müzik yayınlarının yanında, üniversiteden haberler, sınav sonuçları vb. düzenli olmayan sözlü duyurularda yapmıştır. İstanbul'da tahminen 15 km'lik bir alandan yayınlar net olarak dinlenebilmiştir (Aziz, 1971:124).

2.5.1.6. TRT Radyoları

Türkiye'de radyo yayıncılığında yerelleşme il radyolarıyla beraber başlamıştır. İl radyoları daha sonraları kurulacak olan bölge radyolarının ilk adımını oluşturmuştur (Akçakaya, 2020:409). İl radyoları 1959 yılında Bakanlar

Kurulu kararıyla önce yirmi yedi ilde kurulması kararlaştırılmış daha sonra 1961 yılındaki kararnameyle yedi ilde istasyon kurulması kabul edilmiştir, daha sonra Van’da kurulan vericide 1964 yılında devreye sokulmuştur (Tuğrul, 1975:47).

Tablo 2.2. İl radyoları

Konum	Verici Gücü	Kuruluş Tarihi
İstanbul İl Radyosu	2 KW	Eylül 1961
İzmir İl Radyosu	2 KW	Aralık 1961
Ankara İl Radyosu	2 KW	Mart 1962
Adana İl Radyosu	2 KW	Nisan 1962
Antalya İl Radyosu	2 KW	Haziran 1962
Gaziantep İl Radyosu	2 KW	Ağustos 1962
Kars İl Radyosu	2 KW	Şubat 1963
Van İl Radyosu	2 KW	Ekim 1964

TRT’nin kurulmasıyla birlikte birçoğu kapatılan il radyolarının yerlerine bölge radyoları kurulmuştur (Ünal ve Şahin, 2018:338). TRT’nin yerel radyo istasyonu olarak iki adet kanalı bulunmaktadır. Bunlar Turizm Radyosu ve Hatay İl Radyosudur (Kuruoğlu, 2008:264).

Ocak 2015 tarihinde Ankara, İstanbul, İzmir’de TRT bünyesinde kurulan Kent Radyoları; ‘TRT Kent Radyo Ankara’, ‘TRT Kent Radyo İstanbul’, ‘TRT Kent Radyo İzmir’ yayın hayatına başlamıştır (Arıcıoğlu, 2015:21).

2.5.1.6.1. TRT Bölge Radyoları

Bölgesel yayın yapmakta olan TRT Bölge Radyoları, Antalya, GAP Diyarbakır, Erzurum ve Trabzon’da bulunmaktadır. Bu bölgelerden her gün 10:05 – 13:00 saatleri arasında bu bölgelerdeki yayın alanlarına yönelik bölgesel yayınlar yapılmaktadır. Diğer saatlerde Radyo1 kanalının yayınları devreye girmektedir (Akçakaya, 2020:412).

TRT Bölge Radyoları daha çok yayın alanında yaşayan insanlara yönelik haber, röportaj ve metinlere, bununla birlikte bölge insanının kültürüne ait müziklere yer vermektedir. Tüm programlarda yerel unsurlar ön plana çıkmaktadır. TRT Bölge Radyoları, yöresinden uzak düşmüş kendini gurbette

hisseden insanlara da sıladan duydukları sesler ile gönüllere ferahlık vermektedir (Yavuz, 2009:51).

2.5.1.6.2. TRT Turizm Radyosu

Antalya Lara'da 09 Haziran 1990 tarihinde yayına başlayan TRT Turizm Radyosu, tatil için ülkemize gelen yabancılara Türkiye'yi tanıtmak ve olumlu imaj oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Çoğunluğu İngilizce olmak üzere, Fransızca, Almanca, Yunanca, Rusça dillerinde yayınlar yapmıştır. FM bandından stereo olarak müzik, kültür, haber programları yayınlanmıştır (Tekinalp, 2003:122). Kanal sonraki yıllarda TRT Antalya Radyosu ile birleşerek kapanmıştır.

2.5.1.6.3. TRT Hatay İl Radyosu

Hatay'ın coğrafi konumu nedeni ile radyo ve TV yayınlarının sağlıklı izlenemediği algılanmıştır. Valilik tarafından TRT yayınlarının güçlendirilmesi istenmiştir. Ayrıca TRT Hatay FM'in kurulması talep edilmiştir. 1995 yılında Hatay İl Radyosu 5 KW gücünde bir verici ile yayına başlamıştır. Bölgede milli, sosyal ve kültürel birleşmeyi sağlama amacıyla yayın yapan radyo, ağırlıklı olarak müzik yayınlarının yanında kültür, haber, eğlence, drama tarzı programlar yayınlamıştır. Günün bazı saatlerinde ise TRT1'e bağlanarak yayınlarını sürdürmüştür. Hatay İl Radyosu 29.02.2008 tarihinde kapatılmış olup ekip ve teçhizatlarıyla birlikte TRT Çukurova Radyosu'na nakledilmiştir (Tekinalp, 2003:123; Pekdemir, 2013:24; Şahin, 2017:71).

2.5.1.6.4. TRT Kent Radyoları

Kent radyolarının doğuşu ile ilgili fikir ve düşüncelerin ilk temelleri 2009 yılında atılmıştır. Bu planlamaların da ilk olarak Ankara'da uygulanması düşünülmüştür. Giderek karmaşıklaşan metropol şehirlerde insanların yalnız olmadığını hissettirmek, kültürlerini yaşatmak ve hatırlatmak gibi kente dönük yalnızca o kente yönelik yerel bir yayın planlanmıştır. Kent radyoları fikri 2009 yılından sonra 2015 yılına kadar fikir olarak kalmış ve uygulanamamıştır. 2015 yılının başında bu fikir ve düşünceler TRT Genel Müdürü Şenol Göka tarafından hayata geçirilmiştir. TRT Kent Radyoları üç büyük şehirde 'kentini dinle, kendini dinle' sloganı ile yayınlarına başlamıştır (Göka, 2015:6). TRT Kent Radyoları

yaklaşık üç yıllık yayıncılık hayatından sonra 2017 yılının son günlerinde Ankara, İzmir ve İstanbul'daki yayınlarını sessiz sedasız sonlandırarak kapanmıştır.

2.5.1.6.4.1. TRT Kent Radyo Ankara

12 Ocak 2015 tarihinde kurulan TRT Kent Radyo Ankara, 105.6 FM frekansından Ankara'da programlı yayınlarına başlamıştır. Yayınlarında, Başkent'in gündemini mikrofona taşıyan radyo; yerel idarecileri, gazetecileri ve sivil toplum kuruluşlarıyla Ankaralılarla bir arada olmayı ve onların sesini duyurmayı amaçlamıştır. Hava ve yol durumu, yerel yöneticilerle yerel gündem, kültür-sanat ve sinema, yaşam ve sağlık, iş dünyası, hayatın içinden, yarışma, sohbet ve müzik gibi konu başlıklarında bulunan tamamı yerel ağırlıktaki programlarıyla dikkat çekmiştir (Balibeyoğlu, 2015:34-35).

Tablo 2.3. TRT Kent Radyo Ankara bazı programları

TRT KENT RADYO ANKARA (105,6 FM) “Kentini Dinle, Kendini Dinle”	Ankara Uyanıyor	Şehrin Şarkısı
	Kent Gündemi	Şehir Atlası
	Biz Bize	Kültür Mantarı
	Sohbetçi	Eski Günler
	Hayat Arkadaşından	Sağlık Gündemi
	Hayat Bilgisi	İşte Ankara
	Kentine Gel	Günaydın Ankara
	Mavi Geceler	Radyoterapi
	Kültür Kenti	Plaki Sohbetler
	Ankara'nın Hatıra Defteri	Bugünden Başla
	Hoş Bulduk	Melodik Zamanlar

2.5.1.6.4.2. TRT Kent Radyo İzmir

12 Ocak 2015 tarihinde kurulan TRT Kent Radyo İzmir, 99.1 FM frekansından İzmir'de programlı yayınlarına başlamıştır. Dört milyon İzmirli'nin sesi olarak şehirde yaşanan her şey radyoda konuşulmaya çalışılmıştır. Yaşam, kültür, sanat, spor, sağlık, yerel gündem gibi zengin program yelpazeyle her yaş kesiminden İzmirliye yayınlar yapılmıştır (Özalpuk, 2015:36-38).

TRT Kent Radyo İzmir, 2016 yılında İstanbul Beykoz Belediyesi ev sahipliğinde yapılan 'Radyo Oscarları İkinci Akademi Ödülleri' yarışmasında, 'Yılın Yerel Türkçe Müzik Radyosu' kategorisinde birincilik ödülünün sahibi olmuştur (Anadolu Ajansı, 2016).

Tablo 2.4. TRT Kent Radyo İzmir bazı programları

TRT KENT RADYO İZMİR (99,1 FM) “Kentini Dinle, Kendini Dinle”	Günaydın İzmir	İzmir’de Gençlik ve Müzik
	Tatilde İzmir Gündemi	İzmir’in Genç Sesleri
	İzmir’de Ekonomi	Genç Vizör
	İzmir’in Renkleri	Sen Büyürken Yeni Nesil
	İzmir’de Sağlık Dünyası	İzmir’de Sosyal Medya
	İzmir Lezzetleri	Bilişim Gündemi
	İzmir’de Kadın ve Yaşam	Yılların Ardından
	İzmir’in Topuk Tıkıtısı	İzmir’de Artı 70
	İzmir’de Sosyal Güvenlik	Yabancı Gözüyle İzmir
	Klasik Müzik Her Yerde	Haftaya Bakış
	İzmir’de Eğitim Dinamikleri	Kaptanın Seyir Defteri
	İzmir’de Üreten Kadınlar	İzmir’den Gurbete
	İzmir’de Emlak ve Emlakçılık	İşte Fırsat
	İkna Odası	Ekonomi Ajandası
	İzmir’de Serbest Kürsü	Psikolog Gözüyle İzmir
	İzmir Haber Merkezi’nden	Kent Ütopyaları
	İzmir’de Akşam Saati	En 20
	İzmir’de Spor	Haftanın Slow Şarkıları
	Hayat Spor	İnteraktif İstekler
	Arka Plan	İmbat
	Kent ve Bisiklet	Hayat Akarken
	Küçük Dostlarımız	İzmir’de Aşk Fasikülü
	Doğaya Açılan Pencere	İzmir’in Virtüözleri
	Bitkilerin Dili	İzmir’in Müzik Emekçileri
	Denizin Kokusu	Renin’le Ses Getirenler
	İzmir’de Tiyatrolar	Kent Kitaplığı
	İzmir’de Tiyatro Geceleri	İzmir’de Sokak Sanatçıları
	İzmir’de Sinema Günlüğü	İzmir’de Sanat
	İzmir Filmleri	İzmir’de Gecenin Rengi
	Ümitli Dakikalar	İzmir Tarihi
	Yaşayan İzmir	İzmir Masalları
	Saat Kulesi	İzmir Tarihinden Kesitler

2.5.1.6.4.3. TRT Kent Radyo İstanbul

12 Ocak 2015 tarihinde kurulan TRT Kent Radyo İstanbul, 106.6 FM frekansından İstanbul’da yayına başlamıştır. İstanbullunun yol arkadaşı, sırdaşı, nefesi olmak, insanların gitgide yalnızlaşması ve kopukluğunu birleştirici bir unsur olmak amacıyla yayınlarına başlamıştır. Şehrin koşturmacasında yalnızlaşan insana, kendi içine kapanan metropol insanına, ilişkilerinde yalnızlaşmış genç ve

orta yaş grubuna hitap eden bir format belirlemiştir. TRT Kent Radyo İstanbul, 15-45 yaş arası dinleyici grubuna kültür ve sanat etkinlikleri, pratik bilgiler, trafik, hava durumu, kent bilgileri, sohbet ve müzik ile birlikte kentte yaşam bilincini oluşturan ve yaşama renk katan bir radyo olmayı amaçlamıştır. İstanbul Kent Radyo programcıları arasında birçok isim yer almaktadır. Bunlardan bazıları, Özgür Altınok, Kadir Çetin, Mine Ayman, Murat Kazanasmaz, Soner Arıca, Eflatun, Latif Kuru, Onur Baysoy, Fatih Mühürdar, Ersoy Dede, Didem Dede, Haldun Hürel, Davut Göksu, Altan Varol, Müvedded Anter, Gönül Dostu Füsün, Enes Özdemir, Emir Ekşioğlu'dur (Nalça, 2015:39-40; Müzikonair, 2017).

TRT Kent Radyo İstanbul, 2016 yılında İstanbul Fatih Belediyesi tarafından 4.sü düzenlenen Sihirli Mikrofon Radyo Ödülleri töreninde “Yılın En İyi Yerel Radyosu” kategorisinde 1.lik ödülü almıştır (Demir, 2016).

Tablo 2.5. TRT Kent Radyo İstanbul bazı programları

TRT KENT RADYO İSTANBUL (106,6 FM) “Kentini Dinle, Kendini Dinle”	Eni Konu Sohbet
	Dönüşüm
	Günaydın İstanbul
	Gönül Dostu Füsün
	Radyo Kulübü
	Babıali Yokuşu
	2 Kıta 3 Köprü
	Der Saadet
	Söz Büyüğün
	Bir Nefes

2.5.2. Deregülasyon Döneminde Yayın Yapan Yerel Radyolar

Yayıncılıkta tekel dönemi, 1989’lu yılların sonlarında yerini özelleşmelerin başladığı yeni bir döneme bırakmıştır. 1990’lı yıllarda başlayan yasaya aykırı dönem, yasadışı dönem veya korsan dönem olarak da adlandırılan bu yıllarda hem özel hem kamusal olarak birçok radyo açma girişimleri olmuş ve ülkenin pek çok yerinde yayınlar yapılmıştır. 1993 yılına kadar olan bu süreç, 3984 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle düzene girmiştir.

2.5.2.1. Belediye Radyoları

Belediye idareleri 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 5. Bölümünün 67. Maddesine göre hizmet sınırları içerisindeki her

türlü duyuruyu yapma imkânına sahiptir. O zamanın şartlarında bu duyurular belediyenin görevlendirdiği ‘tellal’ denen kişilerce yapılmaktadır. Belediyenin etkinlikleri veya halka yapılmak istenilen bu duyurular tellalların sokaklarda gezerek bu ilanları bağırarak halka duyurması ile yapılmaktadır. Zamanla teknolojiadaki ilerlemeler ile hoparlör sistemine geçilmesiyle belediyeler her mahalleye koyduğu hoparlörler ile bu duyuruları kapalı devre sistem ile yapmaya başlamıştır. Tellallar ile yapılan duyurular, hoparlörler ile yapılan duyurulara evrilmiştir. Bu süreçte teknolojik gelişmenin sonucu olarak herhangi bir yasaya gerek duyulmamıştır. 1989 yılında, İstanbul Bakırköy Özgürlük Meydanı’nda bant yayını yapan Bakırköy Belediye Radyosu, özel radyo niteliği taşımasa da TRT dışında yayın yapan ilk radyo unvanını almıştır. Yerel yönetimlerin radyo kurma hakkı olduğunu savunmuş olsalar da yasaya aykırı olmaları nedeniyle girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir Büyükşehir Belediyeleri, Erzincan Belediyesi, Bodrum Belediyesi, gibi bazı il, ilçe belediyelerinde radyo açma girişimleri olmuş daha sonra bu radyolar kapatılmıştır (Önder, 2002: 99-100; Çakır, 2010:6).

Belediyelerin duyurularını yapması için, tellal sisteminden hoparlör sistemine geçiş önemli bir teknolojik transfer olurken, 1989’lu yıllarda başlayan özel radyoculuk kıpırdanmaları ve radyo vericilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte belediyeler de hoparlörden radyo antenine geçmeye başlamaktadır. Bu kanunsuz dönemde bazı belediyeler kendi radyolarını kurarak yayın yapmıştır. 3984 sayılı yasa ile bu radyolar kapatılmıştır.

2.5.2.2. Topluluk Radyoları

Yasasız dönemde yer alan topluluk radyoları daha çok ‘cemaat radyoları’ olarak ortaya çıkmıştır. Kâr amacı gütmeyen topluluk radyolarının bütün özelliklerini taşıyan bu radyolar bağlı bulundukları toplulukların görüşlerini ve seslerini duyurabilmek amacı taşımaktadırlar. Bağışlar, cemaat mensuplarının maddi katkıları ve vakıfları aracılığıyla maddi destek sağlamaktadır. Yayınların da daha çok dini sohbetler ve şarkıların yer aldığı; ‘radikal eğilimli dini içerikli’ bu radyolar yine 3984 sayılı yasa sonrası birçoğu yayın hayatlarına devam etmişlerdir (Cankaya, 1997:110).

2.5.2.3. Üniversite Radyoları

1990'lı yıllarda TRT tekelinin kalkmaya başladığı belli olunca, yayınlara başlayan radyolar arasına üniversite radyoları da katılmıştır. İletişim fakültesi bulunan üniversiteler öğrencilerine yönelik uygulama dersleri için radyoları kurduklarını belirtmişlerdir. Üniversiteler kendi çevre ve öğrenci profiline göre yayınlarını şekillendirmektedir. Profesyonelce yapılan yayınların yanında amatörce yapılan yayınlarda mevcuttur. 3984 no.lu kanun ile üniversite radyoları ile ilgili yapılan düzenleme ile birçok üniversite radyosu yayınlarına devam etmiş, bazıları kapatılmış, bazıları ise içeriklerini değiştirmiştir (Önder, 2002:100-101). İletişim fakültelerinin radyo yayını yapmalarına hemen izin verilmemiştir. 2002 tarihindeki yasal düzenleme ile 3984 sayılı kanunda bir takım yasal değişiklikler yapılarak üniversitelere radyo yayını yapma izni veren 24. Madde düzenlenmiştir (Kuruoğlu, 2008:266).

2.5.2.4. Siyasi Parti Sempatizanı Radyolar

Siyasi partiler ve bunlara bağlı il-ilçe örgütleri ve üyeleri seçim dönemlerinde açık olarak olmasa bile birçoğu propaganda amaçlı yayınlar yapmıştır. Ayrıca herhangi bir siyasi partiyi desteklemeyen radyolar içerisinde belli bir siyasi görüşe göre yayın yapmakta olan radyolarda mevcuttur (Cankaya, 1997:110). Bu tarz yayın yapan radyolar seçim dönemlerinde aktif olup daha sonraki zamanlarda kapanmıştır.

2.5.2.5. Bağımsız (Ticari) Yerel Radyolar

1990'lı yıllarda radyolar yeniden altın çağını yaşamaya başlamıştı. 'Mahalle radyosu', 'özgür radyo', 'yakın radyo', 'komşu radyo', 'topluluk radyosu' gibi adlarla bilinen yerel radyolar da yeniden canlanmıştır (Alankuş, 2005:39).

Radyo yayıncılığı için gerekli teknik donanımın televizyona göre oldukça ucuz olması nedeniyle 1992 yılında yüzlerce özel radyo kanalı açılmıştır. Oluşan frekans karmaşası ve sorunu nedeniyle; 1993 yılının ilk dört ayında, İçişleri ve Ulaştırma Bakanlıklarının genelgeleriyle özel radyo ve televizyon yayınları durdurulmaya çalışılmıştır. Yine 1993 Temmuz ayında Anayasanın 133. Maddesinde yapılan değişiklikle *“radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbest”* bırakılmıştır. (Kejanlıoğlu, 2005:165-166).

Yasaklı dönemin en belirgin ve en çok açılıp kapanan radyoları şüphesiz ‘Bağımsız (Ticari) Yerel Radyolar’dır. Hatta diğer bir söylemle bu dönem, bu tarz radyolar her yerde mantar gibi bitmiştir. Amaçları kar olup, özel şahıslarca kurulup işletilmişlerdir. Ağırlıklı olarak müzik yayını yapmışlardır. 3984 sayılı kanunla bu radyolarda belli kurallara göre yayınlarını ve tekniklerini düzenlemişlerdir. 1990’lu yıllarda kurulup halen yayın hayatına devam eden birçok yerel radyo mevcuttur.

2.5.3. 3984 Sayılı Yasa ve Sonrası Dönem

Yerel radyoların, 1964-1989 yılları arasındaki TRT’nin hâkim olduğu dönemi kapsayan ‘tekel dönemi’ ve ardından TRT’nin tekeli anlayışının değişime uğraması ile birlikte küresel ve teknolojik anlamda da birçok değişimler yaşanmıştır. 1990 ve 1993 yıllarını kapsayan korsan dönem olarak da tanımlanabilen zaman diliminde yayıncılık iyice karmaşaya girmiştir. 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 sayılı kanun ile Türkiye’de yayıncılığın yasal ve hukuki anlamda ilk düzenlemeleri yapılmıştır.

3984 sayılı yasa ile kendilerine çeki düzen veren yerel radyolar yayınlarına bu kanunun yaptırımları ile hareket ederek devam etmiştir. Kanun, bugünün şartları ve teknolojik gelişmelere paralel olarak zaman zaman revize edilerek düzenlenmektedir.

2.6. Türkiye’de Tecimsel Yayıncılıkla Değişen Yerel Radyo Yayıncılığı

1980’li yıllardaki değişim etkilerini 1990 yılında özel radyoculuğun doğuşu olarak göstermiştir. Özel radyo ve televizyonları savunanlar ve karşı çıkanlarda olmuştur. 1992 yılından itibaren tüm ülkeyi saran özel radyolar, yayıncılığa yeni bir soluk getirmiştir (Denizci, 2002: 23).

1990’lı yıllardaki değişimle birlikte, ülkenin her yerinde özel radyolar yayınlara başlamıştır. Küçük bir verici ve stüdyo ile radyo yayını vermek yeterlidir. Fakat bu yayınlar yapılırken unutulmuş iki önemli nokta vardır. Birincisi, Türkiye’de radyo yayıncılık hakkı TRT’de bulunmaktadır. İkincisi ise rastgele yayın yapılan frekanslar, hava ve denizcilikte teknik olarak tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenlerle 15 Nisan 1992 yılında tüm özel radyo yayınları durdurulmuştur. Dinleyicinin birkaç yıllık özel radyolarla olan alışkanlık ve ilgisi

bu kapanmaya karşı çıkmakta ve ‘radyomu istiyorum’ sloganlarıyla tepkiye dönüşmektedir (Uçar, 2009:11).

Dönemin Başbakanı Tansu Çiller’in de katılımıyla yayınlara engel teşkil eden yasal durumun düzenlenmesi için TBMM’de siyasal partilerin aralarında anlaşmaları sonucunda 07 Temmuz 1993 tarihinde Anayasanın 133. Maddesi yeniden düzenlenerek tekel durumu kaldırılıp özel yayıncılığa izin verilmiştir. Bu düzenlemelerin ardından 13 Nisan 1994 tarihinde, 3984 sayılı ‘Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Yayınları Hakkındaki Kanun’ çıkarılarak yürürlüğe girmiştir (Bölükbaş, 2020:34).

1990 – 1994 yılları arasında yapılan özel radyo ve TV yayınlarında gelenek ve görenek, ahlak, hak ve adalet gibi bazı kavramların göz ardı edildiği, bununla birlikte toplumsal alanda ve hukuki alanda yayınlarda bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu nedenlerden dolayı ‘sosyal yönden’ ve ‘hukuki yönden’ kanuna ihtiyaç duyulmuştur (Aksoy, 1995:51).

Hızla yayılan özel radyo yayıncılığı, Türkiye’de neredeyse her il ve ilçede sayıları her gün giderek artmaya devam etmiştir. Tabir yerindeyse yayın yapılacak yerde boş bir frekans varsa kapanın elinde kalmıştır. Bu karmaşa ve piyasanın tecimsel radyo yayıncılığı ile yeni tanışması ilgiyi her gün bir üst noktaya taşımaya devam etmiştir.

Yayınlarda başboşluk, bir kontrol mekanizmasının olmaması, yasal statü, vergilendirme, frekans karmaşası ve frekanslarda sarkma, uçuş güvenlikleri gibi birçok nedenle 1993 yılına kadar süren bu dönem 1994 yılındaki 3984 no.lu kanun ile düzene sokulmaya çalışılmıştır.

2.6.1. 3984 Sayılı Kanun ve Sonrası Yasal Düzenlemeler

3984 sayılı yasanın amacı; radyo ve televizyon yayınlarını düzenlemek, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun görev ve yetkilerini belirlemektir. Kanun kapsamında ise radyo ve televizyonların yayınları ile ilgili hususları içermektedir (Kocahanoğlu, 1995:29).

3984 sayılı yasanın hayata geçirilmesinden sonra; hukukçu olan ve konu ile ilgili birçok kişi ve kurumlarca olumlu, olumsuz görüşler bildirilerek önerilerde bulunulmuştur.

3984 sayılı yasanın uygulanmasında aksaklıklar bulunmaktadır. Ayrıca RTÜK'ün yetki ve sorumluluklarının daha belirgin sınırlarda çizilmesi gerekmektedir. Bu yüzden yasada yenilenme yapılmalıdır (Vuran, 2002:169).

3984 sayılı yasanın dili ve sistematğinde problemler bulunmaktadır (Mahmutoğlu, 1994:192).

3984 sayılı yasanın bazı yönleri incelenerek önemli hatalara değinilerek Üst Kurul için yeni bir yapı modeli önerilmektedir (Ünlüer, 2000).

3984 sayılı yasa yayıncılıktaki kargaşayı önlemek için çıkarılmıştır. Kanun çok geç çıkmıştır ve yeterli değildir. Önemli sayılacak birçok eksiklikleri bulunmaktadır. Kanun yine de sektörü rahatlatmıştır (Varol, 1995).

3984 sayılı yasanın birçok olumlu yönleri bulunmaktadır. Yasayla birlikte birçok yenilikler getirilmiştir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir (Yazıcı, 1999:56; Ergüney, 2013:150-151).

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur. Görevleri, idari yapısı, yaptırımları ve uygulamaları etrafıca düzenlenmiştir. RTÜK'e mali özerklik tanınmış ve ayrıca RTÜK kararlarına mahkeme yolu açık tutulmuştur.
- Kamu ve özel yayıncılık düzenlenmiştir.
- Frekans alanında düzenlemeler yapılmış ve enterferans sorunlarına çözümlenme şartı koyulmuştur.
- Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nde yer alan bazı uygulamalar (haber alma hakkı, reklam sınırlamaları, çocukların şiddetten korunması) yasada yer almaktadır.
- Yayınlarda belirli oranlarda eğitsel, kültürel ve sanatsal programlara yer verme zorunluluğu getirilmektedir.
- Seçim dönemlerinde yayınların nasıl yapılacağı düzenlenmiştir.
- Yayınlar da kullanılan teknik donanımın uluslararası standartlarda olması zorunluluğu getirilmiştir.
- Farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabileceği hükme bağlanmıştır
- Reklâm ve sponsorluk konuları düzenlenmiştir.
- Yayın izni verilen kurum ve şirketlerin yapıları ve uyması gereken kurallar belirlenmiştir.

- Kanunla birlikte çeşitli kavramların tanımları yapılarak literatüre katılmıştır. Yasanın olumsuz birçok yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir (Yazıcı, 1999:60).
- Yasanın geç çıkması, yasadışı olan bir durumun yasallaşmasına neden olmuştur.
- Medyanın sadece bir bölümüne düzenleme getirmiştir
- RTÜK üyelerinin parlamentodaki iktidar-muhalefet esası seçimine göre değerlendirilmesi yanlıştır.
- RTÜK üyelerinin yayıncılık gereksinimlerini değerlendirebilecek deneyim ve özelliklere sahip olması gerekmektedir
- Yayın çalışanlarının haklarından söz edilmemektedir
- Yasa, ticari radyoların dışındaki radyoların kurulmasına izin vermemektedir.

3984 sayılı kanun yıllar içinde birçok düzenleme ile çoğu maddelerinde değişimlere uğramıştır. 03 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı ‘Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’ ile 3984 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır (RTÜK, 2022).

6112 sayılı kanun, RTÜK tarafından dört yıllık bir çalışma ile hazırlanmıştır. Kanun 12 bölüm ve 48 maddeden oluşturularak, teknik ve hukuki süreçler düzenlenmektedir (Yıldız ve Baykal, 2021, 132).

6112 sayılı kanunun çıkarılışının en büyük nedenlerinden biride, 3984 sayılı kanunun özellikle teknolojik gelişmelere ayak uyduramamasıdır. Yayın teknolojisindeki hızlı gelişmeler ve ayrıca Anayasa Mahkemesinin verdiği bazı iptal kararları yeniden düzenlenme sürecine etkili olmuştur (Coşkun, 2018: 265-266).

Tablo 2.6. da görüldüğü gibi 3984 sayılı kanunun aslında günümüze kadar ne kadar çok değişikliğe uğradığı, yayıncılık ile ilgili yapılan düzenlemelerin hala devam ettiği gözlemlenmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi yayıncılık ve teknoloji alanındaki gelişmeler devam ettiği sürece bu tür güncellemelere ihtiyaç hep olacaktır.

3984 sayılı yasa ile başlayıp 6112 sayılı yasa ile devam eden Radyo ve Televizyon Kanununda, 1994 yılından bugüne kadar en çok ihtiyaç hissedilen frekans ihaleleri bir türlü yapılamamıştır. Karasal yayın mevzuatında mevcut kanun; yerel, ulusal veya bölgesel lisans tiplerinde değişikliğe izin vermemektedir. Örneğin yerel bir radyo istasyonu RTÜK’e başvurup yerel yayın lisansını, gerekli koşulları sağlasa dahi bölgesel veya ulusal yayın lisansına yükseltememektedir. Yine aynı şekilde sıfırdan radyo istasyonu kurup işletmek isteyen yeni girişimcilere de lisans ve işletme izni verilmemektedir. Ancak buna mevcut bir radyo şirketinin devir alınarak, devam edilmesi şeklinde izin verilmektedir.

Mevcut kanunda yeni radyo lisansı; uydu, kablo ve internet yayını için uygulanmaktadır. Karasal yayınlarla ilgili frekans ihalesinin ise ne zaman yapılacağı veya ne şekilde lisanslama yapılacağı ile ilgili belirsizlik halen devam etmektedir.

Tablo 2.6. 3984 ve 6112 sayılı yasalarda yapılan düzenlemeler

3984 Sayılı Yasa (1994 - 2011)	6112 Sayılı Yasa (2011 -)
4756 sayılı yasa ile düzenleme (15 Şubat 2002)	6353 sayılı yasa ile düzenleme (12 Temmuz 2012)
4771 sayılı yasa ile düzenleme (3 Ağustos 2002)	6462 sayılı yasa ile düzenleme (3 Mayıs 2013)
4928 sayılı yasa ile düzenleme (15 Temmuz 2003)	6552 sayılı yasa ile düzenleme (11 Eylül 2014)
4951 sayılı yasa ile düzenleme (22 Temmuz 2003)	6745 sayılı yasa ile düzenleme (7 Eylül 2016)
5101 sayılı yasa ile düzenleme (3 Mart 2004)	KHK-680 sayılı düzenleme (6 Ocak 2017)
5217 sayılı yasa ile düzenleme (14 Temmuz 2004)	KHK-687 sayılı düzenleme (9 Şubat 2017)
5373 sayılı yasa ile düzenleme (24 Haziran 2005)	KHK-690 sayılı düzenleme (29 Nisan 2017)
5378 sayılı yasa ile düzenleme (1 Temmuz 2005)	7072 sayılı yasa ile düzenleme (8 Mart 2018)
5398 sayılı yasa ile düzenleme (3 Temmuz 2005)	7076 sayılı yasa ile düzenleme (8 Mart 2018)
5728 sayılı yasa ile düzenleme (23 Ocak 2008)	7077 sayılı yasa ile düzenleme (8 Mart 2018)
5767 sayılı yasa ile düzenleme (11 Haziran 2008)	7103 sayılı yasa ile düzenleme (27 Mart 2018)
5785 sayılı yasa ile düzenleme (10 Temmuz 2008)	KHK-703 sayılı düzenleme (9 Temmuz 2018)
6002 sayılı yasa ile düzenleme (1 Temmuz 2010)	7196 sayılı yasa ile düzenleme (24 Aralık 2019)
	7394 sayılı yasa ile düzenleme (15 Nisan 2022)

2.6.2. Tecimsel Radyo Yayıncılığı Kavramı

Radyo yayıncılığında; ‘Tecimsel Radyo’, ‘Tecimsel Yayıncılık’ şeklinde kullanılan ifadeler genel olarak, ‘Tecimsel Radyo Yayıncılığı’ şeklinde ifade edilmektedir.

Tecimsel radyo istasyonları gelirlerini reklamlardan sağlarlar, reklam alabilmek için de çok fazla sayıda dinleyiciye ulaşabilmelidirler. Ticari radyolar

farklı türlerde müziklerle, yayınlarında haberlere yer vermektedir (Chantler ve Haris 1997: 5).

Tecimsel (özel) yayın kuruluşları, ticari işletmelerdir ve kâr amacıyla yayıncılık yapmaktadır. Fazla dinleyici ve izleyici sayısına ulaşarak reklam gelirlerini en yüksek seviyeye çıkarmak ve bu yolla da en fazla kârı sağlamayı amaçlamaktadır (Özkan, 1994:25).

Tecimsel yayın kuruluşları kâr amaçlıdır. Yayın politikaları da ticari menfaatleri yönünde şekillenmektedir. Yayınlarda doğal olarak para kazanmaya yönelik yapılmaktadır. Özel girişimin kurduğu yayın kuruluşlarının geçim kaynağı reklamlardır (Akgüner, 2012:288).

Tecimsel Radyo yayıncılığı; şahıslar veya özel şirketler tarafından kurulmuş, ticari olarak kâr amacı elde etmek üzerinden yayınlarını ve hedef kitlesini bu doğrultuda şekillendiren kuruluşlar olarak ifade edilebilir.

2.6.3. Tecimsel Radyo Yayıncılığı ile Radyoların Konumlandırılmaları

Devlet tekelinin son bulup özel girişim radyoların birçok bölgede yayınlara başlamasıyla, teknolojik gelişmelerinde yayıncılıkta farklı anlayışları getirmesi, radyoların çeşitli şekillerde konumlandırılması gerekliliğine neden olmuştur. Yayıncı ne kadar bölgeye yayın yapabilecek, sınırlar ne şekilde olacak gibi birçok konu, 3984 sayılı kanunla düzenlenip bugünkü son halini almıştır.

Tablo 2.7. Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar

Medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar, Tablo 2.7.'de görüldüğü gibi, RTÜK tarafından dört farklı şekilde konumlandırılmaktadır (RTÜK, 2022b).

2.6.3.1. Karasal Yayın Ortamı

TRT tekeli döneminde teknolojik olarak sadece karasal ortamdan vericiler ile yayın yapılmaktadır. Bu dönemde de karasal yayınlar; ulusal, bölgesel ve il bazında kategorize edilmektedir. Tecimsel yayıncılığın başlaması ile birlikte bu ayırım 3984 sayılı yasada ele alınıp tanımları yapılmıştır.

3984 sayılı yasanın devamı olan 6112 sayılı yasada, karasal ortamdan yapılan yayınlar için şu tanım yapılmaktadır. “*Karasal Ortam: Yayın hizmetinin karasal verici sistemleri vasıtasıyla alıcılara iletildiği ortamı...*” şeklinde ifade edilmektedir. Verici sistemleri ile yapılan karasal radyo yayınları üç farklı şekilde kategorize edilmektedir. Bunlar; Ulusal, Bölgesel ve Yerel yayınlar şeklindedir. Ülkemizde karasal yayınlar ağırlıklı olarak FM bandından vericiler ile yapılmaktadır (RTÜK, 2022b).

Haziran 2022 tarihi itibarıyla Türkiye’de yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar toplam 1090 adettir. 36 adet ulusal radyo kanalı, 102 adet bölgesel radyo kanalı, 952 adet yerel radyo kanalı bulunmaktadır. (RATEM, 2022a).

2.6.3.1.1. Ulusal Radyo (R1)

6112 sayılı yasada, karasal ortamdan yapılan ‘ulusal yayın’ için şu tanım yapılmaktadır. “*Ulusal Yayın: Ülke nüfusunun asgarî yüzde yetmişine ve Üst Kurulca belirlenen yerleşim yerlerine karasal ortamdan ulaştırılan yayın hizmetini...*” şeklinde ifade edilmektedir.

Tecimsel yayıncılıkla birlikte ulusal radyolar genel olarak sermaye grupları işletmeler tarafından kurulmuştur. Büyük çoğunluğunun genel merkezi ve çıkış noktası İstanbul kökenlidir.

2.6.3.1.2. Bölgesel Radyo (R2)

6112 sayılı yasada, karasal ortamdan yapılan ‘bölgesel yayın’ için şu tanım yapılmaktadır. “*Bölgesel yayın: Bir coğrafi bölge içindeki illerin toplam nüfusunun asgari yüzde yetmişine ve Üst Kurulca coğrafi bölge içinde belirlenen illere ulaştırılan yayın hizmeti...*” şeklinde ifade edilmektedir.

2.6.3.1.3. Yerel Radyo (R3)

6112 sayılı yasada, karasal ortamdan yapılan ‘yerel yayın’ için şu tanım yapılmaktadır. “*Yerel yayın: En az bir ilin sınırları içinde karasal ortamdan ulaştırılan yayın hizmetini...*” şeklinde ifade edilmektedir.

2.6.3.2. İnternet Yayın Ortamı

Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik’te, ‘İnternet Ortamı’ ve ‘İnternet Radyo Yayını’ kavramları şu şekilde ifade edilmektedir (Resmî Gazete, 2019).

“İnternet Ortamı: Haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamı...” nı, “İnternet Radyo Yayını: Bireysel iletişim hizmetleri dışında, programların bir yayın akış çizelgesine dayalı internet ortamından yapılan ses ve veri yayını...””,

Haziran 2022 tarihi itibari ile RTÜK’ten internet yayın lisansı almış 9 adet radyo bulunmaktadır (RTÜK, 2022c).

2.6.3.3. Uydu Yayın Ortamı

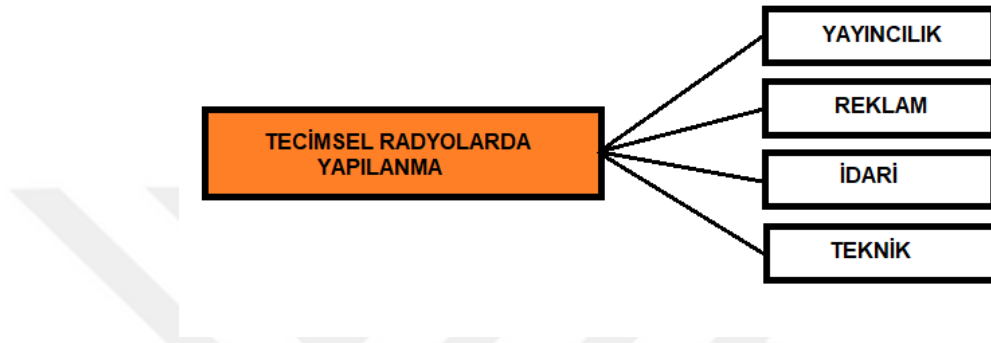
6112 sayılı yasada, uydu ortamından yapılan yayınlar için şu tanım yapılmaktadır. “*Uydu Ortamı: Yayın hizmetinin uydu kapasitesi vasıtasıyla alıcılara ileildiği ortamı...*” şeklinde ifade edilmektedir. Uydu yayın ortamından yapılan radyo yayınlarını ve aktarımlarını daha çok bölgesel ve ulusal radyolar tercih etmektedir. Bu tarz radyolar yayınlarını diğer illerde karasal ortamdan verebilmek için uydu yayınlarını aracı olarak kullanmaktadır. Haziran 2022 tarihinde TÜRKSAT uyduları üzerinden mevcut uydu yayını bulunan toplam 205 adet radyo yayını bulunmaktadır (TÜRKSAT, 2022).

2.6.3.4. Kablo Yayın Ortamı

6112 sayılı yasada, kablo ortamından yapılan yayınlar için şu tanım yapılmaktadır. “*Kablo Ortamı: Yayın hizmetinin her türlü kablo altyapısı üzerinden abonelere ileildiği ortamı...*” şeklinde ifade edilmektedir. Haziran 2022 tarihinde Kablo yayın ortamı üzerinden yayını bulunan 11 adet radyo istasyonu mevcuttur (TÜRKSAT KABLO, 2022).

2.6.4. Tecimsel Radyoların Yapılanmaları

Özel radyoların kuruluşu, yayınlara başlaması ve kanun ile yasal bir zemine oturtulmasından sonra bugüne kadar geçen süreçte ‘tecimsel radyo yayıncılığı’ her yönüyle değişime uğramıştır. Bu yapılanmalar; ‘yayıncılık’, ‘reklam’, ‘teknik’ ve ‘idari’ olarak dört ana başlık altında gerçekleşmektedir.

Şekil 2.14. Tecimsel radyoların yapılanmaları

2.6.4.1. Tecimsel Yerel Radyolarda Yayıncılık

Tecimsel yayıncılığın başlaması ile radyo yayıncılığı her anlamda değişime uğramıştır. Bu değişimin birçok olumlu ve olumsuz sonuçları olmuştur. Yayınlarda canlılık, dinamik akış, farklı program formatları, yerellik, reklam pastasının gelişimi gibi birçok olumlu yönlerinin yanında eğitimsiz ve yetersiz personel, hazırlıksız yapılan programlar, bozuk Türkçe kullanımı, tekdüze yayıncılık, genel olarak eğlence amaçlı programlardan dolayı kamu yararının göz ardı edilmesi gibi birçok olumsuz yönleri de olmuştur (Cankaya, 1996; Gürhani, 2006).

İlk zamanlar müzik ağırlıklı olarak yayınlara başlayan özel radyolar, daha sonra kendi tür ve formatlarında dinleyici kitlelerini oluşturmuşlardır. Bugün radyolar söz ve müzik ağırlıklı olmak üzere iki farklı yayın formatında yayınlarını yapmaktadır. Daha çok müzik ağırlıklı radyolar büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Çakır, 2005:45).

Yerel radyo istasyonlarının yayın politikaları, ulusal yayın yapan radyoların yayınlarına benzerlikler göstermektedir. Genelde müzik ağırlıklı yayınlar

yapılmakta bunun yanında çoğunluğu ulusal olan haberler ile birlikte yerel reklamlara dayanan programlar yayınlanmaktadır (Öztürk, 2012:484).

Özel radyoların birçoğu müzik, haber ve reklamlardan oluşan yayınlar yapmaktadır (Cankaya, 2000:40).

Günümüzde radyolar, söz yayınları ve müzik yayınları olmak üzere iki temel yapı üzerinden yayınlarını sürdürmektedirler. Söz yayınları genel olarak haber, eğitim, kültür, gündemle ilgili bilgilerin sunulduğu yayıncılık anlayışını içermektedir. Müzik yayınları ise içerik olarak günlük yayın formatları oluşturularak belli bir tür müzik üzerinden yayınlarını gerçekleştirmektedir (Horoz, 2018 :12).

Radyoda temel yapı malzemesi olan ses, söz veya müzik olarak yayınlarda yer almaktadır. Programları, söz programları ve müzik programları oluşturmaktadır.

Müzik programları, müziğin ön planda olduğu sözün yardımcı bir unsur olduğu, söz programları ise sözün ağırlıklı olduğu, genellikle haber, eğitim, kültür, tanıtım ve benzeri programlardır (Nacaroğlu, 2010:5).

Radyolarda yayınlarında üç unsur bulunmaktadır. Bunlar; söz, müzik ve efekt unsurlarıdır (MEB, 2011a:27-31).

Radyo dilini oluşturan dört unsur; konuşma, müzik, ses efektleri ve sessizliktir. Bu etkileyici unsurlardan herhangi biri kendi içinde son derece zengindir. Birleştirildiklerinde ortaya çıkan karışım, yeni bir kavramsallaştırma gerektirir. Sonuç orijinal bir konsept ve radyo dilidir. Dilin bütünlüğü, tek tek bölümlerin toplamından daha büyüktür (Prado, 1981).

Genel olarak radyo programları dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bu ana başlıklarda alt sınıflara ayrılarak kategorize edilmektedir. Tablo 1.10.' da bu sınıflandırma gösterilmektedir (MEB, 2011b).

Tablo 2.8. Radyo programlarının sınıflandırılması

RADYO PROGRAMLARI			
Amacına Göre	Kapsama Alanına Göre	Yapım Biçimlerine Göre	İzleyici Özelliklerine Göre
Eğitim	Yerel Radyo Prog.	Düz Prog.	Cinsiyete Göre Radyo Prog.
Kültür	Bölgesel Radyo Prog.	Çok Sesli Prog.	Yaş Gruplarına Göre Prog.
Drama	Ulusal Radyo Prog.	Karma Prog.	Mesleklere Göre Prog.
Müzik-Eğlence	Uluslararası Radyo Prog.		Yerleşme Birimlerine Göre Prog.
Haber			Eğitim ve Kültür Düzeyine Göre
Spor			
Reklam			

Tecimsel yerel radyolarda yayıncılık yapılanmaları, genel olarak programlar ve yayınlar üzerinden şekil almaktadır. Yerel radyolar her bölgede kendine has farklı üslup ve özellikler geliştirseler de örnek aldıkları veya taklit ettikleri ulusal radyolar olmaktadır. Eğitimli ve yetişmiş personel sıkıntısı, maddi imkânsızlıklar, yayıncılığın bir meslek olarak görülmemesi, kurumsallaşma olmaması yerel radyolarda yayıncılığın yol almasında ve yapılanmasında engeller çıkartmıştır.

Yerel radyolar yayıncılıkta ilk günden bugüne belirli mesafe almıştır fakat bu teknolojik anlamdaki gelişmelerin etkileridir. Bilgisayarların radyo yayıncılığına dâhil olması ile çeşitli otomasyon yazılımları sayesinde, yayın içeriği ve formatlarına büyük katkılar sunulmuştur. Yayınların program yerine müziklerle geçirilmesi, paket programlar ve yapımlar satın alınarak saatlerin doldurulması da çok tercih edilen bir yöntem olmuştur.

Tecimsel radyolarda yayıncılık teknolojik gelişmelerle birlikte farklı platformlara da girmiştir. İnternet yayıncılığı bunlardan bir tanesidir. Karasalda yayını olan tüm radyolar neredeyse yayınlarını internet üzerinden de dinleyicilerine ulaştırmaktadırlar. Bu vasıta ile yayınlar her yerde farklı alıcılardan (telefon, tablet) gibi cihazlardan da dinlenme imkânına olanak sağlamaktadır. Ayrıca yayıncılık karasal formdan çıkarak vericiler olmadan internet yolu ile de yapılabilir. Yine farklı yayın teknolojileri de radyo yayıncılığını bir ileri

götürmeye devam etmektedir. Sayısal radyo yayıncılığı şu an her ne kadar yaygın olmasa da ileriki dönemlerde kaçınılmaz olacaktır.

Yerel radyolarda ilk günkü yaşanan amatör ruh hala devam etmektedir. Yayıncılık yapılanması genel anlamda teknoloji ile mesafe kat etmiştir.

2.6.4.2. Tecimsel Yerel Radyolarda Reklam

Tecimsel radyoların yayıncılıkta oluşturduğu değişimlerin bir etkisi de reklamlardaki yapılanmalardır. TRT döneminde klişeleşmiş ve tekdüze olan reklam formatları, özel radyoların yaygınlaşması ile birçok farklı evrelere uğramıştır. Daha sonrasında ise teknolojiye gelişme ve yenilikler de radyo reklamlarında birçok yeni anlayışı beraberinde getirmiştir.

Genel anlamda ulusal radyoları örnek alan yerel radyolar, birçok farklı ve yeni reklam formatını ulusal radyolardan esinlenerek uygulamaya başlamıştır. Bunun temelinde ise İstanbul merkezli ulusal reklam ajanslarının yerel radyolara yaptığı reklam rezervasyonu ve çalışmaları da büyük yer teşkil etmektedir.

Özel radyoların kurulması ile Türkiye’de radyonun erişim alanı genişlemiş ve reklam verenlere birçok farklı radyo seçenekleri sunulmuştur. Bölgesel ve yerel yayınlar farklı hedef kitlelere ulaşmak için reklam verenlerin işini kolaylaştırmış ve maliyetleri düşürmüştür (Peltekoğlu, 2007:237). Tecimsel yerel radyolar sayesinde gözle görülür bir yenilikte, yerel ve mahalli firmalar radyolarda reklam yaptırmaya başlamıştır. Ayrıca ulusal markalarda yerel radyolarda reklam yaptırarak markalarını en ücra köşelerde dahi duyurma şansına kavuşmuşlardır. Yerel radyolarda reklam maliyet olarak da uygun olduğu için birçok marka tarafından tercih edilmektedir.

Tarihsel süreç içerisindeki etkenlerde reklamcılığın gelişim sürecinde rol oynamıştır. Teknolojinin gelişimi, insanların gelir artışları, iş verimliliğinin artması, eğitimde yaşanan gelişmeler, reklam ajanslarının ortaya çıkması, üretimdeki gelişmeler gibi birçok faktör reklamcılığın yerel ölçekte de gelişmesindeki nedenler arasındadır. (Tayfur, 2010; Becerikli, 2013:37-39).

Reklam endüstrisindeki değişimlerin ana kaynağı küreselleşme ile başlamıştır. Tüketicilerde yaşanan değişimler, reklam verenlerin değişimi, reklam ajanslarının gelişimi, reklam mecralarında oluşan çeşitlenme, araştırma sektöründeki değişimler, yasal düzenlemelerdeki değişimler, mesleki

örgütlenmelerde yaşanan değişimler, reklam üretim süreçlerinin değişimi gibi ana başlıklar altında toplanabilmektedir (Dağtaş, 2013;7-8).

3984 ve 6112 sayılı yasalarla reklam yayınları üzerine birçok değişiklik gerçekleşmiştir. Programcılar yayın içeriklerini bu düzenlemelere göre yeniden şekillendirmiş, yayıncı ve yapımcılarda yayınlarını yeniden programlama yoluna gitmişlerdir. Yasayla birlikte yayınlardaki reklam yayınlama oranı da yüzde yirmiyi aşmayacak şekilde belirlenmiştir (Toptaş, 2021:123).

Radyo yayınlarının en çok dinlendiği saatler olarak kabul edilen sabah iş giriş saatleri ve akşam iş çıkış saatleri özellikle insanların trafikte olduğu yoğun saatlerdir. Reklam terminolojisinde; 06:00 – 10:00 ve 17:00 – 20:00 saatleri ‘drive time’ olarak adlandırılmaktadır. Bu saatlerdeki reklamların birim fiyatları diğer saatlere göre daha pahalıdır. Bu saatler dışında kalan 10:00-16:00 saatleri ise ‘off drive time’ olarak adlandırılmaktadır.

2.6.4.2.1. Radyo Reklamlarının Avantajları ve Dezavantajları

Radyo reklamlarının birçok avantajı olduğu kadar, farklı birçok dezavantajı da bulunmaktadır. Diğer mecralarla kıyaslandığında radyolar bugünde birçok reklam veren tarafından tercih edilmektedir (Altunbaş, 2003:54-66; Çınar, 2007:57-59; Aydın,2020:111-112).

Tablo 2.9. Radyo reklamlarının avantaj ve dezavantajları

Avantajları	Dezavantajları
Hız,esneklik ve basitlik	Dinleyicinin ilgisizliği
Hedeflenen dinleyici kitlesi	Görsel eksiklik
Düşük maliyetler	Reklam kirliliği
Yüksek frekans sayısı	Kalıcı olmaması
Her yerden ulaşılabilirlik	Daha az hatırlanma
Kişisel olması	Karışıklık
Geniş dinleyici kitlesi	Kontrol eksikliği
Müziğin etkisi	
Yüksek yerel gücü	
Hayalgücü	

2.6.4.2.2. Radyo Reklam Mecraları

Radyolarda reklamların yayınlanması ve konumlanması; reklamın türüne, hazırlanmasına ve reklam veren (müşteri, ajans) isteğine göre değişmekte ve bu şekilde istenen forma girmektedir.

Şekil 2.15. Radyo reklam mecraları

Reklamların radyoda nerede ve ne şekilde yayınlandığı üzerinden, üç farklı kategoride konumlandırılıp, tür ve tanımları Şekil 2.15.'de görüldüğü gibi ifade edilmektedir. Bunlar; 'reklam kuşağı', 'özel reklam kuşağı' ve 'diğer reklamlar'dır.

2.6.4.2.2.1. Reklam Kuşağı

Reklam kuşakları, radyolarda belli bir zaman diliminde reklam sinyali ile başlayıp reklam sinyali ile biten, içerisinde reklam spotlarının yer aldığı genellikle ideal olarak toplamı bir dakikadan beş dakikaya kadar sürebilen çeşitli reklamların yer aldığı yayın dilimidir.

Reklam kuşakları, TRT döneminden bugüne özel radyolar dahil hemen hemen aynı anlayışla devam etmektedir. 3984 sayılı kanun ve devamındaki düzenlemelerle birlikte RTÜK tarafından belirlenen kurala göre bir saat içerisinde yayınlanacak reklamların toplamı on iki dakikayı geçemeyeceği için radyolar bir saatlik dilimin farklı dakikalarına reklam kuşakları açmaktadır. Genel olarak bir saat diliminde; saat başları, buçuklu saatler, yirmi geçeler ve kırk kalalar sık kullanılan reklam saatleridir. Fakat radyolar istedikleri dakikalarda reklam kuşaklarını yayın akışlarına göre de şekillendirebilmektedirler.

Reklam kuşaklarını genel olarak ‘reklam spotları’ oluşturmaktadır. Ayrıca ‘kamu spotları’ da reklam kuşakları içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2.10’da yayın planlanması yapılmış bir reklamın hangi tarih ve saatlerde yayınlanacağını gösteren reklam rezervasyonu görülmektedir. Ajans tarafından radyoya gönderilen reklamda müşteri hafta içi yayın saatlerinde iş giriş ve çıkış saatlerini ağırlıklı olarak seçip, hafta sonları ise daha çok gün ortası saatleri tercih etmiştir. Reklam planlamasında 1 adet reklam spotunun 23 sn. olduğu, günlük yayın tekrarının 10 adet olduğu, toplam 8 gün yayın yapılacağı görülmektedir. Ayrıca günlük yayın tekrarının 8+2=10 adet şeklinde olduğu, bunun anlamının da günlük her 8 adet ücretli yayın için radyonun 2 adet ücretsiz (free) yayın yapacağı görülmektedir.

Tablo 2.10. Radyo reklam rezervasyon planı

İL	SAMSUN
RADYO	HABER RADYO
MÜŞTERİ	xxxxxxxxxxxx
SPOT BİLGİSİ	23 SN
DÖNEM	24 -31 EKİM 2016

	24 -31 EKİM 2016							
	24 Ekim 2016 Pazartesi	25 Ekim 2016 Salı	26 Ekim 2016 Çarşamba	27 Ekim 2016 Perşembe	28 Ekim 2016 Cuma	29 Ekim 2016 Cumartesi	30 Ekim 2016 Pazar	31 Ekim 2016 Pazartesi
YAYIN SAATİ								
07:30-08:00		X	X	X	X			X
08:00-08:30		X	X	X	X			X
08:30-09:00		X	X	X	X			X
09:00-09:30		X	X	X	X	X	X	X
10:00-10:30		X	X	X	X	X	X	X
11:00-11:30		X	X	X	X	X	X	
12:00-12:30						X	X	
13:00-13:30						X	X	
14:00-14:30						X	X	
15:00-15:30						X	X	
16:00-16:30	X	X	X	X	X	X	X	X
17:00-17:30	X	X	X	X	X	X	X	X
17:30-18:00	X	X	X	X	X	X	X	X
18:00-18:30	X	X	X	X	X			X
18:30-19:00	X	X	X	X	X			X
19:00-19:30	X							

6 11 11 11 11 10 10 10 80

BÜTÇE :.... TL+KDV

8+2

YAYIN PLANININ İMZALI KAŞELİ GÖNDERİLMESİ GEREKMEKTEDİR.

2.6.4.2.2.1.1. Reklam Spotu

Radyo reklam türlerinden biri, reklam spotlarıdır. Spot reklamlarda doğrudan ürünün özelliklerinden bahsedilmektedir (Özdemir ve Yaman, 2015:325).

Reklam Spotu; Bir ürün veya tanıtımın bir senaryo üzerine planlanarak düz okuma veya müzik ve efektler ile birlikte hazırlanan bütünün tamamıdır. Reklam spotları, anons veya cingıldan (jingle) oluşan içeriklerdir.

Reklam veya tanıtım için hazırlanan seslendirmenin (anons) yalın haliyle veya müzik ve efektlerle desteklenerek (jingle) hazırlanmış kurgulu şeklini ifade etmektedir.

Reklam spotları genelde kayıt yapıp banttan yayınlanmaktadır. Böylece istenilen kurgu yapıp hatasız bir kayıt elde edilmektedir. Müzik ile yapılan jingle formatındaki spotlar ise daha profesyonel stüdyolarda prodüksiyon firmaları, ajanslar tarafından hazırlanıp daha büyük hazırlanma bütçeleri içermektedir. Reklam spotları radyolar için ortalama 25 – 35 saniye aralığında ideal olarak görülmektedir. Genel olarak reklam spotları birim saniye fiyatı üzerinden ücretlendirilmektedir, bazı radyolar bu ücretlendirmeyi kelime sayısı üzerinden yapmaktadırlar. Spot süresi uzadıkça reklamın maliyeti de artmaktadır ayrıca reklamın uzaması dinleyicide ve marka imajı üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir.

Başarılı radyo spotları genellikle dinleyicilerin ürünü veya onunla ilgili bir şeyi görselleştirmesini sağlamaktadır. Bu nedenle radyo reklamcılığına genellikle ‘zihin tiyatrosu’ denilmektedir (Lee ve Johnson, 2005:183).

2.6.4.2.2.1.1.1. Anons

Reklam kuşaklarında yayınlanan anonslar genel olarak kopya (kayıt) şeklindedir. Reklam anonsları birçok farklı türde olabilir. Düz okuma, diyalog veya karşılıklı konuşma, dış mekân konuşmaları, dramatize edilmiş şeklinde ayrıca okuma altında fon müziği ve efektlerle de kullanılmaktadır (Applegate, 2005:120).

Reklam Anonsları bilinen en eski reklam şeklidir. Duyurunun metin içeriğine uygun vurgulu, duygulu okuma şeklidir. Hala en etkili radyo reklam spot

şekillerinden biri olan anonslar birçok radyo tarafından kendi imkânları ve yapım ekipleri ile oluşturulup seslendirmeleri yapılmaktadır.

2.6.4.2.2.1.1.2. Cıngıl (Jingle)

Müzik, popüler kültürün ve insanların günlük yaşamlarının önemli bir parçasıdır. Reklamcılar ve ajanslar bunu uzun zamandır anlayarak, reklamlara jingle ve popüler müziği dâhil etmişlerdir. Buradan hareketle, cıngıllar (jingle) bir üreticiyi, bir markayı açıkça tanıtan kısa melodilerdir (Lang, 2015:2).

Cıngıl, bir ürünü, ürün serisini, şirketi veya markayı tanıtmak için kullanılan reklam sözleri içeren, içinde müzik, vokal, enstrümantal gibi öğelerin tamamını veya birkaçını barındıran özel yapım müzikleridir (Bell, 2020:3).

Radyo reklamlarında genellikle reklamlar boyunca metin ve müzik bulunmaktadır. Müzik genellikle dinleyiciler için sanal görüntüler oluşturmak zorundadır (Zager, 2015:195).

Reklamlarda müzik kullanımı, fark edilmeye büyük avantaj sağlamaktadır. Ayrıca reklam ile tüketici arasında duygusal bir bağda oluşturmaktadır (Batı, 2010:781).

Değişen tecimsel yayıncılıkla birlikte reklam mecralarının fazlaşması ve reklam verenlerin bu değişimde farklı mecraları kullanmak istemesi reklamda çeşitliliğin nedenlerinden biri olmaktadır. Cıngıl (jingle) üretimi bu değişimle birlikte artmış ve ulusal radyolarda yoğun olmak üzere reklam kuşaklarının neredeyse tamamını kaplamaya başlamıştır.

Bir reklam cıngılının üretim ve yapım aşamaları yüksek ve masraflı da olsa, markaya kattığı imaj ve bilinirlik açısından; büyük firmalar tarafından radyolarda hala en çok tercih edilen reklam spotlarından biridir.

2.6.4.2.2.1.2. Kamu Spotu

Kamu spotu, sosyal reklam, sosyal pazarlama gibi uygulamaların ortak noktası kamu yararı içermeleridir. Bu kavramların ortak noktası aynı olduğu için ‘kamu spotu’ olarak tanımlanmakta ve kabul görmektedir. Dünya’da ve Türkiye’de, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör gibi kamu yararı adına çalışan kuruluş ve oluşumlar, mesajlarını ve tanıtımlarını radyo ve

televizyonda duyurabilmeleri için büyük bütçelere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kamu yararı taşıyan duyuruların yapılabilmesi ve radyo, TV’ler de ücretsiz yayınlanarak kamuoyuyla buluşabilmesi için birtakım düzenlemeler yapılmıştır (Bilgiç, 2016).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun kamu spotları yönergesinin, 3. Maddesi, b bendinde yer alan kamu spotu tanımı: *“kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanan veya hazırlatılan ve Üst Kurul tarafından yayınlanmasında kamu yararı olduğuna karar verilen bilgilendirici ve eğitici nitelikteki film ve sesler ile alt bantları...”* şeklinde ifade edilmektedir (RTÜK, 2022d).

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanuna göre Üst Kurul tarafından tavsiye edilen kamu hizmeti duyuruları, reklam sürelerine dâhil edilmemekte ve ücretsiz yayınlanmaktadır.

Kamu spotları radyolarda RTÜK tavsiyesi ile ücretsiz yayınlanmaktadır ve bu yayınların yayın saatleri ve yayın adetleri yayıncı kuruluş tarafından belirlenmektedir. Kamu spotlarının içerisinde yer alan ve ‘öncelikli yayın’ (zorunlu kamu spotu) olarak ifade edilen yayınlar ise her ay belirli süre ve saatler içerisinde bütün radyo kuruluşları tarafından zorunlu olarak yayınlanması gerekmektedir.

Kamu spotları yayınları ile ilgili zaman zaman radyo yöneticileri ve radyo meslek birlikleri ile RTÜK yetkilileri arasında görüşmeler yapılmış ve bu yayınların belli bir bedel ve ücretlendirilme çalışmasının hala yapılmadığını bunun radyolara bir yük oluşturduğunu belirtmişlerdir.

RATEM yetkilileri, kamuya ait ilan ve duyuruların ücretlendirilmesinin özellikle yerel radyolar için ekonomik sıkıntılarını hafifletip önemli bir katkı sağlayacağını belirtmektedir (RATEM, 2022b).

2.6.4.2.2.1.2.1. Öncelikli Yayın

‘Öncelikli yayın’ veya diğer adıyla ‘zorunlu kamu spotu’ RTÜK tarafından öncelikli yayın mevzuatına göre belirlenmiştir. Öncelikli yayın: *“Hedef kitlede olumlu tutum ve davranış değişikliği meydana getirmek ve topluma yararlı konularda kamuoyu bilinci oluşturmak amacıyla medya hizmet sağlayıcı*

kuruluşların mevzuat gereği yayınlamak zorunda oldukları bilgilendirici ve eğitici yayınlara...” şeklinde ifade edilmektedir. Bugüne kadar toplam yedi kanun ile öncelikli yayın yapma yükümlülüğü bulunan kuruluşlar ve bu kanunların yürürlüğe girdiği tarihler Tablo 2.11’de, aylık zorunlu yayın periyotları ise Tablo 2.12’de gösterilmiştir (RTÜK, 2022e).

Tablo 2.11. Öncelikli yayınlar ve yürürlük tarihleri (RTUK, 2022e)

KANUN NO	KANUNUN AÇIK ADI	YÜRÜRLÜK TARİHİ
4207	Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun	26/11/1996
5199	Hayvanları Koruma Kanunu	14/07/2021
6284	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	20/03/2012
6306	Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	31/05/2012
6502	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	28/05/2014
3234	Orman Genel Müdürlüğüne İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun	28/04/2018
6112	Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun	09/07/2018
7179	Askeralma Kanunu	26/06/2019

Tablo 2.12. Öncelikli yayınlar ve yayın periyotları (RTUK, 2022e)

	KANUN ADI	KANUN MADDESİ	08.00-17.00 ARASI	17.00-22.00 ARASI	AYLIK YAYINLANMASI GEREKEN TOPLAM SÜRE
1	4207 SAYILI TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ VE KONTROLÜ HAKKINDA KANUN	4. Madde 7. Fıkra	60 Dakika	30 Dakika	90 Dakika
2	6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN	16. Madde 3. Fıkra	60 Dakika	30 Dakika	90 Dakika
3	6306 SAYILI AFET RİSKİ ALTINDAKİ ALANLARIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ HAKKINDA KANUN	8. Madde 9. Fıkra	60 Dakika	30 Dakika	90 Dakika
4	6502 SAYILI TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN	59. Madde 2. Fıkra	15 Dakika		15 Dakika
5	3234 SAYILI ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI DÜZENLEMELER HAKKINDA KANUN	Ek 2. Madde 1. Fıkra	60 Dakika	30 Dakika	90 Dakika
6	6112 SAYILI RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN	14. Madde 5. Fıkra	60 Dakika	30 Dakika	90 Dakika
7	7179 SAYILI ASKERALMA KANUNU	27. Madde 1. ve 2. Fıkra	* 19.00-23.00 Saatleri Arasında En Az Bir Kez		Duyuru Metninin Süresi Kadar

2.6.4.2.2.2. Özel Reklam Kuşağı

Standart reklam kuşakları haricinde ekonomik olarak getirileri fazla olan reklamlar, onlar için ayrılan özel reklam kuşaklarında yayınlanmaktadır. Bunlar, DJ talk, program destekleme, sponsorluk ve haber kuşaklarının içerisinde yayınlanan hava ve yol durumu gibi planlamalara sahiptir.

Radyolarda reklam kuşaklarının reklam sinyali girdikten sonra dinleyici kaybına uğradığı veya çok fazla dinlenilmediği düşünüldüğünde program içerisinde yayınlanan DJ talk, ürün yerleştirme veya sponsorluk tarzı reklamların avantajı ekonomik olarak hem radyoya hem müşteriye daha fazla para olarak dönmektedir.

2.6.4.2.2.2.1. DJ Talk / Ürün Yerleştirme

DJ talk, radyo programları akışları içerisinde, sunucunun akışa uygun biçimde hizmet veya ürün hakkında tanıtım yaptığı reklam biçimidir (Kocaoğlu ve Bolat, 2022:92).

Ürün ya da markanın program içerisinde dinleyici sıkmadan yerleştirilerek bahsedilmesi bir DJ talk uygulamasıdır (Yazıcı, 2018:1256).

DJ talk yöntemi bir çeşit ürün yerleştirme tekniğinin kullanılmasıdır. Radyo reklamcılığında geleneksel yöntemlerden çok daha yenilikçi bir yöntem olduğu ileri sürülmektedir. Program esnasında DJ veya sunucunun konuşması içine reklamı yapılan öğelerden bahsetmesi sözlü bir ürün yerleştirme reklam şeklidir (Toptaş, 2021:131).

2000’li yıllardan sonra radyo reklamcılık literatürüne giren DJ talk kelimesi ve uygulaması veya daha geniş anlamıyla ürün yerleştirme uygulaması aslında tecimsel radyoculuğun ilk yıllarında da bir şekilde kullanılmıştır.

Ürün yerleştirme uygulaması Türkiye’de, 6112 sayılı yasada 03.03.2011 tarih ve 27863 sayılı düzenleme ile uygulamaya konmuştur. 6112 sayılı yasa öncesi yürürlükte olan 3984 sayılı yasada böyle bir uygulamanın olmadığı sadece gizli reklam ve bilinçaltı reklam ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir (Yazıcı, 2020:218-219).

6112 sayılı yasada doğrudan DJ talk kavramı ile ilgili bir tanımlama bulunmamaktadır. Bu kavramın daha derin ve geniş açılımı olan ‘ürün yerleştirme’ kavramı 6112 sayılı yasada tanımı, esasları ve uygulanması detaylı şekilde verilmiştir. Yasada, ürün yerleştirme: *“Bir ürün, hizmet veya ticarî markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla program içine dâhil edilerek veya bunlara atıf yapılarak, program içinde gösterildiği her tür ticarî iletişimi...”* şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca ürün yerleştirme yapılacağı ifadesinin program içinde veya öncesinde dinleyicilere bilgi verilmesi gerekmektedir. *“İzleyiciler, programın başında, sonunda ve reklam arası sonrasında program başladığında, ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilir...”* (RTÜK, 2022b).

6112 sayılı yasada ayrıca DJ talk tarzı reklam öğelerinin içeriğine uygun ‘gizli ticari iletişim’ adlı bir kavramında tanımı verilmiştir. Buna göre, gizli ticari iletişim: *“Medya hizmet sağlayıcı tarafından reklam yapmak maksadıyla veya kamuyu yönlendirebilecek şekilde; mal veya hizmet üreticisinin faaliyetinin, ticarî markasının, adının, hizmetinin ve ürününün reklam kuşakları dışında ve reklam yapıldığına ilişkin açıklayıcı bir ses veya görüntü bulunmaksızın programlarda sözcükler veya resimler ile tanıtılmasını...”* şeklinde ifade edilmektedir.

Yasaya göre, ‘ürün yerleştirme’ tarzı reklamlarda mutlaka ürün yerleştirme yapıldığına dair bilgilendirme sinyali yapılması gerekirken, ‘gizli ticari iletişim’ tarzı reklamda ise böyle bir açıklayıcı bilgiye gerek görülmemektedir. Her iki reklam uygulamasında da DJ talk kavramı ve uygulaması bu sınıflandırmaların içine dahil edilebilmektedir.

İL	SAMSUN
RADYO	HABER RADYO
MÜŞTERİ	xxxxxx
SPOT SÜRE	CANLI DJ TALK
DÖNEM	5 - 26 Aralık 2014

EKTE GÖNDERİLEN METİN RADYONUZUN DJ'leri TARFINDAN CANLI OLARAK OKUNACAKTIR.

		5 - 26 Aralık 2014																					
YAYIN SAATİ	PROGRAM İSMİ VE DJ İSMİ	5 Aralık 2014 Cuma	6 Aralık 2014 Cumartesi	7 Aralık 2014 Pazar	8 Aralık 2014 Pazartesi	9 Aralık 2014 Salı	10 Aralık 2014 Çarşamba	11 Aralık 2014 Perşembe	12 Aralık 2014 Cuma	13 Aralık 2014 Cumartesi	14 Aralık 2014 Pazar	15 Aralık 2014 Pazartesi	16 Aralık 2014 Salı	17 Aralık 2014 Çarşamba	18 Aralık 2014 Perşembe	19 Aralık 2014 Cuma	20 Aralık 2014 Cumartesi	21 Aralık 2014 Pazar	22 Aralık 2014 Pazartesi	23 Aralık 2014 Salı	24 Aralık 2014 Çarşamba	25 Aralık 2014 Perşembe	26 Aralık 2014 Cuma
		X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X
		X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X
		X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X
		X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X			X	X	X	X	X

3+1 Spot Free
BÜTÇE:

YAYIN PLANIN KAŞELİ İMZALI OLARAK FAKSLANMASI VE YAYINLANAN DJ TALK'lardan YAYIN KAYDI GÖNDERİLMESİ GEREKMEKTEDİR
PLANLAMADA PROGRAM SAAT VE PROGRAM İSMİ BİLGİSİ SİZİN TARAFINIZDAN DOLDURULACAKTIR.

Tablo 2.13. DJ Talk radyo reklam rezervasyon planı

Tablo 2.13.'de bir DJ talk radyo reklam yayın planlaması görülmektedir. Buna göre planlamada belirtilen tarihler arasında toplam 64 adet canlı DJ/spiker reklam okuması yapılacaktır. Günlük her 4 dört yayının bir tanesi ücretsiz- hediye (free) olarak verilmiştir. Planda radyo yayınların hangi saatlerdeki program ve sunucular olduğunu belirtecektir. Planlaması yapılan DJ talk radyo reklam metni ise şu şekildedir; “DJ: Sevgili dinleyenler, şimdi size çok güzel bir haberim var! Xxxx elektrik ile öyle bir elektrik kampanyası yapmış ki bu kampanyadan kesin

elektrik alacaksınız. Peki nedir bu kampanya? Hemen anlatayım. Elektrik faturanız 148 liranın üzerindeyse, elektriği Xxxx'in kampanyasıyla Xxxx elektrikten alın, fatura miktarınıza karşılık gelen Xxxx paketine ek ücret ödmeden sahip olun. Xxxx'inizi de isterseniz evinize bağlatıyorsunuz, isterseniz işyerinize. Siz evinize ya da işyerinize uygun paketi seçiyorsunuz, geliyorlar, istediğiniz yere bağlıyorlar. Kampanya çok net. Siz de netseniz ayrıntılı bilgi almak ve bu çok avantajlı kampanyadan yararlanmak için hemen 123 45 67'yi arayın”.

2.6.4.2.2.2. Sponsorluk / Program Destekleme

‘Sponsorluk’ veya diğer adıyla ‘program destekleme’ tecimsel radyoculuk döneminin ilk başlarından bugüne hala sık ve yaygın kullanılan reklam biçimlerinden biridir. 3984 sayılı kanun ve devamında 6112 sayılı kanun ile bu tarz reklamların tanımı, uygulamaları ve esasları belirtilmiştir. Yasada tanım olarak program destekleme: *“Yayın hizmetinin sağlanmasıyla veya görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan gerçek veya tüzel kişilerin adını, markasını, logosunu, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla programlara yönelik yaptığı her türlü katkı...”* şeklinde ifade edilmektedir (RTÜK, 2022b)

Yine ilgili yasada program desteklemesi yapılacak olan reklam veya hizmet; *“programın başında, program içindeki reklam kuşaklarına giriş ve çıkışta ve programın sonunda program desteklemesi yapıldığı belirtilirken, programı destekleyenin ürün veya hizmetlerinin kiralanması veya satın alınması doğrudan teşvik edilemez ve ürün veya hizmetlere aşırı vurgu yapılamaz...”* şeklinde reklamın tanıtım sınırlarının nasıl olacağını anlatmaktadır.

Sponsorluk tanım olarak, yapılacak etkinliğe toplumsal yarar sağlamanın yanında, destek verenin reklam ve pazarlama, halkla ilişkiler amaçlarını gerçekleştirdiği iletişim ortamı olarak ifade edilebilir. Sponsorlukta destek veren kuruluşların, destekleri karşılığında fayda beklentisinde olduğu görülmektedir (Taşdemir, 2014:98).

Bugün radyolarda sponsorluk büyük marka ve kurumlar tarafından, hava ve yol durumu, spor, yarışma programları, 71how tarzı programlarda tercih edilmektedir. Özellikle yerel kanallarda programcı kendi hazırladığı programı için

mahalli firmalardan programına destek istemektedir. Birçok programcı kanala kendi hazırladığı program ve sponsoru ile gidip, bu şekilde radyo ile anlaşma yapıp sponsoru üzerinden para kazanmaktadır.

2.6.4.2.2.3. Tele Alışveriş / Doğrudan Pazarlama

Tecimsel radyoculukla birlikte oluşan pazarlama olgusunun bir türü de ‘tele alışveriş’ veya diğer adıyla ‘doğrudan pazarlama’ şeklindedir. Radyo gelirlerinin çok dar çerçevede olması ve reklam gelirlerinden başka ticari anlamda farklı işlerle kanunen de izin verilmemesi, radyoların para kazanabileceği reklamcılıkta daha değişik fikirlere yönlendirmiştir.

3984 sayılı kanun ve daha sonrasındaki düzenleme ile 6112 sayılı kanun ile kuralları belirlenen tele alışveriş: *“Taşınmazlar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere, mal veya hizmetlerin bir ücret karşılığında temini amacıyla kamuya yönelik doğrudan arz yayını...”* şeklinde tanımlanmaktadır. Kanuna göre yayıncı günde toplam 1 saat bu tarz yayın yapma hakkına sahiptir. Fakat her saatte en fazla 15 dakikayı geçmeyecek şekilde planlamalarını yapmak zorundadır (RTÜK, 2022b).

Özellikle radyolarda 2005 yılından sonra bu tarz reklamlarda artış gözlemlenmiştir. Gıda takviyesi ürünler, gıda ürünleri, alet ve gereçler, sağlık ürünleri, dini kitap gibi ürünler başta olmak üzere birçok satış ve pazarlama programları yapılmıştır. Sırf bu ürünlerin pazarlamasına yönelik kanallar dahi kurulmuştur. Bu tarz programların fazla olması, yayın ihlalleri ve tüketicinin bazen aldatılması nedeni ile RTÜK 6112 sayılı yasada tele alışveriş maddesi ile ilgili esas ve uyulması gerekli kuralları belirlemiştir. Yine RTÜK tarafından kural ihlalleri nedeni ile birçok kanala ceza verilmiş, yine birçok kanalın yayını durdurulmuştur. Birçok ilde bu tarz yayınlar yapmak için korsan-kaçak kanallarda kurulmuştur. Bu tarz reklamlar özellikle 2010 – 2020 yılları arasında radyolarda çok yoğun olarak kullanılmıştır.

2.6.4.2.2.3. Diğer Reklam

Radyo reklamlarında ‘reklam kuşağı’ ve ‘özel reklam kuşağı’ haricinde kullanılmaya başlanan, Web Sitesi Reklamları, Sosyal Medya Reklamları, RDS Reklamları, Radyo PR, Eş Zamanlı İnternet Yayını Reklamları, Podcast Reklamları gibi farklı reklam mecraları da oluşmuştur. Bu tarz uygulamalar çok tercih edilmese de ulusal radyolar tarafından kullanılmaktadır.

Yerel radyoların yetersiz personel istihdamı ve ekonomik kaynaklı sorunları nedeniyle bu tarz uygulamaları ve pazarlamasını yeterli yaptığı görülememektedir. Yerel radyoların birçoğu web sitelerinde güncellemeleri dahi aktif kullanamamaktadır. Reklam verenlerin reklam kuşakları ve özel reklam kuşakları haricinde bu tarz uygulamaları çok sık tercih etmediği görülmektedir.

Radyo reklamlarının halen karasal mecralarda değerlendirilmesi, dijital olan güvensizlik ve yeni reklam anlayışları ve uygulamalarının radyo yayıncılığında henüz yer bulamadığı görülmektedir. İnternetin her alana girmesi, radyo yayıncılığını da olumsuz etkilediği bir gerçektir. Bugün için internet, sosyal medya gibi reklam alanları destek mecra olmaktan öte gidememiştir (Kocaoğlu ve Bolat, 2022:97).

2.6.4.3. Tecimsel Yerel Radyolarda İdari Yapı

Türkiye’de TRT ile başlayan radyo yayıncılığındaki idari yapılanma ile TRT’nin elinde bulunan devlet imkânları, ekonomik büyüklük, geniş personel kadroları ve istihdamı bugün halen hiçbir özel radyonun elinde bulunmamaktadır.

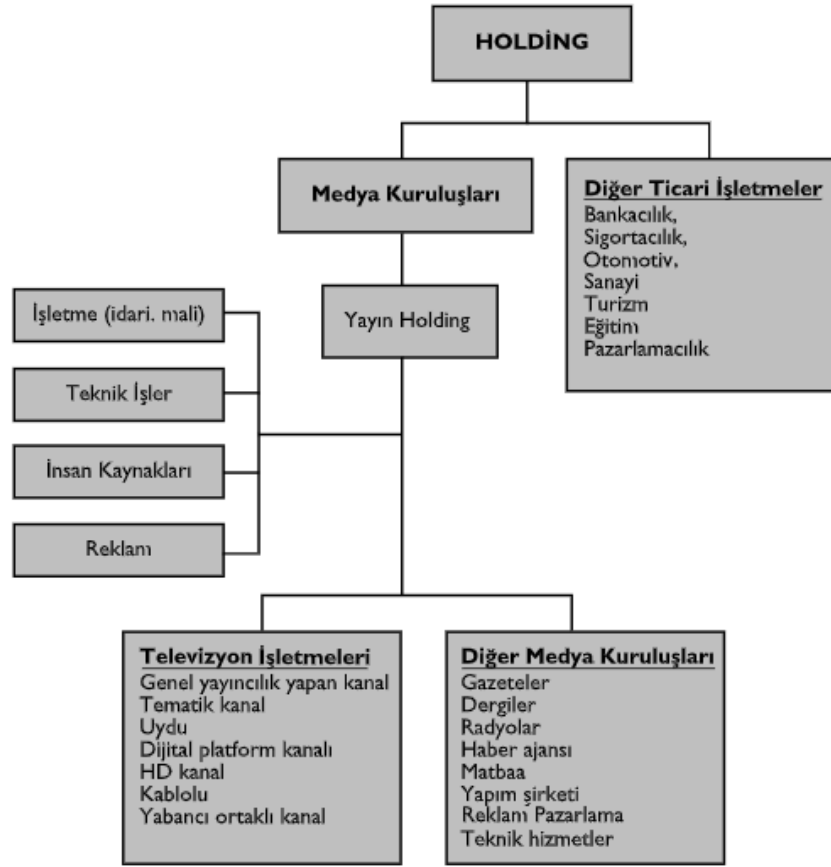
Asıl amacı kar etmek ve para kazanmak olan tecimsel radyolar, idari yapılanmalarında geniş kadrolaşma ve organizasyon şemalarında bütün birimlerin karşılığını doldurmaya hiçbir zaman gitmemişler ve gidememişlerdir. Özel radyoların gelirlerinin sadece reklam olması, ekonomik anlamda çok büyüyememeleri idari yapılanmada her zaman küçülmeye neden olmuştur.

Holdinglere bağlı medya şirketleri ve bazı illerdeki büyük grup şirketleri haricinde özel radyo yayıncılığında idari anlamda tam bir idari yapılanma görülememektedir.

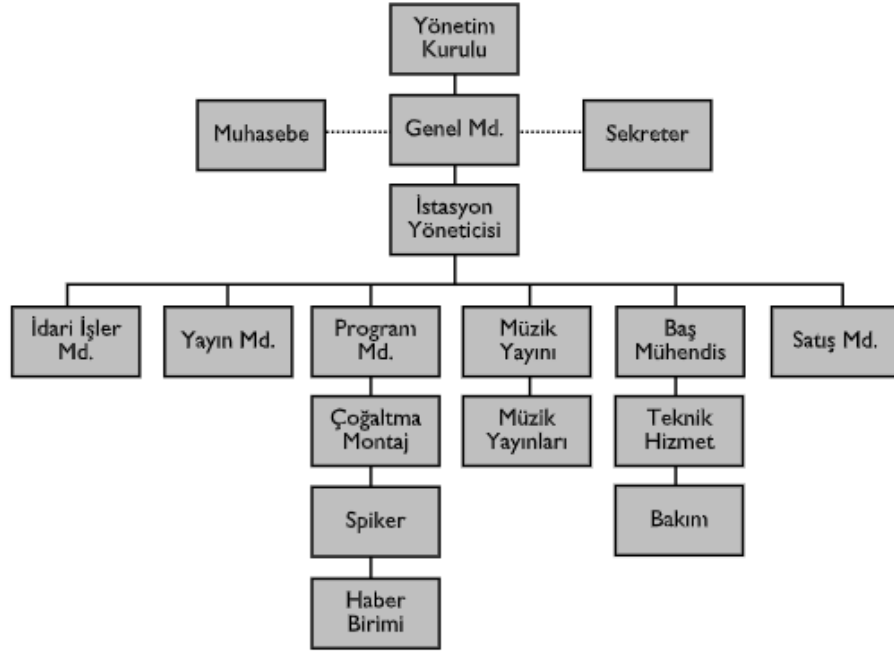
Tecimsel radyolarda idari yapı radyonun büyüklüğü ve ekonomik yapısı ile doğru orantılı olarak değişmektedir. Ulusal çaplı radyolarda görev dağılımları daha homojenken, yerel radyolarda birkaç birimin işini tek kişinin yaptığı da görülmektedir.

Küçük radyo istasyonlarında tam bir organizasyon şemasından bahsetmek mümkün değildir. Ekonomik yetersizlik ve maliyetlerin düşürülmesi için birçok görev tek kişi tarafından yapılabilmektedir. Genel olarak az personel ile çalışılmaktadır ve görevler arasında esneklik bulunmaktadır. Örneğin bir program

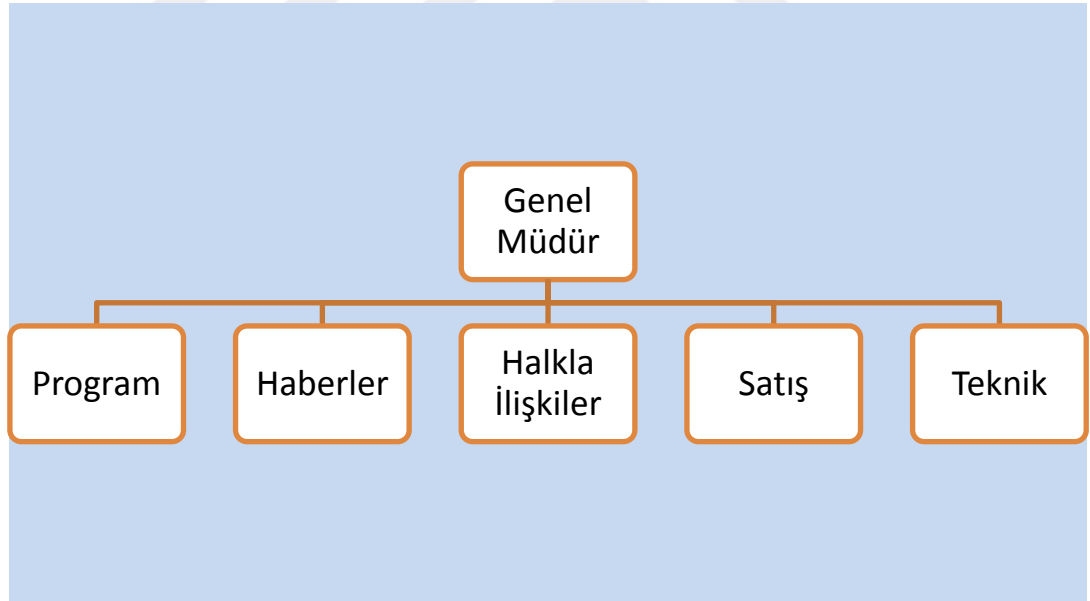
yapımcısı aynı zamanda spiker, muhabir, teknik eleman olarak da görev yapabilmektedir. Yönetici, diğer müdürlüklerinde görevini üstlenebilmektedir (Gürhani, 2006:78).

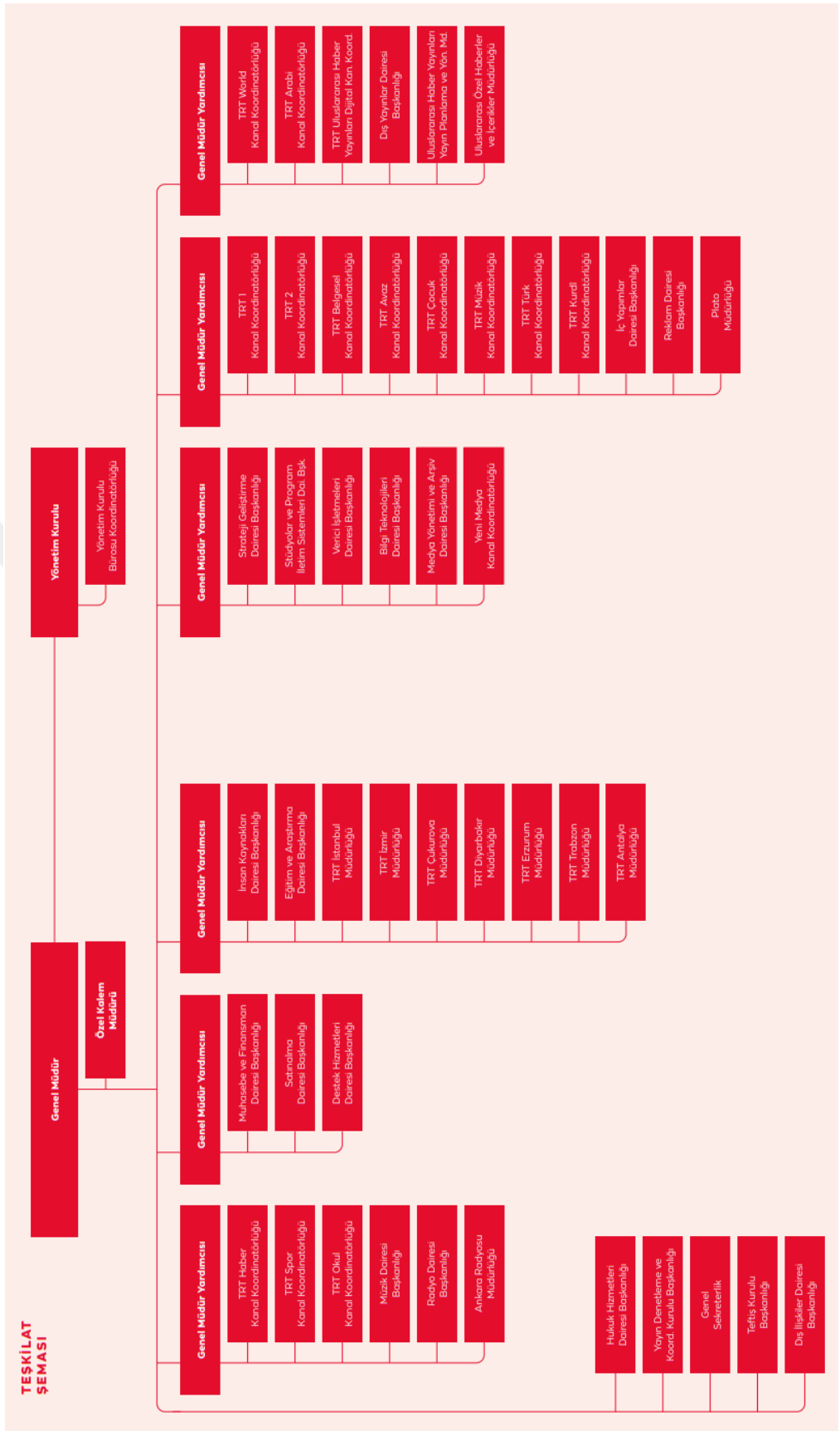
Şekil 2.16. Medya kuruluşları merkezi örgüt şeması (Koçer, 2013:8).

Şekil 2.17. Büyük radyo fonksiyonel örgüt yapısı (Aziz, 2002:19)

Şekil 2.18. Orta ölçekli radyo idari yapısı

Şekil 2.19. TRT organizasyon şeması (TRT Faaliyet Raporu, 2021:21)

2.6.4.4. Tecimsel Yerel Radyolarda Teknik Yapı

Tecimsel radyoların yayınlara başladığı ilk yıllarda oluşan başboşluk, kanunsuzluk ve düzensizlik, teknik alanda birçok olumsuzluklara neden olmuştur. Yayınlara gelişigüzel başlayan radyolar özellikle el yapımı link ve vericiler ile frekanslarda sarkmalar, uçuş güvenliği ve meskûn mahal içerisinde yapılan yayınlar ile de mevcut TV ve radyo yayınlarında parazit ve engellemeler gibi birçok olumsuzluklara sebebiyet vermişlerdir. 3984 sayılı yasa ve devamında 6112 sayılı yasa ile radyoların uyması gerekli teknik şartlar belirlenerek bir standart ile düzenlenmiştir

6112 sayılı, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun 12. Bölümün 44. Maddesinde teknik konular ile ilgili düzenlemeler belirtilmiştir. Buna göre; *“Yayın hizmetlerinin iletimine ilişkin teknik ve idarî konularda Üst Kurul ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu iş birliği yapar...”* ibaresi ile teknik konulardaki bütün kontrol ve denetimin RTÜK ile beraber BTK’da olduğu görülmektedir. Radyo yayın iletimi ve aktarımında kullanılan teknik cihazların standart ve uygulama esasları ve kullanım ruhsatları BTK tarafından yapılmaktadır.

Radyo yayıncılığında tüm teknik yapı ve malzeme, yayın hangi mecrada yapılacaksa buna göre planlaması değişmektedir. Karasal yayın, uydu radyo yayını, internet radyo yayını, kablo yayın ortamı gibi dağıtım şekline göre farklılıklar göstermektedir.

Radyoda sesin ilk oluştuğu yer olan stüdyo, sesin kayıt altına alındığı yapım (prodüksiyon) stüdyosu, sesin sinyale dönüşüp aktarımı yapılan verici ve kule, genel olarak bir radyoda teknik yapının bulunduğu ana bölümlerdir. Ayrıca ses, radyo hariç dış ortamlarda da canlı veya kayıt şeklinde üretilebilmektedir.

2.6.4.4.1. Stüdyolar

Sesin ilk üretildiği yer olan stüdyolar radyolarda genel olarak yayın ve yapım odası olmak üzere iki şekilde bulunmaktadır. Bu stüdyolar radyoların ekonomik büyüklüğüne göre daha fazla da olabilmektedir.

Stüdyo donanımlarının en temel cihazları; ses mikserleri, mikrofonlar, bilgisayarlar, müzik çalarlar, ses monitörleri, kulaklıklar, telefon hibrit sistemleri, çoğaltıcılar, ses kartları, yayın otomasyonları, ses kurgu ve işleme yazılımları, ses geciktirici (delay), cihazların monte edildiği rock dolapları, mikrofon ayakları gibi birçok teknik malzeme bulunmaktadır. Genel yayını oluşturan cihazlar haricinde bazı cihazlar ekonomik koşullara göre olmadan da yayınlar sürdürülebilmektedir.

Radyo stüdyolarında yer alan cihaz ve donanım, yayın ve yapım stüdyolarında farklılık gösterse de genel olarak aynı işlevleri gören cihaz ve ekipmanlardır (Tufan, 2019:106).

Özel radyoların ilk yayınlara başladığı zamanlardaki cihazların yerini bugün yeni ekipmanlar almıştır. Eski nesil müzik çalar cihazlar; makara, kasetçalar, CD çalar, DAT player, MD player gibi bugün bazıları halen kullanılmakla birlikte yerlerini bilgisayar ve otomasyon sistemlerine bırakmıştır.

Radyolar teknik olarak gelişen teknoloji ile bugün analog alt yapıdan dijital alt yapıya geçmeye başlamıştır. Yeni nesil cihaz ve donanımlarda artık dijital olarak üretilmektedir. Yine de analog sistem ile yayınlarını sürdüren birçok radyo mevcuttur.

Şekil 2.20. Radyo yayın stüdyosu

Şekil 2.21. Radyo yapım stüdyosu (prodüksiyon)

2.6.4.4.2. Verici ve Aktarım Sistemleri

Radyolarda oluşan ses sinyale dönüştükten sonra aktarıcılar vasıtası ile vericilere ulaştırılarak buradan atmosfere gönderilir. Bu gönderim şekli radyonun yayın yaptığı mecraya göre değişiklik göstermektedir.

Şekil 2.22. Verici kulesi

Karasal yayınlarda radyo yayın binasında oluşan ses kodlanarak veri olarak link (aktarıcı) vasıtası ile gönderilir. Karşılığı olan alıcı link ile burada tekrar

alınan veri, FM vericiye aktarılır. Vericiden kulede bulunan antenler vasıtası ile ses atmosfere-havaya gönderilir (Şekil 2.18).

Ulusal radyolarda yayın binasından sesi uyduya taşımak için link yerine receiver cihazı ile gönderim yapıp kodlanan ses yine vericiler bölgesinde receiver cihazı ile alınıp vericiye taşınmaktadır. Yine internet veri aktarım hızının gelişmesi ile uydu yerine IP tabanlı veri taşınım da yapılabilmektedir.

2.7. Dijitalleşme Süreci ile Yerel Radyo Yayıncılığında Değişim

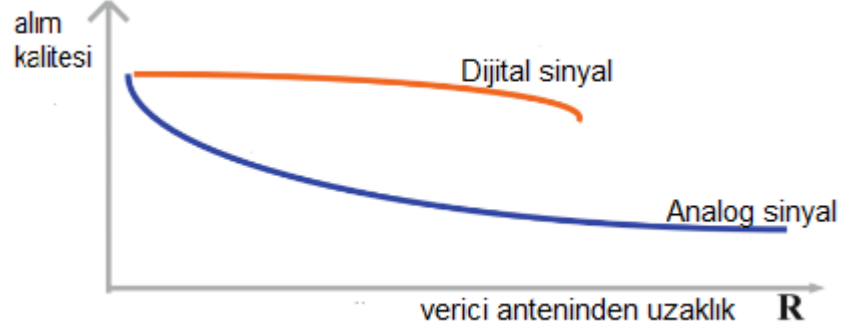
6112 sayılı yasada tanım olarak sayısal yayın; “Sayısal kodlama ve modülasyon tekniği kullanılarak kablo, uydu, karasal ve benzeri ortamlardan yapılan yayın hizmetini...” şeklinde ifade edilmektedir.

Radyoda dijitalleşme süreci iki ana yönde gerçekleşmiştir. Birincisi ‘üretimin dijitalleşmesi’, ikincisi ‘dağıtımın dijitalleşmesi’. Üretimin dijitalleşmesi ile 1990’ların başına kadar olan süreçte radyonun yayın içerikleri kayıt altına alınırken analog ekipmanlar üzerinden karıştırılmış, saklanmış ve oynatılmıştır. Bunlar makara, bantlar ve kasetler üzerinden yapılmıştır. Dijital teknoloji bu işlemleri artık bilgisayar donanımlarıyla ve yazılımlarıyla yapmaya başlamıştır. Medya yapım platformlarında ve radyolarda ses, resim ve metinler bilgi bit’lerinden oluşan dijital kodlara dönüşmüştür. Dağıtımın dijitalleşmesi ise hem yayıncılığı içermekte hem de aktarım yönünde DAB ve internet üzerinden yapılan web yayınları ile sesin taşınmasını içermektedir (Hendy, 2000:214).

Tablo 2.14. Sayısal ve analog yayınların genel özellikleri

Sayısal Yayın	Analog Yayın
Enterferans veya yansıma gibi etkileşimler oluşmamaktadır	Ses kalitesi, mesafe uzadıkça zayıflar
Sinyal kalitesi çok fazla güç gerektirmez	Sinyal kalitesi, mesafe uzadıkça zayıflar
Ses kalitesi sinyal alındıkça aynı temizlikte devam eder	Sinyal kalitesi, yararlı bir yayılım kapsamı için daha yüksek güç gerektirir
Bir verici üzerinden çoklu aktarım yapılabilir	Bir vericiden sadece bir yayın yapılabilir
Farklı katma değerli uygulamalar için data aktarımı yapılabilir	Komşu kanal enterferansını engellemek için, kanal boşluğuna ihtiyaç duyulmaktadır
GSM ve GPS gibi diğer teknolojilerle çalışabilmektedir	

Sayısal ve analog yayınlar tablo 2.14.'de görüldüğü gibi birbirlerinden olumlu-olumsuz farklı birçok özellikleriyle ayrılmaktadır (Balabanlar, 2011:17-18).

Şekil 2.23. Vericiden uzaklığın bir fonksiyonu olarak analog ve dijital sinyaller için radyo alım kalitesi (Oziewicz, 2021:2).

Şekil 2.23'de görüldüğü gibi verici anteninden uzaklaştıkça analog sinyalin alım kalitesi düşerken, dijital sinyalde alım kalitesi değişmemektedir.

Tablo 2.15. Dokuz seçilmiş medya platformu ile üç dijital dağıtım sistemi (Nyre ve Ala-Fossi, 2008:42)

Sayısal Yayıncılık	Geniş Bant İnternet	Mobil Telekomünikasyon Ağı
Genel Erişime Açık Karasal Radyo Yayıncılığı (DAB, DRM)	Web Radyo	3G Mobil Ses ve Video
Abonelik Usulü Karasal Radyo Yayıncılığı (DVB-H, DAB-IP)	Podcasting	Lokasyona Dayalı Ses ve Video
Abonelik Usulü Uydu Radyo Yayıncılığı (Sirius, XM)	Müzik Paylaşımı	
	Sosyal Ağ Siteleri	

Dijital teknolojiler bileşkesinde radyo yayıncılığı genel olarak dört farklı şekilde incelenebilmektedir. Bunlar; Digital Audio Broadcasting (DAB)

Teknolojisi, Uydu Yayıncılığı (Satellite Radio), Web Radio (İnternet Radyo) ve Mobil Radyo'dur (Öztürk, 2020).

Dokuz dijital medya platformu, üç farklı dijital dağıtım sistemine yayılarak incelenebilmektedir. Bunlar 'Sayısal Yayıncılık', 'Geniş Bant İnternet', ve 'Mobil Telekomünikasyon Ağı' ana başlıklarında olmak üzere Tablo 2.15.'de görülmektedir. Radyo yayıncılığı dijitalleşmede literatür olarak çeşitli kaynaklara göre küçük farklılıklar gösterse de genel olarak Tablo 2.15.deki gibi ifade edilebilmektedir fakat tabloda yer alan bazı platformların bugün uygulaması yapılmamaktadır.

2.7.1. Digital Audio Broadcasting (DAB) Teknolojisi

İletişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte radyo yayınlarına en son etkisi, dijital yayınların karasal vericilerle yapılmasıdır. Karasal Sayısal Radyo Yayını (T-DAB), bugün bu yayınların karasal vericilerle aktarılıp, normal antenlerle alınarak herhangi bir hizmet platformuna abone olmaksızın, dinlenebilmesini sağlamaktadır. Mevcut alıcılara set üstü alet takılarak bu yayınlar dinlenebilmektedir. Ayrıca radyo üreticisi firmalar yeni üretimlerine bu modülü eklemektedirler (Aziz, 2013:29).

Yeni dijital radyo sistemi DAB (Günümüzde genellikle Dijital Radyo olarak adlandırılan Dijital Ses Yayını), gelecekte dünyanın birçok yerinde mevcut AM ve FM sesli yayın hizmetlerinin yerini alacak çok yenilikçi ve evrensel bir multimedya yayın sistemidir. 1990'larda Eureka 147/DAB projesi tarafından geliştirilmiştir (Hoeg and Lauterbach, 2003:1).

Eureka-147 DAB, Avrupa'da CCETT (Centre Commun d'Etudes de Telediffusion et Telecommunications) olarak bilinen bir araştırma konsorsiyumu tarafından geliştirilen bir dijital radyo sistemidir. Eureka-147, standardı geliştiren komitenin adıdır ve genellikle Eureka-147 DAB teknolojisine atıfta bulunmak için kısa bir terim olarak kullanılır. Kanada, Birleşik Krallık ve Almanya dâhil olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde ve Asya'da bulunmaktadır. Eureka-147, her kanalda kullanılan sıkıştırma derecesine bağlı olarak en az beş eşzamanlı yüksek kaliteli dijital ses kanalı ve daha fazlasını (belki daha düşük kalitede) sunan bir geniş bant sistemidir. Eureka-147 mobil, taşınabilir ve sabit alıcılar tarafından alınabilir ve mobil, taşınabilir ve sabit alım için ses ve veri hizmetlerinin geniş

alan veya yerel iletimi gibi çok çeşitli uygulamalarda kullanılabilir (Maxson, 2007:16).

DAB teknolojisi yalnızca FM bandı yerine düşünülmüş iken, DAB yerine geliştirilen farklı bir teknoloji olan DRM (Digital Radio Mondial) ile FM bandı yanında AM bandında da yayın yapılmasına imkân sağlayan bir sistemdir (Ataman, 2009:217). DAB teknolojisinin tanıtılmasında ekonomik yönleri şimdiye kadar oldukça ihmal edilmiş ve hafife alınmıştır. Fakat şu ana kadar kamu yayıncıları ve Avrupa'daki üreticiler bunun için önemli miktarda yatırım yapmışlardır. Şu saatten sonra DAB teknolojisi yatırımı geri dönüşü olmayan bir noktaya gelmiştir. Aksi takdirde bu yatırımlar heba olacaktır (Kozamernik, 1999:2).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Avrupa ile entegrasyon ve teknolojik uyumluluk çerçevesinde sayısal yayıncılıkla ilgili planlamaların yapılması çalışmalarına başlamış ve 'Türkiye Radyo ve Televizyon Sayısal Frekans Planları'nın hazırlanmasına karar vermiştir. 1998 yılında Bilkent Üniversitesi önderliğinde oluşturulan komisyon, 27.11.2000 tarihinde, 'Türkiye Karasal Sayısal Radyo Frekans Planını' tamamlayarak Üst Kurula sunmuştur (RTÜK, 2022:f).

2.7.2. Uydu Yayıncılığı (Satellite Radio)

Uydu yayıncılığı, dünya çevresindeki yörüngede sabit bulunan uydulardan, dinleyici ve izleyicilerin alıcı cihazlarına yayınların ulaştırılması esasına dayanan bir teknolojidir. Uydu antenleri ve set üstü kutular ile sinyaller alınabilmektedir (Yaman, 2017:250). İster uydu ister kablolu veya karasal yayınlar olsun, dijital TV yayınlarını alan hemen hemen tüm haneler, bu hizmetle birlikte çok sayıda radyo istasyonu yayını alacaktır. Dolayısıyla bir radyo istasyonunu TV aracılığıyla dinlemek, dijital radyo hizmetinin bir biçimidir (Lax Vd., 2008:151).

Uydu radyosu genellikle FM bandının piyasaya sürülmesinden bu yana yayıncılıktaki en büyük gelişmelerden biri olarak kabul edilir. Uydu radyosu aynı zamanda abonelik radyosu veya ücretli radyo olarak da adlandırılır, çünkü yalnızca uydu radyo sağlayıcı şirketlerden birine abone olunarak kullanılabilir. Radyo sinyali, dünya tabanlı istasyonlardan iletişim uydularına yayınlanır ve daha sonra sinyali uydu radyo alıcılarına yönlendirir. Uydu radyosunu kullanarak

alınan radyo sinyali dijitaldir, yani her zaman net ve parazitsizdir. Bu da uydu radyosunun en büyük avantajlarından biridir. Radyo sinyali, iletişim uyduları tarafından geleneksel karasal radyo antenlerinden çok daha geniş bir alana yayınlanır. Uydu radyosu olarak, WorldSpace (Avrupa, Asya ve Afrika'da), Sirius ve XM Radio (Kuzey Amerika'da) gibi şirketler tarafından sağlanan hizmetler aracılığıyla dünyanın birçok yerinde mevcuttur (Henson, 2016). Bazı yenilikler, uydu radyosunu analog AM veya FM'den ayırmaktadır. Sinyaller dijital olduğu için uydu radyosu karasal radyodan daha iyi yayın ve aktarım vermektedir. Diğer bir fark ise üretim tesisleridir. Uydu radyo stüdyoları sektördeki en modern stüdyolar arasında yer almaktadır. Kristal netliğinde ses kalitesi sunmanın yanı sıra, uydu radyo alıcıları şarkının adını ve sanatçının adını görüntüleme yeteneğine sahiptir. Dezavantaj olarak uydu servisi için özel bir alıcı gerekmektedir (Hausman vd., 2014:13).

2.7.3. İnternet Radyo (Web Radio)

Radyo yayıncılığında dijitalleşmenin bir diğer önemli ayağı olan internet teknolojisi ile birlikte internet yayıncılığı da bugün çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Karasalda yapılan yayınlar ilk başlarda internet üzerinden aktarılırken daha sonraları sadece internete özel yayıncılık ve şekilleriyle farklı bir konum almaya da başlamıştır.

İnternet ile birlikte radyo yayıncılığı evrenselleşerek daha geniş bölgelere yayılmaktadır. Yayınlar istenildiği zaman hem canlı hem de bant yayın olarak ulaşmak mümkün olmaktadır. İnternet ile birlikte amatör radyocu olgusu da oluşmuştur. İsteyen herkes evinden basit bir radyo düzeneği ile yayıncılık yapabilmekte ve kendi radyolarını oluşturabilmektedir. Bugün internet radyoculuğunun en iyi örneklerinden biri olarak üniversite radyoları gösterilmektedir. Ayrıca amatör ve profesyonel DJ'ler de 7/24 müzik yayını yapan radyolara örnek olarak gösterilebilmektedir (Gürkan, 2021:106). Radyo yayınları, geleneksel radyoların internet üzerinden eş zamanlı yayınları ve sadece internet üzerinden yayın yapan radyolar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Özel, 2014:178-179). İnternet ortamına bağlı iken, radyo dinlemek için mutlaka bir radyo alıcısına gerek kalmamaktadır. İnternet olduğu takdirde kullanıcılarına tek başına radyo dinleme imkânı da sunmaktadır (Yüzer, 2013:92).

2.7.3.1. Podcast

İnternet yayınları ile oluşan kolaylıklardan biri olan ‘Podcast’ler’ ile yayınlanan programların kayıtlarına istenildiği zaman tekrar ulaşılabilip, tekrar tekrar dinlenme ve kayıt edilme imkânı sunulmaktadır. Podcast’ler ile radyoda zaman kısıtı da ortadan kalkmaktadır (Yavaşçalı ve Birsen, 2018, 19).

Podcast’ler, dijital ortamda doğup gelişen dijital çağda yayıncılığın örneklerinden biridir. Podcast geleneksel yayın mecralarından radyo ile kıyaslanmaktadır. Her ne kadar radyo ile podcast ‘ses’ i paylaşılsa da birbirinden farklılaştığı yönleri bulunmaktadır. Podcast yayıncılığı yayın şekli, içerik özellikleri, içerik üreticileri ve reklam pazarı gibi birçok yönden farklılıklar taşımaktadır.

Dinleyiciler açısından baktığımızda podcast, radyodan farklı mobil olarak dinlenebilmektedir. Podcast ‘in her an her yerde dinlenebilme özelliği podcast’i radyodan ayırmaktadır. Radyo yayını canlı akışına dinleyicilerin müdahalesi söz konusu değildir. Podcast ise kullanıcıların kontrolündedir. Dinleyiciler podcast yayınları tekrar dinlenebilir, geri ve ileri alabilir. Podcast ’in bu yönüyle kullanıcı odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Podcasti radyodan ayıran bir diğer özellik podcast’in çalışma sisteminde bulunan RSS (Really Simple Syndication- RSS 2.0.0- Çok Basit Besleme) teknolojisidir. RSS teknolojisi ile kullanıcılar yeni eklenen podcast yayınlarını kolaylıkla takip etmektedir.

Podcast’lerin esnek, erişilebilir ve düşük maliyetli doğası, onları önemli bir alternatif yayın modeli haline getirmektedir. Geleneksel yayıncılığın aksine, podcast bir stüdyo, başlatıcı ve lisans gerektirmez. Bu durum, yapımcılar ve dinleyiciler arasındaki hiyerarşiyi zayıflatmaktadır (Berry, 2006: 151). Podcast, yayıncılar için de radyodan farklı bir modeli barındırmaktadır. Podcast yayıncısı (podcaster) içeriği istediği zaman podcast yayını yükleyebilme özgürlüğüne sahiptir. Yayında işlenecek konu, kullanılacak müzik, yayın süresi, konuk seçimi gibi kararlar podcast yayıncısı tarafından verilmektedir. Radyodan farklı olarak podcast yayınlarında eşik bekçileri ve yasal sınırlılıklar bulunmamaktadır. Podcast yayıncısı editör yal süreci kendisi yönetmektedir (Kaynar, 2021).

Podcast yayınları reklam verenlerin hedef kitlesine ulaşması için önemli bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır. Podcast yayınlarına içerikle uyumlu

reklamlar yerleştirilebilir, yayın akışı içerisinde yer alabilir veya reklam sesi eklenebilir. Yayına iyi yerleştirilmiş reklamlar yayınların sürdürülebilir olması, markaların ise geniş kitlelere ulaşması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Sonuç olarak, sayısallaşma anlamına gelen dijitalleşme, bugün gelişen teknolojiyle beraber yayıncılık alanında parlamaya başladığı 2000’li yıllardan bugüne hızla gelişimini sürdürmeye devam etmektedir. Radyo yayıncılığında ‘dijital yayıncılık’, ‘sayısal yayıncılık’, ‘DAB (Digital Audio Broadcasting)’ gibi hepsi birbiriyle aynı ortak anlamları içeren isimlerle anılmaktadır. Yalnız bu isimler klasik radyo yayıncılığının (karasal yayın) aktarımı içerisinde konuşulurken, gelişen internet teknolojisi radyo yayıncılığında başka boyutlar açarak dijitalleşmeyi farklı platformlara taşımiştır. Tecimsel yayıncılığın başlangıcı olan 1990’lı yıllarda yayın aktarımı kısmen analog iken, yayın ve yapımda yeni yeni dijitalleşme ve CD, DAT, MD gibi sayısal algoritmali çalışan cihazlar ile ses dijital olarak işlenmeye ve duyulmaya başlamıştır.

Bilgisayar teknolojisinin gelişmesi, wav, mp3 gibi sesin sayısal veriler olarak işlenebilmesi, depolanabilmesine olanak sağlayan formlara dönmesi, radyo yayıncılığında çok büyük yenilikler getirmiştir. Fakat, sesin üretim aşamasında dijitalleşmesine izin veren bu teknolojiler, radyo vericileriyle aktarım aşamasında analog sistemlere mahkm kalmışlardır. Aynı senaryo araç radyoları, mobil telefonlar, dijital radyo alıcıları gibi teknolojik açıdan komplike cihazlarda bile, karasal yayınları dileyebilmek için analog alıcı sistemlerinin bulanmasını zorunlu kılmıştır.

Çünkü FM modülasyon analog bir sistemdir. Karasal yayıncılıkta dijitalleşmeden söz edebilmek ancak DAB yayıncılığına geçmek ile mümkün olacaktır. Bu da sonrasında gelen alıcı sistemler ile köklü bir değişim içinde olmak demektir ki radyonun dijital platformlara taşınması ekonomik olarak çok büyük yatırımları da beraberinde getirmektedir. Araç radyo sistemleri ve radyo alıcılarındaki bu köklü değişiklikler dijitalleşmenin önünde açılması gereken önemli problemler olarak durmaktadır.

Günümüzde RTÜK tarafından çalışmaları ve planlamaları yapılan, ‘sayısal radyo yayıncılığı’ ile ilgili bugün belirsizlik halen devam etmektedir. Çalışmaların yıllar öncesi yapılmasına rağmen, planlamalar kğıt üstünde kalmış ve halen

uygulamaya geçilememiştir. Radyo yayıncıları çevresinde oluşan kimi değerlendirmelere göre ise ilerleyen teknolojik gelişmeler, DAB teknolojisinin, internetin gerisinde kaldığı, araç radyoları ve mobil teknolojinin birbirleriyle entegre çalışmasının internet radyosunu öne çıkardığı, DAB sistemlerine gerek olmadığını savunmaktadır. Bu da geleceğin radyo (dijital) yayıncılığının internet radyosu olduğunu göstermektedir. Bu anlamda dijital radyo yayıncılığını, karasal, uydu ve internet aktarım mecralarında incelemek daha doğru olacaktır. Çünkü dijital radyo, her bir mecrada farklı ve birbirinden bağımsız olarak ilerlemektedir.

3. SAMSUN YEREL RADYOCULUĞU

3.1. Samsun’da Yerel Radyoculuğun Tarihsel Süreci (Tekel Dönemi)

Dünyada telsiz telefon, radyo tecrübeleri ve 1920’li yıllarda başlayan radyo yayıncılığı, ülkemizin kurtuluş savaşı yıllarıdır. İşgal kuvvetlerine karşı Mustafa Kemal Paşanın İstanbul’da ‘Geldikleri gibi giderler!’ sözlerinin ardından itilaf devletleri, Atatürk’ün dediği gibi 1923 yılında ‘Giderler’... giderlerken de Fransız komutan General Charpie, Türklere hediye olarak bir telsiz telefon bırakır. İstanbul’da bir grup öğrenci bu telsiz telefonla, öğretmen okulunun Kimya Öğretmeni Rüştü Uzel önderliğinde deneme yayınları için çalışmaya başlar ve Türkiye’de ilk deneme radyo yayını 19 Mart 1923 tarihinde, İstanbul’da Rüştü Uzel’in başkanlığında, basın ve davetliler huzurunda, Öğretmen Okulunun bodrumunda gerçekleşir. 1925 tarihine yürürlüğe giren ‘Telsiz Tesisi Hakkında Kanun’ ile Ankara’da kurulan büyük bir telsiz istasyonu ile beraber, yurdun her yerine dahili telsiz şebekesi kurulması planlanır. 1926 yılında, Ankara Telsizler semtinde telsiz ve telgraf direklerinin temeli atılırken, yine İstanbul Hasdal’da Fransız Radyo Elektrik Şirketinin kurduğu 5 KW’lık vericilere ek olarak radyo yayını için ilave donanımlar eklenir. Vericiler 1927 yılında hizmete sokulur. Bu inşaatlar devam ederken radyonun gelecekteki önemini fark eden, Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün desteği ile istasyonların işletilmesi için bir şirket kurulur (Erdem, 2020:8-9).

Türkiye’de 1927 yılında İstanbul Sirkeci büyük postanesinin bodrum katında başlayan ‘Alo Alo muhterem Sami’in! Burası İstanbul Telsiz Telefonu’ anonsu ile ülke genelinde radyo yayıncılığı ve radyonun bilinmesi ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır (RATEM, 2022c). Sirkeci’deki yayınların alıcı eksikliğinden dolayı binanın kapısına yerleştirilen hoparlörler ile verilmesi, bu çalışmalarında en önemli noktalardan bir tanesinin halkın yayınları dinleyebileceği, radyo alıcılarının eksikliğidir. Oskay’a göre, Türkiye’de istasyonların güçlerinin düşük ve radyo vericilerinin de azlığı eklendiğinde, halka ulaşma çabaları çok daha önem kazanmıştır. Bu durumu devlet imkânlarıyla köylerde araştırmalar yürüten Frederick W. Frey’in verdiği rakamlarla şu şekilde açıklamaktadır. “Türkiye’de 1940 yılında 100 bin kadar radyo alıcısı varken; 1945 yılında 200 bine, 1950’de

500 bine, 1952’de 1 milyona, 1960’da 2 milyona ve 1968’de 3 milyona ulaşmıştır” (1971:23).

Bütün bu çalışmalar içerisinde, Samsun’un radyo ile tanışması ise 1928 yılında Gülistan gazinosu ile olur. Gazi parkı karşısında, hükümet caddesinde açılan gazino; “Kışlık aile gazinosu Hükümet Caddesinde Gazi Parkı karşısında açılan Gülistan Gazinosunda cuma akşamından itibaren İstanbul, Ankara ve bilumum Avrupa merkezlerini dinleyebileceğiniz bir telsiz ahizesi (radyo) ile de muhterem müşterilerinin hizmetindedir” (Sarısakal, 2007:92) duyurusuyla Samsun’da, belki de radyonun merakını uyandıran ilk işletme olacaktır.

Şekil 3.1. Gülistan Gazinosu (Sarısakal, 2007:93)

3.1.1. Samsun Halkevi Radyosu

Millî Mücadele zaferinden sonra, Atatürk’ün önderliğinde yeni kurulan devletin ilke ve inkılaplarını, devrimlerini halka anlatmak için çalışmalar başlatılmıştır, bu çalışmalar yeni kurumların doğmasına yol açmıştır. Halkevleri de bu kurumlardan bir tanesidir. Devlet ile halk arasında köprü vazifesi görmek, toplumdaki sınıfsal farklılıkları ortadan kaldırmak, yetişkin eğitimi, ideoloji ve devrimlerin benimsetilmesi, ideal vatandaşlık gibi amaçlarla halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir (Aktaş ve Özdemir, 2012:188). İşte bu görevle açılan ilk on dört halkevinden biriside Samsun Halkevi’dir. 19 Şubat 1932 yılında devlet ileri gelenleri ve Samsun halkının yoğun ilgisi ile açılmıştır (Aktaş, 2015:24).

Halkevlerinin Açıldığı tüm illerde aydınlanma çalışmalarının en önemli propaganda ayağı ise radyo olmuştur. Bu açıdan halkevlerinin çalışmalarını ve ülke haberlerini duyurmak maksadıyla kullandığı radyo, yayıncılığın gelişmesi, yayılması ve sevilmesi yönünde de önemli katkılarda bulunmuştur. Samsun ve ilçelerinde açılan halkevlerinin de propaganda maksatlı kullandığı radyo, Samsun radyo tarihinin önemli bir başlangıç noktasıdır. Bu anlamda Samsun Halkevi İdare Heyetinin kararı Samsun’da radyo yayıncılığının temelini atar niteliktedir

İdare Heyetimiz bir taraftan Halkevimize müdavin azanın bedii zevklerini tatmin etmek ve diğer taraftan da halkımızı umumi cepheden hem bu zevklerini tatmin vehmede pek dar olduğu cihetle salonumuza gelemeyen vatandaşlarımızın konferanslarımızdan istifadelerinin temin eylemek ve ajans havadislerinin ve umumi tebligatımızın süratle icrasını temin eylemek gayesi ile evimize bir radyo almış ve bu radyoyu havai teller vasıtası ile parka ve su başına konan iki hoparlöre rapt eylemiştir. Bu sayede evimizde verilen umum müsamere, konferanslar ve toplantılardaki nutuklar halka kolayca dinlendirilmektedir. Ve bilhassa her akşam saat on yedi buçukta ajans haberleri ilan edilmektedir. (Cumhuriyetimizin Yıl Dönümü Nedeniyle Samsun Halkevi, 1934:21).

Samsun’da radyo dinleme alışkanlığı, alıcıların azlığı ve halkın radyoyu tanımaması gibi etkenlerden dolayı tıpkı Sirkeci’de başlayan yayın örneğindeki gibi hoparlörler aracılığı ile şekillenmiştir. Samsun ve ilçelerinde halkevlerinin satın aldığı ve kurdurduğu hoparlörler vasıtası ile radyo yayınlarını aktarması ilk başlardaki en önemli yayıncılık anlayışı olmuştur. Bu yayınlara yapılan örnekler; dönemin gazeteleri ve halkevi dergisinde şu şekilde aktarılmıştır.

Şekil 3.2. Samsun Halkevi Radyosu(Samsun Halkevi Radyosu, 1933:6)

05.05.1933 tarihine müsadif Cuma günü akşamı saat 20’de Halkevinde Maarif müdürü muhterem Cemal Gültekin Bf. tarafından (Türk dili tetkik işinin

lüzum ve ehemmiyeti) mevzulu çok müfit bir konferans verileceğinden ve bu konferans hoparlör vasıtası ile parkada işittirileceğinden muhterem halkımızın dinlemek üzere halkevine teşrifleri veyahut parkta bulunmaları ihbar olunur efendim (İdare Heyeti, 1933:3).

23 Şubat 1936 halkevleri açıldığının beşinci yıldönümüdür. Bu ilgi ile o gün saat 20:30 Kazım Paşa sinemasında bir kutlama töreni yapılacaktır. Giriş kağıtları 22 Şubat Cumartesi ve 23 Şubat Pazar günü halkevi sekreterliğinden isteyenlere verilecektir. Yasağı sağlamak için giriş kâğıdı olmayanlarla 12 yaşından küçük çocukların sinema ve ev kongrelerine girmeyerek Park ve Subaşındaki hoparlör önünde dinlemelerini rica ederiz (Halkevi Başkanlığından, 1936:2).

Dil Tarih Edebiyat Şubesiyle, Yayın ve Gösterit Şubelerinden teşekkül eden bir komite, Cumartesi ve Pazar günleri muntazam radyo yayınları yapmaya başlamıştır. Binlerce kişi tarafından alaka ve zevkle takip edilen bu yayınlar evimizin önemli faaliyetleri arasına geçmiştir (19 Mayıs, 1936:32).

Montrö'de imzalanan boğazlar mukavelesi dolayısı ile halkın sevinç ve bayramına evimiz önderlik etmiştir. 20 Temmuz Pazartesi gecesi saat 12'ye kadar hoparlörlerle radyo yayını yapmış ve Anadolu Ajansının verdiği tafsilatı halka duyurmuştur. İmzayı bildiren telgraf gelir gelmez radyo ile halka yayılmıştır (19 Mayıs, 1936:31).

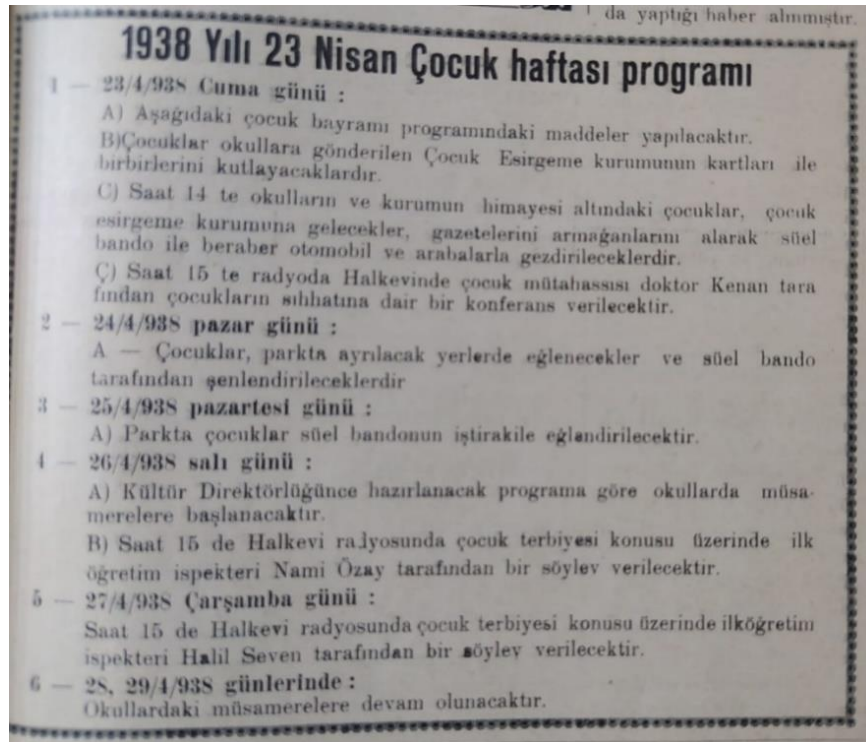
Tablo 3.1. Samsun Halkevi hafta sonu radyo yayınları (19 Mayıs Dergisi, 1936:32)

26 Eylül 1936 Cumartesi	27 Eylül 1936 Pazar
Marş (plakla)	Marş (plakla)
Şiir	Vecizeler
Gösterit	Şiir
Folklor Derlemeleri	Gösterit
Beyaz Zambaklar Memleketinde	Konferans
Ajans ve Şehir Haberleri	Ajans ve Şehir Haberleri
Müzik	Plak Neşriyatı

Dil Bayramı münasebetiyle 26 Eylül Pazartesi günü saat 18:00'de halkevi salonunda bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda maiyet memuru B. Vefki Ertür tarafından Türk Dili hakkında bir söylev verilmiş, lise yar direktörü B. Ali Ertan, Türk Dilinin güzelliğini tebarüz ettiren şiir parçaları okumuştur. Bunlar hoparlör

vasıtasıyla şehrin muhtelif yerlerine yayılmıştır (Halkevinde Dil Bayramı, 1938:1).

Radyonun halkevlerinin çalışma programında tuttuğu önemli mevkie göze alan Samsun Halkevinin son sistem bir radyo ve hoparlör teçhizatı sipariş edeceğinden bahsetmiştik. Bir radyo, bir amplifikatör ve 250'şer metre mesafelerde işlemesi için iki hoparlör satın alınma işi bu hafta münakaşaya konulmuştur. Bütün tesisat Cumhuriyet Bayramından evvel bitirilecektir (Halkevi Radyo Tesisatı, 1938:2).

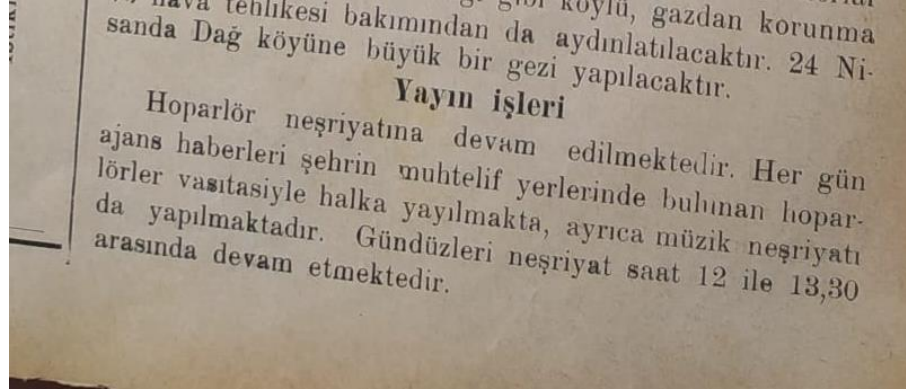

Şekil 3.3. 23 Nisan Çocuk Haftası Programı (23 Nisan Çocuk Haftası, 1938:3)

Halkevince alınması kararlaştırılan yeni radyo tesisatını yapmaya talip olan bazı firmalara ait makinelerin tecrübeleri Cumhuriyet alanında yapılmış ve bunlardan birisi matluba uygun görülmüştür. Halkevinin yeni aldığı tesisat çok kullanışlı ve portatif olup 10000 kişiyi istiap edecek bir sahada söylevleri fasih bir şekilde işittirmeye kâfi gelmektedir (Radyo Tesisatı, 1938:2).

Halkevi Gösterit Şubesi Radyofonik temsillerine devam etmektedir. Geçen cumartesi günü 'Tipi' eseri oynanmış, Pazar günü biri sabah saat 10:00'da diğeri öğleden sonra 16:00'da olmak üzere iki temsil verilmiştir. Oynan eserler R. Baran'ın 'Mahçuplar' ve İbnirefik Ahmed Nuri merhumunun 'Himmetin Oğlu'

eserleridir. Hava müsait olduğu için Parkta ve Subaşı'nda piyesleri takip eden büyük bir kalabalık göze çarpmaktadır. Gösterit şubesinin on dördüncü radyofonik temsili yarın verilecektir. Pazar günü saat 16:00'da halk türküleriyle süslenmiş olarak 'Suna' piyesi oynanacaktır (Gösterit Çalışmaları, 1939).

Şekil 3.4. Yayın İşleri (Halkevi Haberleri, 1938:3)

Cumartesi günü saat 16'da Molyer'in, 'Zor Nikah', pazartesi günü saat 17:00'de Mahmud Yesari'nin 'Bir Azizlik', salı günü 17:00'de Vedat Ürfi'nin 'Kanun Adamı', çarşamba günü saat 17:30'da Reşad Nuri'nin bir komedisi, radyofonik temsil olarak Gösterit Şubesi tarafından oynanmıştır (Radyofonik Temsiller, 1939:1).

Gösterit Şubesi yarın saat 14:00'de halkevinde radyofonik temsillerinin beşincisini verecektir. Oynayacak eser 'Yaşayan Ölü' dür. Pazar günü aynı saatte gösterit şubesi Musahipzade Celal'in 'İstanbul Efendisi' piyesinden bir perde oynayacaktır. Bu eserler Parkta ve Subaşı mevkiinde dinlenebilecektir (Bu Haftaki Radyofonik Temsiller, 1939).

Halkevi Gösterit Şubesinin vermeye başladığı radyofonik temsiller büyük bir alaka uyandırmıştır. Son hafta içinde Halkevi Gösterit Şubesi iki radyofonik temsil vermiş ve bunlar gerek Gazi Parkında gerek Subaşı Mevkiinde büyük bir halk kitlesi tarafından dinlenilmiştir. Gösterit Şubesi her Pazar günü radyofonik temsil vermek için hazırlıklarını tamamlamıştır. Bu temsiller saat 14:00'te verilmektedir. Bu Pazar günü aynı saatte temsil verilecektir (Radyofonik Temsiller, 1939:1).

Halkevi yayın işleri arasında hoparlör neşriyatına ayrı bir önem vermiştir. Her gün müzik neşriyatı yaparak bunu hoparlörler vasıtası ile şehrin kalabalık yerleri olan Park'a ve Subaşı Mevkiine yaymıştır. Radyofonik temsiller veren ilk

halkevlerimizden biriside Samsun Halkevidir. Bu radyofonik temsiller hayli alaka uyandırmıştır. Halkevi Gösterit Şubesinde bilhassa son yıl içinde verilen temsillerde sahne tekniği bakımından da kayda değer (Samsun Halkevi Çalışmaları, 1939).

Şekil 3.5. Samsun Halkevi Binası (Samsun Halkevi Çalışmaları, 1939)

Bafra Halkevi, Lozan Antlaşmasının yıldönümü nedeniyle 1000 kişinin katıldığı bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansta Ar Kolu, piyano ve keman konserleri düzenlemiş, bu konserler Bafra halkına hoparlör aracılığıyla dinletilmiştir (Tuna, 2018:588).

Bafra Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi, yaptığı çalışmaları halka iletebilmek için Cumhuriyet Meydanına hoparlör kurdurtmuştur. Ayrıca, Anadolu Ajansından gelen bilgileri de bu yayın vasıtası ile halka aktarmıştır. Böylece ülke ve sorunlarıyla ilgili konular hakkında doğru bilgiye ulaşılması amaçlanmıştır. (Arslan ve Çevik, 2021:923).

Bu noktada Araştırmacı Tarihçi Baki Sarısakal ile yapmış olduğumuz derinlemesine görüşmede Halkevi Radyosu hakkında şu bilgilere yer vermektedir; “09 Şubat 1932’de Samsun Halkevinin açılması ile Samsun’da ilk defa radyo yayını başladı. Samsun Halkevi Radyosu kapalı devre yayın yapıyordu. Samsun Gazi Parkı, Cumhuriyet Meydanı, Saathane Meydanı, Subaşı, Belediye Meydanı,

Samsun Halkevi Binası Önü, Buğday Pazarı, Gümrük, Samsun Lisesi önü gibi yerlere hoparlörler yerleştirilerek yayını sürdürüyordu. 26 Eylül 1935’de Dil Bayramı çok parlak bir şekilde kutlanmış, Ar Şubesi Müzik Kolu da bu faaliyete iştirak etmiş, kutlamalara Park ve Subaşı alanlarına konan hoparlörler önünde toplananlar da katılmış, böylece katılan miktar 1000 kişiyi bulmuştur. Samsun Halkevi Radyosu ile günlük ajansları ve diğer yayınları halka iletme vazifesini de yerine getirmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün CHP Dördüncü Kurultayında söyledikleri hususlarla, CHP Genel Sekreteri Recep Peker’in inkılâp dersleri, radyo aracılığıyla halka ulaştırılmıştır. Atatürk ilke ve inkılâplarını anlayan ve özümseyen bir toplum yaratma düşüncesiyle Samsun Halkevi Radyosu yayınlarını sürdürmüştür.”

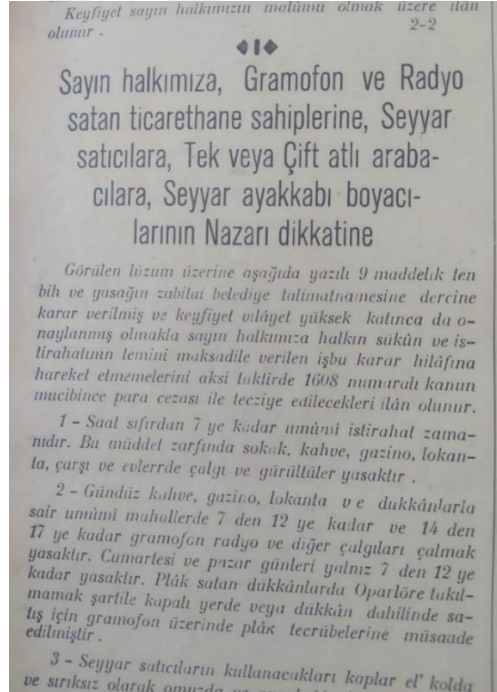
Sarısakal, Halkevi Radyosunun yayınları ile ilgili olarak yine şu bilgileri aktarmaktadır; “Samsun Halkevi Radyosu aynı zamanda Atatürk’ün sağlık durumunu da yayınlamaya başlamıştı. 10 Kasım 1938’de Atanın vefat haberini Ankara Radyosu’na bağlanarak vermişti. Reiscumhur Atatürk’ün umumi hallerinde vahamet, dün gece saat 24.00’te neşredilen tebliğden sonra her an artarak bugün 10 ikinci teşrin (Kasım) 1938 Perşembe günü saat 9’u 5 geçe Büyük Şefimiz derin koma içinde terk-i hayat etmişlerdir. Samsunlular üzüntü içerisinde onur anıtı önünde bir araya gelirken ertesi gün Samsun Halkevi Radyosu, İsmet Paşanın Cumhurbaşkanlığını açıklar. Önemli günlerde konferanslar veren radyo, köycülük, su meselesi, kadın ve kültür, tifo, zührevi hastalıklar gibi birçok konuda bilgilendirmeler yapmıştır. Samsun’da bulunan halkevi, radyo tiyatrosu olarak hazırladıkları temsillerini de hafta da beş gün yayınlıyordu. Temsiller içinde; Mahcuplar, Yalnız Bir Kelime gibi piyeslerle, Zor Nikâh, Yorgaki Dandini, Tipi, Kanun Adamı, Bir Azizlik gibi komedilerde vardı. Sancak ve İstiklal oyunlarını radyofonik olarak 1943 yılında oynamışlardır” (Baki Sarısakal ile derinlemesine görüşme, 22.07.2022).

Halkevi radyolarının belirli noktalara kurduğu hoparlörler bize kısıtlı alanlara yayın yaptıklarını, dinlenme imkanlarının zorluğunu göstermektedir. Çünkü halka açık alana yapılan yayınlar belirli ses düzeyinde rahatsızlık vereceği için, günümüzdeki radyo yayıncılığı gibi 24 saat esaslı üzerinden yapılamamaktadır. Halkın hoparlör aktarımlarını veya halkevi yayınlarını daha iyi dinleyebilmek için hoparlörlere yakın noktalara rezervasyon yaptırdıkları

bilinmektedir. Hatta dönemin belediyesinin, gramofon ve radyo satan ticarethaneler için aldığı karar dönemin Ahali Gazetesi'nde duyurulmuş, Şekil 3.7.de halkın bu sesli çalışma anlayışı karşısında rahatız olmaması hususuna dikkat çekilmiştir.

Şekil 3.6. Samsun Halkevi Temsil Kolu Oyuncuları (Sarısakal, 2007:184).

Şekil 3.7. Belediye talimatname haberi (Ses Talimatnamesi, 1936:4)

Dönemin yerel gazeteleri, Samsun Vilayet Gazetesi ve Samsun Ahali Gazetesine baktığımızda, birçok sayıda rastladığımız radyo ilanlarının örnekleri Şekil 3.8. ve Şekil 3.9. de gösterilmektedir.

Şekil 3.8. Radyo gazete reklamları (Telefunken Radyo Reklamı, 1933:2; Blaupunkt Radyoları Reklamı, 1943:3; Hakiki Radyo, 1935:4; Zenit Radyoları Hakkında, 1939:3; Markoni Radyo, 1935:4; R.C.A. Viktor, 1935:2).

Şekil 3.9. Radyo gazete reklamları (Yeni Model Radyo, 1936:7; Taksitle Sparton, 1936:2; Meşhur Sparton Radyoları, 1937:3; Mavi Nokta, 1937:4; Sporton Radyoları, 1936:3; Lorenz Radyo Reklamı, 1944:3; Hornifon, 1944:5; Lüks Radyo Mağazası, 1943:4).

Halkevlerinin Samsun'da kurulması ile beraber 1930'lu yılların başından itibaren yapılan radyo yayınlarının, Samsun halkı üzerinde olumlu etkileri dönem gazeteleri ve halkevi dergisinde görülmektedir. Ayrıca dönemin radyo alıcılarının gazetelerde çıkan reklam metinleri bize Samsun'da radyonun varlığını teknolojik ve sosyolojik boyutlarını ortaya koyar niteliktedir.

Radyo alıcılarının gazete reklam metinlerinde; *“Halkevi Spor şubesinde yapılan radyo müsabakasında birinciliği kazanmıştır”, “G. Markoni bu harika eserine televizyon tertibatını şimdiden koymuştur. G. Markoni dehasının bir mucizesi kendi eseri radyosudur”* gibi sloganları esnaf, halkın ilgisini çekebilmek adına reklamlarını, dünyadaki teknolojik gelişmeleri de Samsun halkına taşıyarak TV teknolojisinden dahi haberdar etmiştir.

Gazetelere verilen radyo alıcı reklamlarının sıklıkla yer alması, çeşitli marka modellere yer verilmesi ve bu ilan sayılarının gün geçtikçe artması, Samsun’da radyo ilgisini göstermektedir. Fiyat konusunda sunulan seçenekler, taksitler ve servis garantileri radyo hususundaki rekabeti de taşımaktadır.

“Lambaları da dahil olmak üzere radyonun bütün aksamı bir sene garanti olup bu müddet zarfında vuku bulacak herhangi bir arıza parasız olarak yapılacaktır”

Tüm bunlarla beraber dönem radyolarının görsel önemi, şu sözlerle reklamlara yansımıştır.

“Markoni radyosunun mobilyesi çok zarif olmakla beraber ağıstik nazariyeler uygun olarak yapıldığı gibi dahili kısmı da Markoni pilanlarile en mükemmel ve bilhassa gümüş malzeme kullanılmak sureti ile yapılmıştır”

1930’lu yıllar ve Türkiye’de okuma yazma ve eğitimli insan nüfusu düşünüldüğünde, Samsun Halkevinin yerelde yapmış olduğu çalışmalar içerisinde Temsil Kolunun, merkez ve ilçelerde radyofonik temsiller vermesi önemlidir. Dünya klasikleri ve dönem Türk yazarlarının oyunlarının, binlere varan kişiler tarafından takip edilmesi ve bu yayınları düzenli şekilde planlaması, Samsun’da yerel radyo ve tiyatro tarihine önemli izler bırakmıştır.

Samsun’da halkevlerinin hoparlörler vasıtası ile başlatmış olduğu radyo yayınları aslında bir nevi kapalı devre radyo yayıncılığının başlangıcını oluşturmaktadır. Bu yöntemi bir yayıncılık türü olarak ele almak yanlış olmaz. İstanbul Sirkeci’de başlayan radyo yayınlarının alıcı eksikliği nedeni ile hoparlörlerden verilmesi, aynı yöntemin Samsun Halkevinde de kullanılması ayrıca birçok belediyenin uzun süre duyurularını ve radyo yayınlarını hoparlörler vasıtası ile yaptığı bilinmektedir. Sonraları verici ve alıcı sayısının artması, mobil

radyoların yaygınlaşması ile radyo yayınlarında tercih edilmeyecek bu yayıncılık sistemi, yine de varlığını uzun süre özel alanlarda sürdürmüştür.

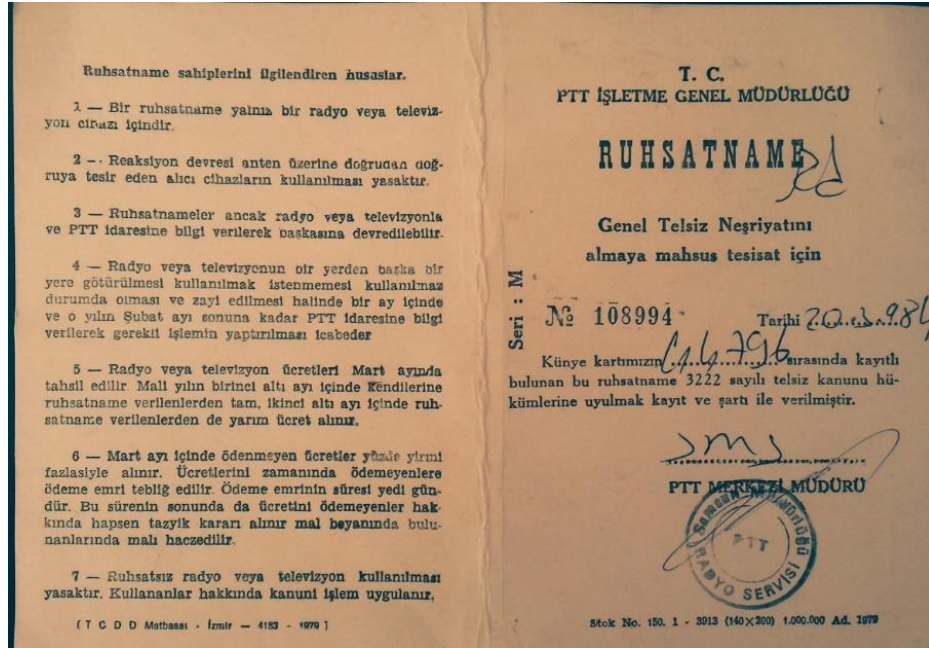
Yüzyıl evvel kullanılmaya başlayan hoparlörler vasıtası ile radyo yayıncılığının aslında bugün hala bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bugün birçok alışveriş merkezi ve mağazalarda yapılan kapalı devre yayınlar da radyo yayıncılığının bir türüdür.

3.1.2. Samsun Amerikan Üssü Radar Radyosu

Nazi Almanya'sının İkinci Dünya savaşında radyonun propagandadaki gücünü fark etmesi, batılı güçler ile radyo savaşlarını başlatmıştır. Bu psikolojik savaşa Amerika, İngiltere ve Fransa kayıtsız kalmamış derhal katılmışlardı (Odyakmaz, 2002: 320-321). Radyonun yükselen popülerliği, savaşın en önemli silahı propagandanın dönüşümünde etkili bir rol oynamıştır. Sovyetlerin komünizm propagandasına karşı Avrupa'da etkili olan Nazi propagandası, güçlü radyo vericileri ile çok dilde yayınlar yaparak tüm Avrupa'ya hızla yayılmıştı. Bu yayınlara ABD'nin 'Voice of Amerika (Amerika'nın Sesi)' ve İngiltere'nin 'BBC' radyosu da eklenmişti. Birden fazla dille yayın yapan bu radyolar Türkiye'den de ilgi ile takip edilmekteydi. Voice of Amerika (Amerika'nın Sesi) ve Radio Liberty/Radyo Free Europe (Özgür Avrupa Radyosu), ABD tarafından kurulan propaganda radyolarıdır. Voice of Amerika, 1942'de kurulmuş ve yirmi yedi dil de yayınlarını sürdürmüştür. Yayın alanlarını ise Sovyetlerin propaganda alanları içerisinde genişletmiştir. 1929 yılında Sovyetlerin kurduğu Moskova Radyosu ve Rusya'nın Sesi Radyosu İkinci Dünya Savaşından sonra propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırmış, Türkçe, Farsça, Moğolca ve Korece'nin yanında birçok Avrupa dilinde yayına başlamıştır. Kısa dalga üzerinden dinlenen bu radyolara, Çin merkezli Pekin Radyosu 'da Türkçe yayınlarına başlayarak eklenmiştir (Kıyanç, 2021: 470 – 472). Bu şekilde Samsun 'da dinlenen; TRT İstanbul, TRT Ankara ve halkevleri yayınlarına kısa dalgadan yayın yapan dünya radyoları da eklenmiştir. Uzun yıllar boyunca propaganda yayınları yapan bu radyolar dünya da olduğu gibi Samsun'da da ilgi ile takip edilmiştir.

1970'li yıllarda kısa dalga radyo dinleyen, hatta kendi radyo alıcı ve vericisini yapan Ali Rıza Malkoç, Samsun'dan takip ettiği radyoları şu şekilde sıralamıştır; “radyo istasyonlarından, kısa dalgada dinlediğim kadarıyla aklımda

kalanları yazayım. Meteorolojinin Sesi Radyosu, Kıbrıs Bayrak Radyosu, Türkiye'nin Sesi Radyosu, Amerika'nın Sesi Radyosu, Polis Radyosu, Cidde Radyosu, Radyo Pekin, DW Almanya'nın Sesi Radyosu, TKP'nin Sesi Radyosu, Tiran Radyosu, Moskova'nın Sesi Radyosu, Pakistan Radyosu, Radyo Kahire, İran İslam Cumhuriyeti'nin Sesi Radyosu, BBC Londra, Bizim Radyo, Budapeşte Radyosu, Radio Monte Carlo" (Ali Rıza Malkoç ile derinlemesine görüşme, 17 Mayıs 2022).

Şekil 3.10. Ruhsatname (Malkoç, 2022)

Şüphesiz radyonun soğuk savaş yılları ile beraber yükselişi, cephelerdeki savaşı radyo istasyonlarına taşımıştır. Bu şekilde Samsun yerel radyo yaşantısının önemli bir süreci, İkinci Dünya Savaşından sonra başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, ABD'nin SSCB ile olabilecek bir savaş durumu karşısında, dünyanın birçok noktasında tesis ve üs kurma çabaları oluşmuştur. Türkiye ise dış politikada SSCB karşıtı, ABD tarafında bir politika izlemektedir. Stratejik olarak bakıldığında Türk topraklarının; Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar ortasında bulunması ve boğazlara hâkim olması sebebiyle, ABD dinleme, propaganda ve istihbarat çalışmaları amacıyla birçok üs ve tesisi ülke topraklarına konuşlandırmıştır (Kıyanç, 2020:203).

TUSLOG (The United States Logistics Group), NATO'ya üye olan ülkelerde oluşturulmuş, Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri malzeme

depolarına verilen isimdir. Merkezi Ankara’da bulunan TUSLOG, lojistik destek ve tedarik, malzeme hizmetleri, nakliye, gümrük irtibatı, ekipman bakımı ve benzeri faaliyetlerde olmak üzere tam lojistik destek sağlamaktadır (Ellender, 1961 :421).

Şekil 3.11. TUSLOG DET 3-2, Samsun (Frock, 1962)

Bu üslerden biri de Samsun’da kurulmuştur. Samsun Radar Üssü ‘Tuslog Detachment 3-2’ olarak adlandırılmaktadır (Şekil 2.11). ABD askeri yapılanmalarını oluştururken diğer taraftan kuruldukları bölgelerde olduğu gibi, personeline siyasi ve ekonomik olarak Amerika hegemonyasını işleyen önemli roller üstlendirmişlerdir. Üs ve tesislerde bu amaçla radyolar kurulmuş, Amerika’nın Sesi Radyosunun (Voice of Amerika) yanında, üs den yapılan yerel yayınlar da Samsun ve bölgede dinlenmiştir (Bölme, 2012:53).

“Bu anlamda Amerikan askeri personeli tarafından, Samsun’da kurulan Eğitim Enstitüsü Radyosuna, plak ve cihaz yardımları yapıldığı, hatta okulun servis hizmetleri için üssün otobüs/cip bağışladığı bilinmektedir” (Haluk Telkenaroğlu ve Türkan Kars ile derinlemesine görüşme. 5 Mayıs 2022, 19 Mayıs 2022).

... “Radar radyo sanırım sonradan bir güçlendirici sağlamıştı. Bir de plaklar...” (Haluk Telkenaroğlu ile görüşmeden).

... “Evet büyük otobüs ve askeri jeep vardı...” (Türkan Kars ile görüşmeden).

Şekil 3.12. AFRTS radyo personeli Samsun, (Thompson, 1968)

Şekil 3.12.de yer alan fotoğraftaki kişiler soldan sağa; Frank Selig, Thom Thompson, Larry Sturnholm, beyaz gömlekli ve kravatlı adam (bilinmiyor), Teknik Çavuş Walt Ebie ve George Masur (şimdi Jay Scott Bacchus olarak biliniyor), Walt Ebie’nin arkasındaki baş ve el Ron Jones (orada bir kız olduğunu düşünmenizi isterdi... öyle değil).

Tuslog Det 3 Amerikan Üs Radyosu hakkında elimizde çok fazla bilgi ve belge olmamasına karşın döneme şahitlik eden Kaan Uğur Yücekent ile görüşmemizde radyo ile ilgili olarak şunları söylemektedir; “O dönemlerde pilli radyolar yeni yeni çıkmaya başlıyordu. Sahilde güneşlenirken radyodan cızırtılar arasından İngilizce müzik yayını yapan bir spikerin sesini duydum. O dönemde bile İngilizcem, yabancı şarkılara olan ilgim nedeniyle ve okulda da iyiydi. Spiker ‘This is the U.S.A. Armed Forces Radio and Television service in Samsun. Your speaker is Ran Jones!’ anonsunu sürekli yapıyor ve müzik çalıyordu”.

Şekil 3.13. Samsun Radar Üssü radyo stüdyosu, (Frock, 1962)

Şekil 3.14. Samsun Radar Üssü Radyosu plak arşivinden (Yücekent, 2022h)

Yücekent, ile görüşmenin devamında; “Çok merak ettim. Samsun’da olduğunu öğrenince heyecanlandım ve bu radyo istasyonunu görmek istedim. Bugünkü Sahra Sıhhiye Okulunun olduğu yerde olduğunu öğrendim. Radar diyorlar. Ama giriş yasak. Birkaç yol denedim ve sonunda girmeyi başardım. Etrafta büyük küreler, barakalar, Amerikan futbolu sahaları ve bir yığın Amerikalı askerler. Doğru Radyo barakasına gidip Ran Jones’u buldum. Kendimi anlattım. Önce tebessüm etti, belli ki merakım ve hevesim hoşuna gitmişti. Kulağıma kocaman bir kulaklık taktı. Aletleri gösterdi. 33 devirli bir plak koydu ve konuşmamı istedi mikrofona...Hiç durur muyum? Anonsu zaten ezberlemişim. İki kez üst üste ‘*This is the U.S.A. Armed Forces Radio and Television service in Samsun. Your speaker is Uğur Yücekent*’ anonsunu yaptım ve pikabı çalıştırdım. Artık 33’lük plak dönüyor ve tüm Samsun benim yayınımlı dinliyordu. Benim için büyük mutluluk ve DJ’lik deneyimim başlamış oluyor. O günkü çocuk heyecanım hala içimdedir. Bu adamla tanışmış ve hatta yayın odasından birlikte yayın yapmıştık. Bu bahaneyle, tüm radar personeline bir konser verebileceğimi söylediğimde çok şaşırmış, kabul etmişti. Zafer Sinemasında verdiğimiz bu konser tamamen zamanın, çoğu İngilizce olan, yabancı parçalarından oluşuyordu; yabancılara kendi dillerindeki şarkılarını söyleyecektim. Sonuç hala aklımda, kulaklarımda, gözlerimde. Ayakta müthiş bir alkış ve mutluluk gözyaşları. Yaşım 17” (Kaan Uğur Yücekent ile derinlemesine görüşme, 06.08.2022).

Şekil 3.15. Grup Kent Radar Konseri, 1969 (Yücekent, 2022g)

O dönemin radyo dinleyicilerinden Ömer Yakın, Radar Radyosundan şöyle bahsediyor; “Radar yılları Samsun’da yaşayanlar olarak bizim diyebileceğim bir radyo istasyonumuz ve sayesinde güzel müzik dinleme fırsatımız oldu. Batı müziğine doyururdu, radyoyu yönetenler iyi müzisyenlerdi. İstasyonun Amerikalı çalışanları, Halk Eğitim Merkezinde muhteşem bir caz konseri vermişlerdi. Konu müzik olduğunda mutluyduk şehrin yaşayanları olarak. O yıllar caz yapan grup ve sanatçıları biliyor, araştırırsanız çok daha bilgi sahibi olursunuz. Nat King Cole dinlerdik, Louis Armstrong daha sayısız sanatçılar. Radyo her gün aynı saatte açılıyor, kapanıyordu. Samsun o zamanlar küçük Paris’ti” (Ömer Yakın ile derinlemesine görüşme, 05.08.2022).

‘Askeri kolaylıklar’ çerçevesinde İncirlik, Karamürsel, Trabzon, Samsun ve Sinop’ta bu üslerde kurulan radyolarda Türkçe ve İngilizce yayınlar yapılıyordu. Samsun ‘da 1950’li yılların ortasında yayına başlayan bu radyonun diğer üslerde olduğu gibi, faaliyetlerinde birkaç sakınca görülmemiş, kapatılması veya denetlenmesi anlamında bir girişimde bulunulmamıştır. Halk içinde yoğun dinlenen ve ilgi gören bu radyolar dönemin iktidarı tarafından da tehdit olarak algılanmamıştır (İlaslan, 2014:126). Fakat, Türkiye de kurulan bu üsler ve radyoların kapatılması için en çok mücadele eden başka bir radyo olmuştur. Bu radyo; ‘Bizim radyo’ adıyla TKP Genel Sekreteri İbrahim Bilen’in gizlice yürüttüğü çabaları sonucunda Almanya’nın Leipzig kentinde 15 Mart 1958’de kurulmuştur. 15 gün test yayını yaptıktan sonra, 01 Nisan 1958’de yayın hayatına başlamıştı. Samsun’dan kısa dalga üzerinden dinlenebilen ‘muhalefet radyo istasyonu’ olarak da bilinen ‘Bizim Radyo’ kendi yayınlarının dışında TKP’nin Sesi Radyosu ile ortak yayınlar yapmaktaydı. Türkçenin dışında Arapça, Yunanca ve Kürtçe yayınlar yapan radyo, Türkiye’nin dış politikasını ABD yanında teşkil etmesine yönelik sert eleştiriler yapmıştır. Türkiye içerisinde ABD üslerini ve faaliyetlerini işgal olarak değerlendirmiştir (Kıyanç, 2021:470-476).

3.1.3. Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu

1940 senesi Türkiye’de verici eksikliğinin giderilmesi çalışmalarından, Samsun 1942 yılında Bakanlar Kurulu toplantısından çıkan bir kararda yerini almıştır. Toplantıda, *“368 Kilosikl (815 m.) ve 5454 kilosikl (55 m.) dalga uzunluğu kullanılmak üzere Samsun, İzmir ve Antalya’da birer radyo gonyometre*

ve sabit verici istasyonları tesisi için Devlet Hava Yolları Umum Müdürlüğüne” izin verildiği görülmektedir (Karayaman, 2018:56 8-569).

15 Temmuz 1942 yılında Radyo Dergisi’nin sekizinci sayısında yapmış olduğu radyo dinleme araştırmalarında, Samsun’da çeşitli meslek grupları ve eğitim seviyelerinde radyo dinleyen 5446 kişi üzerinden araştırma yapıldığı görülmektedir (Tablo 3.2) (Bölükbaş, 2020b:20).

Tablo 3.2. Radyo Dergisi araştırması (Bölükbaş, 2020b:20)

Tarih	Radyo Dergisinin İlgili Sayısı	İller	İllerin 1940 Yılında Nüfus Miktarı	Radyo Sahiplerinin Tahsil Dereceleri	Radyo Sahiplerinin Meslekleri	Toplamda Radyo Dinleyenlerin Sayısı																												
15Temmuz1942	8.	Samsun	363384	<table><tr><td>İlkokul</td><td>296</td></tr><tr><td>Ortaokul</td><td>376</td></tr><tr><td>Lise</td><td>118</td></tr><tr><td>Meslek Erbabı</td><td>45</td></tr><tr><td>Yüksekokul</td><td>228</td></tr><tr><td>Tahsil Derecesi Bilinmiyor</td><td>27</td></tr><tr><td>Tahsili Yok</td><td>115</td></tr></table>	İlkokul	296	Ortaokul	376	Lise	118	Meslek Erbabı	45	Yüksekokul	228	Tahsil Derecesi Bilinmiyor	27	Tahsili Yok	115	<table><tr><td>Ziraat</td><td>71</td></tr><tr><td>Sanayi</td><td>57</td></tr><tr><td>Ticaret</td><td>547</td></tr><tr><td>Nakliye</td><td>25</td></tr><tr><td>Serbest Meslek</td><td>403</td></tr><tr><td>Şahsi Hizmet</td><td>2</td></tr><tr><td>Mesleksiz</td><td>130</td></tr></table>	Ziraat	71	Sanayi	57	Ticaret	547	Nakliye	25	Serbest Meslek	403	Şahsi Hizmet	2	Mesleksiz	130	5446
İlkokul	296																																	
Ortaokul	376																																	
Lise	118																																	
Meslek Erbabı	45																																	
Yüksekokul	228																																	
Tahsil Derecesi Bilinmiyor	27																																	
Tahsili Yok	115																																	
Ziraat	71																																	
Sanayi	57																																	
Ticaret	547																																	
Nakliye	25																																	
Serbest Meslek	403																																	
Şahsi Hizmet	2																																	
Mesleksiz	130																																	

Türkiye’de bu dönemde, Telsiz Yasasının 2. Maddesine, öğrenim kurumlarının 5. Maddesine istinaden; “*resmî kurumlar radyo kurabilirler*” maddesine dayanarak, ‘Nafia Vekâletinin’ müsaadesiyle yayına geçen radyolar olmuştur. Bunlar: İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu (Eylül 1946), İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Radyosu (Haziran 1951), İstanbul Teknik Okul Radyosu (8 Kasım 1950), Türkiye (Ankara) Polis Radyosu (1954), Ankara Mamak Ordu Radyosu kurulmuştur (Polat, 2018:134). TRT radyoları dışında kurulan bir başka radyo grubu da okul radyolarıdır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde olan okul radyoları, otuz kadar olmalarının tespiti ile diğer vericilerden ayrılmaktadır. Bu radyoların her ne kadar Bakanlığa bağlı olması gerekmekte ise de okul müdürlerinin girişimleri sonucu çoğu kez bilgi verilmeden faaliyete geçmeleri söz konusudur (Aziz, 1971:125). Bu gelişmelerden yola çıkarak, Samsun’da 1963 yılında Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu kurulmuştur.

Dönemin Canik Demokrat Gazetesinde yer alan Enstitü Radyo haberi, Sarısakal tarafından şu şekilde aktarılmaktadır. Dönemin Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu, Samsun Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü ve Fuar Komitesinin ilgi ve gayretleriyle, İstasyon (Samsun İl Milli Eğitim Enstitüsü Radyosu) cuma günü

itibariyle deneme yayınlarına başlamıştır. Radyonun özellikleri şu şekildedir; İstanbul'da bulunan Ata Haber Ajansı Müessesesi tarafından planlanan ve Mühendis Hilkat Bolulu'nun atölyelerinde imal edilen verici istasyonu, Ulaştırma Bakanlığı tarafından belirtilen 'Okul Radyo Verici Nizamnamesine' uygun olarak hazırlanmıştır. İstasyonun, 150 watt anten çıkış gücü bulunmakta olup, kısa dalga 41,02 metre ve 7313 KHz bantta yayın yapmaktadır. Verici, çarşamba günü Samsun'a getirilerek Eğitim Enstitüsüne teslim edilmiş ve standartlara uygun olarak hazırlanan stüdyosuna yerleştirilmiştir. Radyonun resmi açılış töreni 20 Haziran 1963 Cumartesi günü saat 17:00 de yapılacaktır. Radyonun yayınları şu şekilde gerçekleştirilecektir; Samsun İl Eğitim Enstitüsü Radyosu günde iki veya üç seans olmak üzere, muhtemelen (10:00 – 11:30, 14:00 – 16:00 – 18:00) saatleri arasında yayın yapacaktır.

Okul radyosunun programında yayınlar (Müzik, kültür, haber) olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. 'Okul Tipi Radyo Yönetmeliği'ne göre yapılacak olan yayınların mesul sorumlusu Eğitim Enstitüsü Müdürüdür.

Müzik yayınlarında; Mahalli ve Milli Müzikler, Hafif Batı Müziği, Klasik Türk Müziğine yer verilecek olup, plak diskoteklerinden faydalanılacaktır. Eğitim Enstitüsü, Kız İlk Öğretmen Okulu ve şehirde yer alan diğer okulların öğrenci müzik grupları bu programlarda yer alacaklardır. Halk Müziği, Hafif Batı Müziği Toplulukları ve Mahalle Eğitim Derneklerine radyo yayınlarında yer verilecektir. Samsun'a gelen misafir şöhretlere özel programlar yapılacaktır.

Kültür yayınlarında; öğrencilerin okul içi faaliyetlerinde yer alan, piyesler, skeçler, münazaralar, şiir saatleri, bölgeyi, yurdu ve dünyayı, Türk ve dünya büyüklerini tanıtıcı konuşmalar, kutlama ve anma günleri, okul müdürü, idareci ve öğretmenlerin yapacakları pedagojik ve eğitici öğretici konuşmalar ile birlikte şehrin Sağlık, Milli Eğitim, Sivil Savunma, Ziraat ve Müdürlüklerinin salahiyetli şahıslarının eğitici ve öğretici konuşmalarına yer verilecektir.

Haber yayınlarında ise; yayınların son seansında bir haber bülteni yayınlanacak olup bu bültende (okul içi haberler, şehirdeki kültürel haberler, spor haberi, meteoroloji haberleri) yer verilecektir.

Samsun İl Eğitim Enstitüsü Radyosu, özel günlerde törenlerin yapıldığı yerlerden özel bir ekiple naklen yayın yapılacaktır.

Radyo, Vali ve Enstitü Müdürünün gayretleri ile Samsun ve Doğu Karadeniz Sahilinin tek yerel radyosu olan ilk unvanını kazanmıştır. Yayınlar genel olarak 300 km çevrede bazı ölü noktalar hariç dinlenebilmekte olup, iyi havalarda Türkiye'nin en batı ve doğusundan da dinlenebildiği tecrübe edilmiştir. Bu radyo vasıtasıyla Samsun'daki kültürel ve sportif faaliyetler en iyi şekilde duyurulabilecektir ayrıca geleceğin büyükleri olan öğrenciler iyi yetiştirildiği takdirde ildeki çeşitli değerler ortaya çıkacak ve gelişme imkânı olacaktır (Sarısakal, 2011:406).

Şekil 3.16. Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu ve Okul Müdürü Turan Birinci (İçişleri Bakanlığı, 2022; Kars, 2022c)

Radyonun açılış töreni ile ilgili olarak yine dönemin Demokrat Gazetesinde yayınlanan haberi Sarısakal şu şekilde aktarmaktadır. Bir süreden beri deneme yayınları yapmakta olan Samsun İli Öğretmen Okulu Radyosu, Perşembe günü Sayın Vali Hamdi Ömeroğlu başta olmak üzere birçok kıymetli kimselerin bulunduğu kalabalık bir davetli huzurunda resmen açılmıştır. Okul Müdür Yardımcısı Bedia Kars radyodaki açılış anonsları için görevlendirilmiş olup, ilk konuşma için Okul Müdürü Turan Birinci'yi takdim ederek konuşması için mikrofonu kendilerine uzatmışlardır. Okul Müdürü Turan Birinci'nin açılış konuşması şu şekildedir;

Samsun İli Eğitim Enstitüsü verici postası biraz sonra Sayın Valimiz Hamdi Ömeroğlu'nun konuşmaları ile deneme yayınlarını bitirmiş ve hizmete girmiş olacaktır. Samsun 19 Mayıs Karadeniz Fuarı fikri ile beraber Sayın Valimizin böyle bir istasyon kurma konusunda alakamızı isteyişi bugünkü başarılı neticenin menşeidir. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitim Enstitümüze bir ders aracı olarak kabul ettiği bu tesis için çok yakın alaka göstermiş gerekli tahsis ve işlemleri süratle yerine getirmiştir aynı zamanda Sayın Valinin direktifleri ile Fuar Komitesi de masrafa iştirak etmiştir. Deneme yayınlarımızın gördüğü ilgiye teşekkür borçluyuz. Bununla beraber tamamen amatör bir okul ve il radyosunun çok çeşitli eksiklikler ve acemiliklerle huzurlarına çıkışını hoşgörü ile karşılamanızı ve tavsiye ve dileklerinizi bu ölçüden lütfen bize duyurmanızı samimiyetle ve saygı ile rica ederim.

Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu ise açılış konuşmasında şunları söylemiştir;

Sayın misafirler, kıymetli mesai arkadaşlarım, çok değerli Eğitim Enstitüsü Müdürü ve öğretim üyeleri Aziz öğrenciler. Samsun vilayet ve şehir olarak Karadeniz vilayetleri içinde iktisadi coğrafi, kültürel ve sosyal hareketleri bakımından müstesna bir yer işgal ettiğini zevkle ve memnuniyetle belirtmek isterim. Bu müstesna durumu dolayısıyla Samsun'u hinterlandına duyurmak kültür ve sosyal hareketlerini geliştirmek ve tanıtmak maksadıyla tesis olunan Samsun İli Eğitim Enstitüsü Radyosunu hizmete açmaktan büyük bir zevk ve bahtiyarlık duymaktayım. Bu tesis Kuzey Anadolu vilayetlerimizde açılan ilkidir. Meydana getirilmesinde başta Eğitim Enstitüsü Müdürü camiası ve 19 Mayıs Fuarı Kurma ve Yaşatma Derneği Başkan ve mensuplarının değerli yardımlarını ve faaliyetlerini belirtmeyi zevkli bir vazife sayarım. Gerek Samsun'un tanıtılması ve gerekse halkımızın müzik yayınlarını daha yakından dinlenebilmesi ve ihtiyaçlarına cevap *verebilmesi* bakımından bu hayırlı teşebbüsün öteden beri arz olunan büyük bir boşluğu doldurduğuna kaniyim. Arkadaşlarımı tebrik eder, Eğitim Enstitüsü ve Samsunlular için hayırlı olması dileğiyle Radyoyu hizmete açıyorum. Hepinizi saygı ile yürekten selamlarım.

Açılış konuşmalarından sonra anons yapan Bedia Kars, mikrofonun stüdyoya bağlanarak törenin bittiğini belirtmiş ve isteyen davetlilerin stüdyoyu gezebileceklerini bildirmiştir. Davetliler arasında mikrofondan duyduklarını ve arzularını belirtenler de olmuştur. Samsun için büyük bir değer olan radyo resmi olarak günlük faaliyetlerine başlamıştır (Sarısakal, 2011:407).

Şekil 3.17. Samsun Eğitim Enstitüsü binası (Altansoy, 2022)

Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu ile ilgili, Radyo Sorumlusu, Okul Müdür Yardımcısı ve Müzik Öğretmeni Nazmi Telkeneroğlu'nun oğlu Haluk Telkenaroğlu ile yaptığımız görüşmelerde; “Millî Eğitim Bakanlığı/Valilik (İl Özel İdare) ve Okul Yönetimi çabaları ile kurulan radyonun Okul Müdürü doğal sorumlusu idi. Babam tüm yayının hazırlanması ve sunulması görevini üstlenmişti. Radyonun bir personel kadrosu yok idi” şeklinde bilgi vermiştir. Yayıncıları, okul öğretmenleri ve yetenekli öğrencilerden seçilen, başlangıçta alınan genel yayın prensipleri doğrultusunda, programlarını okulun müzik öğretmeni Nazmi Telkeneroğlu'nun hazırladığı radyo ‘Edebi eserlerin (roman) düzenli şekilde okunması, şiirler, çocuklara yönelik program ve skeçler, müzik yayını (istek şarkılar vs.)’ yapıyordu.

Şekil 3.18. Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu (Telkenaroğlu, 2022)

Şekil 3.18.de Nazmi Telkenaroğlu Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu için bir elinde mikrofona diğer elinde kayıt cihazı olan teyp ile röportaj yapmaktadır. Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu, Telkenaroğlu'nun anlatımıyla, istisna bir spor karşılaşmasını yayınlamıştır; *“Samsun Spor – Fenerbahçe maçının oynandığı sırada maç anlatımının banda kaydedildikten sonra, maç bitiminde banttan yayın yapılması olmuş idi.”* Teknik açıdan çok zor ve zahmetli olabilecek bu yayın aslında okul radyosunun başarısıdır. Maçı anlatımı, kaydı ve sonrasında yayına hazırlanıp canlı veriliyormuş hissiyatı ile yayınlanması belki de Samsun'da yerel bir radyonun karasal ortamdaki bir spor müsabakasını ilk olarak yayınlaması şeklinde ele alınabilir. Daha çok ‘arkası yarın (günlük roman okuma), çocuk saati ve şarkı istek programları’ yayınlayan Eğitim Enstitüsü Radyosu dinleyicileri ile haberleşmesini mektup ile sağlıyordu. Radyoda sadece Okul Müdür Yardımcısı ve Müzik Öğretmeni ses vermiyordu. Haluk Telkenaroğlu'nun ifade ettiği gibi; *“Radyoda babamın dışında eğittiği ve zaman zaman değişen 2-3 öğrenci, bir de bazı programlara katkıda bulunan birkaç öğretmen. Belirli bir görevli sayısı yoktu. Tüm çalışmalar gönüllü olarak tamamen amatör ruh ile ve ücret alınmadan yapılırdı”.*

Şekil 3.19. Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu (Telkenaroğlu, 2022)

Reklam yayınlarının yapılmadığı ve gider noktasında masraflarını nasıl karşılandığı ile ilgili kendisinden bir bilgi alamadığımız Telkenaroğlu son olarak Samsun Eğitim Enstitü Radyosu ile ilgili şunları ifade etmiştir; “Havanın uygun olduğu zamanlar Edirne’den Artvin’e kadar uzanan uzun bir şerit üzerinden yayınlar dinlenebiliyor idi. Bu şehirlerden çok fazla istek mektupları gelir idi. Bu durum yayında çalışanlarda büyük memnuniyet yaratıyor ve gönüllü işlerine daha büyük bir heves ve güçle sarılıyorlardı. Çalışmalar tamamen amatör ruh ile, hiçbir karşılık beklemeden gönüllülük esasına göre yürütülüyordu. Zaman zaman bazı yerel sanatçılar adlarını duyurma ve tanınır olma çabasına yönelik olarak radyo yönetimine kendilerinin çalıp söyleyerek kaydettikleri eserleri iletirler veya şahsen getirirler, yayınlanmasını isterlerdi. Daha sonra aralarında ülke çapında meşhur olan(lar) olmuştur” (Haluk Telkenaroğlu ile derinlemesine görüşme, 05.05.2022).

Haluk Telkenaroğlu ile yapmış olduğumuz yazışmalarda yukarıdaki bilgilerin dışında öne çıkan bazı ifadeler ise şu şekildedir;

“...Radyo stüdyosu telefonda bahsettiğim gibi iki bölmeli, küçücük, tahminen 20 m² büyüklüğünde bir oda idi...”

“...Bir de ilk kuruluş aşamasında yanlış hatırlamıyorsam İl Özel İdaresi’nin katkı/desteği olmuştu (ihtimal Valilik kanalı ile) ...”

“...Radar radyo sanırım sonradan bir güçlendirici sağlamıştı. Bir de plaklar...”

“İyi havalarda en batısından en doğusuna kadar dinlenebiliyordu diye yazıyor. Telefonda anlattığım gibi hatırladığım en batıda Edirne’den, en doğuda da Artvin’den dinleniyordu çünkü buralardan istek mektupları geliyordu” (Haluk Telkenaroğlu ile derinlemesine görüşme, 05.05.2022).

Tablo 3.3. 1966 ve 1971 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Komisyonu raporlarında verilen her iki listede de adı yer alan radyolar (İlaslan, 2014:134)

Kütahya	Lise*	6561	25-50
Ladik	İlk Öğretmen Okulu*		
Malatya	Erkek Sanat Enstitüsü*		
Mersin	Lise*	14150	3
Muğla	Turgut Reis Lisesi*		
Ordu	Ticaret Lisesi*	7050	150
Polatlı	Topçu ve Füzeler Okulu		
Rize	Ticaret Lisesi*	7100	100
Samsun	Eğitim Enstitüsü*	7313	150
Sinop	Kız İlk Öğretmen Okulu*		
Tarsus	Cengiz Topel Lisesi		
Tarsus	Özel Kolej	6000/9090	25
Tokat	Gazi Osmanpaşa Lisesi*		100-150
Trabzon	Beşköprü İlköğretim Okulu	14150	100
Trabzon	Eğitim Enstitüsü*	7100	100-150
Trabzon	KTÜ Temel Bilimler Fak.*		
Trabzon	Lise	7000	60
Yozgat	Kız Öğretmen Okulu*		
Yozgat	Lise*		
Zonguldak	M. Çelikel Lisesi*	K. Dalga	2**
Diğer Kuruluşlara Ait radyolar			
Ankara	Devlet Meteoroloji İşleri Gn. Müd.*	7624	2500
Ankara	Emniyet Gn. Md., Türkiye Polis Rad.*	6214	350
Ankara	Havacıların Sesi		
Ankara	Toprak Mahsülleri Ofisi		
Ankara	Petrol Ofisi		
Ereğli	Kömür İşletmeleri	7000	100

Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu ile ilgili olarak yaptığımız araştırmada, o yıllarda öğrenci olan ve okul radyosunda program yapan; Ümrhan Keleşoğlu ile yapılan derinlemesine görüşmelerde şu bilgi ve belgelere ulaşılmıştır; “1964/65 eğitim öğretim yılında, şehir içinde olan bu binada ilköğretim bölümünde okula başladım. Burada bir yıl okuduktan sonra Matasyon’daki yeni ve büyük binaya taşındık. Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu seçtiği birkaç öğrenciye kitaplardan pasajlar okutarak (boş bir odada, kendisi okuyanı görmüyor) seslerimizi teybe kaydetmemizi tembihledi. Daha sonra teybi alıp mikrofonic olan diksiyonu iyi olan ve benzeri sesleri seçip bizleri amatör spikerliğe hazırladı. Ben arkası yarın da her gün belirlediğimiz romandan pasajlar okuyordum.

Meteorolojiyi arayıp not aldığımız hava durumunu okuyorduk. Arada müzik istek programı sunuyorduk. Muhteşem zevkli ve heyecanlı günlerdi. Tabii bu görevler nöbetleşe yapılıyordu. En faal olanımız da Bafra 11 no.lu arkadaşımız Muradiye Düzenli idi” (Ümran Keleşoğlu Fidan ile derinlemesine görüşme, 22.05.2022).

Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu ile ilgili olarak yaptığımız araştırmada, o yıllarda öğrenci olan ve okul radyosunda program yapan; Muradiye Düzenli ile yapılan derinlemesine görüşmelerde şu bilgi ve belgelere ulaşılmıştır; “1963/1964 öğretim yılında okula başladım 1966/1967 yılında mezun oldum. Enstitü radyosu döneminde öğrenci idim. Radyoda müzik öğretmenimiz rahmetli Nazmi Telkenaroğlu rehberliğinde görevli öğrenciydim. Okulda ailemden kimse çalışmıyordu ailem Bafra’da ikamet ediyordu. Soyadım Düzenli idi şimdi ise Özel. Samsun Radyosu 1964 yılının Haziran ayında müzik öğretmenimiz Nazmi Telkenaroğlu önderliğinde, Samsun Kız İlk öğretmen okulunun şehir içinde erkek sanat okulunun bitişiğindeki binada başlamıştı. Nazmi Bey birinci sınıf öğrencileri arasından ben dahil bazı arkadaşlarımızı ses tonu ve diksiyon sınavından geçirerek yetkili olarak beni ve yardımcı olarak Ümran arkadaşımı radyo evi sorumlusu olarak görevlendirdi. İzole edilerek kurulmuş olan radyo evindeki aletleri ve çalışma tekniklerini öğretmek deneme yayını başlatmış oldu. Birlikte yayın programı hazırladık. Okul çıkışında önceden hazırladığımız ve Nazmi Beyin kontrol ettiği program dahilinde deneme yayınıımızı başlattık. 1965 yılında Matasyon’daki yeni okulumuza taşındık. Müzik odası radyo evi olarak donanımlı hale getirilerek deneme yayınlarına devam ettik. Programı (... , kilo hertz Samsun Radyosu deneme yayınıımıza hoş geldiniz) açarak yayına start verilirdi. Programda günlük haberler, hava durumu (meteorolojiden her gün düzenli olarak bilgi alarak yayında sunuyorduk). Roman saati 20 dakika da çok akıcı sürüyordu. İstekler programı da hayli rağbet görmüştü. Her gün düzenli olarak birkaç hatırladığım kadarıyla yaklaşık bir saat yayın yapıyorduk. O dönemde Samsun’a Almanya’dan gezici TV ve radyo yayını yapan bir ekip gelmişti. Nazmi Beyle iletişim kurmuşlar ben görevlendirdim ve Almanya’daki işçi aileleri ziyaret edilerek röportaj yapıp kayıt bantları ile yayınlanıyordu. Aletlerin temininde destek vermiş olabilirler” (Muradiye Düzenli ile derinlemesine görüşme, 29.07.2022).

Şekil 3.20. Samsun Eğitim Enstitüsü öğretmenleri (Kars, 2022a)

Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu ile ilgili olarak yaptığımız araştırmada, o yıllarda öğrenci olan ve okul radyosunda program yapan Türkan Kars ile yapılan derinlemesine görüşmelerde şu bilgi ve belgelere ulaşılmıştır; “O yıllar radyo var mıydı bilemedim, foto sanırım Kennedy’nin ölümüyle ilgili yapılan bir törenden olabilir, belki kayıt yapıyorlardı ama emin değilim. Annem arkası yarın tiyatro okurdu, ablam Nuran Kars bir program için Zübeyde Hanımı, Haluk Telkenaroğlu da Gazi Mustafa Kemal Paşamızı seslendirdikleri bir skeç yapmışlar. Bir de önemli bir not, ablam Mecidiyede gezerken belediye hoparlöründen birden annemin sesini duymuş, arkası yarın programını demek ki belediye yayın yapıyormuş, çok gurur duymuştum dedi” (Türkan Kars ile derinlemesine görüşme, 29.07.2022).

Şekil 3.21. Bedia Kars (Kars, 2022b)

Şekil 3.21.'de solda Müdür Baş Yardımcısı ve Coğrafya Öğretmeni Bedia Kars, ortada Okul Müdürü Turan Birinci, sağda Müdür Yardımcısı ve Müzik Öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu görülmektedir.

1963 yılında şampiyon olan Samsun Sporun kalecisi Yılmaz Aral, Şampiyonluk vesilesi ile Enstitü Radyosuna konuk olarak çağırılmasını ve katıldığı programı şu şekilde anlatmaktadır; “Maç sonrası ertesi gün Kız Öğretmen Okulu radyosundan kulübüme benimle röportaj yapmak için istek geldi (iyi bir maç çıkartmışım). O zamanda Öğretmen Okulu, 19 Mayıs Lisesinin hemen yanında, Erkek Sanat Enstitüsünün de hemen alt tarafında idi. 19 Mayıs Lisesi ile arasında (o zamanda) patika bir yol vardı ve Lise alt Caddesinden (Saadet Caddesi) yukarı Kız Meslek lisesinin yanından beri Çiftlik Caddesine çıkardı. Lise ile patika yol arası tahta arabalar ile kapalı idi (sonraları tel örgü). Neyse, röportaj için gittim 3-4 katlı bir bina idi, yan merdivenlerden çıktım okul girişi sağ tarafta hemen ya 1 ya da 2nci oda olmalı radyo odası idi. Çay-kahve muhabbeti sonrası sorular ve cevaplar yarım saat, 45 dakika kadar maçla ilgili sorular (maçta güzel kurtarışlarım olmuştu şampiyonluğa ulaştıran) ... Sonradan öğrendim ki dayımın kızı da o okulda idi onun vasıtası ile kulübüme, tarafıma ulaşmışlar. O yıllardan sonra zaten Öğretmen Okulu, Matasyon’a taşındı. Soru ve cevaplar sezon maçları, ne zorluklarla karşılaştıklarımız ki! Maddi açıdan kuvvetli bir takım değildik az biraz SSK da çalışan büyüklerimizin maddi, manevi destekleri ile ayakta duruyorduk. Antrenörümüzde yine aynı kurumdan değerli büyüğümüz Ramiz Erdoğan idi. Azimle bizi çalıştırır, maçlara hazırlardı. Güzel

röportajdı, o zamanda Öğretmen Okulu radyosundan canlı yayınlandığını hatırlıyorum. Büyükte ses getirmişti. Nihayetinde Şampiyonluk kupamızı 1964 yılı bir 19 Mayıs törenleri sırasında o zamanki Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu'nun elinden almıştık” (Yılmaz Aral ile derinlemesine görüşme, 31.08.2022).

3.1.4. Samsun Fuar Radyosu

Samsun Ondokuz Mayıs Karadeniz Fuarı, 1963 yılında kapılarını açmıştır. O yıl 300.000 kişi fuarı ziyaret etmiş, 1964 senesinde Ticaret Bakanlığınca tescili yapılmıştır. Gelişim sürecinde, 1971 yılında Fuarı 1000000 kişinin ziyaret ettiği düşünüldüğünde, Samsun'un en önemli eğlence merkezi olduğu söylenebilir. İçerisinde bulunan Atatürk Müzesi, restoranlar, lunapark, açık hava tiyatrosu, iki büyük sergi evi ve 1981 yılı itibarıyla düzenlenmeye başlanan Uluslararası Halk Dansları Festivali ile kentin ekonomik ve sosyal yaşantısını çok büyük oranda etkilemiştir (Sarısakal, 2007:128-129).

İzmir Fuarından sonra Türkiye'nin ikinci büyük fuarı unvanını taşıyan Samsun Fuarı günümüzde yoktur. Fakat barındırdığı eğlence alanları, kurulan stant, pavyon ve vitrinleri ayrıca kültür ve turizm açısından bakıldığında Samsun'a katkısı unutulmazdır. Samsun radyo tarihindeki yeri ise içerisinde kurulan 'Fuar Radyosu' dur. Aslında kapalı devre kurulan bu yayın sistemi, 149000 m² bir alan içerisinde, dönem şartlarının teknik imkânsızlıklarına rağmen etkili yayınları ile dikkat çekmiştir. Araştırmacı tarihçi yazar Baki Sarısakal, gazeteci yazar Osman Kara ve gazeteci Necmi Hatipoğlu'nun referanslarıyla ulaştığımız, 1971/1974 sezonlarında Samsun Fuar Radyosu'nda çalışan Semih Taytak ile Samsun Fuar Radyosunun kuruluşu, teknik ve yayın yapılanması hakkında bilgi aldığımız görüşmenin ayrıntıları şu şekildedir; “Fuar radyosunun ilk ismi 'Tulga Gerçek Reklam Ajansı'. Anons yapıyor, çok fazla müzik yayını yapılmıyor. Kulakları çınlasın o zaman Yücel abi vardı, umarım yaşıyordur. 19 Mayıs Lisesinin içinde havacı birliği var, resmî bayramlarda mavi kıyafetleri ile geçiyorlar, trompet çalıyorlar, çok seviliyorlar. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümünü kazanmasıyla zorunluluktan Samsun'u terk ediyor. Gittikten sonra yerine birisini arıyorlardı. 'Yüksel Kitap ve Plak', Samsun'da ilk. Ben de oraya gidiyordum; yardım ediyorum, kaset doldurmalar falan başlamıştı. Bir yandan da kitap siparişleri veriyorum. Derken, Yüksel abi dedi ki: senin dayınla

ortak bir tanıdığımız, *‘Tulga Kayıhan’ın reklam ajansı var, oraya birini arıyorlar... sen de bu işlere çok ilgilisin, meraklısın’* dedi. Bir şekilde bana devir teslim yaptı diyebiliriz Tulga Reklam Ajansı o zamanlar İstanbul’da kayıt edilmiş müzikli reklam bantlarını yayınlıyordu. Dedim ki, burası çok yavan. Evimden plaklarımı getirip, renk katmak istedim. Benim zengin bir otuzüçlük koleksiyonum vardı. Evden getirdiğim mikser değil ama mikser görevi gören üç kademeli cihazla bağladım. Yüksel Plakta yapamadıklarımı orada denemeye başladım. İki üç günden sonra geri dönüş çok oldu. Reklam yazarlığı da yapmaya başladım. Para döngüsü olmayan bir işletme kazanmaya da başladı. Radyo frekansı nasıl olur diye düşünmeye başladım. Çünkü fuarda çalışanlar hep aynı reklam bantlarından bıkmışlardı. Bende reklam aralarına müzik girip, bunları DJ gibi anons yapmaya başladım. Müzik yayınlarını özel plaklardan seçtim. Artık yavaş yavaş bir radyo kıvamına gelmiş, radyo dinleyici kitlemi böylelikle kurmuş oldum. Radyo değildi ve haliyle bir adı da yoktu; sadece *‘Tulga Reklam Ajansı, Bafra İş Hanı Kat:2’* diye, adresi anons geçiyordum. Dinleyiciler mektup yazıp göndermeye başladı. Dinleyicilerin %70- 80’i öğretmen okulunun yatılı okuyan kız öğrencilerindendi. Mektupla istek vermeye başladılar. 1972 yıllarında rock müziğinin yeni çıkmasıyla birlikte çaldığım şarkı albümleri de genelde bunlardı. Dakikasından saniyesine, solo bilgisine kadar bilgi verirdim. Rock gruplarını tanıtmaya başladım; Deep Purple gibi... İnsanlar ağaç altlarında, çay bahçesinde, havuz kenarlarında dinlemeye başlamışlardı. Poliüretandan üretilmiş kabinden oluşan, önlü arkalı bas-tiz veren sekiz hoparlör vardı ve sanki bir konser salonunda gibi ses kalitesini veriyordu. Radyonun olmamasının getirdiği boşluğu, benim kurmuş olduğum Fuar Radyosu böyle başlamış oldu. Artık Tulga Reklam Ajansı tabelası *‘Fuar Radyosu’* olarak değişmiş oldu. Allah rahmet eylesin Tulga abi, çok ileri görüşlü, kreatif düşünen bir insandı. İnanın şu an yaşamış olsaydı birçok radyo ve TV kanalı kurardı. Fuar Radyosu 100000’in üzerinde dinleyiciye ulaştı. Sinop’tan tutun Ordu, Giresun hatta Trabzon ve çevre ilçelerden Samsun Fuarına ve dolayısıyla bizleri de ziyarete gelenler vardı”.

Şekil 3.22. Tulga Gerçek Reklam Ajansı (Taytak, 2022a)

Fuar Radyosunun gelişimi ve yayınları ile ilgili olarak Taytak, sözlerine şu şekilde devam etmektedir; “Radyonun hem teknisyeni, disk jokeyi, metin yazarı, yapımcısı her şeyi bendim diyebilirim. Bir de Ertan abi vardı. Ertan abi jokerdi; Tulga abinin sağ koluydu, tahsilat yapardı. Reklam hesaplarını yapardı. Reklam veren müşteriler dinler, sanki şarkı isteği verir gibi bir daha reklamını yayınlanmasını isterlerdi ben de yapardım. Malum fuar çok kalabalık, kaybolan çocukları bize getirirler, biz de çocuğun kılık kıyafetinden, fiziksel özelliğinden tarif eder, kayıp anonsu yapar, Fuar radyosuna gelmelerini rica ederdim. Tulga abinin rahmetli kardeşi ve aynı zamanda fuar içi Yosun Kafenin sahibi Funda Kayıhan’dı. Yosun Kafe uğrak bir mekân olmasıyla birlikte bir gece kulübüydü. Oraya iki haftada bir dönemin önemli sanatçıları, müzik toplulukları gelir sahne alırdı; ilk aklıma gelen Ayten Alpman mesela. Popüler müzikten çok isimler de vardı tabi. Akşam saat 22:00’den sonra program başlardı, rezervasyonlar akşama kadar biterdi. Yer bulamayanlar dışarıda dinlerdi. Sahnesi olacak sanatçıları prova öncesinde radyoya davet eder, onlarla sohbet ederdim. Bir şekilde hem reklamını hem de müzik söyleşisi yapardım, müzikle alakalı, hayatlarıyla ilgili sorular sorardım ve kim konuksa mutlaka şarkısını çalardım. Bunu ben başlattım, kimse bana yapmamı söylemedi, teklif etmedi. Misal, Kamuran Akkor diyelim, mütevazî radyomuza gelirlerdi. Bir nevi reklam yapardım yani”.

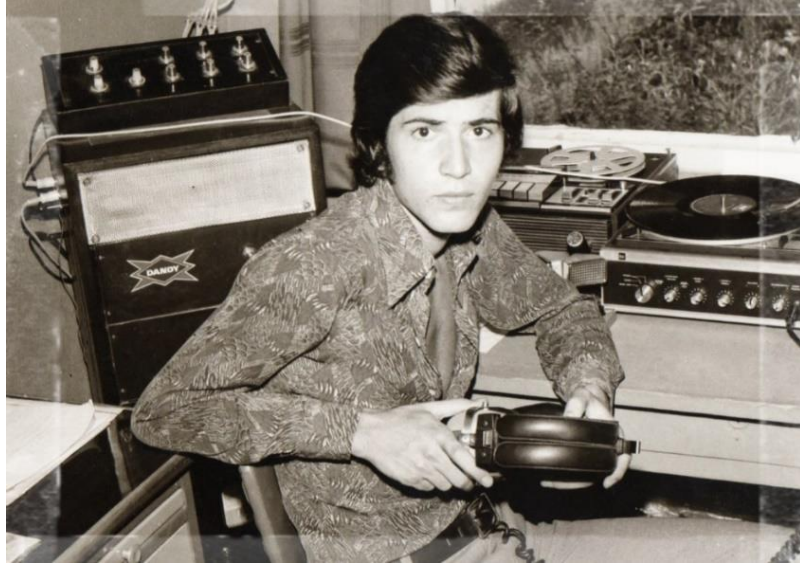

Şekil 3.23. Tulga Gerçek Reklam Ajansı (Taytak, 2022a)

Taytak, Fuar Radyosunda yaşadığı ilginç bir anısını da şu şekilde anlatmaktadır; “Bir anım var, onu unutamam. Fuar’da Giresun merkezli Fiskobirlik’in standı vardı. Sahibi çok entelektüel biriydi, aynı zamanda film dağıtım şirketi de vardı. Kendisini çok severdim. Reklam bandında reklamı dönüyor, müşterimizdi yani. Bir gün hinlik olsun diye yayında; *‘Türk sinemasının sultanı, Türkan Şoray, saat 20:00’den itibaren Fiskobirlik standında, siz ziyaretçilerimizi bekliyor olacak’* dedim. Sonra elinde içi fındıkla dolu bir koliyle bir genç geldi radyoya; *‘Abi dedi, bunları patron gönderdi. Bizim stantta izdiham çıktı cam çerçeve kırıldı, polisler geldi’* dedi. Kitleleri oraya yönlendirmiş ama istemeden kötü bir şaka yapmış oldum. Fuar polisi *‘bizim ekip yetmiyor, lütfen destek’* diye başka bir ekip daha çağırmışlar. Kalan son ürünleri bana göndermiş ki *‘abi daha anons yapma’* diye. Büyük bir ders oldu bana ama bu olay çok anlatıldı”.

Samsun’da yerel radyo yayıncılığının gelişimine bakıldığında, Halkevi Radyosunun da yayıncılık anlayışının, yetersiz alıcı olması nedeniyle kurulan kapalı devre sistemler ile başladığı, bu yayın türünün insanların radyoyu tanıması ve sevmesi yönünde büyük katkıları olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde mobil radyo alıcıları geniş bir şekilde kullanıma girene kadar Türkiye’de birçok radyo

bu şekilde yayınlar yapmıştır. Bu anlayış içerisinde Fuar Radyosu, karasal yayını olmamasına karşın geniş bir dinleyici kitlesi yakalamıştır. Fuar Radyosu'nun yayın yaptığı yıllarda bulunan teknoloji ve iletişim yetersizliklerine bakıldığında, dönemin rock müzikleri ile birlikte ağırlıklı yabancı müzik yayınlarına yer vermesi, bilgilendirici programların olması ve özel dinleyici kitlesini oluşturması önem arz etmektedir. Semih Taytak görüşmesinde önemli detaylardan biride, radyonun haber verme işlevinin dönemin en önemli olayı 'Kıbrıs Barış Harekâtını' canlı bir şekilde aktarmasıdır. Yetersiz teknoloji ve kendi imkânları ile yaptığı yayını görüşmemizde şu şekilde belirtmektedir; "Bu yayının üç aşaması var; Birincisi, nur içinde yatsın erken yaşta kaybettiğimiz Hürriyet Haber Ajansının Samsun temsilcisi gazeteci Ertuğrul abi idi. O gün teleksle düşen anlık haber bültenini makasla kesiyor Ertuğrul abi ve motosikletine atlayıp benim yanıma geliyor acilen. Ben de gelen haberi, anons olarak sığağı sığağına veriyorum. Mesleki bir dayanışma sayılacak ilişkimiz de var aramızda. Onun haberini de vermiş oldum yani. Fuar alanında bunu dinleyen binlerce insan bu haberi duyunca muhteşem bir alkış tufanı koparıyor, ben radyodan beri duyuyorum. Bizi, yani radyonun izbe sayılacak yerini öğrenenler önümüzdeki büyük boşluk alanı dolduruyor. Yeni bir haber gelecek diye bekleyip takip ettiler yani. Radyoyu kullandığım mikseri fuar telefonu üzerinden nasıl bağladık hatırlamıyorum ama Ankara Radyosuna bağladım, haberi canlı canlı aktardık. İkincisi, evden getirmiş olduğum radyoyu transistöre bağladım. Üçüncüsü ise, telefonla Ankara Radyosundaki bir yetkiliye ayrı bağlandım".

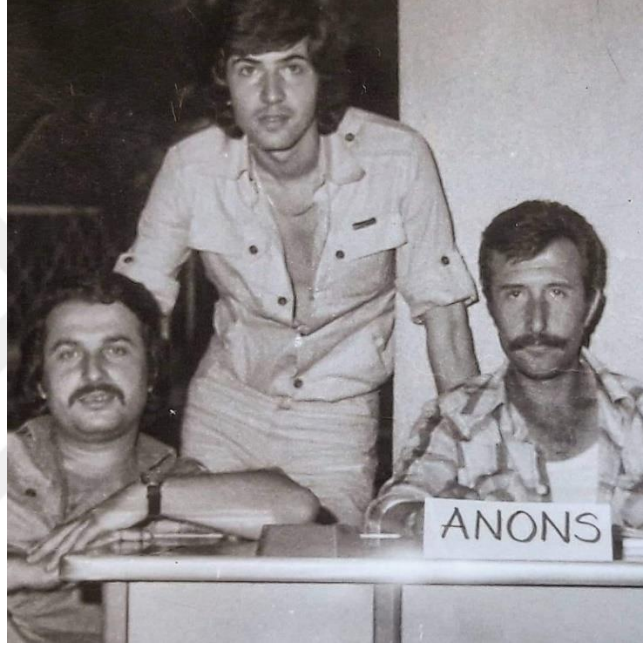

Şekil 3.24. Semih Taytak, 1974 (Taytak, 2022b)

Fuar Radyosunda yayınladıkları reklamların nasıl alındığı ve hazır edildiği ile ilgili olarak Taytak, yine şunları aktarmaktadır; “Ajansın yeri Samsun Mecidiye Çarşısında, eski Konak Sinemasının karşısındaki Bafra İş Hanındaydı. Ertan abi daha çok Şehir Kulübünde, tüccarla görüşerek reklam alıyordu. Kendileri de veriyordu veya Ertan abi teklif götürüyordu. Günümüzün müşteri temsilcisiydi yani. Avans alır, taahhütte bulunurdu. Anlaşmayı, bütçeyi, hesabı kitabı hep o yapardı. Benim önüme o firmanın bilgilerini getirirdi, ben de reklam metnini yazardım, slogan bulurdum ve tabi o reklama ait uygun bir müzik ayarlamaya çalışırdım. Çoğu da beğenilirdi hatta hiç unutmam Çarşamba ve Bafra jargonuyla ‘*bu reklamı yine üfleyeyim*’ derlerdi, yani tekrar yayınlayalım demek isterlerdi. Yayını makara bantla veriyorduk. Üç tane okuyucu teybimiz vardı; Uher, Telefunken ve Grundig markalı. Bu bantlar 7,5 inç olarak İstanbul’da profesyonel olarak Emek Reklam Ajansı’nda kaydediliyordu. 15-20 dakika süren bantların yanında yedeklerini de isterdim ki bant koparsa, tamiratını yapayım diye. Saatlerini bölerdim. Hangi saatlerde olacaksa takar, yayına hazır ederdim. Ama şarkıları hep plaktan canlı çalmayı tercih ederdim. 1974 yılında ilk kaset okuyucular geldi. Bu beni çok rahatlatmıştı. Kaset çalmak, dar bant kullanmaktan daha pratikti. Plaktan kasete kayıt yapıyorduk. Tulga abinin amcası Hollanda’dan Philips marka bir kaset okuyucusu ve boş bant kasetleri getirdi. Bir tane yüksek kilovatta, çok güçlü Faket marka, Türk malı çok ağır ve çok ısınan bir amplifikatör cihazı vardı. Hatta art arda vantilatörde soğuturdum. Çünkü

Samsun'un temmuz sıcaklığı çok etkiliyordu. Üç kademeli regülatöre 220'de tutmaya çalışırdım. Birinci bölge, ikinci bölge ve üçüncü bölge olarak ayırdım, saatte bir check ederek kontrol ederdim”.

Taytak, son olarak radyodan ayrılmasını şu şekilde ifade etmektedir; “1979 yılında, TRT Radyo sınavlarına girdim ve kazandım. Samsun'a geri dönmedim. Radyo'nun kapandığını net olarak bilmiyorum ama 1990'lı yılların başında fuar kapanınca radyo da kalmadı maalesef” (Semih Taytak ile derinlemesine görüşme, 14.02.2022).

Şekil 3.25. Semih Taytak anons (Taytak, 2022c)

Fuar Radyosunun bir başka çalışanı olan ve yaşamını bugün Almanya'da devam ettiren Seçkin Susgun ile yaptığımız görüşmede Fuar Radyosu ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Samsun Fuar Radyosuna başlangıcım yanlışlarsam 1976 yılı olmalı. O zaman Samsun'un tanınmış reklam firması 'Tulga Gerçek Reklam Ajansı' ve sahibi rahmetli Tulga Kayıhan, beni okul tatillerinde çalıştırdım, sahiplerinin Aytekin ve Abdullah Demiröz'ün olduğu Power Elektronik'den transfer etti. İlk önceleri Tulga Gerçek Reklam Ajansında kameraman, daha sonraları da Fuar Radyosunda yardımcı spiker olarak çalıştım. Fuar radyosunda, patron Tulga Kayıhan, müdür yine rahmetli Ertan Öztürk, yakışıklı baş spiker Semih Taytak ve ben... Yayınlar kapalı devre, yani fuar içine dağılmış ve direklere asılmış hoparlörler ile yapılırdı, teknik açıdan o güne göre

ton kalitesi ve müzik kalitesi çok iyiydi. Reklam gelirleri, reklam spotlarından ve anonslardandı. Reklam spotları ise Ankara’da arkıcı Alpay’in stüdyosunda profesyonel olarak hazırlanırdı. Video reklam çekimlerini, Kuyumcular arşısındaki stüdyomuzda yapardık (siyah beyaz) ve seslendirmelerini ya Semih abi ya da ben yapardım. Montajını da hep beraber yapardık. Bazen bütün gece stüdyoda kaldığımız olurdu. Karısını kaybeden, köpeğini kaybeden bize gelirdi ve anons ederek bulmamızı isterlerdi. Samsun Fuarındaki yayınlarımız bittiğinde, Kayseri Fuarına gider ve kapalı devre sesli ve TV yayınlarımızı bir ay boyunca Kayseri Fuarında yapardık”.

Susgun, Fuar Radyosunda sunuculuk yaptığı dönemde Halit Kıvanç ile ilgili anısından şöyle bahsetmektedir; “Tarihi tam hatırlamıyorum, Ulusoy firması, ‘Samsun İlkokullar Arası Bilgi Yarışması’ düzenlemişti. Reklam organizasyonunu Tulga Gerçek Reklam Ajansı, sunuculuğunu ise finale kadar ben yaptım. Final ise kapalı spor salonunda Halit Kıvanç tarafından yapılacak ve çeşitli sanatçılar bu finale renk katacaklardı. Açılışı sayın Kıvanç yaptı ve benim hiç beklemediğim bir anda, *‘şimdi mikrofonu gelecekte benden daha iyi bir sunucu olacağına inandığım Seçkin kardeşime veriyorum*’ dedi. Ben büyük bir şok içinde tir tir titreyerek ve de dilimi yutmuş olarak mikrofonu kendisinden aldım ve tıklım tıklım dolu olan spor salonundaki o finali nasıl bitirdim, hatırlamıyorum” (Seçkin Susgun ile derinlemesine görüşme, 11.08.2022).

Kara, o dönemlerde Tulga Gerçek Reklam Ajansı (Fuar Radyosu) için, Sebo Mzikevin’de hazırladıkları reklam çekimlerinden şu şekilde bahsetmektedir; “1987 – 1993 yılları arasında. Samsun Fuar içinde bulunan Fuar Radyosu (Tulga Gerçek Reklam Ajansı) için bazı reklamların seslendirmesini yapmıştık. Bazı reklamlarında değişik sesler olsun diye bize gönderirlerdi. Biz seslendirmesini yapar, belli bir ücret karşılığında kendilerine teslim ederdik. Bu çekimleri 1987 – 1989 arası arşamba’da çalıştığım yer Bülbül Kasetilikte daha sonra da 1989 yılında kendi yerim olan Sebo Mzikevin’de hazırladık. Oraya reklam vermiş işyerlerinin reklam metinleri bize gelirdi. Bizde seslendirmesini yapardık. Kasete kaydederdik. Birkaç kere fuarda dolaşırken Fuar’da yapılan yayınlarda kendi sesime denk geldim. Orada fuar içine yerleştirilmiş hoparlörlerden kapalı devre yayın yapılırdı” (Sebahattin Kara ile derinlemesine görüşme, 16.10.2022).

Samsun Fuar Radyosu, Kızılay için kan anonslarından, kayıp çocuklar için ilanlara kadar anonslar yapmaktaydı. Günümüzde DJ anonsları dediğimiz canlı reklam okumalarının dışında, o dönemde zor olan kayıt teknolojisine rağmen İstanbul ve Ankara’da profesyonel seslerle çekilen sesli reklamlarla, yayıncılık açısından örnek teşkil etmiştir. Reklamın eski bant teknolojisi ile çekilmesi, fuara ulaşması, metnin yazılması hatta tekrar revize edilmesi gibi durumlar da çekim yapılan stüdyo ve seslerle, nasıl bir irtibat sağlandığı ayrıca araştırmalıdır. Yayıncılık hayatının dışında, 1990’lı yılların başlarında kurulan radyoların birçoğunun o dönemde planlamadığı ekonomik süreci Fuar Radyosu planlamıştır. Hatta başlangıçta sadece reklam yayınlayan bir kurum iken müzik yayınlarını ve programlarını yapan bir radyo olarak, Samsun Fuarı kapanana kadar yayın hayatına devam etmiştir.

Şekil 3.26. Alpa, Samsun Fuarı standı (Altıparmak, 2022)

Samsun Fuarında, yerel radyo yayıncılığı açısından önemli bir gelişme de 1964/1965 yıllarında yaşanmıştır. 1950’li yılların sonundan, 1970’lerin sonuna kadar yaklaşık yirmi yıllık bir süreç içerisinde Karadeniz bölgesinde lambalı radyolardan, transistörlü radyolara çevirme yapan Zeki Altıparmak. ALPA markası ile Samsun Fuarında stant açmıştır. Zamanın Ticaret Bakanı ve 1970’lerde CHP’den milletvekili seçilen Avukat Namık Tekin kendisini ziyaret ederek Alpa Radyo Alıcıları hakkında bilgiler almıştır. Sonrası ulaştığımız Alpa

Radyolarının imalatçısı Zeki Altıparmak'ın oğlu Yalçın Altıparmak'la Samsun Fuarı ve Alpa Radyo ile ilgili olarak şu bilgileri alıyoruz; “Babam da 1964 – 1965 yıllarında Alpa Radyo olarak iki yıl üst üste Samsun Fuarına katıldı. Zeki Altıparmak, Samsun-Ordu-Giresun-Trabzon o havalede herkes tarafından bilinir hale gelmişti. Kendi öz kaynakları ile hiçbir devlet desteği, kurum veya kuruluştan destek almadan tek başına yapmıştır bu yaptıklarını. Bu idealistlik ve kreatif düşünceler ile yeni açılan Samsun Fuarı yönetiminden gelen teklif birleştiğinde iki yıl üst üste Samsun Fuarına katılmıştır... ve ikinci yılında Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından, o zamanki adını öyle olduğunu hatırlıyorum kendisine ödül belge verilmişti. İçeriği şöyle hatırlıyorum, *‘Karadeniz Bölgesi’nde Alpa Radyo markaları transistörlü radyo imal edilmesinde göstermiş olduğunuz üstün başarıdan dolayı tebrik ve takdir ediyoruz*’ şeklinde takdir belgesiydi” (Yalçın Altıparmak ile derinlemesine görüşme, 13.07.2022).

3.1.5. Tele Radyo

Samsun merkezde 1968 yılında kurulan Tele Radyo markasının kurucu Tevrat Yılmaz, lambalı radyolardan kondansatörle çalışan radyolara çevrim, tamirat yapan tekel döneminin önemli elektronikçilerinden biridir.

Şekil 3.27. Tevrat Yılmaz ve babası (Yılmaz, 2022)

Tevrat Yılmaz'ın oğlu, Murat Yılmaz o dönemleri şöyle aktarmaktadır; “1990 yılından beri baba mesleğini devam ettiriyoruz. Babam eskiden Yıldız

Sineması ve birkaç sinemada makinistlik yapmış. Sonradan kendi ya kendi kendini yetiştirmiş. Daha doğrusu şöyle, 10-12 yaşlarındayken kendi oturduğum mahallede şey yapıyormuş, sessiz sinema tarzı. Ya düşün toprağın altında kablolu geçirip o yaşta bir çocuk gidip işte bütün mahalleyi topluyormuş. Çok cüzi parayla işte çocuklara şey öğretiyormuş babam. Sessiz sinema. Tele Radyo'nun kuruluş tarihi 1968. O günden işte bugüne ben de ikinci kuşak oluyorum. Şöyle bir özelliği var babamın. Babamın ustası yok. Kendi kendini geliştirmiş. İşte o bir zamanlar Track diye bir dergi varmış. Yabancı bir dergi. Onun abonesiymiş. Onları okuya okuya her gece kendini daha çok geliştirmiş. İşte ondan sonra Samsun'da hep başka yere gitmediği için Samsun'da bir idol olmuş yani. Ama babamın bir huyu vardı. Bir şeyin mutlaka şemasını çıkartırdı. Bir şeyin olmasa bile mutlaka ana temasını bulur. Onun nasıl çalışacağını çözer. Mutlaka çözümlendirirdi. Yapamayacağı iş yok diyebilirim. Televizyondan önce radyo vardı. Temel radyo. Şimdi radyo olduğu için de 1960'lı yıllarda televizyon Türkiye'de çok nadir yani. 1960'lar da zaten çok popüler değildi. Yetmişlerde daha çok siyah beyaz. Şimdi ana tema şudur. Radyo temeldir. Televizyon soru olduğu için babam da dükkânın adını koyarken tabii o ara televizyon muhabbeti de var. Ne yapmış? Tele radyo yapmış. Yani televizyon radyolarını aslında. Şimdi Tele Radyo 1968'e ait olduğu için ben de isim değiştirmedim. Hala devam ettiriyoruz. Hatta Avrupa'da bir tane yerde buldum bu isimden. 1981 yılından beri şu an bulunduğumuz dükkândayız. Ondan evvel birkaç farklı yerdeymiş. İlk yarı mezarlık altında bulunan eski İlkadım Belediyesi'nin olduğu yer... Radyoların lambalı zamanları çok popülerdi. O zamanlar yok diye bir şey vardı. İşte ustalık o zaman çıkıyor ortaya. Şimdi her şey var. Ama şimdi usta yok. O zamanlar yoktan bir parçayı mesela diyorum ki bir parça düşün. Yok. E ne yapacaksın? Ne yapıyorlardı biliyor musun? O zaman onun çalışacak başka bir şeyle onu uyduruyorlar. İşte ustalık yani zanaatkarlıktan çıkıyor. Sanatkara dönüyor iş. Babamın hem sanatkardı hem zanaatkardı. Mesela hem torna işinden anlardı. Arabada işinden anlardı anlamadığı konu yoktu. O yüzden babam hep aranan kişiydi. Bütün Samsun'da bütün tamircilerin hepsi bizim dükkâna geliyordu. Niye? Babam da cihazlar yani düşünün dört tane cihazı var şu an test cihazı dükkânda. Her bir tanesinde bir ev parası vermiş babam. Yani o zamanlar kim bir ev parası verip de bir cihaz alır? Herkes de bizde olduğunu bildiği için de ne

yapıyordu? Bütün tamirci kapıda sırada bekliyordu. Ama babam hiçbir zaman paraya değer vermediği için hatta bunu herkes bilir. Dünya malına değer vermeyen bir insandı. O yüzden aynı çapta aynı yerde kaldı. Babamın en büyük idolleri limanda gemilerdir. Gemilerdeki radar sistemleri... O zamanlar şey yoktu. Tamirci atıyorum Rusya'dan geliyor. Radarı bozulmuş. E gemi gitmiyor. Biliyorsun gemi dümende çarkçıbaşı diye bir şey vardır. Bunu çoğu kişi bilir. Çarkçıbaşı okey vermeden gemi kalkmaz. Orada bir arıza varsa da ne yapıyorlar? kalkamıyorlar. Gemide ufak bir arıza çözülmeden bitiremiyorsun. Ne yapıyorsun bu sefer? Babam günlerce mesela uğraştığımı bilirim. 1960'lı yıllara gelecek olursak aslında temelde bizim Samsun'da ve Karadeniz Bölgesinde öncü babamdır yani. Tevrat ustadır. Aslında babam şey derdi. Televizyon da olsun başka bir şey de olsun. İlk temel radyo derdi. Temel radyo olduğu için telsiz de radyoya bağlı. Yani yine ne olursa olsun elektronun en temel başı radyodur. Sonuçta bir frekansla başladığı için işler ses dalgasıyla ilerledi artık. Ama en temel olduğu için radyoyla ilgili bizim dükkân unvanı da öyle. Babamın ve meslek anlamında konuştuğu her şey aklında çünkü. Dedi ki radyo temel olduğu için kimse bana bir şey söylemesin derdi. Çok değişik sözleri vardı babamın” (Murat Yılmaz ile derinlemesine görüşme, 25.10.2022).

Şekil 3.28. Murat Yılmaz ile yüz yüze görüşmeden

O dönem Tevrat usta ile çalışmış ve mesleki olarak bilgi birikiminden faydalanmış olan Altın, şu bilgileri aktarmaktadır; “Tevrat usta ile çok eskiye dayalı dostluğumuz var. Kendisinin Tele Radyo diye bir dükkânı vardı. Şu an hala aynı yerdedir, oğlu (Murat) devam ettiriyor. Çiftlik caddesinde, Sağlık Müdürlüğünün bir arka sokağında hemen yerleri. Eskilerde televizyon tamirciliğinde bizim ‘büyük usta’ dediğimiz ustaların, bizlerden yaşça da kendileri büyüklerdi ve mesleki anlamda da tecrübeleri çok büyüktür. Tevrat usta çok ilginçtir, radyo/TV ve elektronik mesleğinin haricinde fizik/kimya bilgisi de çok iyi düzeyde olan birisiydi. Hatta usta öğretici olarak üniversitede derste vermiştir. Radyo/TV kurulum olaylarında çok fazla bulunmadı ama çok fazla mesleki bilgiye sahiptir. Özellikle televizyon tamirciliğiyle alakalı olarak çok iyi işlere imza attı. O dönemde işte ölçü aleti sıkıntısı olan bütün arkadaşlar onun elinde olan ölçü aleti ile yapardı işlerini. Onun haricinde radyo tamirciliğinde de Samsun’da marka olmuştur. Kendisi çok eskidir. Şöyle söyleyeyim. Ben 1969 yılında mesleğe yeni aşına olduğumda, Tevrat ustanın adı zaten vardı ve piyasadaydı. Benimde babamın mesleği saatçilik ve tamirciliktir. Hemen yanımızda bir tane radyo teyp tamircisi olan iki ortaklı (Şeref ve Kerim) bir yer vardı. Oraya gelirdi Tevrat usta, geldiği zaman işte (bizden yaşça da büyüktür zaten) hevesle yanında ağzının içine bakar bilgi almaya çalışırdık. Tevrat usta vefatından son bir yıl öncesine kadar devamlı benim dükkâna beni ziyarete gelirdi. Meşhur üç tekerlekli bir elektrikli aracı vardı. Onun birde arkadaşı vardı, halen onunla da görüşürüz şu anda. İki gelirdi dükkâna... Şöyle mesleki olarak bilgi kimdeyse biz ona aşırı derecede saygı ve rağbet hürmet gösteririz. Tevrat ustada çok severdi beni. Biz yeni nesil ile eski nesli birleştiren bir kuşağız aynı zamanda. Ben kendimi o yönden çok şanslı hissediyorum. Elektronik konusunda radyolarda lambalı devrinden, transistörlü devrine, entegre devrine ve ondan sonra işte tümleşik devreler devrinin hepsini görmüş durumdayız. Şanslı bir çağdayız. 1968-1970’li yıllarda Samsun içerisinde radyo tamirciliğiyle alakalı (televizyon değil); İstasyon mahallesinde bulunan Cumhuriyet caddesinde faytonlar vardı. Hemen onun sırasında bir radyo teyp tamircisi esnaf vardı. Az önce bahsettiğim iki ortaklı yer olan birisi Şeref ve birisi Kerim vardı. Yine Saadet caddesi, eski Emniyet Müdürlüğünün hizasında ‘Radyo Panç’ diye hatırlıyorum vardı. Yine Tevrat ustanın dükkânında akşamları meslektaşlarla bir

araya gelir çay kahve sohbet ederlerdi. Çok güzel bir koordinasyon ve birliktelik vardı. Sadece Samsun değil bölgeden de Tervat ustaya iş gelirdi. Tervat usta, Samsun için söylüyorum mesleki anlamda hakikaten imzası atılmış otoritelerden biriydi. Gerçekten bilgi birikimi çok iyiydi. O döneme ait bütün teknolojiyi iyi bir şekilde yürüten, takip eden bir insandı” (Bekir Altın ile yüz yüze görüşmeden, 22.08.2022).

şekil 3.29. Tele Radyo

3.1.6. Power Elektronik

Power Elektronik, tecimsel radyo/TV yayıncılığında Samsun’da ve bölgede teknik anlamda birçok radyo/TV’nin kurulumunda rol oynamış bir işletme olarak tarihe geçmiştir. Aynı zamanda 1992 yılında kendilerinin kurduğu KAP TV ve devamında SRT adlı TV ile kendi televizyon kanallarını da bir dönem işletmişlerdir.

Şekil 3.30. Aytekin Demiröz (Demiröz, 2022)

Power Elektronik ile çalışmış elektronikçilerden, bugün Çarşamba’da halen faaliyet göstermekte olan Nazar Elektronik’in sahibi Demiral, o dönem ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Power Elektronik’e Samsun’a gidince uğruyordum yanlarına, o zamanlar onlar bizden çok daha öndeydiler. Aytekin Demiröz ve Abdullah Demiröz, iki kardeş işletiyorlardı Power Elektronik’i. Büyükşehirde oldukları için araştırıyorlardı. Özenirdik onların yaptıkları işlere. Onlar ilk önce radyo vericisi işiyle uğraştılar, o işi bırakıp televizyon vericisi işine başladılar. Hatta biz Çarşamba TV’nin vericisini onlara yaptırdık. Ben Faruk Tak ile beraber gittim, Aytekin abi dedim bak böyle bir iş var sana getirdim dedim, ben yapamam dedim. O zamanlar ben radyo işi ile uğraşıyordum. Televizyon işini hiç bilmiyordum. Ama tabi sonraları bu TV vericisinin arızalarıydı bakımıydı ben ilgilendim. Onlar bu işlerle çok eskiden beri ilgilenmekteydiler. Daha çok televizyon işleriyle uğraşıyorlardı. Tekkeköy/Büyüklü ’de sanırım, orada yüksek bir yer var. Televizyon vericileri eskiden oradaydı. Hatta şu anda da TRT vericileri orada diye biliyorum. Aktarma istasyonu olarak, ara vericiler olarak. Oralara onlarda cihaz koymuşlardı, kendi cihazlarını koydular. Hatta Körfez Savaşı sırasında Star TV’nin yayının aktarılması falan ilk defa onlar orada ortaya çıktılar. Aytekinler ilk defa o işi yapmışlardı o zaman... Öyle başladı, öyle tanıştık. Ben onların dükkânına gidip geliyordum. Elimizden geldiğince yardım ediyordum. Samsun’da yerel TV kanalı da açtılar onlar. SRT Televizyonunu kurdular, daha sonra Kanal S vardı yine onların. Teknik anlamda yardım alıyorduk Aytekin abilerden. Sorardık hep nasıl yapacağız diye. Anlatırdı,

yardımcı olurdu. Samsun'da bu işlerle ilk uğraşanlardan biridir. Saky Elektronik'in yaptığı PLL'de onlardan geçmedir. İlk defa PLL'yi Saky Elektronik'e onlar yaptırdılar. Bunu kopyalar mısın bize diye bir PLL verdiler ya İzmir yapısıydı ya İtalyan yapısıydı bilemiyorum o zamanlar. PLL konusunda Türkiye'de İzmir, Dünya'da İtalyanlar bu işi iyi yaparlar. O PLL'yi ilk defa orada gördüm, çok hoşuma gitti. Çünkü frekansı tuşluyorsun. O zamana kadar Quartz kristalli devreler yaptık. Sabitti kristal koyuyorsun, bir osilatör yapıyorsun, frekans sabit değişmiyor. PLL de ise frekansı anahtarlı yorsun dijital olarak. İşte orada Power Elektronik'te gördüm ilk defa bu olayı ben. Daha sonrasında Aytekin abi Antalya/Alanya'ya yerleşmişti. Birkaç kere orada da onunla görüştüm. O zaman Power Elektronik dağılmıştı. Aytekin abi geçtiğimiz yıllarda Alanya'da rahmetli oldu. Abdullah abi ise Samsun'da yaşıyor” (Mehmet Demiral ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

Power Elektronik ile çalışmış Radyo/TV kurucularından Topçu, o dönemi şu şekilde aktarmaktadır; “Power Elektronik'in sahipleri, Aytekin Demiröz ve Abdullah Demiröz'dü. Bunlar 1970'li yıllardan sonra kurulmuştu. İlk televizyon çıkınca 1974-1975'te Telefunken televizyonlarının servis hizmetini yapıyorlardı aynı zamanda. Diğer elektronik konusunda, Samsun'da birinci sırada Tevrat Yılmaz (Teleradyo) vardı, sonrada bunlar vardı. Tevrat Yılmaz'da çok meşhur bir isimdi. Bütün gemi ve teknelerin sonar sistemlerini, telsizlerini o dönemde yapan birisiydi. Diğer elektronik konularında da Aytekin Demiröz ve Abdullah Demiröz bu konuda çok iyidiler. Bende radyo kurduktan sonra diğer cihazlarımı, yapamadığım cihazları onlara yaptırıyordum. Yerleri, Çiftlik caddesinin hemen alt sokağındaydı. Uzun yıllar hem radyo hem de televizyon tamir işleriyle uğraştılar. Samsun'da kurulan birçok radyo ve TV kanalı cihazlarının servis ve bakımlarını da onlar yaptılar. Zaten sonradan da SRT adında (Samsun Radyo Televizyon) kanalını kurdular. Bir de onların KAP TV olarak ekran görüntü sinyali verdiler ama yayın yapmadılar. Aytekin'de, Abdullah'ta ikisi de iyi ustalardır. Aytekin büyük olduğu için daha çok onla muhatap oluyorduk. Bizim işlerimiz çok rahatlıkla yapıyorlardı” (Kadir Topçu ile derinlemesine görüşme, 15.09.2022).

Aytekin Demiröz'ün eşi Asuman Demiröz, o yıllara ait şu izlenimlerini aktarmaktadır; “Aytekin Demiröz işinde mucizeler yapan biriydi. Parayla hiç işi olmazdı. Hep derdi bana; Dükkâna kapıdan içeri müşteri girdiğinde, ben

bunlardan kaç lira alırım değil de ben bunların getirdiği aleti yapabilir miyim? Diye söylerdi her zaman” (Asuman Demiröz ile telefon görüşmesi, 25.10.2022).

3.2. Tecimsel Yayıncılıkla Samsun’da İlk Yerel Radyoculuk

Türkiye’de tecimsel radyoların birbirini ardına açılması ile beraber Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi Samsun’da da radyo istasyonlarının kurulması çok hızlı bir şekilde başlamıştır. Birdenbire yayılan ve popüler olan radyoların teknik anlamda kurulması; dönemin imkânsızlıkları, bilgisizliği ve yasal boşluğu ile oluşmuştur. Korsan yayın dönemi diye bahsedilen bu dönemde radyo yayıncılığı sorunlu başlamış ve devam etmiştir. Tecimsel yayıncılığın ilk döneminde radyo kurmak isteyen kişilerin birçoğu, ticaretten yapmaktan çok, kendi zevkleri ve merakları doğrultusunda bu işe başlamışlardır. Hatta birçoğu radyo yayıncılığı ile ilgili alt yapıları ve bilgi birikimleri olmadan bu işe girmişlerdir.

- Radyolar idari anlamamda doğru yönetilememiş, kurumsallaşmadan uzak bir yönetim anlayışı oluşmuştur.
- Yayıncılıkta ve teknikte, yetişmiş ve eğitilmiş personel olmaması, programcılıkta gönüllü çalışma anlayışını yerleştirmiştir.
- Reklam fiyatlarında bir standardın olmaması, haksız rekabet oluşmasına neden olmuştur. Bunun gibi birçok neden Samsun’da tecimsel yayıncılığın ilk zamanlarındaki genel problemlerini oluşturmaktaydı.

Radyo kurmak isteyenler için gerekli olan cihazlara ulaşmak ya da alınan cihazları stüdyoya kurabilmek, aktif edebilmek hatta kullanım konusunda ders vermek için dahi başvuru alan adres; yörenin elektronikçileri, radyo-TV tamircileri olmuştur.

Samsun’da özellikle 1980’li yıllarda kurulan Samsun’un bilinen birçok elektronikçisi, halk bandından (telsizlerden) getirdikleri tecrübeleri, radyo yayıncılığına aktarırmışlardır. Bu anlamda Samsun’da o dönemin radyolarının kurulmasında teknik destek veren, hatta imkânsızlıklar içerisinde verici üretimi dahi yapan bu kişiler, radyo yayıncılığı adına ilklerin gerçekleşmesinde önemli roller oynamışlardır.

3.2.1. Altay Elektronik

Tecimsel yayıncılığın başlamasıyla birlikte Samsun’da birçok radyo ve televizyona; kurulum, servis, tamirat, radyo link gibi birçok hizmet sunmuş firmalardan biride Altay Elektronik’tir. Kurucusu Turgut Altay ile Samsun özel radyo yayıncılığının ilk dönemlerine dair görüşmenin bilgileri şu şekildedir; “Altay Elektronik olarak 1989 yılında kurulduk. Amacımız; TV’lerin ve radyoların ilk analog çalıştığı zamanlarda bu sektöre hizmet etmek yani ekonomik gelir oluşturmaktı. Sonra içeriği benzer şekilde ilerledi. İlk hedefimiz 1985 yılında başlayan halk bandı telsizleriydi. Sosyal iletişim ağı olarak kurulan bu telsizler ilk önce askeri amaçlı cihazlardı ve Türkiye bu cihazları dışarıdan getirtiyordu. Sonra bu frekansları, yani bu havada yayılan radyo dalgalarını tanzim ettiler yani ‘halk bandını’. Bu telsizler; askeri ve polis alanında kullanılırken, halkın kullanabileceği bir alana da çektiler. Orada, bizim halk bandı dediğimiz 40 kanallı bir alan açtılar. Biz o alanda epey bir süre hizmet verdik. Bu dönem zaten radyoculuktaki ilk adımdı. İnsanların sosyal iletişim alanında bir açılığının olduğu belliydi. Ama insanlar online iletişime evirmek istiyordu. Telsiz tarafı bu işin bize okulu gibi oldu. Sonra bu radyolar bir kanun ve yarı bir kanunla beraber Türkiye’de hızla açılmaya başlandı. Şöyle tabii ki, teknik anlamda radyoların yayına geçmesi için gerekli olan cihazların bayilikleri, servisleri, kurulması gerekiyordu. Ama siyasi boyutta hızlı ilerlediği için ürünler ülkeye doğaçlama girdi. Samsun’a da geldi. Öyle olunca ne oldu? Bir cihaz çok verimli çalışmıyor, bir denetimi yok, çok sık arızalar yapmaya başladı. Yani bir cihaz beş gün çalışıyorsa, bir gün çalışmıyor, üzerine yağmur yağdığında farklı çalışıyor, yani bileşen malzemeleri de çok fazla hatalıydı. O kadar ileri gitti ki bu sorunlar, bizim bu cihazları kopyalayıp, yenisini yapma ihtiyacı doğdu. Ve bunun biz el yapımı tabiri ile çok benzerlerini yaptık, daha iyi çalışan, sorun yaşamayacağımız ürünleri yaparak sahaya sürdük.

Şekil 3.31. Turgut Altay ile yüz yüze görüşmeden

Altay, o dönemle ilgili anlatımına şöyle devam etmektedir; “1992 ile 1995-1996 arası ilk yapılan, çalışılan zaman süreci idi. Karadeniz Bölgesinden bahsedeyim; teknik kısımda bu işleri yapan firma ve kuruluş, çok az sayıda vardı. Bunlardan birisi de bizdik ama bu işler kurumsal ilerlemediği için, biz bu teknik tarafı bir türlü kurumsallaştırmak için bir yol bulamadık. Tıpkı amatör radyocular politikası gibi, radyoculuk sistemi gibi bir türlü yasaları çıkarılamadı, frekans tahsisleri düzgün yapılamadı. Biz de doğaçlama olarak bu işleri ürettik. İhtiyaca göre, talebe göre frekanslar oluşturduk. Ben Samsun yerleşkesi olarak başladım ama Karadeniz Bölgesinde birçok il ve yakın illere devamlı 7/24 çalışacak şekilde bu cihazların hem onarımını hem kendi ürünlerimizi yaptık, modifiye ettik. Ürettiğimiz cihazların bir markası yoktu. Merdiven altı tabiri de olabilir. O zamanlar bizim yapacağımız bir cihazın test edilmesi ve raporlamasını yapacak yerli bir kuruluş, devlet kuruluşu ya da bir laboratuvar bu konuda Türkiye’de oluşmadı. Yani bu yoktu. Bir yönetmeliği oluşmadığı için ürettiğimiz cihazları bir standarda oturtamadık. Eğer yapabilseydik Altay Elektronik belki de farklı bir yere evirecekti. Oluşmayan standartlar piyasa da radyo kurmak isteyenleri en ucuz malzemeye yöneltti. Maalesef ki bunu en iyi yapanda, en geniş seviyede yapılanda aynı kefedede değerlendirildi. Biz, 1992-1995 yılları arasında küçük-büyük ölçeklerde 50 civarında verici yaptık. O dönem radyo kurulumları için bir yönetmelik olmadığı için, radyo vericileri ve antenleri şehrin belirli noktalarına rastgele konumlandırılıyordu. Bunlar, mikrodalga fırın mantığı gibi düşünün,

yakınındaki bir şeyi ısıtabiliyordu. Şimdi bizim kullandığımız cep telefonlarının baz istasyonlarından yüz kat daha güçlüydü öyle düşünelim. İnsanlar çok fazla yüksek alanlara vericileri taşımıyordu. Kendi stüdyolarının üzerinde antenlerini dikiyorlardı çünkü radyolink sorunları vardı, işte bunları yapmak için sesi bir noktadan öbür noktaya kablo çekerek taşımaları gerekiyordu. Ama bunun öncesinde kullanılan işte halk bandı dediğimiz frekanslar var. Uluslararası standartlarda; uçaktı, gemiydi sonra çıkıyorsunuz yukarıya doğru, UHF telsizler var, UHF televizyon frekansları, onlardan GSM’di-operatörlerdi onun üstünde uydu bandı, onların hepsi tanzimliydı. Devlet bu frekansları düzenlemişti ama siz kendi başınıza frekans yaparsanız, başkasının alanına girersiniz. Bu radyolar da o dönemlerde standartlarda yapılmadığı için belli alanlara frekans sıçramaları yapıyordu. Vericinin kendi içerisinde teknik olarak bir sorun çıkarması ‘o bir sorun’ ama şehir alanında kurulan beş-altı adet vericinin çalışması, havada frekansların çakışmasıyla başka etki alanları oluştuyordu. Alıcıları etkiliyordu, işte hava limanlarını etkiliyordu, polis frekanslarına giriyordu. Bu, şehrin planlamasıyla ilgili karmaşaya yol açıyordu. O zamanlar, ‘harmonik’ dediğimiz bir tabir vardı, çok kullanılırdı. Bunun için sonra düşündüler ne yapalım dediler. Vericiler için ‘filtre’ diye bir şey çıkmıştı. Nispeten çözüm üretmeye yaramaktaydı. Çünkü radyonun siyasi ve toplumsal açıdan popülerliği çok yüksekti. Halk radyoları istiyordu. Çok büyük kitlelerle ulaşıyorlardı çünkü başka kitle iletişim araçları yoktu” (Turgut Altay ile derinlemesine görüşme, 11.04.2022).

3.2.2. Özge Elektronik

1990’lı yılların başında Samsun’da yerel radyo kurulumunda teknik anlamda çalışan firmalardan bir diğeri de Özge Elektronik’tir. Sahibi Ahmet Köse ile yapılan görüşme de aktarmış olduğu bilgiler şu şekildedir; “Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinden mezun olduktan sonra, Samsun’da Özge Elektronik firmamı 1989 yılında açtım. Tabi, işim elektronikti... Elektronik devre montajı imalatı yaptım, radar tamiri, telsiz-televizyon tamiri gibi işlerle uğraşıyorduk. Bir dönem radyo frekansı teknolojisi üzerine vericiler imalat ettik. İlk radyo işine başladığımızda; yasal olmayan küçük amatör vericilerle, mahalle içi yayınlar da yapıyorduk. O zamanlar okuldan öğrendiğimiz temel elektronik bilgimizle, 100 metre-200 metre mesafelere yayınlar için vericiler üretmemiz

yeterli idi. Verici yapımı çok zor değildi bizim için... hatta daha profesyonel olan 100 watt, 200 watt vericilerde yapabilecek kapasitede idik. Bizim yaptığımız vericilerde marka model yoktu elektronik teknolojiye sahip birisi bunu yapabiliyordu. Tabii ki dayanımı ve gücü önemli vericinin, en önemlisi havadaki polis telsizlerine karışmaması lazım, Hava bandına karışmaması gerekiyor. Bunlar çok önemli., bunlar frekans spektrum da taranır, fark ettiğimiz şeyleri düzeltiyoruz tabii ki ... Öyle oldu ki mesela; Sam FM'in bir olayı oldu. Burada bir tane verici kurduk 98.00 kanalına. Bir gün bir camii de hoca, Cuma günü açıyor amfiyi, Tarkan'ın 'oynama şıkıdım' çalıyor. Kapatıyor hemen sesi hoca., cemaat '*ne diyor bu*'...Hoca sesi kapattıktan sonra beni arıyor tabi vericiyi ben yapmıştım gittim düzelttim. Sonra hoca '*o şarkı bir daha çalsa ya*' diye söylemişti.

Şekil 3.32. Ahmet Köse ile yüz yüze görüşmeden

Köse, o dönem verici üretimine nasıl başladığını ve ne kadar verici ürettiğini, hangi radyoları kurduğu ile ilgili bilgileri şu şekilde aktarmaktadır; “Bu işlere şu şekilde başladım. Özel radyoların açılmaya başladığı dönemde Avni Demir ve ben Ahmet Köse olarak birlikte 1993 yılında ‘Taflan FM’ diye bir radyo kurduk. Sinop tarafına ve Samsun içine girmiyordu bu yayın ama sahil boyunca yayın yapıyordu. İlker Bayar diye bir spiker çalışmamız vardı. Taflan’dan yüksek bir tepeden yayın yapıyorduk. Sonrasında bu iş tutunca nereden verici aldınız diye radyo kurmak isteyen arkadaşlar oldu. Bizde değerlendirdik verici imal ettik hatta stüdyosuna kadar kurduk. Sonrasında, Avni Demir ile kurduğumuz Taflan FM’i taşıdık. Orkar FM olarak merkezde yayına başladık. Birçok radyonun teknik kurulumunu yaptım. İlk olarak Merzifon Tempo FM, Sinop Gözde FM, Samsun’da Oskar FM, Sam FM, İlkadım FM daha sonra Havza FM’i 1993- 1994

yılında kurduk Mustafa abi diye birisi vardı hamam işletiyordu. Havza Merkez FM'i de ben kurdum 88.5 idi frekansı. Ondan sonra birkaç dini radyo daha kurduk. Çankırı ve Amasya'da birçok radyo ve Çarşamba, Bafra yani 10-15 tane daha diyebilirim kurduğum radyo istasyonları... Tabi şunu söylemek istiyorum, biz teknik kurulum yapıyorduk, sahibi değildik... Radyo vericisini kendimiz imal ediyoruz, stüdyo cihazları o zamanlarda deckler vardı... Alıp stüdyo kurulumlarını yapıyoruz hatta Amasya'nın ilk radyosu Amasya FM'i, Avni abi ve Doktor Aytekin Turgut kurdu. O zaman Amasya'da hiç özel radyo yoktu. Ben kendi adıma Suluova'da bir arkadaşım ile birlikte ortak bir radyo kurdum. Bu radyo benimdi. Bir gün orada mahkemeye de gittik. Neden yayın yapıyorsunuz? Amacınız neydi? Gibi sorular soruldu! Biz müzik ve reklam amaçlı yayınlar yapıyoruz dedik illegal bir amacımız yok dedik. İlk yayıncılık olayı bambaşka bir olaydı. İnsanlar hevesliydi, TRT de dinlenen müzikler farklıydı, belirli bir kalıbın içindeydi. Özel radyolar daha özgür bir ortamdaydı herkes istediği telden isteklerini söyleyebiliyordu. Birde şu istek olayı vardı; istek olayı özel radyolar ile beraber başladı. Gerçi her radyo her isteneni çalmaz seçerdi, bazıları her isteneni çalardı. O radyolar halkın kendi isteklerini çaldıkları için daha çok dinlenirdi. Ömürleri de uzun oldu takip ettiğim kadarıyla. O zamanlar teknik zorluklar vardı evet vericiyi kurdun yayını yapıyorsun ama yayın uzağa gitmiyordu sonra vericiler tepelere koyulmaya başlandı link vasıtası ile daha geniş alanlara ulaşmaya başladılar daha çok dinleyiciye ulaştılar. Ama stüdyo şartları çok şeydi; deck ile yayın yapıldığı için şarkıyı saracaksın, başa alacaksın ama şu an öyle değil bilgisayara winamp veya medya player de bir şarkıyı tak seçiyor ve paylaşıyorsun... Yani orada yayın yapan spikerin en büyük zorluğu şarkıyı başa almak, sıraya koymak... Bir de deckler de kristal olayı var aşınır ses kalitesi zamanla bozulur deck eskir. Şimdi bilgisayar teknolojisinde bu yok. Yani sayısal değer olarak kaydedilen bir yayın sayısal olarak alınıp analog değere çevriliyor ve ses kalitesinde kayıp yaşanmıyor. Ben 2012 yılına kadar radyo vericileri ile uğraştım sonrasında bu işi bıraktım” (Ahmet Köse derinlemesine görüşme, 30.04.2022).

3.2.3. Saki Elektronik

Samsun'da 1990'lı yıllarda verici üretiminde ve radyo teknik kurulum açısından, bölgede söz sahibi olan illerden biriydi. Bu anlamda 'dragon' marka

verici üreten ve bunu pazarlayan Saki Elektronik'in kurucusu ve sahibi Salim Özcan, dönem için şunları söylemiştir; “Ben Salim Özcan, 1985 yılında askerden geldiğimde bu elektrik ve elektronik işine girdim. Önce Saki firmasını oluşturup, bu marka altında birçok ürün üretmeye başladım. 1990'lı yılların başında radyo TV yayıncılığı için koyulan yasak kalkınca bu FM Radyo vericileri ile yayıncılık başladı. O zamanlar vericiler Türkiye’de yapılmıyordu, genelde dışarıdan geliyordu Bazı insanlar dışarıdan alamıyordu, kendi imkanlarıyla radyo vericilerini bu işten anlayan kişilere yaptırıyordu. Bende verici yapımına başladım. Hatta ‘dragon’ markası ile üretip satmaya başladım. Tabii o zamanlar şimdiki gibi internet yok. Kitapları araştırıp kendi Ar-Ge’lerimle ürettim bu vericileri. İlk ‘dragon’ marka vericimi Çorum iline satmıştım. Bir gün Iğdır’dan bana verici almaya gelmişlerdi. Nedenini sorduğumda karşılarında Erivan varmış. Ermenistan sınırdaymışlar. Onların yaptığı yayına karşı bizde yayın yapalım, müzik açalım demişler. Yani sınırdan birbirlerine propaganda yapıyorlarmış. O zamanlar genelde 100 watt vericiler yaptım. En iyi çalışan problemsiz modüllerimdi. Samsun’da yüksek bir yerden çok iyi verim alınıyordu. 250 watt hem pahalı hem de parçaları bulunmuyordu”.

Şekil 3.33. Salim Özcan ile yüz yüze görüşmeden

Özcan, Samsun’un verici üretimindeki yerini şöyle açıklıyor; “Karadeniz Bölgesi’nde bir Samsun’da yapılıyordu bu iş bildiğim kadarıyla ve iç bölgelerde örneğin; Tokat, Amasya, Çorum o bölgelerde yapılmıyordu. Vericilerin o zamanlar Ankara, İstanbul, İzmir oralarda duydum ama bir Adana’da yapıldığını duymadım mesela. Hatta bana Mersin’den verici almaya gelmişti birisi, sen dedim

niye Mersin'den Samsun'a geldin, İzmir'e gitmedin. Dedi ki bana; '*Samsun daha yakın*' dedi. Ben hayret ettim, haritada baktım gerçekten Samsun daha yakındı, İzmir daha uzaktı., adamı hak verdim o zaman. Samsun'da biz kendimiz Tempo FM vardı onu kurduk. Beraber birkaç ortak olarak para kazanmanın dışında hobi olarak bu radyoyu kurduk. İnsan kendi kurduğu radyoyu dinleyince daha mutlu oluyor. Sonraları; Ankara, İstanbul firmaları verici üretmeye başladı bizde bu firmalarla rekabet edemedik. Tekelleşme oldu bizde bu rekabete giremedik. Fazlasıyla yatırım gerektirmeye başlayınca bende bu işe girmek istemedim ve o piyasadan çekilip amfi yapım işine döndüm. Ben şuna inanıyorum ilerde bu havadan gelen radyo yayını kalkacak radyo frekansları olmayacak. Her şey internete dönecek. Hem ucuz hem de seçenek fazla olacak. Çünkü artık havayla ilgisi yok bu işin. Brezilya radyolarını bile istediğin gibi dinleyebiliyorsun” (Salim Özcan ile derinlemesine görüşme, 30.04.2022).

3.2.4. Atex Elektronik

Şekil 3.34. Kenan Sarıçam ile yüz yüze görüşmeden

Samsun'da radyo/TV yayıncılığında Atex Elektronik, 1987 yılında başladığı faaliyetlerine bugün hala devam etmektedir. Özellikle vericiler bölgesinde, kendisine ait büyük bir verici kulesi ile bölgede birçok ulusal ve yerel radyo – TV'lerin yayın aktarımları ve servis hizmetlerini sürdürmektedir. Atex Elektronik'in kurucusu ve sahibi Kenan Sarıçam o yılları şöyle anlatmaktadır; “Kenan Sarıçam ben, 1963 doğumluyum. Aynı zamanda tarih öğretmeniyim.

Sanat Okulu Elektronik Bölümünden, 1978-1979 döneminde mezun oldum. O zamandan bugüne kadar da bu sektörün içindeyim. 1986 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra, 1987 yılında Atex Elektronik'i kurdum. Atex, 100. Yıl Bulvarında, Devlet Hastanesi kavşağındaydı. Radyo/TV tamiri, uydu kurulumu gibi klasik elektronik işleri yapıyordum. 1990 yılında o zaman Türkiye’de ilk yerel televizyonlardan birisi olan Başak Radyo/TV’yi Samsun’da kurduk, ama radyo kısmı hiçbir zaman aktif olmadı. Başak TV’nin cihazlarını, yayın masasını, hepsinin imalatını biz yaptık. O zaman işi iyi bilen TRT kökenli, Bekir ve İbrahim arkadaşlarımız vardı. Tüm cihazları beraber yaptık onlarla. İlk yaptığımız TV vericisinin ismi ‘BSA 101’ idi. Üç arkadaşlık, soyadlarımızın baş harfleri olan; ‘Bayzat’, ‘Sarıçam’, ‘Altın’ harflerinden markanın ismini oluşturduk”.

Şekil 3.35. Üretilen TV yayın masası ve BSA 101 TV vericisi (Sarıçam, 2022)

Şekil 3.35.’de görülen Atex Elektronik’in ürettiği TV vericisinin örneği görülmektedir. Sarıçam, imkansızlıklar içerisinde ürettikleri cihazların hangi koşullarda, nasıl yapıldığını şu şekilde aktarmaktadır; “Şöyle, şimdiki kadar öyle parça bol değil, İstanbul’dan transistor getirttik, başka yerde yoktu parça, devreleri kendimiz hazırlayıp, masasını, sacını, kutusunu her şeyini kendimiz elimizle yaptık. Hatta bir ara Ruslar gelmeye başlamıştı, oradan da transistor getirdik daha ucuza geliyor diye. Onlardan da verici yaptık, çok radyocu da onları kullanmıştır. Yani bir tane Avrupa transistor parasına, yirmi tane Rus transistor alıyordum. Aynı işi görüyordu. Enteresan gelebilir o zaman böyle imkanlar olmadığı için, bu elektronik devrenin bir kutu içine alınması lazım, bu ilk kutular; gazyağı kutuları, peynir tenekeleri kutuları kullanılarak yapılmıştır. Bu teneke kutuların, tabi içi sarıdır dışı da reklamdır ya! İçini açtığında radyo vericisinde bilmem ne peynircilik yazar, yani böyle de komik şeyler vardır. Genelde

televizyon kurulumu yönünde çalışmalar yaptık. Ankara’da mesela televizyon kurduk, Kayseri’ye kurduk, Turhal’a kurduk, Kırıkkale’ye kurduk. Sonra tabi çoğalmaya başlayınca, çok da böyle yormaya da başlamıştı bizi çünkü gidiyorsunuz, orada kalıyorsunuz evden uzakta falan, çekildik o işten”.

Sarıçam, vericiler bölgesinde yaptıkları oluşumları şu şekilde aktarmaktadır; “İlk zamanlarda Samsun’da bu işin teknik olarak temelini TRT ve askerliğini muhabereci olarak yapmış olan astsubaylar oluşturuyordu. Bu işi bunlardan başka bilen yoktu. Onlardan sonra üçüncü sırada amatör telsizciler geliyordu. Birdenbire kanunsuz, nizamsız, rastgele radyo yayıncılığı yapılmaya başlandı. Az radyo olduğu zaman çok problem yaşanmıyordu. Atıyorum, Samsun’da üç tane radyo var, çok etkilemiyor birbirini. Adam beş katlı bir binanın beşinci katına stüdyo yapıyor, üstüne bir boru dikey altı metre, yayın yapıyor. Bu o zaman için geçerliydi. Fakat radyolar çoğalmaya başladığı zaman; uçakların frekansını tehlikeye atıyor, polis telsizlerini sıkıntıya sokmaya başlayınca bu şikayetler ayyuka çıktı ve yasaklandı. Korsan radyo dediğimiz iş yasaklandı. Ondan sonra bunu daha nizami yapalım diye Türkiye genelinde emisyon noktaları oluşturuldu. Ama bu hayata geçmedi maalesef. Samsun merkezde vericiler noktası Askerlik Şubesi dediğimiz yerdeydi. Çarşamba’da ise şehrin içinde bir yerdeydi. Bunlar olmaz yani şehir içinde... Bafra tarafını çok iyi hatırlamıyorum ama hatırladığım kadarıyla Alaçam çıkışında bir tepeydi gibi hatırlıyorum. Ama diyorum ya, gerçekleşmedi bu. Çünkü uygun değildi proje. Mümkün değil. Askerlik Şubesi’ne 100 metre direk dikeceksiniz, kapsama alanı gene daralacak. Onun için yüksek yerler tercih edildi. İlk önce vericilerin merkezden uzakta yüksek yerlere kurulması için bir zorlama oldu. Yani artık böyle evden falan yayın yapmayacaksınız dediler”.

Şekil 3.36. Samsun Bakacak Tepesinde bulunan Kenan Sarıçam’a ait verici kulesi
(Sarıçam, 2022)

Şu an hala Samsun’da karasal radyo ve TV yayınlarının emisyon noktası olarak kullanılan bölgenin nasıl oluştuğu ile ilgili Sarıçam şu bilgileri aktarmaktadır; “Samsun Belediyesi, Magic Box yayınları başladığı zaman Gürgen yatak Köyü’ne bir kulübe kurdu, bir de yanına direk kurdu. Star TV oradan yayına başladı. Daha sonra Kanal D, Kanal 6, Show TV derken ulusal televizyonlar çoğalmaya başlayınca, biz de o çevreye bir konteynır ve bir de 12-13 metrelik elektrik direği dikerek bu lokal bölge için yayınlar yapmaya başladık. Daha sonra oradaki arazi, Milli Emlak tarafından kamulaştırılınca, biz kendimize orada bir tarla almak zorunda kaldık. Tarlaya 70 metre direk dikip bir yayın kulesi oluşturduk. Bu kule Türkiye’de hemen hemen kurulan ilk özel istasyondur. Bu şekilde kurulan özel şahıs istasyonu yoktur herhalde. Demin anlattığım konteynırdan yayın yapanlar benim istasyona taşınıp benim kiracım oldular. Samsun yerelinde ulusal ve yerel kanalların teknik temsilciliklerini yapmaya başladım. Bu şekil devam etti böylece. Gürgen Yatak mevki Bakacak Tepesi emisyon noktası olarak kaldı” (Kenan Sarıçam ile derinlemesine görüşme, 11.08.2022).

3.2.5. Altın Elektronik

TRT ve BTK’da uzun yıllar radyo teknikeri olarak çalışıp emekli olan, Altın Elektronik’in kurucusu Bekir Altın ile görüşmenin detayları şu şekildedir; “1961

Samsun doğumluyum, mesleğimiz elektronik. Mesleğe ben 1975 yılında başladım. Endüstri Meslek Lisesinin Elektronik Bölümüne sınavla girip kazandık, başladık. O senelerde teknik imkanların zayıflığından dolayı, malzeme sıkıntısının had safhada olduğu bir dönemdegdik. Çok fazla elektronik tasarımlar yapılmazdı o dönemlerde, bugüne göre mukayese ediyorum. Lise 1’de ben ilk FM radyo vericisini amatör olarak yaptım. 1976 yılında kendi okulumuzun atölyesinden yaklaşık 500 metrelik bir mesafede yayın yapacak şekilde, bir hafta müzik yayınıyla böyle bir amatör çalışması yaptık. Daha sonra ben 1979’da kendi atölyemi kurdum. Altın Elektronik diye geçiyordu ve oradaki şirketi kurmamızdaki durum da çok komik. Dükkânı kiralama söz konusu oldu. Dükkânı beğendim, yani yer olarak tuttuk, içeride tavuklar vardı. Tavukları kışkıışladık, derledik toparladık, öyle bir dükkân haline getirdik. Şimdi kazanıp kazanmayacağımız belli değil. İşte babamdan haftalık bir para alıyorum harçlık. Harçlıklarla ben aylığı ödeyecek durumdayım. Öyle cesaretle girdik ve başarılı da olduk, yani güzeldi. Sonra kendi atölyemde bir radyo vericisi yaptım. Tabi, bu çalışmalar illegal yasal olmayan yollarla, yani şöyle; yasamıza göre havaya yayın yapmak, ruhsatsız ve lisanssız yayın yapmak yasağı vardı. Telsiz kullanım yasağı vardı, onlardan dolayı biz kendi çatımızda orta dalga vericisi ile yayın verdim. Sonra radyoyu elime aldım, yaklaşık Gazi caddesinin oralarda çok rahat bir şekilde yayını izler durumdaydım. Müzik yayını tabii ki, öyle lokal bir yayın. Onda yaklaşık böyle bir ay falan bir çalışmamız oldu. Daha sonrasında, artık hevesimiz bitince bıraktık. Biz bu işin teknik yönündeyiz. Yani hani radyo yayını yapmaktan ziyade işte radyo vericisinin yapılıp çalıştırılması, hayata geçirilmesiyle ilgili çalışma yaptık. Daha sonrasında, 1982 yılında TRT’nin sınavlarına girdim ve Diyarbakır Bölge Vericiler Müdürlüğüne atandım. Sekiz yıl Diyarbakır ve iki yıl Van’da çalıştım”.

Şekil 3.37. Bekir Altın ile yüz yüze görüşmeden

Altın, özel radyo TV yayıncılığının başladığı dönemle ilgili şunları söylemektedir; Nihayetinde, rahmetlik Turgut Özal döneminde, özel radyo-yayıncılığıyla alakalı bir yasa düzenlemesi yapıldı. Bundan önce TRT haricinde hiçbir kurum ve kuruluş, radyo televizyon yayınları yapmasına müsaadesi yoktu. Kurumun tekeline olan bir yayın anlayışı vardı. İşte Anayasanın da 133. Maddesindeki birtakım değişikliklerle beraber, özel radyo/TV yayıncılığının önünü açtılar. TRT özerk bir kuruluştur. Daha sonra PTT'ye bir bölümü devredildi. Ben de hatta TRT'deki son altı ayımı PTT personeli olarak geçirdim Telekomünikasyon Kurumunda. Bu, Anayasanın 133. Maddesiyle alakalı değişiklikler yürürlüğe girdikten sonra, ilk olarak Samsun'da, Star TV'nin yayınlarının kurulması gündeme geldi ulusal anlamda. Sonrasında biz burada bir beş ortaklı yerel bir müteşebbisin 'Başak Radyo/TV' televizyon yayınlarının kurulumunu üstlendik. Ve bu şekilde televizyon vericisi imalatına biz başladık. O dönemlerde arkadaşımız Kenan Sarıçam'ın atölyesinde radyo ve televizyon vericisinin imalatına başladık. TRT birikimimle beraber ben hatları, tasarımları falan yapıyordum, modülleri yapıyordum, işte götürüp çeşitli yerlerde kuruyorduk. Tabi, bu yapılan cihazlar içerisinde FM radyo vericileri de var, televizyon vericileri de var ve radyolink dediğimiz işte şehir merkezinden uzak mesafelere sesin, görüntünün aktarılmasıyla alakalı sistemleri tasarlayıp yaptık. O zaman memuriyetim devam ediyordu. Bir arkadaşımız daha vardı, İbrahim diye, o

da TRT kökenli. Üç ortak olarak biz bu verici işlerine giriştik. İlk bizim bundan önce özel olarak kurduğumuz, STAR TV'nin yayınının verilmesiyle alakalı İkizce Belediyesi finansörlüğünde biz bir cihaz kurduk. Bununla beraber Başak TV'nin de verici cihazlarının tasarlanma işi de bitti, tabi çok küçük güçlerde bu bahsettiğimiz güçler; 2 watt, 4 watt gibi güçler. Yani komik rakamlar o dönemde ama teknik imkanlar o kadar. Daha sonrasında biz Cemal Yılmaz Demir'le bu Albaraka Türk Finans Kiralama yöntemiyle, Hurma Elektronik dediğimiz bir elektronik firmasından, Ankara'da cihaz satın aldık. O zamanın parasında 100 bin liraya olan bir cihazdı. Yanlış hatırlamıyorsam 20 wattlık bir cihaz gücüne sahipti. Başak TV'ye taktık ve yayınlar daha uzak mesafelerden izlenebilir oldu. Ama stüdyolardan yukarıya yayın aktarma imkânı olmadığı için, VHS kasetlerle biz araca biniyorduk ve tepeye gidiyorduk, tepede akşamleyin saat yedi civarında yayını kasetten başlatıyorduk, kaset bitene kadar yayın devam ediyor, ondan sonra yayın boşta kalıyordu. Öyle bir paket yayın uygulaması yapıldı. Daha sonra biz radyolink kurulumunu sağladıktan sonra artık stüdyodan, TV link kanalıyla yayın yapılmaya başlandı. Şimdi karasal radyo yayıncılığına geçmişten bugüne baktığım zaman, her şey güzel bir şekilde, layıkıyla işlendi ve oldu diye düşünüyorum. Ben çok eskiden bugüne kadar bütün safhalarda yer aldığım için, karasal radyo yayıncılığının mutlu bir başlangıç, varoluş ve mutlu bir bitişe doğru gittiğini görüyorum (Bekir Altın ile derinlemesine görüşme, 22.08.2022).

3.2.6. Nazar Elektronik

1990'lı yıllarda tecimsel radyoların kurulmaya başladığı dönemlerde Çarşamba'da kurulmuş ve o dönem bölgedeki birçok radyo vericisi üretimi ve tamiri yapmış Mehmet Demiral ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler şu şekildedir; “Ben öğretmenim her şeyden önce, o bahsettiğim dönemler öğretmen değildim. O zamanlar iş yerim vardı. Bilgisayar sistemleri falan yoktu henüz, biz tamamen radyo/televizyon tamiri yapıyorduk. 1988 yılında ben ilk defa dükkân açtım. Nazar Elektronik olarak başladım. Tek başıma başladım. Elektronik merakı çocukluktan beri vardı. İlkokul yıllarımdan beri var. Müzisyenlik var birde bizde, müzisyenliğe bağlı olarak elektronik aletlere merak var. Onları tamir ediyoruz diye, o ara bizi verici işine sokan tamamen Sebodur (Sebahattin Kara), Yeşilirmak FM'dir. Ama daha öncesinde şöyle bir anım var, ben kendim amatör bir verici yapmıştım yıllar önce. Balkondaki annemin çamaşır asmak için kullandığı telefon

teline anten yaptım. Oradan yayın yapıyorum, Çarşamba'nın yarısı dinliyor o zaman, daha FM yayını yok Türkiye'de. FM radyodan veriyorum yayını ama insanların radyolarında orta dalga var, uzun dalga var, FM radyosu olan çok az radyo var. Ben oradan hiç duymadıkları tarz müzikler çalıyorum. Orhan Gencebaylar, Ferdi Tayfur, radyodan dinlemek o zamanlar lüks. TRT 'de de çalmıyor çünkü ve insanlar istek yapmaya bana eve geliyordu. Ben elimde bir radyoyla geziyorum, nereye kadar çekiyor diye Çarşamba'yı dolaşıyorum o yıllarda. Bir gün yine evde böyle yayın yaparken polis arabası geldi. Evin balkonundan beri bakıyorum polis arabasına. Polis arabası tam benim yayın yaptığım arka odamın orada durdu. Ellerinde telsizle bakındılar şöyle falan, eyvah dedim! Benim yayını tespit ettiler. Meğerse orada bir şahsı arıyorlarmış, şahsı aramaya evine gelmişler. Benlen hiç alakası yok. Ben hemen vericiyi falan kırdım, parçaladım ve imha ettim, küçük bir şey zaten. Ondan sonra anteni, bağlantıları falan söktüm tertemiz yaptım evi. Gelseler eve benim haberim yok diyeceğim o durumda. Böyle bir maceram olmuştu, tabi başka bir şey için gelmişler. 1981 – 1982 yıllarında olan bir mevzuymuş sanırım. Radyo vericisi üretimine başlamam, Yeşilırmak FM ile birlikte oldu. O zamanlar antenleri de frekansa göre hesaplayıp boyutlarını kesiyorduk antenlerin o frekansa göre uygun anten yapıyorduk. Telsiz telefon antenlerinden yapıyorduk. Saçaklı anten, altta üç tane ayakları var, dipol anten değil yani normal. O sistemle bayağı bir radyo vericisi Çarşamba'da yaptık. Aklıma gelenlerden; Tevhit (Kıyam) FM diye dini yayın yapan bir radyo vardı, yine Değirmenbaşı'nda yayın yapan bir radyo vardı ismini şuan hatırlayamıyorum. Çarşamba'daki çoğu radyoyu hemen hemen hepsini ben yapmıştım. Sadece Çarşamba'da değil, Tokat'ta, Amasya'da, çevre il ve ilçelerde de vericiler yapmıştım. Tamiratlarını da yapıyordum. Önce 15 watt ile başladık, sonra 100 – 150 Watt'a kadar çıktık. En yüksek 150 watt yapmışızdır. Daha yukarı çıkamadık. Zaten devletin burası için verdiği sınır 50 watt falandı. Daha sonraları güçlerini arttırmak istediklerinde bana geldiler, ben bu işi yapmıyorum dedim. Çünkü yüksek frekans çok yıpratıcı bir şey tabi etkiliyor, sağlığını da etkiliyor. O yüzden ben bu verici işini bıraktım. Ben vericileri imal ederken tamamen yabancı dergilerden gördüğümüz şemalardan bakarak, biraz deneme yanılmayla, biraz bunu buraya koysak nasıl olur gibi deneye deneye başladık. O zamanlar ben küçük halkandı telsiz tamiri de yapıyordum. O zamanlar

elimizde doğru düzgün alet de yoktu. Frekans metre yok, watt metre yok, osiloskop yok, frekans analizör yok, hiçbir şey yok. Öyle deneme yanılmayla, tükenmez kalem bobine sürterek frekans ayarlayarak başladık bu işlere. Daha sonrasında PLL satın aldık. Samsun’da bir arkadaşımız PLL yaptı. Kristal kontrollü frekans dediğimiz bir şey, sonra bunu aynısını bende yapmaya başladım. Derken öyle öyle ilerledik. 5-6 yıl verici işleriyle uğraştıktan sonra radyolarda popülerliğini yitirmeye başlayınca bıraktık bu işi. Bilgisayara geçtik. Tamamen bilgisayar işi yapmaya başladım. Verici işinden koptum tamamen. Hala frekans metrem, watt metrem duru mesela burada hiç kullanmıyorum. Çünkü ihtiyaç olmuyor” (Mehmet Demiral ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

Şekil 3.38. Mehmet Demiral ile yüz yüze görüşmeden

3.2.7. Samsun Karasal Radyo/TV Yayın Aktarım Bölgeleri (İstasyonlar)

Ülkemizde Radyo/TV vericilerinin önemli bir bölümü birçok ülkenin aksine yerleşim alanlarının içinde veya yakınlarındaki bölgelerde belirli emisyon noktalarından yayın yapmaktadır. Pek çok elektronik cihazda olduğu gibi Radyo/TV vericileri de radyo frekans (RF) ışıması oluşturmaktadır. Bu tür ışımaların çevrelerinde bulunan elektronik cihazlara ve canlılara etkileri konusunda uluslararası birçok çalışma yapılmış ve bu çalışmalar noktasında önlem almaya yönelik standartlar oluşturulmaktadır (Demircan, 2013:i).

Bu noktadan yola çıkarak, Samsun’da özel radyo yayıncılığının başlaması ile beraber radyo vericileri şehir merkezlerin de açılan radyo evlerinin çatılarına konuşlandırılmışlardır. Çatıya konulan 5-6 metrelik bir direk ve anten vasıtası ile yayınlarını yapan bu radyolar, yaymış oldukları radyo sinyalleri ile sık sık problemlere sebep olmuşlardır. Özellikle polis ve uçak frekanslarına sarkan bu sinyaller ciddi sorunlara yol açmışlardır. Sonrasında çıkan yasa ve düzenlenen kanunlar ile radyo verici kuleleri hâkim tepelere konuşlandırılarak şehir merkezinden uzak noktalara (meskûn mahal dışı) taşınmışlardır.

Samsun karasal radyo yayınlarının aktarıldığı istasyonlar incelendiğinde; merkezde bulunan radyoların, Gürgenyatak Köyü/Bakacak Tepesi ve Kocadağ/Üçpınar Tepesi mevkiinde oldukları görülmektedir.

Şekil 3.39. Samsun Gürgenyatak Köyü Bakacak Tepesi, Radyo/TV vericiler bölgesi (Demircan, 2013:15)

Şekil 3.40. Samsun Kocadağ Üçpınar Tepesi, Radyo/TV vericiler bölgesi

İlçelerde kurulan radyoların ise belirlenen noktaların dışında, kendi belirledikleri hâkim tepelerde yayın aktardıkları da görülmektedir. Hatta şehir merkezinde çatıya anten kurup yayın veren radyolarla karşılaşılmaktadır. Vericide harmonik, sarkma olmadığı, civarda bulunan cihazlara zarar verecek problemler olmadığı sürece, ilçe radyolarında düzenleme yapılmamaktadır. Samsun ilçelerinde yer alan bazı radyo istasyonlarının verici kuleleri; Şekil 3.40 – Şekil 3.41 – Şekil .42 – Şekil 3.43- Şekil 3.44’de gösterilmektedir.

Bafra’nın ilk vericiler bölgesi olarak bilinen Su Deposu mevki (Şekil 3.41); 1995 – 2021 yılları arasında faaliyet gösterip daha sonra bu bölgenin şehir merkezi içinde kalması ve ekonomik ömrünü tamamlaması nedeniyle kapatılmıştır. Yeni emisyon noktası olarak belirlenen Çetinkaya Mahallesi (Şekil 3.42), 2022 yılının ilk aylarında faaliyete geçmiştir.

Şekil 3.41. Bafra/Su Deposu, eski Radyo/TV vericiler bölgesi

Şekil 3.42. Bafra/Çetinkaya Mahallesi, Radyo/TV vericiler bölgesi

Vezirköprü/Akören mevkiinde bulunan (Şekil 3.43) özel istasyon; Mehmet Zeytinli 'ye ait olup 1990'lı yılların ortalarında inşa edilmiş ve uzun yıllar Radyo/TV yayınları bu bölgeden yapılmıştır. İstasyon 'da bugün (şekil 3.44) mevcut kule kaldırılmıştır ve yayın yapılmamaktadır (Mustafa Bektaş Altay ile derinlemesine görüşme, 30.08.2022).

Şekil 3.43. Vezirköprü/Akören, eski Radyo/TV vericiler bölgesi

Şekil 3.44. Vezirköprü/Akören, eski Radyo/TV vericiler bölgesi (Altay, 2022a)

Havza/ Karşıyaka Değirmenüstü mahallesinde bulunan (Şekil 3.45.) vericiler bölgesi görülmektedir. Havza’da bugün iki yerel istasyon lisans iptaline gittiği için yerel yayın yapan radyo bulunmamaktadır.

Şekil 3.45. Havza/Karşıyaka Değirmenüstü Mahallesi eski Radyo/TV vericiler bölgesi

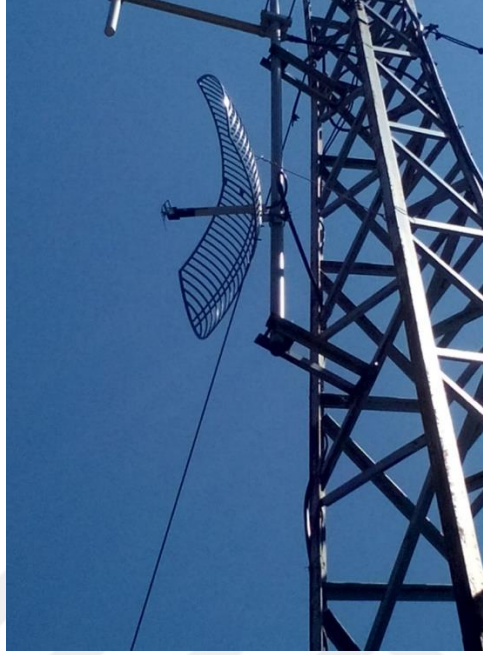

Şekil 3.46. Terme/Tempo FM çatı anteni

3.2.7.1. Radyo İstasyonlarının Teknik Yapılanmaları

1990'lı yılların başında Türkiye'nin her tarafında kontrolsüz şekilde açılan yüzlerce radyo, teknik yetersizlikler ile yayın yapmaya başlamışlardır. Radyo yayıncılığının 'yayın kısmı' stüdyo, arşiv, personel, reklam gibi alanlarda ayrı problemler yaşarken, karasal yayın aktarımlarındaki teknik yetersizlik ve sorunlar, radyoların kapanmalarına yol açmıştır. Sonraları kurulan link sistemleri ile radyo yayınları, stüdyodan hâkim tepelere kurulan verici kulelerine ulaştırılmaya başlanmıştır. Karasal yayın aktarımı için Samsun yerel radyoları vericiler

bölgesinde şu şekilde yapılanmaktadır. Mevcut kule sisteminin üzerinde; anten ve kablolama takımı, radyo alıcı link, dipol antenler ve paratoner bulunmaktadır.

Şekil 3.47. Kule ve alıcı link

Vericiler bölgesinde verici ve ekipmanlarının korunduğu kulübeler bulunmaktadır. Bu kulübelerde ise alıcı link sistemi ve verici donanımı, jeneratör, filtre sistemi, klima ve çeşitli teknik malzemeler bulunmaktadır.

Şekil 3.48. Verici Odası

Yasa ile zorunlu hale gelen bu aktarım şekli, Samsun tecimsel radyo yayıncılığında birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. İlk olarak yüksek noktalara kurulan bu istasyonlar ekonomik anlamda kira ve elektrik masraflarıyla radyoları zor durumda bırakmışlardır. Ödenemeyen elektrik faturaları yayınların kesilmesine neden olmakta, yayın açmak için uğraşılan bürokrasinin yanında ‘dağ’ dediğimiz bu istasyonlara çıkmak; araç, benzin, teknik eleman masrafları ile zorlaşmaya başlamıştır. İstasyonların tepelerde ve تنها noktalarda olması nedeniyle radyo vericilerinin başı boş kalması sonucunda birçok hırsızlık olayının da yaşanmasına neden olmuştur. Ekipmanların pahalı olması, hemen bulanabilecek ve yerine takılabilecek yapılarda olmaması, yayınların uzun süreli kesilmelerine de neden olmuştur. Çalınan vericiler, kablolar nedeniyle bu seferde bekçi, güvenlik kamerası masrafları ortaya çıkmıştır.

Samsun’da karasal radyo yayıncılığın en zor zamanları kış mevsiminde yaşanmaktadır. Hava muhalefetinden dolayı elektrik kesintilerinin artması, sık sık yayın kesintilerine yol açmaktadır. Kapanan yollar vericilere ulaşmayı engellemektedir. Çözüm olarak dört çeker araç, traktör, paletli kar araçları veya aracın gidemediği noktada yürüyerek gitme ile problemler çözülmeye çalışılmaktadır. Elektrik kesintileri için verici kulübelerine koyulan jeneratörler kısa süreli çözümler getirmektedir. Depolarının aldığı yakıt kadar çalışmakta, eğer bakımları yapılmadıysa çoğu zaman kış şartlarında çalışmamaktadırlar. Ayrıca bir süre sonra bakım ve yakıt maliyetleri de ayrı bir ekonomik yük oluşturmaktadır.

Şekil 3.49. Kış şartlarında vericiler bölgesi

Ayrıca kulelerde bulunan dipol antenlerin yaz ve kış bakımlarının düzenli olarak yapılması gerekmektedir. Yoksa radyoların aksayan yayınları hem ekonomik hem de itibar kaybına yol açmaktadır. Ayrıca periyodik kontrolleri yapılmayan cihazlar yüzünden ‘harmonik’ olarak tabir edilen yayın sarkmaları BTK tarafından yayınların durdurulmasına yol açmaktadır.

Şekil 3.50. Verici kulübesi jeneratör bakımı

Karasal yayıncılığın en büyük zorluklarından olan verici bakımları o dönemde TRT tarafından dahi zorluklarla uygulanabilmekteydi. 1990 yılının ortalarına kadar Samsun’da tek verici istasyonu TRT’nin elinde bulunmaktaydı. İstasyon, Atakent sapağından (televizyon sapağından) 17 km. yukarıda Kocadağ’da bulunmaktadır. Ulusal yayınların yerelde nasıl aktarıldığını, karasal radyo yayıncılığında olabilecek zorlukları, Samsun TV verici istasyonunda otuz seneye yakın görev yapan TRT teknik elemanı İbrahim Coşkun, Samsun yereline karasal yayınların nasıl verildiğini şu şekilde anlatmaktadır; “Verici istasyonlarının tepelere kuruluş amacı, link sistemi olmadığı için, EKF dediğimiz bir alet vardı, yani, stüdyoda Elmadağ çıkıyor, Elmadağ Sivas’ı görüyor, Sivas’ı uyarıyor, Sivas Amasya’yı uyarıyor, Amasya Samsun’u uyarıyor, Samsun Ordu’yu uyarıyor, Ordu Trabzon’u uyarıyor. Zincirleme giderek yayın ağını tamamlıyordu. Birbirlerini görmek zorundaydı bu vericiler. Teknik geliştikçe, link sistemleri, uydu sistemleri, önce link geldi. Bu sistemler geldikten sonra bağımsız

birer verici olmaya başladılar. O zaman gece saat 11-12 civarı yayınlar kapanıyordu. Radyolar sabah 06:00'da yayına giriyordu. Radyo 1, 05:00'te giriyordu yanlış hatırlamıyorsam. Evet, TRT FM'de altı gibi başlıyorduk. Tabi, yayınları kapatıp, genel kontrolleri yapıp, cihazların ölçümlemlerini ve bakımlarını yaptıktan sonra, biz de sabah beşte başlayacaksa yayın dörtte kalkıyorduk, cihazı tekrara açıp, ısıtıp, kontrollerini yapıp, yayına hazır hale getirip, İstiklal Marşı'yla beraber yayına giriyorduk. Tüm gün yayını dinlemememiz gerekiyordu. Kesildiği anda müdahale etmek zorundaydık. Çalışma şartları olarak baktığın zaman, 3 gün çalışıyorduk, 3 gün istirahat ediyorduk. Yani oraya bir çıktığımız zaman 3 gün gece gündüz orada kalıyorduk. Valla, kendin pişir, kendin ye. Buradan işte kaç kişiyiz? Ekip dört kişi oluyoruz mesela bir ekipte. Ne yeriz ne içeriz, genel bir program yapıp buradaki marketlerden alışveriş yapıp, gidiyorduk, kendimiz pişirip kendimiz yiyorduk. Okul tipi dediğimiz ve kule tipi dediğimiz vericilerden oluşuyor TRT'nin şeyleri. Bizim burada kullandığımız verici okul tipi idi. Geniş bir alana sahip, jeneratörleri olan. Kışın çok zor oluyor. Kışın ortalama, eski şartlardan bahsederek 5-6 metrenin üstünde kar oluyordu. Yani gidiş-geliş çok büyük sıkıntı oluyordu. Onu da kar araçları vardı bizim, istasyonlara TRT'nin sağladığı çok önemli bir imkandı. Kar araçlarıyla gidip geliyorduk. Kar aracında herhangi bir arıza falan olduğu zaman. İstasyon çalışanları papazı buluyordu. Yani yiyecek bitiyor, içecek bitiyor, soğuktan suda falan bir donma olduğu zaman onlara müdahale edemiyorsun. Çok sıkıntılı anları vardı verici personelinin”.

Şekil 3.51. İbrahim Coşgun ile yüz yüze görüşmeden

Coşgun, vericiler bölgesinde yaşanan bir olayı şöyle aktarmaktadır; “Hatta, kar aracıyla nöbet değiştirirken, yolu göremedikleri için, sisten dumandan her taraf bembeyaz, bir kayanın üstüne denk gelip paleti parçaladılar. Ulaşım imkânı da olmadığı için, 15-20 güne kadar, tam da hatırlamıyorum ama, havadan helikopterle yiyecek atarak hayatlarını idame ettirdi oradan valiliğin o zamanki müdahalesiyle. Yani biz bu anlamda çok dikkatliydik. Dikkatli olmak zorundaydık. Çok önemliydi. Herkes TRT’yi takip ediyordu o dönemde, yani hani bir dakika bile yayın kesilmesinde, vali direkt bizi arıyordu, çok titiz çalışmak zorundaydınız” (İbrahim Coşgun ile derinlemesine görüşme, 11.08.2022).

3.2.8. Ajans K

Samsun’da tecimsel radyo yayıncılığının başlangıcında tıpkı teknik yapıda olduğu gibi yayıncılık ve reklamcılık anlamında da herhangi bir düzen/planlama mevcut değildi. Yerel olmanın avantajları yanında dezavantajları yayıncılığa ve reklamcılığa yansımaktaydı. Her radyo sahibi ulaşabildiği kaset, cd arşivi ile yayın yapmakta, yayın politikalarını, reklam planlamalarını istedikleri gibi yönlendirmekte idi. Radyo reklamlarında; prodüksiyon, yayınlanma, fiyat politikası anlamında belirli standartlar yoktu. Reklam yönetimi radyo sahibinin kurallarına göre yürümekteydi.

Eş/dost hatır dediğimiz bedava reklamlar, “barter” denilen, karşılığında ürün, cihaz hatta yemek anlaşmaları yapılan reklamlar, programcılara para ödenemediği için program karşılığında, yayıncıların gidip kendi hesaplarına anlaştıkları reklamlar gibi birçok farklı yöntemlerle reklamların pazarlanması ve alımı yapılmıyordu.

Reklam müdürü veya elemanının almak istediği reklamın fiyatı, reklam veren tarafından radyonun sahibini araması ile çoğu kez aşağılara çekilebilmekteydi. O dönemlerde her radyo kendi fiyatını belirlemekte ve bu dengesizlik reklam piyasasını olumsuz etkilemektedir. Tüm bu şartlarda reklam spotu veya birim saniye için bir standart belirlemek, ulusallarda olduğu gibi drive time saatler veya ilk reklam gibi fiyatı arttırabilecek özel standartlar yerelde uygulanamamaktadır. Sonraları ulusal radyolarda medya planlaması yapan ajanslara karşı fiyat birliği oluşmaması Samsun’da radyo reklamlarının diğer şehirlere göre ucuz kalmasına yol açmıştır.

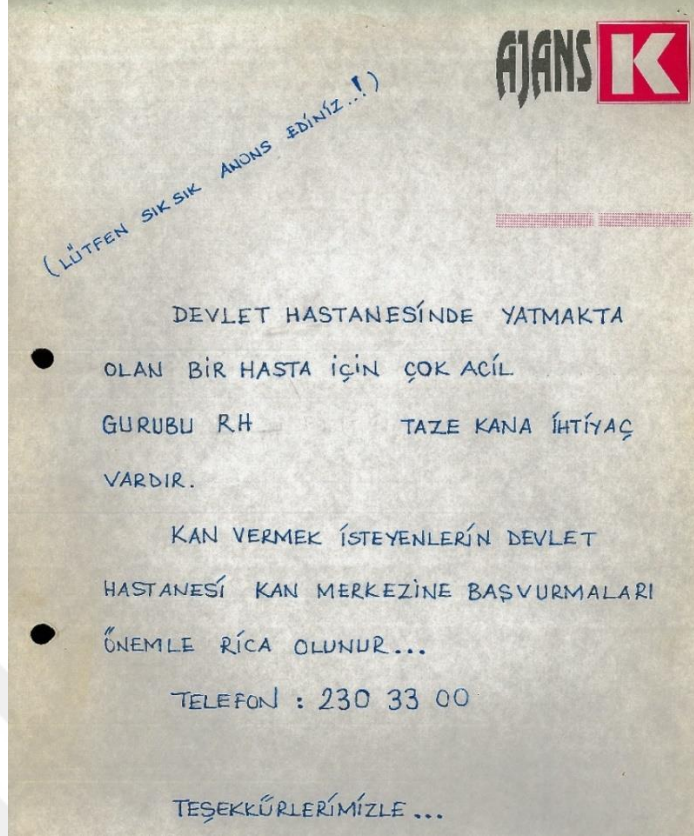
Yayıncılık açısından bakıldığında ise bilgisayar otomasyon programlarının devreye girmesine kadar reklamlar manuel giriliyordu. Program sunucuları reklamların girmesini ve takip edilmesini sağlıyordu. Gönüllü olan bu yayıncılar ise çoğu zaman bu reklam planlamalarını takip edemeyebiliyordu. Hatta reklamlar bilerek yayınlanmıyordu. Programı yönetende, reklamları yayına hazırlayıp girende aynı kişiydi. Bu birçok problemi de beraberinde getirebiliyordu. Çünkü gönüllü yayıncılar çoğu kez uzun soluklu olmayabiliyordu. Yayınlarına düzenli gelmek onların keyiflerine de kalabiliyordu. Tabi buna cihazların sürekli arızalanması eklendiğinde çoğu kez reklam yayınları aksıyordu. Bu noktada, Kaan Uğur Yücekent'in radyo reklamcılığı ve yayıncılığının ilk dönemlerinde profesyonel düşünce ile oluşturduğu Ajans K karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3.52. Kaan Uğur Yücekent, Radyo İlkadım stüdyo, 1994 (Yücekent, 2022a)

Samsun'da oluşturduğu disiplinli çalışma anlayışı, prodüksiyon ve yayıncılıkta ortaya koyduğu örnek çalışmaları, kuruluşu ve amaçlarını Yücekent şu şekilde anlatmaktadır; “1994 yılında Samsun’a geldiğimde iş arayışı içerisine girmiştım. Her ne kadar ODTÜ mezunu maden mühendisi olsam da o işlerle alakamı kesmiştım. Samsun’da böyle bir iş zemini zaten yoktu. Samsun’da bir iş yapmam gerekiyordu ve hiç kimseyi tanımadığımı düşünürken; aslında ne çok tanıyanım/tanıdığım varmış olduğunu gördüm. Bunlardan ilki; kulakları çınlasın Çiftlik caddesinde yolda giderken dışçı olarak tabelasını gördüğüm Aytekin Turgut’tur. Çok eski arkadaşım ne yapıyorsun ne ediyorsun diye konuşurken;

Samsun'a annemi kaybettiğim için geldim, şu an içinde ne yapacağımı bilmiyorum dedim. *'Senin işin hazır ve sana bizim ihtiyacımız var'* dedi. Hayırdır dedim! Tabii ki o zamanlarda çok geniş bir reklam çevrem vardı, onu da iyi bildiği için *'gel dedi şu radyonun başına geç, reklamlarını düzene sok, icabında yayın yap'*. Tabi öncesinde Ankara'da 'Yücekent Reklamcılık ve Limited Şirketi' adında bir şirketim vardı. Aynı zamanda 'Ankara Reklamcılar Derneği' üyesiydim. Hatta bir ara 'Ankara reklamcılar kralı' seçilmiştim. Radyolarla ilişkilerimiz vardı ama profesyonel anlamda radyo reklamcılığına girmemişim. Sonrasında kendimi işin içinde buldum. Radyo İlkadım'da reklam koordinatörü olarak başladım. O dönemde Radyo İlkadım askeriye'nin oradaydı. Sıhhiye'nin olduğu bölgeden gitmek gelmek zordu. Kocaman bir binada yerleşimi çok güzeldi. Sonrası adapte oldum ve yayınları düzene soktum. Hatta bir süre Radyo İlkadım'da kaldım. Gece gündüz orada çalıştım. İngilizcem iyi olduğu için tüm cihazların İngilizce kataloglarını okuyup onları çalıştırıyordum. Radyo İlkadım'da çalışan; Mehmet Çömez, Elif Süveybe, Gülçin Güner gibi birçok programcımız vardı. Ben de zaman zaman, gece 21:00 – 01:00 saatleri arasında yayınlara giriyordum. Romantik İngilizce ve Fransızca şarkılar çalıp önce şarkı sözlerinin ne dediğini anlatıp sonra yayına veriyordum. 'Gece ve müzikti' yayınının adı. Burası 98.8 ve 99.4 FM Radyo İlkadım diyerek anonslar yapıyorduk”.

Şekil 3.53. ‘Kan aranıyor anons metni’ şablonu (Yücekent, 2022b)

Yücekent, o dönemde radyolarda, reklam yayıncılığıyla ilgili aktarımlarına şu şekilde devam etmektedir; “Reklam seslendirmede arkadaşlarımız güzel işler yapıyorlardı. Yan tarafta bir stüdyomuz daha vardı. Kendi imkanlarımız ile reklamları çekiyorduk, elimizdeki sesler ve imkanlar bunlardı. Ama Türkiye düzeyinde baktığımızda TRT gibi seslendirme anlayışı zaten yoktu. Bir de bununla bizim başa çıkma imkânımız yoktu. Sesler ve imkanlar bunlardı, oysa Türkiye genelinde; İzmir’de ve İstanbul’da çok gelişmiş teknolojilere sahip reklam seslendirme stüdyoları vardı. Bu işe başladığımda bu stüdyolar ile ilgili çok fazla araştırma yaptım. Fakat beni çok çeken harika bir sesi İzmir’de buldum. Almış olduğum reklamların profesyonelce seslendirmek için bu şekilde bir yol izledim. Reklam metinlerini ise kendim yazıyordum. Tabii ki reklam almak için elimizde çanta, kapı kapı geziyorduk. Ancak, Samsun’da ‘reklam’ kelimesine karşı öyle bir anlayış vardı ki, reklamcı olarak geldiğinizi söylediğinizde adeta tabelacı gelmiş gibi davranırlardı. Radyo reklamcılığına güven yoktu. Çünkü; ‘reklamı verdim ama söylediğiniz saatte yayınlanmadı’, ‘şu vardı ama olmadı’, ‘biz takip ediyoruz nasıl yayın bu’ gibi söylemlerle karşılaşıyorduk. Bu işe çok

sempati ile bakan insanlar olduğu kadar bir o kadar karşılığını alamayanlarda vardı. Ben reklam yayınlarında asla bu tür şeylere izin vermiyordum. Reklam koordinatörlüğü yaptığım dönemde dokuz radyo ile çalışıyordum. Hepsini aynı çatı altında toplamaya çalıştım. Bir olalım, beraber olalım, güçlü olalım, fiyatlarımızda fixleyelim, beraber kazanalım istedim. Böylelikle radyo reklamcılığı kazanacaktı ancak dokuz radyodan bir iki tanesi ile devam edebildik. Çünkü rekabet unsuru olduğu için birbirlerine hayır dediler. Bende Karadeniz bölgesinde koordinatörlüğümü sürdürdüm. İstanbul firmalarının reklamlarını alıp Karadeniz bölgesinde veya Türkiye genelinde yayınlatıp, takibini yapıp, onlara da şu saatte yayınlanmıştır diyerek, bilgi vererek, güvenlerini kazandım. Bu şekilde oldukça geniş bir çevrem oldu. Sonrasında bir büro açtım ve Ajans K olarak devam ettim. Reklam metinlerini kendim yazıyordum hatta cıngıllar besteliyordum. Reklamları İzmir'e hazırlatıyordum. O dönem reklam metnini, süresinin ne şekilde ve hangi müzikle olacağını yazıp İzmir'e faks olarak geçiyordum. Sonra onlar tam zamanında reklamı kasete çekilmiş olarak kargo ile bana ulaştırıyorlardı. Çok acil durumlarda iki gün içinde gelirken, normalde bir hafta içinde reklamlar geliyordu. İstanbul, Ankara, Çorum ve Samsun'da sesler ile çalışıyordum ama İzmir ağırlıklıydı”.

AJANS K
REKLAM YAYIN SAATLERİ

REKLAM →	← ANONŞ	REKLAM →	← ANONŞ
00:00	1	12:00	1 2 3 4 5 6 7
00:30	37	12:30	1 2 3 4 5 6 7
01:00	36	13:00	1 2 3 4 5 6 7
01:30		13:30	1 2 3 4 5 6 7
02:00		14:00	1 2 3 4 5 6 7
02:30		14:30	1 2 3 4 5 6 7
03:00		15:00	1 2 3 4 5 6 7
03:30		15:30	1 2 3 4 5 6 7
04:00		16:00	1 2 3 4 5 6 7
04:30		16:30	1 2 3 4 5 6 7
05:00		17:00	1 2 3 4 5 6 7
05:30		17:30	1 2 3 4 5 6 7
06:00		18:00	1 2 3 4 5 6 7
06:30		18:30	1 2 3 4 5 6 7
07:00	1	19:00	1 2 3 4 5 6 7
07:30	37	19:30	1 2 3 4 5 6 7
08:00	36	20:00	1 2 3 4 5 6 7
08:30	1 2 3 4 5 6 7	20:30	1 2 3 4 5 6 7
09:00	1 2 3 4 5 6 7	21:00	1 2 3 4 5 6 7
09:30	1 2 3 4 5 6 7	21:30	1 2 3 4 5 6 7
10:00	1 2 3 4 5 6 7	22:00	1 2 3 4 5 6 7
10:30	1 2 3 4 5 6 7	22:30	1 2 3 4 5 6 7
11:00	1 2 3 4 5 6 7	23:00	1 2 3 4 5 6 7
11:30	1 2 3 4 5 6 7	23:30	1 2 3 4 5 6 7

BU TABLOYA BİRŞEY YAZMAYINIZ !

Şekil 3.54. Reklam yayın tablosu (Yücekent, 2022c)

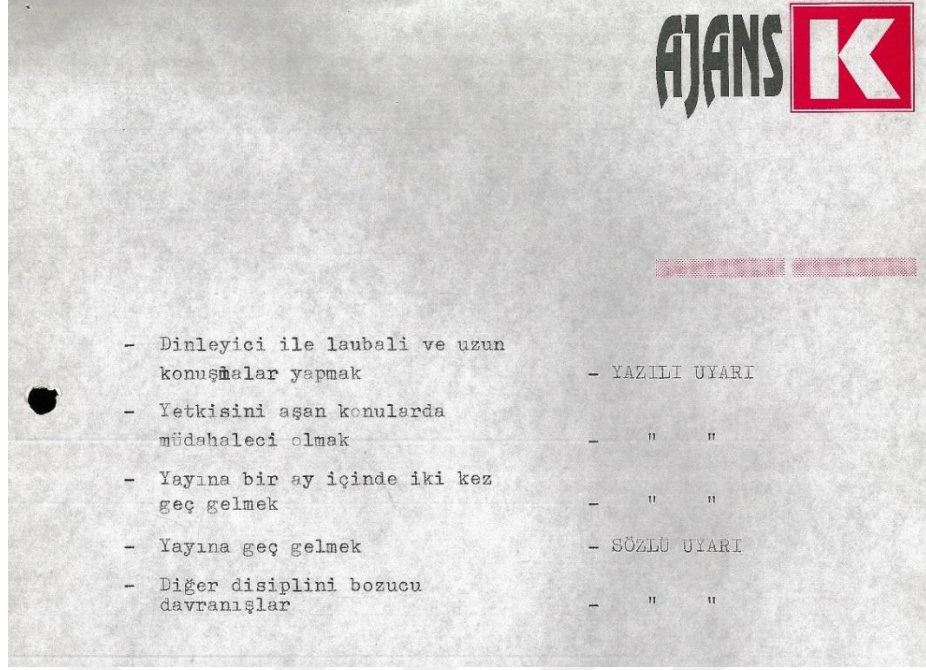
Dönemin reklamcılığı ile ilgili sorunları Yücekent şu şekilde ifade etmektedir; “En önemli sorunlar zaten tahsilatta yaşanıyordu. ‘Ya bana

güvenmiyor musun' şeklinde cevaplar geliyordu. Bir de bana göre harika reklamları insanlar beğenmiyordu. Tekrar tekrar çekmek zorunda kalıyorduk. O dönem dokuz radyodan bazıları biraz daha ciddi olurken, bazılarının personeli yetersizdi. Personel düzgün çalışmadığı için reklamları yayınlamıyordu, unutulabiliyordu. İlk aklıma gelen çalıştığım radyolar; Radyo İlkadım, Metro FM, Ayyıldız FM, Radyo Tek, Sam FM, Radyo Kulüp'tü. Genel bir yayın tablosu hazırlamıştım (Şekil 2.35) ve DJ arkadaşlarımız bunlara dikkat etmeliydi. Yarım saatlerde ve saat başlarında tabloyu takip etmesi yeterliydi ama birkaç radyo dışında bunlara dikkat eden olmuyordu maalesef. Birçok radyo da bu yüzden başarılı olamadı. Ekonomilerini doğru yönetememelerinin nedeni, yapmış oldukları işe bakış açılarıdır. Hobi olarak bakarsan bu işe böyle olur. Veya bu adam bizim dostumuz eşimiz şeklinde yanaşırsan işe, yürümez bu iş! Yaa, ne dedik zaten; radyo ekonomisi reklam, sen bu işi doğru yaparsan iyi hizmet verirsene gelirler seni bulurlar. O yüzden hizmetini iyi yapmalısın. Tabii ki dijital geçişi de ihmal etmeyelim ama ilk zamanların nedeni, radyonun tüm alanlarında ciddi iş yapmamalarıdır" (Kaan Uğur Yücekent ile derinlemesine görüşme, 01.01.2022 – 06.08.2022).

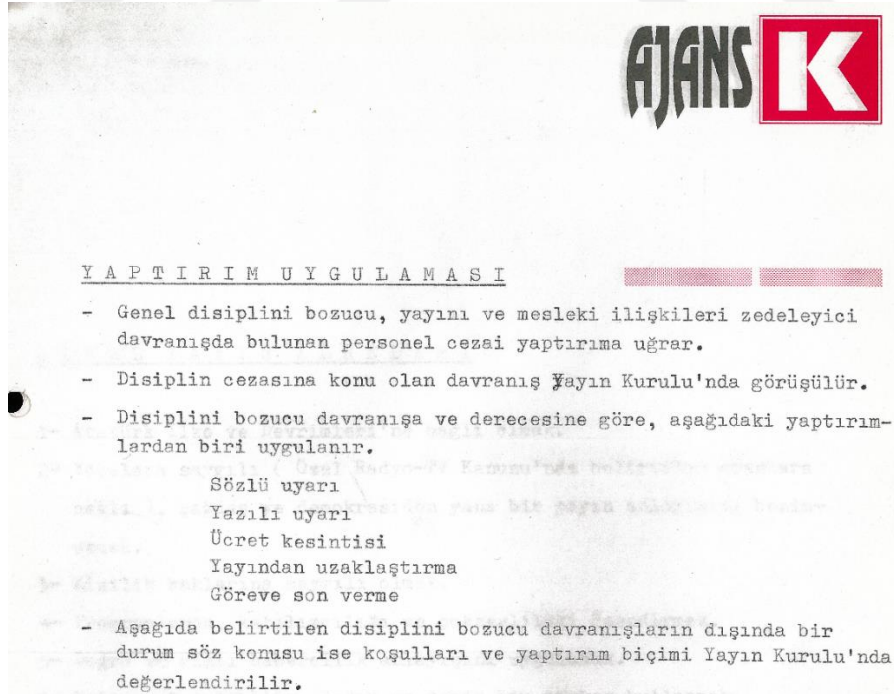
Şekil 3.55. Kaan Uğur Yücekent ile yüz yüze görüşmeden

Ajans K, reklam yayıncılığında radyoyu bütün olarak ele almış bu konu ile ilgili yazılı kurallar oluşturup uygulama altına almıştır.

Şekil 3.56. Ajans K, programcılarının uyması gereken kurallar (Yücekent, 2022d)

Yücekent, Samsun'da yerel radyo yayıncılığının anayasası niteliğinde olan, genel ve özel yayın ilkelerini yazmış, çalıştığı tüm radyolara bu kuralları yazılı olarak iletmış, uygulanması yönünde yaptırımlar uygulamıştır.

Şekil 3.57. Ajans K, yaptırım uygulaması (Yücekent, 2022e)

Ajans K'nın bu anlamda; ortaya koyduğu kurallar ve disiplin anlayışı için belirlediği yazılı uyarılar, aslında o dönemin yerel yayıncılığı ve personel problemlerini de ortaya koymaktadır.

DİSİPLİNİ BOZUCU DAVRANIŞLAR VE YAPTIRIMLAR	
- Yüz kızartıcı suçlar	- GÖREVE SON VERME
- Alkollü göreve gelmek	- " " "
- Yayın ilkelerine uymamak	- YAYINDAN UZAKLAŞTIRMA
- Program formatına uymamak	- " "
- Başkalarının yayınına dokunmak	- " "
- Stüdyoda tartışmak	- " "
- Yöneticilerin talimatlarına uymamak	- " "
- Mesleki yetersizlik	- " "
- Motivasyon eksikliği	- ÜCRET KESİNTİSİ
- Performans düşüklüğü	- " "
- Arkadaşları ile geçimsizlik	- " "
- Yayına geç kalmayı alışkanlık haline getirmek	- " "
K A A N	

Şekil 3.58. Ajans K, disiplini bozucu davranışlar ve yaptırımlar uygulaması (Yücekent, 2022e)

3.3. Samsun Yerel Radyoları

Tablo 3.4. Samsun yerel radyo frekansları

Lisans	Çağrı İşareti	Bant	Kanal	İlçe
R3	Samsun Merkez FM	FM	88,4	Merkez
R3	Radyo Gerçek	FM	93,5	Merkez
R3	Samsun Haber Radyo	FM	103,5	Merkez
R3	Radyo Kulüp	FM	104	Merkez
R3	Samsun Klas FM	FM	89,5	Merkez
R3	Tutku FM → Power Türk	FM	105	Merkez
R3	Adige Radyo → Virgin Radio	FM	96	Merkez
R3	Radyo İlkadım → Metro FM	FM	98,8	Merkez
R3	Sam FM → Radyo Shema	FM	98	Merkez
R3	Çağrı FM	FM	89,5	Vezirköprü
R3	Tempo FM	FM	101,5	Terme
R3	BRT FM	FM	91,7	Bafra
R3	Barış FM	FM	103,2	Bafra
R3	Radyo Moda	FM	102,5	Bafra
R3	Fıstık FM	FM	91,5	Çarşamba
R3	Atak FM	FM	90,3	Çarşamba
R3	ÇRT	FM	95,8	Çarşamba

Tablo 3.4.de (R3) lisans tipinde gösterilen Samsun yereline ait radyo frekanslarının 26.08.2022 tarihi itibari ile mevcut durumu görülmektedir. Bu radyolardan;

➡ Kırmızı renk ile gösterilen alanlarda bulunan yerel radyolardan;

105.0 frekansında yayın yapan Tutku FM, Power Türk'e,

96,0 frekansında yayın yapan Adige Radyo, Virgin Radio'a,

98,8 frekansında yayın yapan Radyo İlkadım, Metro FM'e, 'yeniden iletim' yoluyla aktarım veya kiralama yapmaktadır.

➡ Sarı renk ile gösterilen alanlarda bulunan; Samsun Klas FM ve Atak FM, RTÜK tarafından yayın hakları bulunmasına rağmen (RTÜK, 2022g), yayın yapmamaktadır. Karasalda sinyalleri bulunmamaktadır.

➡ Mavi renk ile gösterilen alanda bulunan frekans, sahibi tarafından yayın hakları Radyo Shema adlı kanala satılmıştır.

Merkezi Ankara'da bulunan dini (Hristiyanlık) içerikli yayınlar yapan 'Radyo Shema', Samsun'da bulunan 98,0 frekansını satın alarak yayına başlamıştır (SAT7TURKHABER, 2015).

➡ Yeşil renk ile gösterilen alanda bulunan ÇRT adlı radyo istasyonun, RTÜK tarafından 'radyo yayını geçici olarak durdurulmuştur' (RTÜK, 2022g).

3.3.1. Radyo Kulüp

Samsun radyolarından Radyo Kulüp ile ilgili kurucusu Ercüment Mutlu ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Kulüp
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 104,00 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler, Sahil Şeridi
Bilinen Sahipleri	: Ercüment Mutlu,
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Devam ediyor

Mutlu, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyo serüvenim şöyle başladı. Kayınpederim Ankara Radyosundan emekli efektör, Radyo Kulüp’ün kurulması İstanbul’da başlıyor. Doğan Grubu ve Doğuş Grubu ortak radyo kuruyorlar. Kuruluşunda kayın pederime görev veriyorlar. Oranın müdürlüğünü yapıyor. Kuruluş Türkiye’de bayilik verilmek üzerine her ile bayilik verilecek dönüşümlü yayın yapılacak. O arada ben mühendislik yapıyorum, bana dedi Samsun bayiliğini vereceğiz sen ilgilenir misin? O zaman tabi radyoculuk havalı meslek bir yandan bir işimiz daha olur dedik ve 1994 yılı öyle geçti yani dönüşümlü yayınla geçti. İstanbul Radyo Kulüp, Samsun Radyo Kulüp olarak geçti.1995’de kanun çıktı. Radyo/TV kanunu ve dönüşümlü yayına izin vermediler. Orada bizim kaderimiz değişti. İstanbul Radyo Kulüp yani Türkiye genel Radyo Kulüp, ‘Radyo D’ oldu. 104 frekansı oradan geliyor zaten neyse Radyo Kulüp’te bizde kaldı. Biz de mecburen Radyo Kulüp’e yerel radyo olarak devam ettik ve bugüne kadar geldik. Dönüşümlü yayın şu şekilde oluyordu. Saat başı İstanbul giriyordu 40 dakika onlar yayın yapıyordu 20 dakikasını bize veriyorlardı. Dönüşüm için 15-20 saniyelik bir boşluk oluyordu o arada haberleşiliyordu yani İstanbul Anadolu’ya pas veriyordu, Anadolu 20 dakikayı kendi kullanıyordu. Yani 20 dakika Samsun’un yerel yayını oluyordu. Kalan 40 dakikayı biz İstanbul yayınına aktarıyorduk. Tabi bizim gibi Trabzon, Ankara ve tüm kurulduğu illerdeki radyolar kendi illerine yayın yapıyordu. Yayını uydudan alıyorduk tabii o zaman arkamızda Doğan ve Doğuş Grubu vardı. ‘D’ de oradan geliyor zaten ara sıra bizde tüm Türkiye’ye yayın yapma fırsatı yakalıyorduk. Ama her zaman değil. Ben hayatım boyunca hiç yayın yapmadım, hiç denemedim. Benim işim değil. Samsun Radyo Kulüp, 1993 aralık gibi yayına İstanbul yayınına aktararak başladı. O zaman saat başı 20 dakika yayın yapmamıza rağmen bir sürü elemanımız vardı. Sabaha kadar canlı yayın vardı”. Radyo Kulüp iki dönemde incelenebilir. Birincisi dönüşüm yılları, İkincisi Samsun Radyo Kulüp ve yerel radyo zamanı. O zaman İstanbul reklamları hiçbir yerelde yokken bizde yayınlanıyordu ve insanlar şaşıryordu. İstanbul ulusal reklamları bizim frekansta dinleniyordu. Tabi şöyle İstanbul kendine ait 40 dakikada kendi reklamlarını giriyor bizde bizim 20 dakikada yerelden aldığımız reklamları giriyorduk.

Şekil 3.59. Ercüment Mutlu ile yüz yüze görüşmeden

Mutlu, radyo yayıncılığı hakkındaki aktarımlarına şu şekilde devam etmektedir; “Cihazlar ve kurulumuna gelince ben inşaatçıyım cihazdan yayından anlamam yine kayınpederin yardımı ile hepsini Sony marka aldırdı bize, dünyanın parasını harcadık. MD, CD, DAT, o dönem kimse bilmezdi bu cihazları. Vericimiz orijinal İtalyan’dı 1200 watt. O zaman bu kadar frekans yoktu. Yayınımız Rize’den dinleniyordu. Kuruluşta tüm cihazları biz cebimizden aldık. Yasak dönem 1992 yılları, Tansu Çiller zamanı biz yayında yoktuk. İşte radyo mu istiyorum kampanyaları falan derken sonra tekrar kuruldu radyolar ve o dönem 36 tane kanal vardı Samsun’da. Samsun’da frekansı, radyo ismi, sahibi değişmeyen kanaliz. Şu an kanunla sınırlı olan 1 KW verici kullanıyoruz. İzin verdiği ölçüde yayınlarımız bölgede var. Şu an popüler müzik programları ile yayınlarımız devam ediyor. Yerele geçince o zamanlar sabah haber hafta sonları spor ve kendi programlarımız başladı. Sabah Sevdâ program yaptı uzun süre, Okan Dilek sonra bir dönem yaptı. Erdal Cansu spor yaptı. Alper vardı, Ergin vardı ‘tatlı bela’. Bayağı kişi yayın yaptı bizde. Yunus Özyavuz ‘Sagopa Kajmer’ de bizde yayın yaptı. O zamanlar mesela reklamlar için insanlar telefon açardı. Şimdi 3 ayda belki bir taneye düştü. Reklam almak çok zorlaştı. Ratem ’in Samsun’da Bölge Temsilcisiyim ama maalesef birlik olabilmek iyi yalnız masraflar hiçbir zaman bitmedi. Yerelde de serbest piyasada böyle bir birlik olamaması çok normal. Radyo Kulüp, 28 senedir 20 kala ve 40 geçe reklamlarını yayınlar İstanbul’dan kalma. Şu an eğer radyoyu kafa kafaya ayakta tutabildiysem, zamanında ulusal reklam ajansları ile kurduğum düzgün ilişkiler sayesinde. Yoksa yerelden

reklam almak çok zor ve bizi karşılamaz maalesef” (Ercüment Mutlu ile derinlemesine görüşme, 17.01.2022).

Radyo Kulüp’ün ilk programcılarından olan Övet, o zamanlarla ilgili anılarından şöyle bahsetmektedir; “1994 yılında, özel radyoların açılmasıyla Radyo Kulüp’te arkadaş vasıtası ile gelerek önce radyo da temizlik yaparak sonra da yayın boşluğu var yayına çıkar mısın dediler ve böyle başladım. Başladığımda ‘Tatlı Bela Ergin’ ve gece yayınında ‘rüzgâr çanları’ olarak program yaptım. Karadeniz’de önümüze yüksek dağ geçmediği yere kadar yayın gidiyordu, çok kitleye ulaştık çok popüler olduk. Hatırladığım programcılardan, Orkun, Makbule vardı benle ilk program yapanlardan. Kasetlerle yayın yapmayı bilirsin, sınırlı şartlarda çok kitlelere ulaştık ama çok keyifliydi.” (Ergin Övet ile derinlemesine görüşme, 21.08.2022).

Şekil 3.60. Radyo Kulüp stüdyo, 1997

O dönem radyo programcılarından Ayyıldız, program yayınlarından şöyle bahsetmektedir; “Radyo Kulüp benim profesyonel anlamda radyoculuk hayatına adım atmış olduğum ilk radyomdu. Yayınlarımda Ekselans rumuzu il yayın yapıyordum. O dönemde radyolarda kimse kendi ismini kullanmıyordu. Kendi ismini kullanarak yayın yapan radyo programcısı sayısı çok nadirdi. O yıllarda radyo programcılarının bir gizemli olma havası ve hayali vardı sanırım ben buna bağlıyorum. Çünkü radyoda kimse sizi görmüyor. Sadece sesinizi duyuyor. Fiziksel olarak dinleyici sizin neye benzediğinizi de bilemiyor sonuçta. Yapmış

olduğunuz program dinleyicilerin ruhuna hükmetmeye başladığı anda siz onların bir anda beyaz atlı prensi ya da prensesi oluyordunuz. Dinleyici sadece sesinizi duyarak sizi kafasında nasıl hayal etmek istiyorsa sizi o tarz bir kahramana dönüştürüyor. Bir de buna rumuz eklendiğinde o dinleyicinin gözünde kendinizin nasıl bir kahramana dönüştüğünü siz hayal edin artık” (Murat Ayyıldız ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

şekil 3.61. Radyo Kulüp programcıları, 1998 (Ayyıldız, 2022a)

şekil 3.61’de Radyo Kulüp’te o dönemin programcıları soldan sağa; Sedat, Banu, Tayfun, Aygen, Murat ve en  ndeki Melih görülmektedir.

3.3.2. Radyo Gerçek

Samsun radyolarından Radyo Gerçek ile ilgili Hayati Kaynar, Uğur Şen, Emre Pank ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Gerçek
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 2016
Frekansı	: 93,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler, Sahil Şeridi
Bilinen Sahipleri	: Hayati Kaynar
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devam ediyor

Şekil 3.64. Hayati Kaynar ile yüz yüze görüşmeden

Kaynar, Radyo Gerçek ile şunları aktarmaktadır; “Bizler önce Gerçek Gazetesini kurmuştuk. Hedefimiz gazetenin ardından bir radyo ve televizyon kurmaktı. Radyo kurmaya karar verdik fakat televizyon kurma işini araştırmalarımız sonucunda erteledik ve daha sonrada yerel televizyonların artık çok fazla izlenmediği kanısına vardığımız için vazgeçtik. Radyo ile çalışmalarımıza 2016 yılının başında hız verdik, öncelikle tüm kurulum ve oluşum

ile ilgili bu işlerden anlayan iyi birini bulmamız gerekiyordu, bu esnada İlker Bey ile tanıştık ve kendisine bu projede bizlerle birlikte olmasını istedik. Daha sonra radyomuz 2016 yılının ortalarında yayına başladı ve şu an hala yayınlarına devam etmektedir. Ses kalitesi ve teknik anlamda en iyi radyolardan biri olduğumuzu söyleyebilirim” (Hayati Kaynar ile derinlemesine görüşme, 03.09.2022).

Gerçek Radyonun proje aşamasında yer alan Levent, kuruluş ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “2016 yılı nisan ayında Gerçek Radyonun kuruluş aşamasıyla ilgili işlemlere başladık. Radyonun kurulabilmesi için öncelikle, mevcut bir kanalın şirketini satın almamız gerekiyordu. Yasaya göre sadece bu şekilde yeni bir radyo açabiliyorsunuz. Samsun’da yayındaki mevcut kanalları araştırırken, 93.5 kanalının (Ayyıldız FM) sahibi Zübeyir abi ile görüştük. Artık reklam gelirlerinin düştüğü ve işletme masraflarının yükselmesi nedeniyle yayınlarını askıya almıştı. Kendisine yeni bir radyo projesi olduğunu ve şirketi satın almak istediğimizi söyledim. Daha sonra anlaşma yapıldı ve Ayyıldız FM radyosunun şirketi ve yayıncılık hakları devralınarak, Gerçek Grubuna aktarıldı. Radyonun kurulumu için gerekli olan ilk aşama şirket devralınması idi ve bunu tamamlamıştık. İkinci aşama olan yayın oluşumunun planlanması idi. İşletmenin sahibi ve kurucusu olan Hayati Bey teknik konuda da en iyisi olmasını istiyordu. Çünkü piyasada mevcut birçok yerli ve ulusal kanal vardı ve siz yeni bir radyo olacaksınız, bunun için teknik anlamda iyi olmak gerekiyor. Teknik anlamda iki aşama var. Birincisi yayınları oluşturacak stüdyo ve donanımları, ikincisi yayınların aktarımını sağlayacak verici ve donanımları. Bana göre Türkiye’nin en iyi distribütörleri diyebileceğim; yayın donanımları ile ilgili ‘Mavi İletişim’ ve vericiler ile ilgili ‘Tatman Elektronik’ ile görüşmeler yaptık. Kendileri Samsun’a gelip her şeyi yerinde gördüler. Her şeyin dijital olduğu bir teknik planlama yapılmıştı. O zaman stüdyoların yeri Ankara yolunda bulunan gazetenin baskı tesislerinden düşünülüyordu fakat oranın çok uygun olmadığını söylemiştim. Ben sadece Radyo Gerçek projesinin kurulumunda teknik aşamada bulundum. Sonrasında onlar 2016 yılının ortalarında yayınlarına başladılar” (İ. Levent ile derinlemesine görüşme, 03.09.2022).

Radyo Gerçek eski haber spikerlerinden Pank, yayınlarla ilgili şunları aktarmaktadır; “Emre Pank olarak Gerçek FM’e 2018 yılbaşı başında başladım. Bir buçuk yıl çalıştım ayrıldım. Görev tanımım ana haber spikereydim. Saat 10 gibi

yayına başlıyordum ama saat 15'den sonra olan ara ve ana haber bültenleri sunuyordum. Haberleri derleyip gereken seslendirmeleri yapıp sonrada sunumlarını yapıyordum. Aslına bakarsanız radyoda çok güzel içerikler üreten programcıları vardı. Operada görev alan şu an öğretim görevliliği de yapan ülkemiz için çok kıymetli olan bir kişi Bertan Rona'nın hazırlayıp sunduğu 'Bertan Rona ve Duyuşlar' programı, yine opera sanatçısı Leyla Ceren Koç'un hazırlayıp sunduğu 'Caz Bulvarı' programı vardı. Tarım programı yaptım yani basın çalışanı olarak tam gün çalışıyordum. Diğer programcıların tonmaysterliğini de yapıyorduk. Sahada canlı yayın yapıyorduk. Radyoda program yapmak, mikrofona arkasında olmak çok keyifliydi benim için" (Emre Pank ile derinlemesine görüşme, 31.08.2022)

Şekil 3.65. Bertan Rona (Radyo Gerçek, 2022)

Radyo Gerçek reklam müdürü Şen, radyo ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; "Bilgi temalı radyo sloganı ile yayınlarımızı yapıyoruz. Kültür ve sanat, spor, haber, siyaset, tarım, ekonomi, gençlik gibi başlıklarda kaliteli müzik sunuyoruz. Çevre, eğitim ve kültür/sanat, gençlik gibi konularda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile beraber çalışarak kamuya fayda sağlamayı amaçlıyoruz. Yayın ağıımız Samsun'un %97 'sine ulaşıyor. Teknolojik alt yapımız ile birçok radyodan daha iyi konumda bulunuyoruz" (Uğur Şen ile derinlemesine görüşme, 30.08.2022).

3.3.3. Merkez FM

Samsun radyolarından Merkez FM ile ilgili kurucusu Cüneyt Turguter ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Merkez FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 2017 Şubat
Frekans	: 88,4 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler, Sahil Şeridi
Bilinen Sahipleri	: Cüneyt Turguter
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devam ediyor

Şekil 3.66. Cüneyt Turguter ile yüz yüze görüşmeden

Turguter, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben Cüneyt Turguter, Samsun’da gazetecilik yapmaktayım. Merkez Medya Yönetim Kurulu Başkanım. Merkez Medya’nın bünyesinde; Merkez FM 88.4, Samsun Güncel Haber ve Güncel Haber TV bulunuyor. Gazetecilik baba mesleği olduğu için radyoculukta bir tarafımızda vardı. O da nasıl vardı! Benim çok sevdiğim, babamın can dostu dediği bir amcam (amca diye hitap ediyoruz) yıllardan beri Gebze FM’de radyo programcılığı yapıyordu. Şöyle derdi; bu kadar gazetecilik mesleği içindesiniz, basın hayatı içindesiniz. Bunun yanında radyo radyo hep derdi. Bizi hep radyo diyerek işlemişti. Sonra biz Samsun’da radyo arayışına başladık. 2016 – 2017 yılları arasındaydı. 88,4 frekansında yayın yapan Fıstık FM

vardı. Konuştuk derken bir anlaşma sürecine girdik. Kendisi vefat etti, radyonun sahibi Yaşar Çalışkan beydi. Bir, bir buçuk aylık görüşmenin sonucunda radyoyu satın aldık. Radyonun ismini ne yapalım diye çok düşündük. Çünkü mevcut ismi de (Fıstık) çok bilinen yerleşmiş bir radyoydu. Daha sonra ismi değiştirme kararı aldık ismini Merkez FM yaptık. Çok büyük cesaretti bu, çok bilinen bir ismi kaldırıp yeni bir isim ile giriş yapmak. Her şeye sıfırdan başlıyorsunuz. Yeni ismimizi tanıtmak için çok aktiviteler yaptık, çok mücadele verdik. Radyoyu sadece şirket olarak satın aldık, vericide dahildi. Elimizde yayın yapacağımız birkaç şey yoktu. Daha sonra cihazları toparlamaya çalıştık. Atakum Karayolları mevkiinde yer tuttuk ve radyoyu buraya kurduk. 2017 yılı şubat ayında yayına başlamış olduk”.

Şekil 3.67. Merkez FM stüdyo

Radyonun kurucu ve genel yayın yönetmeni Turguter, Merkez FM’in yayın planlamalarını şu şekilde anlatmaktadır; “Yayınlarımızda eski frekansın arabesk olması dolayısıyla, yayıncıların tamamı arabesk yayın yapıyordu. Tabi bu reklam gelirlerimize de yansıyor. Ama Samsun’da arabeskin iyi dinleyicisi var. Bunu inkâr edemem. Fakat geri kalan dinleyiciyi de kaybetmemek adına yayınlarımızı şöyle yaptık. Sabah aracıyla işe giden insanlar arabesk dinlemezler, onları motive etmem için daha hareketli müzikler çalmaya başladık. Tabi öğleden sonraya doğru kayırdı bu yayınlar. Yağmurlu hava başka, güneşli hava başkadır. Bende DJ ‘lerime bir bakın dedim havaya ona göre müziklerinizi planlayın. Ayak uydurabilen kaldı, diğerleri maalesef bırakmak zorunda kaldılar. Bende yayın

politikamı değiştirmiş oldum. Artık akşam saat 7'den sonra arabesk müziğe dönmüş oldum. Reklam birimimiz Merkez Medya bünyesinde reklam alıyor. Bu şekilde reklam gelirleri aslında tek havuzda toplanmış oluyor. İnternet yayınlarımız devam ediyor. Tabi her ne kadar hayat dijitale dönmüş olsa da insanlar ağırlıklı olarak bizi karasal yayından dinliyorlar” (Cüneyt Turguter ile derinlemesine görüşme, 16.02.2022).

3.3.4. Haber Radyo

Samsun radyolarından Haber Radyo ile ilgili kurucularından Ahmet şenocak ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Haber Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilęe) ve Yılı	: Samsun / 2012
Frekans	: 103,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlęeler, Sahil şeridi
Kurucuları	: Adnan lmez, Ahmet şenocak,
Ahmet lmez	
Mevcut Sahibi	: Ramazan Sezgin
Radyo Yayın Tarzı	: Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devredildi, Devam ediyor

Şekil 3.68. Ahmet Şenocak ile yüz yüze görüşmeden

Borsan Grubu Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Şenocak, Haber Radyo'nun kuruluşu ile şu bilgileri aktarmaktadır; “Biz 2006 yılında Haber Gazetesi ile Samsun'da basın hayatına girdik., bir gün Adnan Beyle otururken basını daha etkin kılabilmek için neler yapabiliriz diye toplantıda değerlendirirken daha büyük bir yapının içerisinde olmayı arzu ettik. Radyo, televizyon, dergi, dijital medyanın da hızla geliştiğini gördüğümüz için yeni bir yapılanmaya karar verdik. Önce nerden başlayalım derken, radyodan başlamaya karar verdik. Radyo daha ekonomik yatırımlı olduğu için bu şekilde yazılı basınla birlikte sesli basına geçmeye karar verdik. Radyoyu kurma kararından sonra, tabi bilmediğimiz bir alandı. Daha önce yayın hayatında olan bir radyo vardı, ismi Radyo Tek. O günkü yasal mevzuatlarda yeni bir radyo kurmaya izin vermiyordu. Mevcut bir radyoyu satın almamız gerekiyordu. Biz bu radyoyu satın aldık ve kurulum projesini İlker arkadaşımızla beraber yürüttük. Böylece bu radyoyu medya grubumuzun içine katmış olduk. 2012 yılından, 2109 yılına kadar; haber, müzik, eğitim programlarından radyo eğlence programlarına kadar çok sesli bir radyoyla Samsun'a çok da katkı sağladığımızı düşünüyoruz. Daha sonra tabi TV, dergi, ajans, dijital mecralar derken çok büyük bir yapıya ulaştık. Ancak 2019 yılında medya sektöründe; ama siyasi ama ekonomik ama dünyadaki değişen şartlar bizim bu yapıyı taşıyamayacak seviyeye gelmemizi sağladı. Sürekli kaynak sağlamakta bizim için bir noktaya kadardı. Samsun'dan bu konuda çok da destek alamadık ha belki de biz yapıyı çok genişletince Samsun desteği yeterli kalmadı.

Çok net konuşamam fakat 2019 yılında yeni dünya düzeni dijital medya ile şekillenince bizde bu günleri düşünerek, bir gecede kapama kararı alıp medya sektöründen çıktık” (Ahmet Şenocak ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

Şekil 3.69. Adnan Ölmez, 2015

31.12.2015 tarihinde, Borsan Grup Yönetim Kurulu Başkanı Adnan Ölmez’in Haber Radyo’da katıldığı ilk radyo programında radyonun hayatındaki yeri ile ilgili şunları söylemektedir; “İlk defa bir radyo programına canlı katılıyorum onun heyecanını da yaşıyorum. Radyo benim hayatımda çok önemli bir enstrüman. Şöyle geriye dönüp bir baktığımda benim ilk sahip olduğum eşya küçük bir radyoydu. Köylerde o zamanlar sadece radyo vardı ben hatırlıyorum. Büyük ebatlı bir Grundig radyomuz vardı, köyde insanlar onu dinlemeye gelirlerdi. Kısa orta ve uzun dalgası vardı. Bende radyo dinlemeyi müzik dinlemeyi çok çok seviyordum. Hep radyo ile çok yakın temas halindeydim. O zamanlar yurt dışında işçi olarak çalışan abim bunu fark etti ve izine gelirken bana küçük bir radyo getirmişti. Bu belki de benim hayatımdaki o dönemler için en büyük heyecandı. Küçük bir radyo askılığı ile omuzuma takıp gece hep onunla yatardım uzun dönemler. Dokuz voltluk küçük bir pille çalışan bir radyoydu. Gerçi çok şey değişmedi, o günde bir radyom vardı! Yine bir radyom var. Radyo benim için çok samimi bulduğum sevdiğim, radyo dinlemeyi çok seviyorum. Hala sadakatli bir radyo dinleyicisiyim esasında arabada özellikle sürekli radyo dinliyorum. CD’de aynı şarkıları dinlemek sıkıyor, çünkü radyo canlı interaktif olduğu için bugünde iyi bir radyo dinleyicisiyim esasında. Tabii ki bu bölgede olduğumda Haber Radyoyu dinliyorum. Sizi de severek dinliyorum, bu işi keyifle inanarak hissederek yapıyorsunuz. Bunu açıkça söyleyebilirim, bu vesile ile hepinizi tebrik ediyorum” (Kocaoğlu, 2015).

Şekil 3.70. Haber Radyo, gazete haberi (Haber Radyo Yayında, 2012)

Haber Radyo Kurucu Genel Müdürü Levent, radyo projesinin kurulum günlerini şu şekilde aktarmaktadır; “Borsan Grup bünyesinde yer alan Haber Gazetesi, Samsun’da büyük bir başarı yakalamıştı. Bunun farkında olan yönetim, medya anlamında gruplaşmak ve diğer basın enstrümanlarını da bünyelerine katmak istediklerini, beni davet ettikleri görüşmede bana iletmişlerdi. Bunun ilk aşaması olarak ta radyo ve ardından bir TV düşünülüyordu. Adnan Bey vizyonu geniş olan bir yönetici, kendisi kurulum anlamında bana sınırsız yetkiler verdi. Borsan Grup CEO’su Hüseyin Bilkay ile birlikte projeyi yürütmeye başladık. Öncelikle kurulacak bir radyo için mevcut bir radyonun devir alınması gerekiyordu. Yılrö Tekstil’in sahibi Nihat Bey ile yapılan görüşmeler sonucu, kendilerine ait Radyo Tek devir alındı. Radyonun ismi Haber Gazetesini de çağrıştıracak şekilde Haber Radyo olarak planladık ve isim tescili ve kurumsal kimlik çalışmalarını gazetenin görsel servisindeki arkadaşlarımız hazırladılar. Radyonun görsel kimlik çalışması harici, Haber Radyo jingle çalışmasını da Ankara’da bir ajansa hazırlattık ve gayet güzel bir çalışma olmuştu. Teknik anlamda radyonun planlamasını yaparken tamamen dijital bir alt yapı ile çalışmasını istiyorduk. Hem yayının stüdyodan çıkışı hem de antenden yayılımına kadar tamamen dijital bir planlama yaptık. Radyonun her şeyi, iyi bir ses kalitesi

ve iyi bir yayın gücüdür. Yayına başlayacak yeni bir radyo için bu argümanların çok iyi olması bizim piyasada iyi bir oyuncu olmamız için şarttı. Elimizde Borsan Grup'un enerjisi ve gücünde olunca bunu yapmak çok kolay oldu. Adnan Bey bu konuda bütün kolaylıkları bizlere sağladı. Buradan kendisine tekrar teşekkür etmek istiyorum, Samsun'a her şeyi ile dört dörtlük bir yapı kazandırdığı için. Teknik alt yapı standardı tamamen ulusal radyoların elinde olan imkanlara eş donatılmıştı. Verici gücümüz 1 KW idi, gücün bu şekilde olması RTÜK'ün Samsun için belirlemiş olduğu maksimum sınırdır. Radyonun yeri olarak Saathane Meydanı'nda bulunan bir iş hanında yerleşim yaptık. Aynı zamanda Haber Gazetesi 'de bu binada idi. Gazete ile aynı lokasyonda olmamız, birçok uygulamada (haber, muhabir, reklam, muhasebe) kolektif olarak çalışmamızı sağladı. 2012 yılının ortalarında başladığımız planlamalar yaklaşık üç ay içerisinde tamamlandı. Bir süre test yayını yaptık ve bu arada yayıncı ekibini oluşturduk. Yayınların tüm yönetimini, Samsun'un deneyimli isimlerinden olan Cumhur Kocaoğlu'na teslim ettik ve programlı yayınlar eylül ayının sonlarına doğru başladı" (İ. Levent ile derinlemesine görüşme, 03.09.2022).

'Gerçek haber, kaliteli müzik' sloganı ile yayın yapan Samsun Haber Radyo, yayın hayatına 23 Eylül 2012 yılında hazırlamış olduğu 'beyaz bisiklet' kültür, sanat programı ile başlamıştır.

Şekil 3.71. Haber Radyo canlı yayın aracı

Haber Medya Grubu bünyesinde bulunduğu sürece; gün içerisinde saat 10:00 dan başlayarak, saat 19:00 ‘a kadar her saat başı, Türkiye, Bölge ve Samsun gündemini aktardığı haber kuşakları, canlı bağlantı ve son dakika haberleri ile bölgede radyo haberciliği yapmıştır. Kurulduğu günden itibaren planlamış olduğu; sağlık, siyaset, spor, eğlence ve haber programlarıyla Samsun radyolarında, birçok ilke ve yeniliğe imza atmıştır. Yayınlarını stüdyolarından sürdürdüğü gibi, şehrin çeşitli noktalarına kurabildiği mobil stüdyo sayesinde dinleyicilerine birebir ulaşarak daha etkin programlar yapmıştır. Tüm bunların yanında Haber radyo, müzikal alt yapısını %90 popüler müzik, %10 da THM –TSM ve diğer müziklerden oluşturmuştur.

RTÜK’ün belirlediği kurallar çerçevesinde, saatlik 12 dakika reklam yayın alanı ile hareket eden radyo, reklam kuşaklarını saat ve yarım saat başlarına konuşlandırarak aktif yirmi dört kuşak ve toplamda açtığı otuz beş reklam kuşağını gün içerisine yaymıştır.

3.3.5. Çağrı FM

Samsun/Vezirköprü radyolarından Çağrı FM ile ilgili, kurucusu Şaban Çalışkan ve eski genel yayın yönetmeni Mustafa Bektaş Altay ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Çağrı FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Vezirköprü / 1994
Frekansı	: 89,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Vezirköprü Merkez ve Çevresi
Kurucular	: Şaban Çalışkan, Muhsin Eker, Mehmet Figen, Mustafa Yavuz, Feramus Koç
Mevcut Sahibi	: Şaban Çalışkan
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Yayın hayatına devam etmektedir

Şekil 3.72. Şaban Çalışkan ile yüz yüze görüşmeden

Çalışkan, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben, Şaban Çalışkan, Çağrı FM Yönetim Kurulu Başkanıyım ve yirmi beş yıldır bu sektörün içindeyim. Siyaset o zamanlarda şimdiki gibi şeffaf değildi. Hani bir Seferoğulları birde Telliogulları tarafı vardır ya bizimki de o şekilde. Biraz politik nedenlerden açtık radyoyu. Yani dediler ki Seferoğulları Vezirköprü’ye radyo alıyormuş bizde açmaya karar verdik. Tabii ki biz muhafazakâr kesime yayın yapmaya başladık. Yani bizim kuruluşumuzda; ilahi yayınlar, dini yayınlar vardı. Radyo öncelikli Cumhuriyet Meydanında dört katlı bir yerdeydi, çok da güzel yayınlarımız oldu. Kurulduğumuz dönemde rahmetli İbrahim Şahin teknik kısımlarla ilgileniyordu. Sonradan ben verici ihtiyacım olduğunda vericiyi Ankara’dan Onur Bayın’dan almıştım. Sonradan radyoyu diğer ortaklardan satın alarak tek başıma yürütmeye karar verdik. Tabi birçok borç vardı aldıktan sonra onları temizlemek zorunda kaldım. Bu aşamada cihazları yenileme konusunda biraz dolandırıldık. Radyo ile ilgili benim düşüncem şudur, 500 liralık cep telefonu kadar radyonun hükmü yok. Düşünebiliyor musunuz, cep telefonun içine yirmi, otuz tane müzik koy tamam. Sonra radyo varmış yokmuş, sen eleman çalıştıracaksın, maliye vergi ödeyeceksin hiçbir önemin kalmadı. Bu kadar basit bu iş. Biz nasıl yürüteceğiz bu işi düşünen yok. Yani biraz sahipsiz bir sektörüz şu an..., ben size söyleyeyim benim radyomun neredeyse hiçbir geliri yok” (Şaban Çalışkan ile derinlemesine görüşme, 30.08.2022).

Şekil 3.73. Mustafa Bektaş Altay ile yüz yüze görüşmeden

Vezirköprü FM'in geçmiş dönemlerde genel yayın yönetmenliğini yapan Altay, o yıllarla ilgili şunları aktarmaktadır; “Ben, Mustafa Bektaş Altay ama İzmir’de yaptığım yayınlar yüzünden dinleyiciler bana ‘kaptan’ adını verdiler. Şöyle; trafikte araçlara yaptığımız bir yayındı, eğlenceli bir program ‘kaptan saati’ idi programın adı. Uzatmayayım üzerime yapıştı yayının adı. O günden beri Kaptan Mustafa kaldı adımız. 2014 yılında Vezirköprü’ye geldim. Çağrı FM’in sahibi ile tanıştım. Radyonun genel yayın yönetmenliğini aldım. Teknik sorunlar yaşıyordu radyo o zamanlar. Yirmi yıllık geçmişi olan bir radyoydu. Yayın çok kötüydü. 10 watt bir verici ile yayın yapmaya çalışıyorlardı. 2014 yılında teknik olarak ve yayın olarak radyoyu bir noktaya getirmeye çalıştık. Başarılı da olduk ama çok sıkıntı yaşadık. Yaşadığımız en büyük sıkıntı müzik tarzıydı. Çünkü insanları tam olarak tanıımıyordum, ben de Vezirköprü’yü tanıımıyordum, İzmir’den yeni gelmiştim. Bu bölgede insanlar nelerden hoşlanıyordu bilmiyordum. İlk önce İzmir’de alışık olduğum yayın tarzı olan tematik bir anlayışla türkü ve özgün şarkılardan oluşan listeler hazırladım. Olmadı, çünkü buradaki insanlar bu tarz müzikle içli dışlı değillerdi. Daha sonra değiştirelim dedim, popüler müzik ilçe merkezinde etkili olabilir dedik maalesef bu da tutmadı. Düşündük bu ilçenin müzisyen arkadaşlarıyla bir araya gelerek fikirlerini aldık. Vezirköprü’de daha çok oyun havası, Ankara havası tarzıyla arabesk müzikle karıştırarak yayın yapmaya karar verdik. Yerel sanatçıları da radyoda değerlendirdiğimizde hızla ivme kazanmaya başladık. Mesela ‘Süslü Ali’ vardı Vatan TV’de programda

yapardı, yayınları halk tarafından ilgi görüyordu. Bende bu süreçte yayınlarımda konuştuğum ağız değiştirerek, şivemi değiştirerek yerele göre konuşmaya başladım. Beni de kısa zamanda benimsediler. Yani İstanbul ağız değil, yerel dili kullanmaya başlamıştım. Tabi bu zaman içerisinde yaptığımız yayıncılığın ilgi görmesi, yeni neslin radyoya ilgi duymasına yol açmıştı. Radyoya gelip sorular soruyorlardı” (Mustafa Bektaş Altay ile derinlemesine görüşme, 30.08.2022).

Şekil 3.74. Çağrı FM, müzik programı (Altay, 2022b)

Çağrı FM’in kuruluşunda yer almış Osman Aksoy, radyonun teknik kurulum aşamalarından şu şekilde bahsetmektedir; “Orada İbrahim Şahin Bey vardı, rahmetli oldu. O zamanki zannedersem Refah Partisi vardı oranın başkanlığını da yaptı. O zaman, o başkandı. Daha sonra mı başkan oldu? Şimdi tam net hatırlamıyorum ama. O İbrahim Bey geldi yanında bir iki arkadaşıyla beraber, işte bizim buradaki radyoyu kurduğumuzu öğrenmiş geldi. Biz ona radyoyu gösterdik, birtakım bilgiler verdik. Dedi bize bunu teknik olarak siz kurabilir misiniz? Olur kurarım dedim yani. Ne kadar masraf oluyor? İşte şu kadar masraf dedi. Biz dedi bilmiyoruz. Ondan sonra ne masrafı varsa çıkaralım işte. Sen bunu bize kur dedi. Tamam olur dedik. İşte gittim, gene İstanbul'a daha önce gittiğim yerdeki malzemeleri aldığım yerden işte cihazı siparişini verdik. Yaptırıyorduk cihazı. Cihazı yaptırdık. İstanbul'a da Doğubank'a gittim, malzemeleri, o dekleri, mikserleri falan aldım. Kasetleri falan aldık. Bayağı da bir kaset alıyoruz. Götürdüm bunlara işte onu da biz kurduk oraya. Çalıştırdık, test yayınlarını yaptık. Onlara teslim ettik. Tabi tabi uğraştık. Yani Vezirköprü'yü daha şimdi

kurduk. Bursa Orhangazi'yle. Üçünün de adı Çağrı oldu. Mesele ben Ankara'ya gittiğimde anonim şirket kuruyoruz. Dediler bana Ticaret Bakanlığı'ndan ismini ne koyacaksın? Dedim ki; Çağrı FM koyacağım. Adam girdi bilgisayara baktı, Çağrı FM diye çok radyo var dedi Türkiye genelinde. Kuramazsın dedi bu isimle... Ondan sonra ne yaparız dedim o zaman. Nereden geliyorsun sen dedi. Dedim Bafra'dan geliyorum. O zaman Bafra Çağrı FM olsa olur mu dedim. Olur dedi. İsmi başına Bafra koyarsak. Bafra Çağrı FM, olur dedi. Yani ama sade çağrı koyamazsın dedi. Biz de Bafra koyduk. İşte Vezirköprü'ye onlar Vezirköprü Çağrı FM, Orhangazi'de Orhangazi Çağrı FM oldu” (Osman Keskin ile derinlemesine görüşme, 25.09.2022).

Şekil 3.75. Çağrı FM gazete haberi (Yayın Dönemi, 2014)

3.3.6. Tempo FM

Samsun/Terme radyolarından Tempo FM ile ilgili kurucusu Yaşar Ayyıldız ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Tempo FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Terme / 1995
Frekansı	: 101,5 FM

Yayın Kapsama Alanı : Terme ve çevresi
Kurucuları : Yaşar Ayyıldız, Muammer Tonoğlu,
Necmettin Kulim, Ahmet Demir, Recep Sağlam, Celal Zeki Günaydın
Mevcut Sahibi : Yaşar Ayyıldız
Radyo Yayın Tarzı : Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Devam ediyor

Şekil 3.76. Yaşar Ayyıldız ile yüz yüze görüşmeden

Ayyıldız, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Tempo FM’in daha önceki adı Süper FM idi. 1995 yılında, radyo yayıncılığı kanunu gereğince şirketleşme istendi. Bizde Süper FM olan radyo adımızı Tempo FM olarak değiştirdik. Çünkü Türkiye’de çok fazla kullanılan bir isimdi. O dönem ilçede yayın yapan diğer radyolar kapatınca, Terme’de tek radyo biz kaldık. Uzun dönem işlerimden kaynaklı radyoya çok gelemedim. Radyoyu buradaki programcılara bıraktım. Muammer Tuğrul, Metin Kumbasar, Adnan Okutan arkadaşlarımız vardı. Onlar radyoda oldular, ben daha çok dışarıdan destek verdim Müzik olarak karışık bir müzik anlayışımız oldu çünkü Terme’de tek olunca her kesime hitap etmeniz gerekir. Bir dönem özel istek kartlarımız vardı. Bu kartı alan kişiler günde üç defa istediği kişiye istediği parçayı armağan etme şansı yakalıyordu. Özel bastırdığımız bu kartları gelip ücret karşılığında radyodan alıyorlardı. Geldiklerinde numaraları ile beraber deftere dinleyiciyi kaydediyorduk. Gün içerisinde bu defterden kontrollerini sağlıyorduk. Kim kaç defa şarkı istemiş gibilerinden. Şunu söylemek isterim aylık reklamı 1 milyona

aldığım dönemde 2 milyona istek kartı satıyorduk. Çünkü radyodan kişinin isminin duyulması sevdiği insana istek göndermesi çok önemliydi. Âmâ şirket veya marka isimlerini söylemiyorduk. Bu şekilde çok uzun süreler yayın yaptık. Şunu söylemek isterim benim için önemlidir; bu radyoyu hiçbir partiye ve siyasi görüşe alet etmedim. Çok teklifler geldi zamanında hiçbirine boyun eğmedim. Cebimden tüm masraflarını karşıladım yine de kimseye peşkeş çekmedim. Ben sadece radyoculuk yaptım. Şu an yayınlarımı çatıya koyduğum anten ile götürüyorum. Biz de link sistemi yoktu. Daha önce dağa yani Sakarlı'nın tepesine her yere hâkim bir bölgeye link koydum ama bu sefer dağların eteklerindeki mahallere ulaşamadık. Pandemi bizi dolayısıyla reklamları çok etkiledi. Son dönem gelen elektrik zamları da çok etkilemekte radyoyu. Yine de dinleyici olarak Terme'de çok güzel bir yerel radyo dinleyicisi var” (Yaşar Ayyıldız ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

Şekil 3.77. Kumru Soylu ile yüz yüze görüşmeden

Tempo FM Genel Yayın Yönetmeni Soylu, Terme ve radyo yayıncılığı ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Kumru soylu radyonun genel yayın yönetmeniyim. 22 yıldır radyodayım. Şu an radyoda 3 kişi çalışıyor. Haber, spor, müzik programları ile devam ediyoruz. Haber yayınları burası küçük bir yer olduğu için haftada bir akşam saatlerinde bir yapıyoruz 7 – 9 arası. Terme en çok arabesk dinliyor ama biz genelde karışık müzik çalmaya çalışıyoruz. Otomasyon olarak ise radyomatik kullanmaktayız. Reklamlara departman olarak bakıldığında ise iki üç yıldır reklam almakta zorlanıyoruz. Fiyatlar ise neredeyse aynı olmasına karşın

şu an zorlanıyoruz. Piyasa daha yeni yeni açılmaya başlandı. Seslendirme ve montaj kurgularının bir kısmını kendimiz, bir kısmını ise dışarıda yaptırıyoruz” (Kumru Soylu ile derinlemesine görüşme).

Tempo FM’in kurucularından Günaydın, o dönemi şu şekilde anlatmaktadır; “Süper FM vardı 92.0’dan yayın yapıyordu. Yaşar’ın radyosuydu. Bunlara tebligat geldi TRT’nin kanalına sarkma yapıyordu, çok şikâyet geliyordu. Bunları kapattılar o dönemde. Daha sonra ben radyoların RTÜK kontrolüne geçtiği dönemde Ankara’ya gittim ve 101.5 frekansını aldım. Yaşar’ın radyosu da kapanmıştı, onunla ortak olarak başladık. Tempo FM’i kurduk. Kanun çıkınca diğer radyolar kapandı biz tek kaldık. Tempo FM’i Yaşar ile ortak kurduk. Hatta Tempo FM ismini dinleyicilerle beraber belirledik. Anket yaptık dinleyiciler Tempo FM’in daha güzel olacağını söylediler. Ben bir, bir buçuk sene beraber çalıştım orada sonra ayrıldım” (Celal Zeki Günaydın ile derinlemesine görüşme, 13.10.2022)

3.3.7. Fıstık FM

Samsun radyolarından Fıstık FM ile ilgili Genel Yayın Yönetmeni Ali Osman Hayta ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Fıstık FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 2003
Frekansı	: 91,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Kurucusu	: Yaşar Çalışkan
Mevcut Sahibi	: Cüneyt Turguter
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devam ediyor

Şekil 3.78. Fıstık FM logo (Hayta, 2022)

Hayta, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Fıstık FM, 2003 yılında Yaşar Çalışkan tarafından, Çarşamba Erciyes FM satın alınarak kuruldu. Aldığı kişide iki radyo vardı, diğeri Radyo 55’di. Bu bana yeter dedi bizde Erciyes FM’i alıp, Fıstık FM i kurduk. 2003 yılında yayına başladık. 6 -7 yıl çok yoğun bir şekilde radyoculuk yaptık, 91.5 frekansımızdı. Yayın ağıımızı çok iyi genişlettik. Zaten yaptığımız konserler ile Samsun’da çok büyük ses getirdik. Halk konserleri düzenledik, rahmetli Ankaralı Namık, yine Müslüm Gürses, Güllü mesela 2004’de ilk Güllü’yü getirdik. Yaşar bey bu işe çok büyük paralar harcadı. Çarşamba’da Mavi Ay Düğün Salonu vardı. Konser alanı gibi çoğunlukla orada konserlerimizi düzenledik. Salı Pazarı’nda belediyeye, Ayvacık’ta tesislerde halk konserlerini Fıstık FM olarak yaptık. Sonra Yaşar Bey dedi ki burası bize yetmiyor araştır dedi. Samsun merkezden bir radyo alalım. Tabi bulamadım. Sonra Samsun 56’larda ajans kurduk Fıstık Ajans diye. Büyük bir ekiple konser organizasyonları düzenlemek istedik fakat çok büyük zarar ettik. Öykü Berk, Müslüm Gürses gibi konserler maalesef seyirci bulamadı. Show TV’ye kadar haber olduk. Sonra ben bir gün Kenan beyle tanıştım, o dedi ki bende bir frekans var bende Yaşar beye söyledim pazarlık edildi ve radyo frekansı alındı. 88,4 frekansı. 19 Mayıs FM’in frekansı. O zamanlar Kral FM’i iletliyordu. Zaten arabesk yayın olduğu için bizde Samsun’a bu şekilde gelmiş olduk. Cumhuriyet Meydanı civarında radyoyu kurduk. 2012 yılında Çarşamba’da bulunan Fıstık FM, Ada FM oldu. Onu orada diğer elemanlara bıraktık. Beş yıl boyunca

Samsun’da ekonomik açıdan güzel geçti. Sonra işlerimiz bozuldu. Bende radyodan ayrıldım. Sonra radyo satıldı ve 88,4 Merkez FM oldu. Çarşamba’da 2017 yılında Yaşar abi beni çağırdı. Ada FM olan yayın tekrar Fıstık FM olarak yayına başladı. Orada çalışmaya başladım. Yaşar abi rahmetli oldu maalesef. Radyoyu ben işletiyordum sonra Cüneyt aldı radyoyu ve devam ediyor.” (Ali Osman Hayta ile derinlemesine görüşme, 03.09.2022).

Şekil 3.79. Ali Osman Hayta ile yüz yüze görüşmeden

3.3.8. Barış FM

Samsun/Bafra radyolarından Barış FM ile ilgili kurucusu Nihat Kale ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Barış FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1995
Frekansı	: 103,2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra Bölgesi
Bilinen Sahipleri	: Nihat Kale
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Yayınların devam etmektedir.

Şekil 3.80. Nihat Kale ile yüz yüze görüşmeden

Kale, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben Nihat Kale, 1993 yılında Bafra’da radyoculuk hayatına başlayan biriyim. Hilal FM adı altında başladığımız radyo yayıncılığına, 1995 yılında Barış Radyo’yu kurarak devam ettim. Ben sektöre gazeteci olarak girdim. Askerden öncede bu mesleği yapıyordum. Askerden döndükten sonra, kurulu radyo olan Hilal FM’de yayınlarını yapıyordu. 1995 yılıydı ben Hilal FM’i devraldım. Radyonun el değiştirdiği bilinsin istedim ve radyonun adını ‘Barış FM’ koydum. O zamanlar radyonun yeri Cumhuriyet Meydanında, Ziraat Bankasının olduğu binanın beşinci katındaydı. O zamanlar yayınlar deck’ler ile yapılıyordu. Yani kasetçalarlar ile kasetlerden bütün yayınlar yapılıyordu. 1000 tane kaset varsa hangi kasetin hangi yüzünde hangi şarkı var ve kaçınıcı sırada ezbere bilirdik. CD çalarlar ve CD’ler daha yeni yeni biliniyordu. Radyonun o günkü vericisi 100 watt idi. Samsun’da yaptırdım. Özge Elektronik’ten Ahmet abi vardı, kulağı çınlasın çok iyi ve düzgün bir insandır. Bana verici lazım, bunu yapabilir misin dedim. Acele etmezsen, bir hafta/on güne ben yaparım dedi. Yayını kapattım, acele etmiyorum dedim; her gün arıza ile uğraşacağıma, bir hafta beklerim dedim ve bir hafta yayın yapmadım. Gücü 100 watt olan o günkü şartlarda bir verici yaptı. İstanbul’dan gelen radyocular bile bu vericinin, hangi firma, hangi markanın vericisi olduğunu soruyorlardı bize. Yayınlar, Yakakent ve Alaçam sahiline kadar gidiyordu. Bugün 500 watt ile şimdi o bölgelere gidemiyoruz. O zaman link sistemi yoktu. Binanın

üzerinden demir bir boru ile antenden yayını veriyorduk. Karışık müzik çalıyorduk, daha çok arabesk, zaten Türkiye'nin yarısından fazlası arabesk müzik sever. Bafra'da hâkim müzikte arabesk müzikti. Biz ailenin üçüncü ya da dördüncü ferdiydik. Bir insanın iki çocuğu varsa diğeri Barış FM'di".

Kale, Barış FM'in yayıncılıkla ilgili diğeri önemli aktarımlarını şöyle anlatmaktadır; "İnsanlar artık o özlemlerini ve heveslerini unuttu. Şu anda dünyaları ellerindeki cep telefonları. Radyocu olduğum için belki de böyle düşünüyorum. Ama şunu net söylüyorum; şayet radyo tekrar eve girmezse aile diye bir kavram Türkiye'de kalmayacak. Radyoculuğun genel sorunlarına gelince; neticede Bafra, Türkiye'nin bir ilçesi. Türkiye'deki sorunlar ne ise Bafra'da da aynıydı. Şimdi biz bir dönem bu Dededağ mevkiinden yayın yaptık, sonra Samsun Büyükşehir Belediyesi olunca 'su deposunun' oradan yayın yapmaya başladık. Sonra su deposundan vericilerin kaldırılması kararı verilince şu an yayın yaptığımız Çetinkaya bölgesine geçtik. Gerçi oradan yapılan yayınlarda; Bafra'da radyolar ara sokaklarda çekmiyor".

Şekil 3.81. Barış FM stüdyo

Kale, Barış FM'de yaşadığı anılarını şöyle aktarmaktadır; "Bizim tanımadığımız ya da bilmediğiniz fiziken yüz yüze görmesek bile; ben hangi köyde kim var, kim bizim takipçimiz, kim iyi şarkı söyler, türkü söyler bunların hepsini biliyorduk. Yani şu köyden vatandaş Ali bizi bir hafta aramamış! Ya bu

adam da bir sorun var? Ya da niye aramamış? Diye bunu düşünürdüm! Gerçekten bir arkadaşına, bir komşusuna sor artık ne oldu buna diye? Hasta mı? Bir şey mi oldu? Bir gün bir siyasi partimizin başkanı burada sohbet ediyoruz, canlı yayında da olabilir. Şöyle bir cümle kullandı. Benim aile kurumundaki en büyük taşlardan bir tanesi Barış FM'dir. Yani bugün evliliklerin birçoğunun temelinde Barış FM var. Bizim zamanımızda zincirler vardı. Sevgi grubu zinciri, işte dostlar grubu, bilmem şu grubu gibi, bu grupların içerisinde de 20 şerli 30'lu kişiler vardı. Herkes birbirine bir mesaj gönderirdi. Gece saat 12'de davul zurna çalınır mı radyoda! Bizim Bafra'nın ekonomik lokomotiflerinden birisi tütündür. Herkes eskiden elinde tütün dizerdi. Köylerde, çarşıda, sokakta her taraf tütündü. Telefon açıp bize; ya uykumuz geldi Nihat! Bir davul zurna çalar mısın? Gecenin 12'sinde davul zurna çalardık işte karşı köye şey olsun armağan olsun. Onlar arardı diğer köye derdi, çok hoş bir şeydi, çok güzeldi. Şu an radyoyu satmayı düşünmüyorum bırakırsam kapatırım, şunu ispat etmek istiyorum. Yani ömrüm devam ettiği sürece şu radyoyu yeniden popüler bir şekilde herkesin cebine sokacağım" (Nihat Kale ile derinlemesine görüşme, 29.08.2022).

3.3.9. BRT FM

Samsun/Bafra radyolarından BRT FM ile ilgili programcılarından Hakan Kaya ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: BRT FM (Bafra Radyo TV)
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1994
Frekansı	: 91,7 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra Bölge / Sinop – Samsun
Matasyon arası	
Kurucular	: Hasan Davran, Fatih Uncu
Bilinen Sahibi	: Ali Kurumahmutoğlu
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devam ediyor

Şekil 3.82. BRT FM stüdyo 1997, Hakan Kaya (Kaya, 2022)

Kaya, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “BRT, Bafra’da o dönemler herkesin çalışmak istediği bir radyoydu. Çünkü kurumsal çalışan bir yerdi. Kurumahmutoğlu Şirketler Grubunun radyosuydu. Bende Tempo FM’de çalışıyordum. 1997 yılında BRT radyoya başvurdum. Murat Kapucu zamanlar genel yayın yönetmeniydi. BRT’de yapmaya başladığım program sabah saat sekizde başlıyordu. Gazete haberlerini canlı yayında okuyordum. 11:00’den sonra bir saat ara verip müzik programı da yapıyordum. Bildiğim kadarıyla kuruluştaki vericileri İtalya’dan gelmişti. Soundcraft marka mikser vardı. Radyonun kuruluşunda dönemin en iyi marka ve cihazları ile sistemleri donatılmıştı. Bu da programcılar olarak bizleri çok cezbediyordu. Yayınlar Sinop’tan, Samsun Matasyon’a kadar gidiyordu. Yayınlarda Orhan Gencebay dışında arabesk hiçbir sanatçıya yer verilmezdi” (Hakan Kaya ile derinlemesine görüşme, 05.09.2022).

Şekil 3.83. BRT FM stüdyo, 2006 (Taş, 2022a)

Radyonun diğer bir farklı programcısı Taş, yayıncılık dönemlerini şöyle aktarmaktadır; “2001 Ağustos ayında Barış FM’de yayına başladıktan sonra, 2003 Temmuz ayında BRT FM’e transfer oldum. O dönemler radyolar arasındaki rekabetten kaynaklı Bafra’da öne çıkan sunuculara diğer radyolardan teklifler geliyordu. BRT FM’in yayın tarihinde bir ilk olan başka bir radyoda çalışan birinin transferi ilk kez ben oldum. O yıllarda BRT FM’de canlı yayın yapan sadece bir program vardı. Ben pazar günleri hariç her gün sabah 09:00 – 11:00 saatleri arasında Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziğinin eserlerini çalışıyordum. Öğleden sonra 14:00 – 16:00 saatleri arasında mizah programı olan ‘Astral Gezinti’ programını sunuyordum. 2003 yılında başlayan BRT FM yayıncılığım, 2013 yılına kadar aralıksız sürdü. 2004 yılında yayın politikası gereği ve yayın ağını daha da geliştirmek amacıyla komple verici, link ve stüdyodaki ekipmanları değiştirdik. 1 KW gücünde, RVR marka verici, 16 kanallı Soundcraft mikser, yeni bir bilgisayar ve seslendirme donanımları alındı. Radyoda Türk Pop Müziği ağırlıklı şarkılar çalışıyorduk. Zaman zaman canlı telefon bağlantıları yaparak dinleyicilerimizin katılımlarını sağlıyorduk. Dinleyicilerimizin katılımlarını sağlıyorduk. Dinleyicilerimiz her yaş grubundan oluşuyordu. Özellikle toplu taşıma araçlarında ve esnaflar tarafından çalınan

şarkılardan ötürü çok takdir ediliyordu” (Özgür Yüksel Taş ile derinlemesine görüşme, 05.09.2022).

Şekil 3.84. BRT FM, Özgür Yüksel Taş, 2004 (Taş, 2022b)

3.3.10. Radyo Moda

Samsun/Bafra radyolarından Radyo Moda ile ilgili kurucusu Murat Demirel ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Moda
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 01.01.2015
Frekansı	: 102,5FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra Bölge
Kurucular ve Bilinen Sahibi	: Murat Demirel
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Devam ediyor

Şekil 3.85. Murat Demirel (Demirel, 2022a)

Demirel, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Bafra Çağrı Radyo Televizyon Yayıncılık AŞ., Çağrı FM olarak 01.01.1995 yılında Samsun Bafra ilçesinde kurulmuştur. 01.01.2015 tarihinde el değiştirerek şirketin başına yönetim kurulu Başkanı olarak 2011’de çıkan yeni yasaya göre %100 hissesini devir almıştır. 01.01.2015 tarihinde yayın logosu yani radyo ismi Radyo Moda olarak değiştirerek yeni yayın dönemine ve yeni vizyonuna kavuşmuştur. Yönetim kurulu Başkanı ben Murat Demirel olarak bulunuyorum. Radyo Moda dörtlü anten sistemi ile 1 KW Siel marka vericisi ile Samsun’un Bafra ilçesinden yayın yapmaktadır. Pop, Slow, Türk Halk Müziği, Fantezi, Arabesk formatındaki müzik tarzlarına yer vermektedir. Bafra merkezden çıkış yapıp, Sinop-Samsun arasında 102,5 frekansından yayınlarımız ulaşmaktadır. 2018 yılından beri yayınlarımız internet üzerinden de yapılmaktadır. www.radyomoda.com.tr adresi ve birçok farklı platform adreslerinden yayınlarımız dinlenebilmektedir. ‘Orta Karadeniz’in En Moda Radyosu’ sloganı yayınlarımızda kullanılmaktadır” (Murat Demirel ile derinlemesine görüşme, 05.09.2022).

Şekil 3.86. Radyo Moda logo (Demirel, 2022b)

4. SAMSUN'DA TECİMSEL YEREL RADYOCULUKTA KAPANAN RADYOLARIN YAPISAL VE İÇERİK ANALİZLERİ

4.1. Yöntem

Bu çalışmada, Türkiye’de radyo yayınlarının başlaması ile birlikte ortaya çıkan yerel radyo yayıncılık anlayışı çerçevesinde, Samsun yerel radyolarının araştırması yapılmıştır.. Türkiye’de ilk radyo yayınlarının başladığı 1927 yılını takip eden 1928 yılından itibaren Samsun yerelinde de radyo yayıncılığının bulguları görülmektedir. Bu kapsamda 1928 yılından bugüne Samsun ve çevresinde faaliyet göstererek kapanan ya da hala yayın hayatına devam eden radyoların araştırılması ve bu bilgilerin kayıt altına alınması amacıyla sözlü tarih görüşmesi yapılmıştır. Özellikle 1990 yılı , tecimsel radyo yayıncılığının başlangıç döneminden itibaren, bilgilerin literatürde yer almaması ve görüşme yapılan kişilerle birlikte yok olacağı gerçeğinden yola çıkılarak, elde edilen veriler sözlü tarih görüşmesi ile literatüre kazandırılmış, dijital ortama aktarılmıştır.

4.1.1. Sözlü Tarih

Tarih genel olarak iki anlamda tanımlanmakta ve anlanmaktadır. İlki, gerçekleştiğine inandığımız fakat henüz meydana çıkmamış ya da tarihçiler veya bunu yorumlayacaklar tarafından keşfedilmemiş, biçimlendirilmemiş geçmiş düşüncesidir. İkincisi ise tarihle ilgilenen kişilerin belge ve kanıtlarla geçmişi şekillendirmeye çalışmalarıdır (Özbaran, 2005:11).

Sözlü tarihle birlikte geçmiş anlamlandırılmaktadır. Tarihi süreçte olaylar ve kişiler arasında bir bağ kurulmaktadır. Böylece olayların içinde bulunan sıradan kişiler tarihle bir araya getirilmektedir (Çakmak, 2010:545). Bu yanılla, okumaktan çok dinlemenin ön planda olduğu bir tarih yazım şeklidir (Baranoğlu, 2014:6). Aslında sözlü tarih, tarihin kendisi kadar eskidir. Bu, tarihin ilk türüdür. Ve sözlü kanıtları kullanma becerisi, büyük tarihçilerin özelliklerinden biri olmaktan çok yakın zamanda çıkmıştır (Thompson, 1999:19)

Daha önceki yaşamışlıklar ve yaşam tarzı hızla yok olmaktadır, ancak bugün hala hayatta olan ve onu canlı bir şekilde hatırlayan insanlar bulunmaktadır. Aynı şekilde, bugün ekonomik, politik veya sivil faaliyetlere

dalmış günlük işleri ile meşgul insanlar, toplumun tarihini korumak için yaşadıkları olayların nedenlerini ve nasıllarını teybe kaydetmek için zaman ayırmaya istekli olabilmektedir. Bireysel kayıtlar bazen parça parça ve son derece kişisel olsa da, birlikte ele alındığında, gelecekteki tarihsel araştırmalar için paha biçilmez bir renk, ayrıntı ve olay fonu sağlamaktadır. Önceden planlanmış görüşmeler yoluyla, sözlü tarih görüşmecileri tarafından bilgi soru-cevap şeklinde yakalanmaktadır. Görüşmeci, konu hakkında biraz arka plan bilgisine ve anlatıcılığı nasıl dışarı çıkaracağını bilmek konusunda önemli bir sosyal beceriye sahip olmalıdır. Sözlü tarih röportajları, gelecekte çok çeşitli araştırmacılar tarafından kullanılmak üzere tasarlandıkları için gazetecilik veya belirli tarihsel araştırma röportajlarından farklıdır; bu nedenle kapsamı daha geniş olmalıdır (Baum, 1995:1).

Sözlü gelenek diye tabir ettiğim şey orada burada insanların ağızlarında dolaşan, herkesin, köylülerin, kasaba halkının, yaşlı adamların, kadınların, hatta çocukların tekrar tekrar anlattığı, bir akşam köy kahvesine girdiğinizde duyabileceğiniz, yoldan geçen biriyle yağmur, mevsim, sonra yiyeceklerin pahalılığı, sonra imparatorun zamanları ve sonra Devrim günleri üzerine sohbet ederken öğrenebileceğiniz ulusal gelenektir (Thompson, 1999:19).

Sözlü tarih, ilk kaydedilen tarih kadar eski ve en son dijital kayıt cihazı kadar yenidir (Ritchie, 2011:3).

Sözlü tarih bir uygulamadır, bir araştırma yöntemidir. Söyleyecek ilginç bir şeyi olan insanların konuşmalarını kaydetme ve ardından geçmişe dair anılarını analiz etme eylemidir. Ancak herhangi bir tarihsel pratik gibi, teorik yönleri de dikkate alınmalıdır (Abrams, 2016:1).

Merkezinde insan olan sözlü tarih aslında tarihin bir türüdür. Hayatın içine tarihi alır ve içeriğini genişletir. Kahramanlarını sıradan insanlardan seçerek sadece önderleri hedef almaz. Özellikle yaşlı insanların itibar görmelerine yardımcı olur. Nesiller, kuşaklar ve toplumsal sınıflar arasında bir köprü görevi görerek anlayışı pekiştirir. Kısacası, birikimli insanlar olduğunu ortaya çıkarır. Sözlü tarih aynı şekilde tarih geleneğinin ve mitlerin içinde bulunan baskın yargıları dengede tutulmasını sağlar. Sözlü tarih, tarihin sosyal anlamını temelinden dönüştürmek için bir yoldur (Thompson, 1999:18).

Sözlü tarihin önemli özelliklerinden birisi yeniden çekim veya kayıt imkanı olmayan doğaçlama olarak araştırmaya özel dinlediğiniz bir tarih öyküsüdür.

Görüşme size özeldir ve sizin için anlatılmaktadır. Konuyu siz belirlemekte, soruları nasıl sormanız gerektiğine siz karar vermektediresiniz. Araştırmanın yönünü ve doğru kişileri siz belirlemektesiniz.. Dolayısıyla görüşmeler ve sonraki adımlar tamamen sizin eseriniz olmaktadır. Bu anlamda sözlü tarihte ortaya çıkan tarihi sözcükler, araştırmacı tarafından yaratılmaktadır. (Şeni, 2003:49).

Yerel tarihi toplumlar, topluluklarının tarihini koruma sorumluluğunu üstlenmektedir. Bu çabada, günlükler, mektuplar, iş ve sivil kayıtlar gibi toplulukla ilgili araştırma yazılarını toplama, koruma ve kullanıma sunma ile uğraşmaktadırlar. Geçmişlerini fotoğraflarda, genellikle müzelerde göstermekte ve böylece halk tarafından görülmektedirler. Sözlü tarih, yerel tarihsel toplumun çabalarının nispeten yeni ve giderek daha önemli bir parçası olmaktadır. Günlük iş yoğunluğunun içerisinde insanlar artık uzun mektupları, rutin olarak tutulan günlükleri, bir anlaşma yapmak için ileri geri mektup dizilerini yazmamaktadırlar. Ve her zaman olduğu gibi, çok zengin bir sözlü geleneğe sahip olmalarına ve bu yaşam hakkında çok renkli ve doğrulukla konuşabilmelerine rağmen, yaşam tarzlarının tanımını yazılı olarak yapmayacak birçok insan sınıfı bulunmaktadır. Bu boşluklar artık sözlü tarih ile doldurulabilmektedir. İyi planlanmış sorulara dayalı, nispeten rahat konuşmalar aracılığıyla, normalde yazılı kayıtlara giremeyecek bilgileri ortaya çıkarmak mümkündür. Sözlü tarih, araştırma bilgisi sağlamanın yanı sıra, gençlere ve yeni gelenlere köklerini topluluğa sokmanın bir yolunu göstermektedir. Anlaşılır ve çok insancıl bir şekilde, şimdiki zamandan yakın geçmişe bir bağlantı işlevi görebilmektedir (Baum, 1995:2-3).

Son dönemlerde gelişme kaydeden yerel tarihin arkasında, her mekânın ve her ailenin kendisine ait bir tarihinin bulunduğu ve bu bilgilerin yapılacak kapsamlı araştırmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Yaşam yerel sınırlar içerisinde genelde toplulukların ve çeşitli grupların içinde yaşanır. Her birey ekonominin ve toplumun şekillenmesinde rol oynar (Caunce, 2008:8).

Sözlü tarih yöntemi bu çalışmanın merkezinde önem arz etmektedir. Özellikle yerel radyo konusundaki literatür eksikliği ve Samsun’da yerel radyolar ile ilgili daha önce hiçbir çalışma olmaması bu yöntemi zorunlu kılmıştır. Diğer taraftan görüşme yapılan kişilerle yüz yüze kurulan samimiyet bize doğru bilgiye daha rahat ve çabuk ulaşılmasını sağlamıştır. Şehir efsaneleri ve yanlış bilinen

birçok olay bu şekilde gerçek kişilerin ağızlarından dinlenerek doğru kayıt altına alınmıştır.

Sözlü tarih çalışmalarında genel olarak üç aşama bulunduğu söylenebilir.

- * Araştırmanın konusu ve görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi, tasarım aşamasıdır.
- * Görüşme aşamasının yapılarak kayda geçirilmesi, görüşme aşamasıdır.
- * Görüşmenin çözümlenip, yeni bilgi ve belgelerle desteklenerek bir araya getirilmesi, projenin tamamlanması ve arşivleme aşamasıdır (Danacıoğlu, 2001:136)

Sözlü tarih çalışma aşamalarında belirtildiği gibi, araştırmanın uygulama safhasında konusu itibarıyla, 1920'li yıllardan bugüne varlığı bilinen yerel radyolar; literatür çalışması, doküman incelemesi ve dönem bilir kişileri ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonrasında en doğru bilgiyi alabileceğimiz kişiler belirlenerek araştırmanın tasarım aşaması tamamlanmıştır. Ulaşılan kişiler ile yüz yüze veya telefon ile görüşmeler yapılarak sesli kayıtlar alınmıştır. Sesli veya görüntülü görüşmeyi kabul etmeyenler ile soru formları üzerinden bilgiler alınmaya çalışılmıştır. Her görüşme sırasında il veya ilçede olabilecek başka yerel radyolar, görüşme yapılan kişilere sorulmuştur. Son aşamada edinilen sesli kayıtlar çözümlenmiş, fotoğraf ve belgelerle desteklenerek kayıtlar arşivlenmiştir.

Sözlü tarih çalışmasında veri toplama işinin özü insanlardır. Esas olan doğru insanı bulmaktır. Komşular, akrabalar, arkadaşlar gibi yerleşik bağlantılar işleri kolaylaştırabilir, ancak olmak zorunda değildir. Şahsen bildiğimiz insanlar bazen bu çalışmalara katılmak istemeyebilirler. Gerekli bilgiyi alabilmek için bazen insanları ikna etmek gerekebilir, hatta doğru dengeyi bulabilmek adına başka insanlar da aranabilir. Araştırmacı ile görüşülen insanlar arasında bulunan tanışıklık bazen işleri kolaylaştırabilir, bazen de zorlaştırabilir. Örneğin konuştuğumuz kişiler hikayelerini önceden bize anlattıklarını hatırlayarak, anlatımını kısaltabilir (Caunce, 2008: 152-153).

‘Yerel Medya Bağlamında Samsun Radyoları’ adlı çalışmamızda yöntem olarak sözlü tarih çalışması yapılmasında etkili olan başlıca birçok neden bulunmaktadır.

Öncelikle tecimsel radyoların korsan (yasadışı) dönemde açılmaya başlamaları ana nedenlerin başındadır. Bu kayıtsız dönemde birçok radyo doğaçlama, kulaktan dolma bilgilerle veya yerel elektronikçilerin yönlendirmeleri ile kurulmuştur. Bu nedenle teknik donanımdan, şirket kurulumlarına, personel kayıtlarından, yayın planlamalarına kadar “kayıtsız” yapılmışlardır. Neredeyse tüm radyoların açılışlarına dair hiçbir belge doküman bulanamamaktadır.

Birdenbire çok sayıda açılmaları ve açılışlarını basına malzeme yapacak yeterlilikte olmamaları, yerel TV ve gazetelerine yazılı/görüntülü kaynak oluşturamamalarına sebep olmuştur. Neredeyse, yerel gazete ve TV’ler bünyesinde kurulan radyo kanalları için dahi bu sebepler geçerlidir.

Yerel radyoların kurucu sahipleri ekonomiden çok bu işi hobi olarak görmeleri sebebi ile genel olarak profesyonel meslekleri ile ilgilenmektedirler. Bu sebeple, radyonun yönetimini gönüllük esasına göre çalışan personellerine bırakmışlardır. Bu anlamda dönem radyolarının, fotoğraf, mektup, faks, kaset, CD gibi doküman olarak arşivlenebilecek materyalleri programcılarla beraber gitmiş, radyo bünyesinde arşivlenememiştir.

Dönem yayıncılığı veya radyoculuk bir gizem barındırmaktadır. Bu gizlilik yayıncıların kimliklerine kadar yansımaktadır. Hatta dinleyiciler bile bu gizem içerisinde kendi isimlerinden çok rumuz belirleyerek yayınlara katılmışlardır. Bu nedenle, Yayıncılar kendilerini gösterecek fotoğraflar, haberler içerisine girmemektense gizli kalmayı tercih etmektedirler. Yerel imkanlarda kurulan stüdyo şartlarının çok kötü olması, yayıncıların yaşlarının çok genç, teknolojinin yetersizliği de eklendiğinde radyolar kulaktan kulağa anlatılanlarla bilinmektedirler.

Bazı bölgelerde güvenlik sorunları yüzünden, radyoların adresleri, yayıncı, kurucuları çok fazla teşhir edilememiştir.

Birçok radyonun çok kısa sürede açılıp kapanması zaten kayıt altına alınmaya lüzum olmaması şeklinde değerlendirilmiş ve önemsenmemiştir.

Yerel radyoların, yayınlarını arşivleyebilecek, personel, bütçe ve zaman bulunmamaktadır. Çünkü o dönemin bant/ CD teknolojisi ile arşivleme işi hem çok zor , hem de çok fazla zaman almaktadır. Ayrıca fiziksel açıdan çok fazla yer kaplamaktadır. Bu arşivleme içinde zorunlu bir planlama o yıllarda olmamıştır.

Teknoloji ilerlemiş olmasına rağmen kolay arşivleme yapabilen radyo otomasyon programları birçok radyo tarafından lisans problemleri nedeniyle kullanılmaması veya bu teknoloji çok geç edinilmişti. (Halen internet radyosu olmayan, eski otomasyon programları kullanan, karasal yayınlar bulunmaktadır).

3984 sayılı kanunla belirlenen A.Ş olma zorunluluğunda kural olarak getirilen beş ortak şartı radyolar tarafından genelde formalite icabı yapılmıştır. Eldeki yazılı belgeler ile gerçekte olan çelişmektedir.

Yayıcılık esaslarının bilinmiyor olması, tamamen ulusal taklidi veya kara düzen sistemler uygulanmasıyla birlikte, düzenli not tutabilmek veya arşiv yapmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Hiçbir radyonun zaten bu şekilde bir ekonomik geliri de bulunmamaktadır. Kaset arşivi çok pahalı bir yöntemdir.

Tüm bu nedenlerden dolayı, yerel radyoların açılış kapanış ve yapısal açıdan nasıl oldukları yazılı kaynaklarda bulunamamıştır. Her radyo, kurucusu ile baş başa kaldığı için, radyonun tarihide onunla beraber yok olup gidecektir.

4.1.2. Çalışmanın Örneklemi

Bu araştırmanın örnekleminde 1928 yılından günümüze yayın hayatına devam eden/edemeyen, radyoların yaşayan veya ulaşabildiğimiz sahipleri, genel yayın yönetmenleri, çalışanları ve döneme şahitlik edenler oluşturmaktadır.. Önceden randevu alınarak yüz yüze, telefon ve mail yoluyla görüşmeler yapılmış, açık uçlu sorular sorulmuştur. Araştırma Samsun ili ile sınırlı tutulmuştur.

4.1.3. Çalışmanın Problemi ve Soruları

Dünyada ilk radyo yayınları düzenli haber, müzik ve diğer tür yayınların verilmesi ile ilgili tarih, batı kaynaklarında, 2 Kasım 1920 olarak geçer. ABD’de Pittsburgh’ta KDKA adlı radyo kanalı ilk düzenli radyo yayınlarını başlatan kanal olarak radyoculuk tarihine geçmiştir. Radyo yayınları Avrupa’da 1922 yılında BBC ile (British Broadcasting Corporation) İngiltere’de başlamıştır. Televizyonun aksine, Türkiye’de radyo yayınlarının başlaması, dünya ülkelerinin gerisinde kalmamıştır (Aziz, 2012:8). Türkiye’de ise ilk düzenli radyo yayınları 06 Mayıs 1927 tarihinde başlamış, İstanbul Büyük Postanesi’nin kapısı üzerine yerleştirilen bir vericiden halka müzik dinletilmiştir (Arvas, 2018:421). Türkiye’de TRT ile beraber başlayan başlangıç ve tekel döneminde yayın yapmış; Kamu Tüze

Radyoları, Askeri Kurum Radyoları, Yabancı Devlet Radyoları, MEB'e Bağlı Radyolar, Üniversite Radyoları, TRT radyoları yerelde açılmışlardır. Fakat bunlardan, Meteoroloji'nin Sesi ve Polis Radyosu haricindeki radyolar bugüne kadar gelememiştir. Türk radyo yayıncılığı tarihinde, 1937 ve 1964 yılları arasında devlet tekeli dönemi, 1964 yılında TRT'nin kurulmasıyla farklı bir döneme girmiştir. 1990 yılına gelindiğinde ABD gezisinde bir açıklama yapan dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türkiye'nin dışından Türkçe yayın yapılmasına bir mani olmadığını belirterek özel Radyo/TV şirketlerinin önünü açmıştır (Kuruoğlu, 2008). Böylece ardı ardına açılan radyo TV kanalları ile radyo ve televizyonlardaki devlet tekeli mevzuatta bir değişiklik yapılmadan fiilen delinmiştir. Bunun üzerine Anayasanın 133. maddesi değişmeden önce 15 Mart 1993 tarihinde Telsiz Genel Müdürlüğü ciddi bir karmaşaya ve tartışmaya yol açan özel radyo ve televizyonların kapatılmasına ilişkin bir 'genelge' yayınlamıştır (RTÜK, 2014:11). Hükümetin kapatma kararlarına, ülkedeki tüm yerel radyoların ve televizyonların direnmesi, karşı örgütlenmelere yol açmış, yoğun görüşmeler sonucunda anayasanın 133. Maddesi değiştirilerek özel Radyo/TV yayınları yasal hale gelmiştir (TÜRK HUKUK SİTESİ, 2022). 20 Nisan 1994 RTÜK kurulmasıyla yayın ilkeleri ve esasları kanuna bağlanmıştır. Kanunun öngördüğü şartlara uygun olarak, 1186 radyo ve 261 televizyon kuruluşu lisans başvurusunda bulunmuş, bunların dışındaki radyo ve televizyonlar yayından men edilmiştir. Böylece, radyo ve televizyon kuruluşları ile ilgili ilk eleme gerçekleştirilmiş ve 814 radyo ile 239 televizyon kuruluşunun kontrolsüz yayınlarına fiilen son verilmiştir (Kasım, 2009:121).

İlk başlarda, oluşan denetimsizlik 'korsan yayıncılık' ucuz teknik alt yapı ve içerik planlamaları ile başlayan yayınlar, sonrasında birçok yerel kanalda oluşacak yansıyan ekonomik problemlerinde temellerini atmıştır. Devam eden yıllar içerisinde yerel radyo yayıncılığının teknik, personel, ekonomik sorunlarının başı çektiği problemlerle Türkiye'de birçok radyo kapanmış veya şirketlerini devretmek durumunda kalmıştır. Yayın yaptıkları süre içerisinde şehrin sosyal, siyasal ve kültürel yaşamlarına doğrudan etkileri olan bu yayın istasyonlarının bir çoğu, açıldıkları gibi bir anda kapanmışlardır. Müzik, eğlence programlarının yanında siyasi ideoloji ile açılan bazı yerel radyolar seçim propagandalarında etkili roller oynamışlardır. Bir dönemin yaşantısına, birçok açıdan damgalarını

vurmuşlardır. Kapanma nedenleri ilden ile ve ilçeden ilçeye değişkenlik gösteren bu yerel radyolar ile ilgili yazılı kaynakların bulunmaması şehrin basın tarihi, hafızası açısından da önem taşımaktadır. Bu anlamda araştırmanın sorunsalı üzerinden hareketle, mevcut radyolardan başlayarak, yayın hayatlarına devam edemeyen radyoların, yapısal ve içerik analizlerini yaparak radyo yayıncılığı adına bir veri tabanı oluşturmak bir gerekliliktir. Bu anlamda araştırmada:

- * Yerel medya bağlamında yerel radyo nedir?
- * Türkiye’de yerel radyo yayıncılığı, günümüze kadar olan süreçte nasıl şekillenmiş, yapılanmaları ve değişimleri ne şekilde olmuştur?
- * Samsun ilinde tarihsel bir süreç içinde bakıldığında, yerel radyo yayıncılığının geldiği son durum nedir? Mevcut yerel radyolar nelerdir?
- * Tecimsel radyo yayıncılığının başlaması ile beraber, Samsun’da kapanan yerel radyolar nelerdir? Yapısal ve içerik olarak nasıl planlanmış ve neden kapanmışlardır?

Sorularının yanıtları aranarak bilimsel bir veri tabanı oluşturulmaya çalışılacaktır.

4.1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye’deki yerel radyo araştırmalarına sözlü tarih yöntemi ile yaklaşan bu araştırmada, bulguları o tarihin anıları içerisinde tekrar ortaya çıkararak, yeniden bilinmeyene yolculuk yapıyor olması, yerel tarih açısından önem taşıdığı gibi yerel radyo yayıncılığının yazılı kayıt altına alınması açısından da değerlidir.

Araştırma geneline bakıldığında, yerelde yapılan bu çalışma aslında ulusala da ışık tutmaktadır. Samsun’da yerel radyo yayıncılığının başlangıcındaki teknik planlamaların tamamı İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirler üzerinden yapılmıştır. Bu da bize Anadolu’da yapılacak yerel radyo araştırmalarında önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu araştırmada genel olarak yerel radyoların tarihi ve yapısal incelemeleri üzerinde durulmuştur. Araştırmada radyo yayıncılığının sosyolojik, psikolojik yönlerini içeren bazı bulgulara da yer verilmiştir. Bu anlamda Türkiye’de yapılacak radyo araştırmalarına bu yönlerden de kaynak olabilecek bilgileri içermektedir.

Araştırmada radyo yayıncılığında yer alan teknik, yayıncılık, reklam planlamalarında yapılan tanımlara katkı sağlanarak literatüre ve bilimin hizmetine sunulmuştur.

Türkiye’de yerel radyo araştırmalarıyla ilgili il bazında yapılan yerel radyo çalışmalarının azlığı ve Samsun özelinde ise yerel radyolar ile ilgili hiçbir araştırma bulunmaması ‘Samsun Yerel Radyo Tarihini’ ortaya çıkaran ilk yazılı kaynak olarak önem taşımaktadır. Ayrıca şehrin radyo yayıncılığı açısından hafızasının oluşturulması ve bilimsel bir veri tabanı olarak da önem taşıyacağı düşünülmüştür.

4.1.5. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada amacımız yerel radyoların Türkiye’de nasıl şekillendiği ortaya koyarak değişim sürecini ve geline son durumu daha iyi değerlendirebilmektir. Ayrıca, Samsun radyo yayıncılığının tarihini ortaya çıkarmak, tecimsel yayıncılıkta kapanan radyoları tespit etmek, sözlü radyo tarihini kayıt altına almaktır. Bu şekilde yayın hayatına devam edemeyen, yerel radyoların yapısal ve içerik analizlerini yaparak, Samsun radyolarının mevcut durumunu ortaya koymaktır.

4.2. Samsun’da Tecimsel Radyoculukta Kapanan Radyolar

1989 yılında, mevcut yasaya aykırı olduğu halde yayına başlayan Bakırköy Belediye Radyosu mühürlendi. 1992 yılında ise ilk özel radyo yayını olan ‘Kent FM’ yayına başladı. Kanun engeli olduğu halde Süper FM, İstanbul FM, Metro FM, Best FM gibi radyolar peş peşe yayına başladılar. Mevzuatta bir değişiklik yapılmadığı halde yasa delinmiş oldu. Telsiz Genel Müdürlüğü tarafından 15 Mart 1993 tarihinde büyük karmaşa ve tartışmalara yol açan, özel radyo ve TV’lerin kapatılması için bir ‘genelge’ yayınlandı (RTUK, 2014:11).

Tüm Türkiye’de olduğu gibi Samsun’da da kapatılmaya çalışılan radyo istasyonlarının, oluşan belirsizlik içerisinde seslerini duyurma çabaları başlamış ve radyoların var olma savaşına, mevcut hükümete karşı olan itirazlara katılmışlardır. Sonrasında 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 sayılı kanun ile radyoların bir kısmı yayın hayatlarına devam edememiş, RTÜK’ün şartları altında ezilmiştir. Bu anlamda ise Samsun’da ses veren bazı radyolar kayıt altına alınamadan kapanmıştır. 1990’lı yılların başından, 2022 yılına kadar olan süreçte

Samsun merkez ve ilçelerinde kapanan yerel radyoların; dönemin toplumsal yaşantısına, kültürüne, haber ve siyaset yaşantısına önemli oranda etkileri olmuştur. Şehrin hafızası açısından bu kapanan radyoların belirlenmesi önemlidir.

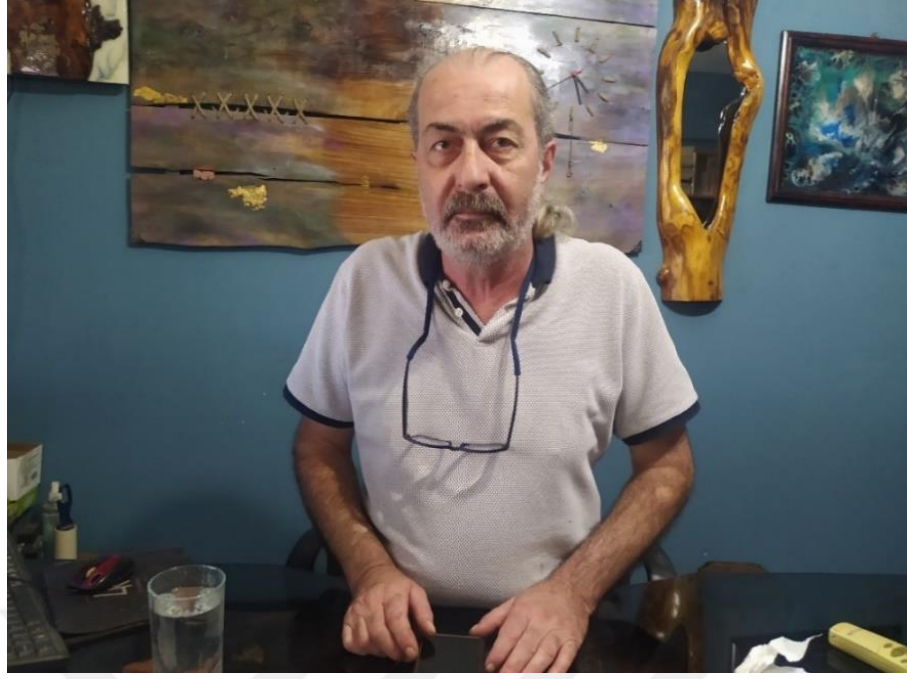
4.2.1. Yayın Hakkı Devam Eden Radyolar

Samsun'da RTÜK tarafından R3 lisans (yerel radyo) hakkına sahip fakat mevcut frekanslarında ulusal kanalların yayın yaptığı veya yayın yapmayan radyolar bulunmaktadır. Bu radyolar yasal düzenlemeler ile veya kira anlaşmaları sona erdikten sonra tekrar mevcut frekanslarından kendi isimleri ile yayın yapabilme haklarına sahiptirler. Bu radyolar şu şekildedir.

4.2.1.1. ÇRT (Çarşamba Radyo TV)

Samsun/Çarşamba radyolarından ÇRT ile ilgili, kurucusu Faruk Tak ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: ÇRT
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba/ 1995
Frekansı	: 95,8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba, Köyleri ve Çevresi
Bilinen Sahipleri	: Faruk Tak
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: 2014 yılında yayınlarını durdurmuştur.

Şekil 4.1. Faruk Tak ile yüz yüze görüşmeden

Tak, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyomuz 1995 yılında Samsun, Çarşamba ilçesinde kurulmuştur. Yayın merkezimiz Çarşamba çıkışlı olup; Çarşamba, köyleri ve çevresindeki ilçelere ulaşmaktaydı. Çıkış gücümüz 500 watt civarındaydı. Yerel radyo için iyi bir teknik altyapıya sahiptik diyebilirim. Arabesk müzik dışında her tür müziğe yer veriyorduk. Kültür, sanat, eğlence, komedi, şov tarzında programlarımız ile birlikte haber ve spor bültenlerine de yayınlarımızda yer alıyordu. Radyonun gelirleri reklamlardan oluşmaktaydı. Reklam için çalışan kendini yetiştirmiş elemanlarımız vardı aynı zamanda metin yazarlığı ve dublajda yapmaktaydılar. Reklamlar RTÜK’ün belirlediği zaman aralıkları dahilinde, program öncesi ve sonrası, program aralarında yayınlanıyordu. Radyonun giderlerini şöyle özetleyebilirim; Bir işyerindeki giderlerin tümü radyolarında giderleridir. Radyoların birde ekstra giderleri de var; RTÜK payı, telif ücretleri gibi. Yerel olmanın bazı dezavantajları da vardı. Yüksek iş maliyeti, ucuz reklam gelirleri, her yeni çalışana sıfırdan sunuculuk eğitimi vermek. Teknik ekipman satın almada yaşanan ve bunu gibi problemler yaşıyorduk. Bunlar aslında sadece bizim değil tüm yerel radyoların ortak sorunu. Gelişen teknolojiyle birlikte sanırım yayıncılık başka bir yöne doğru eviriliyor. Türkiye’de yayıncılığı bırakmak zorunda kalan birçok radyo ekonomik

zorlukların bir sonucu olarak gelişen teknolojiye ayak uyduramayarak kapanıyor” (Faruk Tak ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

4.2.1.2. Atak FM

Samsun/Çarşamba radyolarından Atak FM ile ilgili kurucusu İrfan Zerey ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Atak FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1992
Frekansı	: 90,3 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba Bölgesi
Kurucular	: İrfan Zerey
Bilinen Sahipleri	: İsmail Zerey
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Yayın hakkı bulunduğu halde, mevcut frekansta yayın yoktur.

Zerey, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Yerimiz Çarşamba Orta Mahallede idi. Hemen ön cephede benim başka bir dükkânım vardı. Üst tarafına yayın stüdyolarını kurduk, üç katlıydı yerim, alt katına da kaset dükkânı yapmıştık. Cihazlar o zamanlar Zerey FM’den kalma ama yeterli değildi. İşler profesyonelleşmeye başlayınca daha iyi cihazlar almak zorunda kaldım. Hatta yayın mikseri Samsun merkezde özel olarak yaptırdım. Mikrofonlarımızı yeni almak zorunda kaldık. Kulaklıklar dahil büyük radyoları takip ettim. Sporcu olmamdan kaynaklı İstanbul turnelerinde büyük radyoları takip etme fırsatım oldu. Bu radyolardaki sistemleri fotoğraflayıp, sonra tab ettirip buradaki çocuklara gösterdim işte sistemler bu şekilde diye”.

Şekil 4.2. İrfan Zerey, Atak FM 1994 (Zerey, 2022a)

Zerey, o dönem radyoda yaptıkları etkinliklerden ve radyonun işleyişinden şöyle bahsetmektedir; “Atak FM’de ilk konserimiz 1994 yılıydı, Kader daha yeni çıkmıştı o zamanlar. Kristal Düğün Salonunda Kader’in konserini yaptık sonrasında Müslüm Gürses getirdik. Çok harika insanlardı. Konseri biz tanınmak amaçlı tamamen radyo reklamını yapmak için konserleri yaptık. Hatta Müslüm Gürses, Mercedes sevdiği için konser duyurularını Çarşamba’da on beş Mercedes araçla yaptık. Hatta Müslüm’ün resimlerini aracın üzerine yapıştırmıştık. Fotoğraflarını onlara gösterdiğimizde çok duygulanmışlardı. Alihan da vardı unutmadan onu da getirmiştik konser için. Neyse Çarşamba da o dönemde çok fazla reklamımız vardı. Benim milli sporcu olamam dolayısıyla çevrem çok genişti tabi ismimde bu işe girince esnaftan daha çok reklam gelmeye başladı. Çoğu esnafa gün vermeye başladık senin reklamın bir ay ne bileyim iki ay sonra başlayacak diye. Bunu Samsun’daki arkadaşlar espri konusu yapıyorlardı gidin Çarşamba’ya sıraya girin Atak Radyo böyle reklam alıyormuş diye. Yani çoğu radyonun reklam alamadığı dönemde biz reklama gün veriyorduk. Yayınlarda müziklerimizi saatlere göre ayarlıyorduk. Sabahları hareketli, akşamları Slow damar müzik gibi yapıyorduk. Benim şöyle bir hassasiyetim vardı. Şehit olduğu zaman o gün yayın yapmıyordum. Sesi kapatıyordum. Tabi önceden anons ediyorduk bugün 12 saat yayın yapmayacağız diye. Maalesef işlerimin yoğunluğu

dolayısıyla amca oğlu İsmail Zerey'e tüm hisselerimi devrederek Atak FM'den ayrıldım" (İrfan Zerey ile derinlemesine görüşme, 04.09.2022).

Şekil 4.3. Atak FM stüdyo 1994 (Zerey, 2022b)

4.2.1.3. Adige Radyo

Samsun radyolarından Adige Radyo ile ilgili, Kenan Sarıçam ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Adige Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 2010
Frekans	: 88,4 FM (ilk frekans) ve 96,0
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Kenan Sarıçam
Radyo Yayın Tarzı	: Çerkez Müzikleri
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: 2021 yılında yeniden iletim yoluyla Radio Virgin'e kiralanmıştır.

Şekil 4.4. Kenan Sarıçam, Gürgenyatak vericiler bölgesi (Sarıçam, 2022)

Sarıçam, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Şöyle, Atalarımız bizim Kuzey Kafkasya’dan göç etmişler 1863 yılında. Tabi, asimilasyonlarla dil unutulmaya başlamış. Dil unutulunca da o kültür de unutuluyor. Benim hep gençliğimden beri böyle bir yayın yapma hevesim vardı. Çerkez dilinde, anadilde yayın yapmak için. İki defa bunu denemeye çalıştık. Maalesef ikisini de beceremedik. İlki 88.4’tü. Samsun’da ilk kurulan yerel radyolardan 19 Mayıs FM’i satın alarak, yayın hakkını alıp, şirketi alıp, Adige Radyo diye ben, sırf Çerkez müzikleri çalarak yaptık yayın. Ama amaç bu değildi. Yayın alanı, Samsun’daki bütün radyolarda olduğu gibi, işte Bafra’nın girişinden doğuya doğru Ünye’nin girişine kadar. Samsun’daki 500 wattlık cihazların hepsi bu yayın alanını kapsar zaten. İlk radyo 350 wattı. O yetiyordu o zaman. İkinci seferde 1 kilovattan yayına çıkmaya başladık. 100. Yıl Bulvarında, Devlet Hastanesi kavşağındaydı stüdyo olarak yerimiz ama verici yeri Gürgenyatak idi. İkincisi, adres olarak şu anda oturduğum yer, Yenimahalle idi. Sadece Çerkez müzikleri çalıyorduk. O konuda ikinci seferde, Adige Cumhuriyeti Maykop’ta, Çerkezce yayın yapan bir radyodan bayağı bir destek aldık, eser anlamında. Ama dediğim gibi, esas anadilde yayın şeyine ulaşamadık. Çünkü Çerkezceyi konuşabilecek, vakit ayırabilecek, program yapabilecek kişiler bulamadık ulaşamadık onlara. Dolayısıyla kapatmak zorunda kaldık. İki radyoda da aynı şekilde. İlki biraz da istasyon yaptırmam gerektiği için ekonomik sebeplere dayanıyordu. Satmak

zorunda kaldık. İkincisinde kesinlikle program yapan kimse bulamadık zaten. İlk sattığım frekans, Fıstık FM diye yayın yapmıştı Samsun’da. Rahmetli oldu, Yaşar Bey. Çarşamba radyosu kendisinin, buraya gelmek istedi. Ona satmıştık ilk frekansı. İkinci radyo, 96.00 idi. O’da Samsun Medya FM A.Ş. diye, Samsun’un eski radyolarındandır. Birkaç el değiştirmiş. Hatta enteresan bir şekilde Ankara’da bir firma almış, firma sahibi almış. Ben bir şekilde ulaştım. Ondan satın aldık, tekrar Samsun’a getirdik radyoyu. Radyo Adige olarak reklam almadık fakat çok doğaldık. Bir de Türkiye’nin ve ne deniyor? Diaspora deniyor ya, anavatan dışında, tek radyoydu dünyada. Yani havadan yayın yapan. İnternette değil, böyle arabanın açıp da radyosunu dinleyebileceğin tek radyoydu. Adige Radyo olarak; sırf Çerkez müziği çalan, o kültüre yönelik yayın yapan, anavatan yani Adige Cumhuriyeti dışında yayın yapan tek radyodur. Ve dünyada başka yok. Çok da destek gördü. Yani, destek, maddi anlamda değil. ‘İyi olmuş, Çok hoşumuza gidiyor. Sabahleyin onunla başlıyoruz’ hatta böyle espriler yapıyorlar ‘96’yı açınca araba daha az yakıyor’ gibi böyle espriler de türedi yani. Ama dediğim gibi, olmadı yani. Şeyler çok yükseldi, maliyetler. Şimdi 1 kilovat bir yayın yaklaşık 3500 lira yakıyor elektrik tüketimi. Böyle muhasebecisi, şudur budur, 7-8 bin lirayı buluyor aylık gider. Burası çok aşılabilecek bir şey değil. Ama, tabi, bir ulusal radyoya kiraya verdik radyoyu 2021 yılında. Beş senelik sözleşmemiz var. Beş sene sonra artık, duruma göre karar vereceğiz ona. Ama o düşünüm devam eder benim. Yani Adige Radyo. Hani nasıl bir araba sevdası gibi düşünürsün, ütopya da diyebilirsin, ama var yani. Devam ediyor” (Kenan Sarıçam ile derinlemesine görüşme, 11.08.2022).

4.2.1.4. Tutku FM

Samsun radyolarından Tutku FM ile ilgili programcısı Aykut Aydın ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Tutku FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 2008
Frekansı	: 105.00
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler

Bilinen Sahipleri : Ramazan Sezgin

Radyo Yayın Tarzı : Karışık Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 2019 yılında yeniden iletim yoluyla Power Türk'e kiralanmıştır.

Şekil 4.5. Tutku FM stüdyo (Aydın, 2022)

Aydın, Tutku FM ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Radyomuz 2008 yılında Radyo Yeni Hayat AŞ. Şirketinden devir alınarak Tutku FM olarak el ve isim değiştirmiştir. Pop, Pop- Slow, Arabesk yayınlar yapmıştır” (Aykut Aydın ile derinlemesine görüşme, 24.08.2022).

4.2.1.5. Klas FM

Samsun radyolarından Klas FM ile ilgili programcısı Ercan Üstün ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi : Klas FM

Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı : Samsun Merkez / 1999

Frekansı : 89.5

Yayın Kapsama Alanı : Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri : Serhat Belli, Kenan Engizli
Radyo Yayın Tarzı : Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 2010 yılında yayınlarını sonlandırmıştır.

Şekil 4.6. Ercan Üstün, Klas FM stüdyo (Üstün, 2022)

Klas FM Genel Yayın Yönetmeni Üstün, radyo ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Klas FM 1999 yılında, Serhat Belli tarafından Kozmos 55 FM devir alınarak kurulmuştur. Güçlü bir verici ile ve modern bir teknik alt yapı ile yayına başlamıştır. %80 Türkçe Pop, %20 Sanat Müziği ve Halk Müziği, %10 Yabancı Müzik, Her saat başı kısa Samsun haberleri yayınlamaktaydı. Reklam kuşakları, program sponsorlukları ve organizasyonlar (sanatçılar belirli günlerde Samsun’a imza günü ve konser yaptırarak ek gelirler elde edilmeye çalışıyorduk) radyonun gelirlerini oluşturuyordu. Telif hakları, elektrik, RTÜK giderleri, programcı ve personel maaşları, yemek giderlerimiz vardı” (Ercan Üstün ile derinlemesine görüşme, 10.01.2022)

4.2.2. Kapanan Radyolar

Samsun merkez dahil toplam on yedi ilçede, tecimsel radyo yayıncılığının başlamasıyla birlikte bugüne kadar yayın yapıp kapanmış tespit edilen radyolar şu şekildedir.

4.2.2.1. Samsun Merkez İlçe Radyoları

Samsun merkez ilçeleri olan; Atakum, İlkadım, Canik, Tekkeköy’de kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.1.1. Radyo Hayat

Samsun radyolarından Radyo Hayat ile ilgili, Sema Gökçe ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Hayat
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1997
Frekansı	: 105,0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Sema Gökçe – Soner Cabbar
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 2007 yılı sonunda kapanarak, Tutku FM’e devredilmiştir.

Gökçe, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyo Hayat’ın kurucusu, aynı zamanda programcıyım. 1997 ve 2005 yılları arasında görev aldım. Samsun merkez ve ilçelere yayın yapmaktaydık, zaten belirlenen kapsama alanı dışına taşacak biçimde yayın yapmamız kanunen mümkün değildi. RadyoHayat, Türkçe pop müzik yayınlamaktaydı. Farklı tarzlarda müzik sevenleri buluşturmaktansa, tercihini belirlemiş dinleyici kitlesini hedef almıştık. Sabah günlük gazetelerin okunduğu; borsa, döviz, hava durumu gibi günlük bilgilerin aktarıldığı programla yayına başlar ve kültür, sanat, sinema, tiyatro, konser, etkinlik haberlerinin aktarıldığı programlarla devam eder, akşam yarışma, eğlence, ya da şiir içerikli yayınlarla gün sona ererdi. Bant yayını gece boyunca devam etmekteydi. Haber ve spor programlarımızda ise; saat başı haber bültenleri anlaşmalı ajanslardan sağlanmaktaydı. Spor programları nadir vakitlerde

yayınlarımızda yer alırdı. Radyo Hayat ilk kurulduğu yıllarda kaset ve cd çalarlar ile yayınlarını yapmaktaydı. Daha sonra bilgisayar sistemine geçerek karasal yayına devam ettik. Radyo reklamlarını ve pazarlamasını yürüten bir ekibimiz vardı. Reklam çekimlerinin her aşaması kendi bünyemizde çalışanlarımız tarafından gerçekleştirilmekteydi. Saat 08.00-22.00 saatleri arasında yarım saatte bir olmak üzere reklam kuşaklarımız vardı”.

Şekil 4.7. Radyo Hayat yayın stüdyosu, Sema Gökçe, 2000 (Gökçe, 2022a)

Gökçe, radyoda genel işleyiş ve yaşadıkları problemleri şu şekilde aktarmaktadır; “Radyo Hayat reklamlardan ve programlara alınan sponsorlardan gelir elde etmekteydi. Giderlerimizi ise; kira, maliye, maaşlar, teknik yenileme gibi masraflardı. Bunların yanı sıra özellikle son dönemde frekans tahsis bedelleri, telif hakkı gibi konularla harcama kalemleri önemli ölçüde yükseliş göstermişti. Ayrıca; özellikle kış aylarında vericinin sık arızalanması ulaşım güçlüğü nedeniyle büyük problemdi. Yine genel sorunlar arasında sektörde yetişmiş ve kalifiye iş gücü bulmanın zorluğu da mesleğin hak ettiği saygınlığı kazanmasının önünde engel oluşturduğu kanısındayım” (Sema Gökçe ile derinlemesine görüşme, 25.04.2022).

Şekil 4.8. Radyo Hayat konuğu, Kıraç (Gökçe, 2022b)

4.2.2.1.2. Cansın FM

Samsun radyolarından Cansın FM ile ilgili kurucusu Zafer Hıncal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Cansın FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1993
Frekansı	: 90,05 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Zafer Hıncal
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop Ağırlıklı Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: 1996 yılında kapandı

Hıncal, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben kurulu bir radyoyu satın aldım ismi Çılgın Radyo idi. Koray ve Ömer arkadaşlarımız kurmuştu. O zamanlarda teknoloji yoktu, işte bir suntanın üzerine iki tane teybi bozup decklerini koyarak; bir tane mikrofon, bir tane telefon, 4 kanallı bir mikserle, bir tane antenle, o dönem yayın yapıyorlardı. İşte bende geldim gittim hoşuma gitti. Dedim satın bana burayı, sattılar tabii ki ama kaçta sattılar onu da söyleyeyim. Bir çamaşır makinasına! Onlara bir çamaşır makinası aldım, karşılığında radyoyu satın aldım. Alınca kızımın adını koydum Cansın FM diye. Tabi o zaman

yenilemek gerekti stüdyo yaptık. Çift camlar yaptık, işte kadife kapladık, yumurta kapları koyduk. Marantz, Pioneer, Sony marka deckler aldık. Tabi o zaman CD yoktu sonradan çıktı. İyi bir kaset arşivi yaptık. O zaman mikrofon bile büyük para alamıyorduk. Ama tek şansım çalışanlar birbirinden kıymetli insanlardı. 12-13 kişi çalışıyordu bende... 1993-1994 yılları arasındaydı. O zamanlar bir ilaç firmasında mümessil olarak çalışıyordum, bu işi de hobi olarak yapıyordum. Aslında çok fazla karışmıyordum radyoya, yani üniversiteli arkadaşlar vardı 24 saat canlı yayın yapıyorduk. Yani çok yönlendirmeye, şunu bunu yapın demiyordum. Hobi olarak yaptığım için reklam almıyordum. Ticari gözle bakmadım bu işe, çalışan arkadaşlarımda bu işe gönüllü baktığı için onun da rahatlığı vardı. Dinleyiciyi reklam ile boğmak istemedim. Yaklaşık üç sene sürdü ve kapatmak zorunda kaldım. Nedeni şuydu; frekans tahsisleri çıkardılar. Devlet, o zaman radyolar çoğalınca frekans tahsis bedeli çıkardı. Yani gelir yok ama gider çok, kiradan kasetlere, çocukların yemeklerine kadar gider var, gelir de yok, reklamda almıyorum. Sonra dedim kapatayım. Yani kapatmak zorunda kaldım”.

Şekil 4.9. Zafer Hıncal ile yüz yüze görüşmeden

Hıncal, o dönem radyoculukta yaşadıkları anılarını şu şekilde bahsetmektedir; “Korsan dönemde şöyle bir yayın yaptık; polisler gelip bizim radyoyu kapattılar. Vericiyi bir patates çuvalının içine koyup ağzını da mühürlediler. Yayın yapmayacaksınız dediler. Radyo istasyonumuzu kapattılar. Bende o zaman vericiyi aldım, dipol anteni aldım, deckleri aldım gittim eve. O zamanda Çiftliğin üst tarafında çatı katında oturuyorum. Kurdum oraya radyoyu. Anteni, vericiyi taktım decki bağladım. O patates çuvalının arkasını kesip anteni

takıp yayın yaptım. Bulamadılar beni, gerçi Telsiz Genel Müdürlüğünün beni bulması lazımdı ama bulamadı, böyle de bir anım vardı. O dönemler çok kaçak yayınlar oldu, sonra vergiye tabi olacaksınız dediler. Frekans tahsisı yapılacak. Tabi o zaman, bu işi reklam ve ekonomik olarak iyi yapanlar kaldı. Benim gibi hobi ve zevk için olarak görenler ise kapatmak zorunda kaldı. Cansın FM her tarz müzik yapıyordu. Çalışanlar her müziği çalışıyordu. Hiç reklam yapılmıyordu ve sürekli telefon ve canlı yayın yapılıyordu. Tabi o zaman cep telefonu ve çok kanallı TV yoktu, internet yoktu. Neredeyse insanların tek eğlencesi radyoydu. O zamanlar Cansın FM şunu yaptı. Ayda bir gün biz bir kafe kiraladık. Anons ettik, dinleyici ve sunucu tanışması yapalım, eğlence yapalım dedik, tanışalım dedik. Bunu yapan tek radyo bizdik. Her ay inanılmaz bir izdiham yaşandı tanışma partilerinde. Sonra teknoloji ile bizde İstanbul'dan cihaz cd getirttik. Tabi her şey kendi imkanlarımızla oldu. Şimdi bizim gücümüzün yanında başka güçlü bir frekans olunca yayınımıza basıyordu. O zaman bir verici daha ve bir anten ve dipol anten ile oto teybi aldım. Bunları Kadifekale'de yüksek bir binanın çatısına köşeye koydum. Çünkü basık bölgelerde radyo dinlenmiyordu. Ev sahibinden izin aldım. Cereyanı ben ödeyeceğim dedim. Sanırım 88,7 gibi kullanılmayan bir frekanstan yani link yaptım, yani çift frekans yayın yaptım. O zamanlarda kasetler bandrollü ve bandrolsüz olarak piyasada vardı. Polislerde radyolara baskın yaparlardı. Düşünün kocaman bir kasetlik vardı, gelirlerdi kasetlere bakarlardı. Diyor ki; bu kaset bandrolsüz koy kenara! Bu kaçak koy kenara! özellikle özgün müzik kasetleri! Yani bizde özgün çalışıyorduk. O dönem çalınması yasak, yayınlanması sakıncalı şarkılar vardı. E bizde yayınlıyorduk tabi. Hemen geliyorlardı polisler, beş dakika sonra stüdyoda hayda apar topar emniyete tabi art niyet yok, anlaşılmca bırakıyorlardı. Ama kasetler gidiyordu, bir daha yenisini almak zorunda kalıyorduk. Polis, frekansları yani çoğu insan bilmez, radyoların kuruldukları dönemde emniyet 24 saat dinlerdi. Herkesin kaydı vardı. Doğumevinin şimdiki Sağlık Müdürlüğü'nün yanı olan binanın merdiven boşluğunda uzun süre yayın yaptık. Sonra Çiftlik'te evimin çaprazında olan bir yer ve en son İstasyon mahallesinde bir evim vardı üst katı radyoya tahsis ettim. Çocuklar işte benim evimde gelip yayın yapıyorlardı. Yani radyonun içinde bildiğiniz ev vardı. 1996 yılında radyoyu kapattım” (Zafer Hıncal ile derinlemesine görüşme, 30.01.2022).

4.2.2.1.3. Radyo Tek (1)

Samsun radyolarından Radyo Tek ile ilgili Murat Küçüköner ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Radyo Tek
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1995
Frekansı	: 95,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Şenol Kocatepe, İnci?
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop Ağırlıklı Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Aynı yıl içerisinde kapanmıştır

Küçüköner, radyo hakkında şu bilgileri vermektedir; “O zaman için kurulmuş, kaliteli sese sahip, mono yayın yapan bir radyo istasyonuydu. Kısa bir süre yayın yaptıktan sonra radyo kapandı. Radyo, Lise caddesi üzerinde eski devlet hastanesi karşı tarafında (Ossoğlu apartmanı) idi. Bilinen programlarından istek saati geceleri adlı bir programları vardı. O zamanlar Ahmet Kaya şarkıları bayağı bir popülerdi. Bir gün yayınlarında, Ahmet Kaya ile röportaj yapıldığını duyduk. Daha sonra öğrendiğimizde sesi Ahmet Kaya’ya benzeyen biri ile röportaj yapıldığı ve o kişinin Ahmet Kaya olmadığını öğrendik” (Murat Küçüköner ile derinlemesine görüşme, 05.07.2022).

4.2.2.1.4. Radyo Tek (2)

Samsun radyolarından Radyo Tek ile ilgili olarak; kurucusu Nihat Yılmaz, Genel Yayın Yönetmeni Feridun Kıyak, Reklam Müdürü Turgay Kır ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Tek
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 16.05.1997
Frekansı	: 103,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler. Orta
Karadeniz sahil şeridi	

Bilinen Sahipleri

: Nihat Yılmaz

Radyo Yayın Tarzı

: Türk Pop, Fantezi, Halk Müziği,

Özgün ve Arabesk Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 2012 yılında kapanarak, şirket Haber Medya Grubuna devredilmiştir.

Yılmaz, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1989 yılından bu yana tekstil sektöründe faaliyet göstermekte olan fabrikam bulunmaktadır. Müziğe olan tutkum nedeniyle 1997 yılında Samsun’da yayın yapan Duygu FM’i satın alarak 16.05.1997 tarihinde Radyo Tek ’i kurmuş bulundum. 1997 yılından, 2012 yılına kadar kesintisiz yayın yaptık. 1 KW verici gücü ile Orta Karadeniz sahil şeridinde yayın kapsama alanımız vardı. Eğlence programlarımız ve bol ödüllü yarışma programlarımız vardı. 2 saatte bir 10’ar dakikalık haber programlarımız vardı. Reklam stüdyomuzda bulunmaktaydı, programcılarımız reklam metinlerini kendileri yazıp seslendirmesini de gerçekleştirip müşteri onayına sunuyorlardı. Reklam kuşaklarımız gece saat 22:00’ye kadar yarım saatte bir mevcuttu. Sponsorluk yayınları da yapıyorduk. Gelirlerimiz sadece reklamlardan oluşuyordu. Giderlerimiz ise; personel, ekipman bakım ve onarım, müzik meslek birlikleri telif ödemeleri gibi giderleri kapsıyordu. Reklam gelirlerinin çok düşük olması, deneyimli programcı eksikliği, vericiler bölgesinde yaşanan teknik aksaklıklar genel sıkıntılarımızı oluşturunuyordu. Giderlerin artık gelirle karşılanamaz duruma gelmesi ve farklı çeşitli alternatiflerin olması bizlerin radyo yayıncılığını bırakmamıza neden olmuştur. Bu ve benzeri nedenler ile 2012 yılında yayınlarımız sonlandırmış bulunuyoruz” (Nihat Yılmaz ile derinlemesine görüşme, 29.05.2022).

Şekil 4.10. Nihat Yılmaz (Kıyak, 2022a)

Genel olarak radyoda yaşanan sorunları Kıyak, şu şekilde anlatmaktadır; “Ulusal kanallar ile yarış halinde olmak, radyoların birlik olup ortak reklam fiyat politikası oluşturamaması ekonomik olarak bizlere yansıyor. Bazı radyolar düşük ücret ve daha çok spot yapma vaadi ile reklamların çoğunu alıyorlardı. Daha iyi yayın, daha profesyonel çalıştığınızı ifade etseniz de müşteri daha ucuza daha çok spotu tercih ediyordu. Reklam almak zordu. Meslek birliklerinin talep ettiği ücretler radyo bütçesi için çok fazlaydı. Radyo yayıncılığına son verme nedenlerimizde en büyük sebeplerden birini reklamlarda oluşan haksız rekabet ve düzensiz fiyat politikalarının olmasıydı. Teknolojideki gelişmelerde radyoları zor duruma soktu. 1993 yılındaki radyoların popülaritesi; sonrasında internetten şarkı dinlemeye ya da şarkı indirip telefon ve taşınabilir cihazlardan dinlenmeye başlanması da diğer büyük etkendi. Bununla beraber radyo programcısı da bulamıyorduk. Merak azalmıştı. Reklam gelirlerinin giderleri karşılayamaması ve zarar edip elemanları maaşlarını bile ödemekte zorluk çekmeye başlamasıydı” (Feridun Kıyak ile derinlemesine görüşme, 29.04.2022).

Şekil 4.11. Radyo Tek (Kıyak, 2022b)

Kır, radyo yayınlarındaki genel durumu şu şekilde değerlendirmektedir; “Haber, spor ve ödüllü yarışma programlarımız vardı. Radyonun uzun süre liste başı olmasının sebebi ödüllü yarışmalarıydı. Önceden bilgisayar sistemi olmadığı için dinlenme oranları şu döneme göre beş kat fazlaydı. Dinleyiciler canlı yayın seviyordu. Şimdi arka arkaya şarkı dinleyip reklam dinlemek istemedikleri için dinleyici kaybı oldu. Otomasyon sistemi yayın kalitesini düşürdü. Teknoloji ile birlikte otomasyon sisteme geçilip, bant yayınların artması, reklamların sıklığı ve dinleyicilerin internet üzerinden şarkılara kolayca ulaşabilmesi radyo dinleyicilerini büyük oranda düşürdü” (Turgay Kır ile derinlemesine görüşme, 24.01.2022).

Şekil 4.12. Murat Göğebakan röportajı (Kıyak, 2022c)

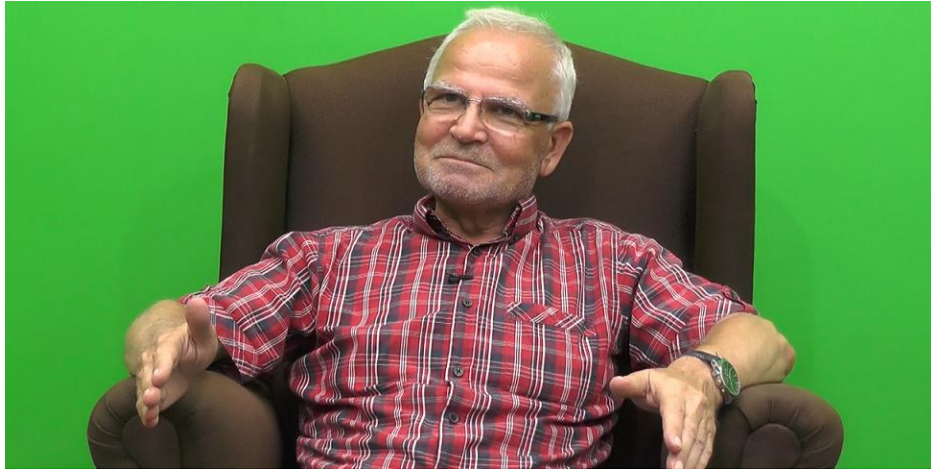
4.2.2.1.5. Orkar FM

Samsun radyolarından Orkar FM ile ilgili Avni Demir ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Orkar FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1992
Frekansı	: 87,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Avni Demir
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop Ağırlıklı Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Demir, Orkar FM'in kuruluşu ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “1970 yılından beri gazetecilik yapan biriyim. Mesleğe 1 Nisan da başladım. Şaka gibi. Radyo yayıncılığına ise tesadüfen başladım.30 Haziran 1991 yılında Hürriyet Gazetesinden emekli oldum. Ama gazetecinin emekliliği olmaz. Öyle veya böyle işini devam ettirir. Bende bir gün Antalya'ya gitmiştim. Antalya dönüşü, Konya'daki arkadaşımız Mehmet ona uğramak istedim. Hatta birkaç saat ziyaret ederim şeklinde düşünmüştüm. Dedi ki bırakmam dedi. Bu akşam beraberiz. Ya etme falan dinletemedik. Ben dedi yayıncılık yapıyorum. Radyo kurdum dedi. O

zamanlar radyo Türkiye’de özel yoktu. Sene 19992 sanıyorum. Sordum nasıl izin aldın, bunun bir kuralı vardır bir takım yatırımı vardır! Dedi ki izin mizin yok bu dedi Türk işi. Yani biz önce işimizi yaparız sonra kararları çıkartırız. Bende düşünmeye başladım. Bana dedi ki sana tavsiyem ilk sen ol. Tabi nasıl yapacağız dedim sen bana bir anlat. Önce dedi radyoya bir gidelim bir gör. Ondan sonra konuşalım. Tabi şimdi radyo deyince bizim gözümüze hep TRT geliyor. Ben TRT’ye 1970’li yıllar da çok giderdim. Yani dedim nasıl yapacağız zor iş. Sana dedi 5 watt veya 10 watt şimdi bilemiyorum verici benden. Git Samsun’a radyonu kur dedi. Yayıncılığa başla. Boşuz yeni emekli olmuşuz dedim bir şeyler yapalım. Aldım Konya’dan arabamın arkasına koydum cihazı. Nasıl çalışacağını da bana öğretiler oradaki teknik arkadaşlar. Atladım geldim Samsun’a yalnız dedikleri bir şey vardı. Bak bu FM kanalları görebildiği noktada yayın yapar, görmüyorsa yayın yapmaz. O yüzden en yüksek yeri düşünmeye başladım Samsun’da. Tabi ilk akla gelen TV vericileri bölgesi. O dönem belediye başkanımız Muzaffer Önderin yanına uğradım. Dedim Muzaffer abi böyle böyle bir durum oldu. Dedi ki ne kadar güzel olur radyo kurulursa ama sıkıntı olmaz mı dedi. Vallahi dedim herkese olan sıkıntı bize de olur. Çünkü mantar gibi radyolar türedi. Neyse biz başladık Samsun’da yayıncılığa. Nasıl başladık biliyor musunuz ilginçtir ‘Orkar’ diye bir şirketim vardı. AŞ yeni kurmuştum. O şirketin adını verdim. Orkar FM yani Orta Karadeniz FM”.

Şekil 4.13. Avni Demir ile yüz yüze görüşmeden

Demir, Orkar FM’in yayınlarını şu şekilde anlatmaktadır; “İlk başladığımızda sadece müzik veriyorduk. Radyoyu, eski vilayetin karşı aralığında

Hürriyet Haber Ajansının yeriydi orası, ben emekli olduktan sonra ajans taşındı, bende yer arıyordum, Allah'ın işi orayı tuttu. Tabi cihaz alımı için İstanbul'a gittim. Ben TRT'ye uğradım, o zaman TRT'de müzik yayınları şube müdürü Samsunlu Rıdvan Tandoğan vardı. Kendisine danıştım bana yardımcı olun radyo kuracağım dedim. Beni Doğubank'ta bir arkadaşına yönlendirdi gittik tabi. Dek, mikser, mikrofon aldık. Yüklü miktarda kaset aldık. Tabi benim için pahalıydı. Hatırlıyorum ben Hürriyet Gazetesinden emekli olunca 1 milyonun üzerinde tazminat aldım. İyi para harcadığımı hatırlıyorum. Neyse yayıncılığa başladık ve ilk yayıncılığımızda şeydi müzik yani isteklerle başladık. İnanın arayan kişilerin telefonlarla baş etmek mümkün değildi. Yani yayın alanı için şöyle söyleyeyim. Benim yazlığım Taflan'da ve ben Orkar'ı orada dinliyordum. Ama Samsun merkezde bazı bölgelerde çekmiyordu. Tabi çalışanlarımız gönüllük esasına göre çalıştılar bizde. Duyan arkadaşlarımız geldi. Mesela Samsun iyi tanırđı 'Sevgi Binali' Samsun'da yapılan her törende sunuculuk yapan biriydi. Yunus Yılmaz, Zeki Samangöl vardı. Çok güzel programlar yaptık. O dönem için şunu söyleyebilirim; yaptığımız programlar çok önemsenirdi. Mesela bir belediye eleştirel bir konuşma veya program yaptığımızda o belediye başkanı bizi arardı. Yani açıklama yapmak gereği duyarlardı. Olay öyle değil, böyle gibisinden. Tabi birde yaşamak istiyorsan reklam bölümün olacak. İnanın samimi söylüyorum insanlar reklam vermek için bizi aralardı. Biz öyle reklam peşinde koşmazdık. Ve bizde iyisi olsun dedik. İzmir'de bir dostum vardı Enver Ersu, onu aradım dedi ki ben size özel reklam kasetleri yapayım. Tabi Samsun'da iş daha çok yeniydi. Yani o İzmir'de hazırlattığımız reklam kasetleri çok beğeniliyordu. Tıpkı TRT gibiydi. Burada reklamı alıp yazıyor ve İzmir'e gönderiyorduk. Hatta hazırladıklarında unutmam telefon bana dinletirlerdi. Beğendiniz mi derlerdi. Kargo ile bize gönderirlerdi. O da çok acele varsa Samsun'a gelen otobüslere verilirdi. Haber ve spor programlarımız vardı. Spor programı zaten olmazsa olmaz. Bakın çok ilginçtir. Amasya'nın ilk radyosunu da biz kurduk 'Amasya FM' ve Amasya tarihinin ilk canlı maç sunumunu da biz yaptık. Tabi Aytekin Turgut benim yakın arkadaşım her akşam benim yanıma radyoya gelirdi. Bu işlere de meraklıydı. Bir akşam oturuyoruz benim Amasya'dan bir teklif var radyo kurmam isteniyor. Dedi ki bırak Amasya'yı biz Samsun'a kuralım dedi. Ama dedim ortak olacaksan amenna tamam dedi, seninle beraber kuralım. Bizde Radyo İlkadım'ı kurduk.

Orkarı’da bu vesile ile kapatmış olduk. Orkar dört veya beş ay yayın yaptı ve kapandı” (Avni Demir ile derinlemesine görüşme, 20.01.2022).

4.2.2.1.6. Radyo İlkadım

Samsun radyolarından Radyo İlkadım ile ilgili Aytekin Turgut ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Radyo İlkadım
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1993
Frekansı	: 98.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Kurucular	: Avni Demir, Aytekin Turgut
Bilinen Sahipleri	: Aytekin Turgut
Radyo Yayın Tarzı	: Türk Sanat Müziği, Türk Halk
Müziği ve diğer	
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.14. Aytekin Turgut ile yüz yüze görüşmeden

Turgut, Radyo İlkadım’ı şu şekilde anlatmaktadır; “Ben diş hekimi Aytekin Turgut, aynı zamanda hobi olarak pilotluk yapıyorum. 1988 yılında ehliyetimi aldım aynı zamanda kendi merakımdan dolayı evimin teras katında kendi uçağımı monte ettim. Onunla halen uçuyoruz. Tabi hobi amaçlı uzun dönemde radyoculuk

yaptık. Radyo ile arkadaşım Avni Demir vasıtasıyla tanıştım. Bir akşam sohbet arasında radyo kurmaya karar verdik. Sanırım benim evimdeydi, 1992 yılıydı. Tabi ben bilmediğim için radyo ve cihaz meselelerini biz Avni ile İstanbul’a gittik cihazlarımızı aldık. Hatta eski plakları çalmak için pikapta aldık. İzmir’den de vericimizi aldık. Samsun’da Toraman Tepe denilen yüksek bir bölgede yayına başladık. Verici gücümüz 150 watt idi. Test yayını yaptık, ilk başlarda spiker bulmakta çok zorlandık. Bu arada radyonun ismi belli değildi, radyonun adını koyabilmek için bir yarışma düzenledik. Atatürk’ün Samsun’a ayak bastığı yer İlkadım olarak değerlendirilir. Bizde İlkadım ilçesindeyiz. Tabii ki dinleyicinin de bu konudaki yoğun talebi ve isteğini görünce kazanan ‘İlkadım’ ismi oldu. Ben yayın yapmadım ama ara sıra Süleyman Efendi kimliği ile yayında bir aksaklık olursa çaycı Süleyman Efendi diye yayına girip ‘lan oğlum Allah cezanızı versin ne yapıyorsunuz’ diye başlıyordum konuşmaya... O dönemler de zaten birçok kişi kendi adını kullanmaz lakap, rumuz işte takma isimlerle yayın yapardı. Benimde Çaycı Süleyman’dı. Amaç olabilecek teknik arızlardan yayın içi aksamaları dinleyiciye hissettirmeden düzeltmekti. Biraz da yayıncılar için gizli yönetmenlik yapıyordum çok da faydalı oldu. Radyo İlkadım, Samsun’da TSM ve THM yayınları ile bilinen, bu müzik tarzı ile anılan, özdeşleşmiş bir radyo olmuştur. Bilhassa TSM ye çok ağırlık verdiğimiz için arşivimizi bu yönde çok geliştirdik. Bu müzik tarzını çok seven dinleyicilerimiz dahi arşiv konusunda bize destek olmuşlardır. Elleriindeki plak ve kasetleri bize getirmişlerdir. Programlar açısından bakıldığında canlı yayınlarımız vardı. Hatta birkaç kez telsiz telefon ile stadyuma giderek o zamanlar rahmetli Yunus hocamız vardı, maçı canlı olarak radyoda anlatmıştık. Çok da iyi bir yayın olmuştu. Çalışanlarımızda bizim gibi hobi amaçlı, yani gönüllük esasına göre çalışırlardı. Yani bu işler o zaman para ile değildi. Hepsine bu vesile ile çok teşekkür ederim. Artık zamanla radyonun sorunları ve problemleri ile uğraşamaz oldum. O zamanlar bende yurt dışındaydım, birileri aradı beni tamam dedim devretmek istiyorum. Ve radyoyu Türkiye’ye döndüğümde devrederek radyo yayıncılığı defterini kapattım” (Aytekin Turgut ile derinlemesine görüşme, 21.01.2022).

Demir, o günleri şöyle anlatmaktadır; “İlkadım 1992 yılı sonunda kuruldu. Çok iddialı başladık. Aytekin Turgut muayenehanesini bıraktı radyo ile ilgilendi. Çok değişik programlar yaptık. Aytekin’in müzikle alakası da iyiydi. O yüzden

müzikle ilgili konularda o ilgilenmeye başladı. İyi programlar hazırladık. Mesela Samsun'a bir sanatçı geldiğinde mutlaka radyoya getirirdik. Mesela, Orhan Gencebay, Yıldırım Çınar, Sami Aksoy, Berkant'a kadar çok sayıda sanatçı ağırladık. En büyük zorluklardan bir tanesi o dönemlerde teknoloji çok hızlı geliyordu. Bir şey alıyorduk üç ay geçmeden yenisi çıkıyordu. Ve yenilenmek zorunda kalıyordun. İlkadım'a iyi masraf yaptığımızı hatırlıyorum. Yıllarca Aytekin Turgut'la beraber çalıştık. Çok harcadık ama kazandığımızı hatırlamıyorum. Yalnız, Radyo İlkadım günlerinde Amasya dahil birçok ile ve Samsun'a radyo kurduk. Ahmet Köse vardı elektronikçi. Abi dedi; ben dedi İzmir'e sürekli para kazandıracağıma bu cihazları ben yaparım. Allah Allah nasıl olur dedim, kaç paraya yaparsın söyledi bir fiyat hatırlamıyorum neyse. E ben de başladım radyo kurmaya, tabi dekleri, kasetleri yine İstanbul ve Doğubank'tan başladık radyo kurmaya. Karabük'te, Sinop'ta, Yozgat'ta, Ordu'da, Amasya'da Merzifon'da hatta bizim ilçelerimizde radyolar kurduk. Anahtar teslim radyolar kuruyorduk. Sonrasında bir gün Aytekin Turgut'a dedim ki ben arkadaşlarımla beraber gazete kuracağım çünkü gazetecilikten vazgeçemiyorum. Bu radyoya ne yaparsan yap. Kızdı tabii beni yalnız mı bırakıyorsun diye, dedim ki öyle düşünme ben gazeteciliğe sen radyoculuğa bak ve o dönemde 1999 yılında biz Ekip Gazetesi'ni kurduk. Böylece gazeteciliğe tekrar dönüş yaptım” (Avni Demir ile derinlemesine görüşme, 20.01.2022).

Şekil 4.15. Radyo İlkadım stüdyo, Mehmet Çömez, 1994 (Çömez, 2022a)

Radyo İlkadım programcılarından Samangül, radyoda yayın başlama hikayesini şöyle anlatmaktadır; “Amatör DJ’lik yapıyordum. Radyolar açılınca Aytekin Turgut ve Avni Demir radyo İlkadım’ı kurdular ve benim teknik bilgim olduğu için beni çağırdılar. Sıhhiye Okuluna yakın bir tepede Samsun’a hâkim radyo binasında yayına başladık. 1992 Aralık ayı olabilir. Samsun’da açılan ikinci veya üçüncü radyo bizdik. Birkaç ay test yayını yapıldı. Bu süreçte vericilerin güçleri hesaplanıp sürekli link kuruldu, radyo ismi belirlendi, programcılar hazırlandı ve provalar yapıldı ve yayına başladık. ‘Zeki’nin Muayenehanesi Doktor Zeki’ olarak Samsun’da ilk yabancı müzik programına başladım. Kendi programım dışında diğer programların teknik masa sorumluluğu bende idi. 98.8 Radyo İlkadım olarak Samsun merkezi kapsayan yayın yapıyorduk. Sevgili Mine Aktaş, haberlerde Sevgi Binali, Hakan Kahveci. Yunus Yılmaz ve Avni Demir her hafta özel konuklarıyla Samsun için canlı yayın yapardı. Her tarz program ve müzik çalınan radyo İlkadım yaklaşık bir yıl sonra diğer radyolardan farklı olmak için sanat müziği ağırlıklı bir radyo oldu. Başlangıçta reklam geliri olmayan radyo, tarz değişikliğinden sonra kitlesine reklam almaya başladı ama biz devre dışı kaldık. Daha çok paket program ve üç yayıncı ile yayın hayatına devam etti. Yaklaşık on ayrı program yapılırdı. Hepsi de çok kaliteliydi” (Zeki Samangül ile derinlemesine görüşme, 26.08.2022).

Şekil 4.16. Radyo İlkadım, Zeki Samangül, 1993 (Samangül, 2022)

4.2.2.1.7. Medya FM

Samsun radyolarından Medya FM ile ilgili Suat Baysal – Makbule Efe Baysal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Medya FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1993 Ocak
Frekansı	: 96.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Kurucular	: Suat Baysal, Ahmet Cevat Güney, Makbule Efe Baysal
Bilinen Sahipleri	: Suat Baysal – Makbule Efe Baysal
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Müzik hariç her tür müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.17. Makbule Efe Baysal ile yüz yüze görüşmeden

Efe Baysal, Medya FM kuruluşu ve yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Medya FM’in kurucusu ve yayın hayatında kaldığı sürece genel yayın yönetmeni ve birçok sorumluluğunu yüklenen kişiyim. Aslında yayın hayatına bizim başlamamız şu şekilde olmuştur. Hani şöyle dostlar bir araya gelir bir düş kurar ya. Birbirine inan ortak değerleri olan o dostlar düş kurmakla olmaz hadi kolları sıvayalım öyleyse bu düşü gerçek edelim der. Bizimki de tam böyle

oldu 90'lı yılların başları, 93'lü yıllarda özel radyolar ve TV'ler ülkenin hayatına girmişti ve herkes radyo açıyordu peki biz bu işe elimizi atarsak yüzümüzün akıyla bu işten çıkarız ve hepimizin özlemini duyduğumuz bir değeri yaratabiliriz dedik. Bizim bir ajansımız vardı. 'Medya Ajans' ve ajansta teknik işlerde çalışıyoruz üç arkadaş. Masa başındayız, benimde masamın başında küçük bir siyah radyo vardı ben frekanslardan dinleyebileceğim bir radyo bulmaya gayret ediyorum ki çocukluğumdan beri radyo kültürü ile büyümüş bir kuşakım ve bulamıyorum. Hepsine kültürel olarak dil olarak program bütünlüğü olarak, hepsine bir itirazım var. Başımı kaldırıp arkadaşlar dinleyecek bir radyo bulamıyoruz yani niye biz bir radyo kurmuyoruz ve yıl 1992'nin sonlarıydı. Başladık ve ben bir radyonun yayın akışı nasıl olmalı murat ettiğimiz eksikliğini duyduğumuz bir radyo tabi harıl harıl çalışıp programlar oluşturmaya başladım. Tabi kuruluş aşamasında bir hayli düşündük radyomuzun ismini. Kafa yorduk yani mevcut medya bizim eksik gördüğümüz düzeyde ve yeterli değilse o zaman biz öyle bir medya kuralım ki, yerelde örnek olsun dedik ve adının medya olması gayet iyi olur ve bu konuda hem fikir olduk. Şimdi ilk yayınıımız dizlerimiz titriyor, ayaktayız diyafram açık olsun ses dinleyiciye temiz ve net gitsin o harmoni bozulmasın ve 'merhaba sevgili dinleyenler şu anda 96,0'dan yayın yapmakta olan radyonuz Medya FM'desiniz. Bu bir test yayını 'bunu söylediğimizde üzerimizden sanki koca bir buldozer geçmiş gibi öyle yorulduk ama biz bu işi yapabiliriz ide orada fark ettik. Çünkü ilk sesi verdiğimiz andan itibaren radyomuzun telefonu hiç susmadı".

Şekil 4.18. Medya FM (Aydın, 2022a)

Şekil 4.18’de Medya FM Hasköy’de bulunan stüdyosunda; solda Makbule Efe Baysal, ayakta duran Ebru Konya, sağda Güray Aydın görülmektedir. Efe Baysal, Medya FM yayın planlamalarını şu şekilde anlatmaktadır; “Biz o yıllarda yayın ilkelerini oluşturarak yayın hayatına başlayan belki de tek radyoyduk. Temel insan hak ve özgürlüklerine uygun; çocuk odaklı kadın odaklı doğanın korunması noktasında ekolojist bir kaygıyla kültürel bir kaygıyla, yasaksız bir dünya türkülerin yasaklanmadığı bir dünya bizim için çok önemliydi. Yani iyi ve nitelikli olan ne varsa ilkelerimiz içerisindeydi. Ve biz belki de çocuk programı yapan ilk radyo olduk ‘güneşin çocukları’. Sabah kuşağında halk sağlığı programımız vardı. Doğrudan halk sağlığı uzmanları ile bu programları yaptık”.

Şekil 4.19. Medya FM çalışanları, 1993 (Çömez, 2022b)

Şekil 4.19’da 1993 yılı Medya FM çalışanları; oturan Mehmet Çömez. Soldan sağa; Songül Aydın, Güray Aydın, İsmail Fikri Akçay, Çiğdem Çabuk görülmektedir. O dönem radyoların, kapatılma süreci içerisindeki Samsun’da yaşananları Efe Baysal şöyle aktarmaktadır; “Tabi birde radyoların kapatılma süreci vardı ki, o yıllarda devlet planlamasını yapabiliirdi, yapılmadı radyoları kapatma kararı aldılar ama biz kapatmadık ve direndik. Tüm radyolar ile tek tek görüşerek basın açıklamaları yaptık. Tabi sorun kapatma olunca ortak sorun oluyor ve dolayısıyla herkes aynı frekanstan yayın yapmaya başladı. Çiftlik Caddesinde bir büro açıldı ortak bir büro. Ve radyomu istiyorum diye kampanyanın adını koyduk. Kokart bastırdık ve üzerine siyah kurdele taktık. Çiftlik’te, Ağabali Caddesinin hemen köşe başında bir yer kiraladık, tabi kirayı ortak katılımcı radyocu arkadaşlar ile beraber karşıladık. Orada periyodik olarak yayın akışımızı sürdürdük. On tane radyomu var, bunu zamana böldük. Herkes kendi zaman diliminde mutlaka orada bulunup radyo yayını yaptı. Sokaktan geçen insanlara da derdimizi anlatıyorduk, kapıda birkaç görevli arkadaşımız duruyordu. İşte biz Samsunlu radyocularız sizin evlerinize hayatlarınıza konuk olan insanlarız, bakın kapatılıyor biz buna karşı duruyoruz bu kurdeleyi yakanıza takabilir miyiz? Herkes bizimle beraber oluyordu. Radyomuzu istiyoruz diye bağırıyorlardı ve çok ciddi bir sahiplenme vardı. Arabalara siyah kurdeleler bağlayıp, konvoylar yaptık. Sonra bir ofis daha tutuk yaklaşık bir ay civarında

sürdü. Bu yayınlar FM frekansından havaya gönderilmedi orada yapıldı. Belki de o günden sonra Samsun radyo tarihinde birlikte yapılan başka hiçbir şey yapılmadı. Medya FM’de yapılan en önemli faaliyetlerden biri, yıl dönümü geceleri yaptık. Kitlesele, yani konser etkinlikleri yapıldı. Çok iyi sanatçılarla bunu yaptık ve yıllarca devam ettik. Biz Medya FM’in emekçileri olarak başından sonuna kadar beraber olduğumuz herkese çok teşekkür ediyorum” (Makbule Efe Baysal ile derinlemesine görüşme, 30.01.2022).

Şekil 4.20. Suat Baysal ile yüz yüze görüşmeden

Baysal, Medya FM kuruluşu ve yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Suat Baysal olarak bende radyonun kurucularındanım. Başından sonuna kadar yayın hariç her türlü işleri ile ilgilendim genel koordinatör diyebilirim. Biz böyle bir arkadaş grubu olarak Samsun’da radyo hayatına girmeye dört arkadaş olarak bu kararı verdik. Makbule hanım, Suat Ahmet Cevat ve Yaşar Erkoç olarak. Daha sonra Suat Hayri Erdönmez’de bize katıldı. Beş kişi olarak başladık. Tabi biz ortaklık ama tabi biz bu işi ortak bir hayal, ortak bir duygu, umut ile bu işi yaptığımız için klasik ticari bir ortaklık tarifinden çok duygu beraberliği içerisindeydik. Her ne kadar bu şekilde başlasak ta radyoyu biz Makbule hanımla beraber götürdük. 1992 yılının sonlarıydı, biz karar verdik ve işin başlaması teknik hazırlıkların İstanbul Doğubank’tan tüm teknik planlamayı yaptık ve test yayınına başlaması süreci ile 1993’ün ocak ayında biz yayına başladık. Vericimizi de Denizli’den aldık. 150 wattan başlamıştık. İlk adresimizi İlyasköy, Gebi Caddesinde bir yakınımızın evinin son katında bir yer oluşturduk. Medya FM, 2011’in Kasım ayında kapandı. Yaklaşık 19 yıl yayında kaldı.

Şekil 4.21. Medya FM halk konserleri, Suavi (Aydın, 2022b)

Baysal, Medya FM ile yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Yayınlarımız için şunu söyleyebilirim, o dönemlerde toplumsal bir baskı vardı insanlar türkülerini istediği gibi dinleyemiyor, ülke sorunlarını konuşamıyordu. Yani biz Medya FM’de dedik ki toplumun bu ruh halini değiştirip onlara yeniden bir özgüven verebilmek adına katkı sunacağız. Ne yapacağız; söylenemeyen türküler, yasaklı sanatçılar, yasaklı kimliklerin şarkılarını, türkülerini söyleyeceğiz. Örneğin şu an çalınıyor ama o zaman Kürtçe şarkıları yayınlanmazdı. Kimse yapamazdı ama Medya FM bunu yaptı. Bunu yaparken de toplumdaki baskı ve yasakların kırılması adına bunu yaptı, düşüncelerini söyledi, bütün muhalif kadroları yayına çıkartarak yayın hayatı boyunca onların sesi olmaya çalıştı. Böylece Medya FM toplumsal hayata katkı sunmaya çalışarak başladığı yayın hayatına devam etti. Tabi çok baskı gördük ama biz her şeyi sükûnetle karşılayıp yayınımıza hiç yansıtmadık. Medya FM’in kapanma kararlarının ise birçok nedeni var birinci neden Medya FM, gönüllü insan katkısına ve amatör ruha inanç ve kararlılığa bir duyguya dayanan bir yapıya sahip bir kuruluştur böyle kuruldu ve böyle gitti. Yani radyolara ilgilinin çok olduğu dönemler de bu çok iyi işledi. Ama zaman içerisinde radyo yayıncılığına katkı sunan insanların azalması giderek bu dünyanın daha profesyonel bir yönetime verilmesi doğal olarak bizi de değişiklik yapmamızı gerektirdi. Örneğin; cihazlar, aletler, bilgisayar başladı ona geçtik ama sonu yoktu dolayısıyla bunun gibi günlük akışı da insan kaynağının da profesyonele geçmesi

ekonomik olarak bizi çok zorlamaya başladı. Tabi hemen verilmiş bir karar değil ve tabi mali ablukada vardı bizim radyomuzda. Çok ciddi vergi cezaları gelmeye başladı bize. Gelişmeye ve çağa paralel oluşan ekonomik seviyeye biz yetişemedik. Artık sorunlar oluşunca bizde satmaya karar verdik. Sonuçta devrettik. Medya FM bir şarkıdır, Medya FM bir türküdür, Medya FM yüreklere kazınan bir duygudur. Onu bilen yaşayan herkesin yüreğinde halen hissettiğini düşündüğüm olağan üstü güzel bir isimdir. Unutulmaması dileğiyle...” (Suat Baysal ile derinlemesine görüşme, 30.01.2022).

Şekil 4.22. Güray Aydın, Medya FM stüdyo 1998 (Aydın, 2022c)

Aydın, o dönem Medya FM’in yayıncılıkta yaptığı ilkleri şöyle anlatmaktadır; “Medya FM radyo bence bir markaydı ve bir okuldu. Birçok üniversite öğrencisi bu radyo da program yaptı. Sağlık programlarında Dr. Emin Dinççağ, Dr. Mehmet Kundak, bugün Dahiliye Doktoru olan Volkan Konya, yine bugün İzzet Baysal Üniversitesinde Doktor Öğretim Üyesi Metin Akyüz, Edebiyat programları yapıyorlardı. Gündeme dahil konularda söyleşiler, her yıl düzenli yapılan halk konserleri yapıldı. Bu konserlere; Songül Karlı, Moğollar, Grup Çiğ, Onur Akın, Suavi, Edip Akbayram, Fuat Saka, Efkan Şeşen, Mehmet Gümüş, Tolga Çandar gibi sanatçılar katıldı. Radyonun cıngıl müziğinin bestesi bugün Atakum Belediyesi Başkan Yardımcısı Şeref Aydın. Melodiyi seslendiren Yine Şeref Aydın ve Neslinay Çınar. Radyo teknik olarak sıfırdan inşa edildi. Yayınla ilgili bütün alet edevat yeni alındı. İlk yıl teknik anlamda kimsenin çok bilgisi yoktu. İlk yıl Mehmet Çömez bu anlamda katkı sağladı. Daha sonra radyoya

katılan bütün programcılar tek başına yayın ve kayıt yapacak şekilde yetiştirildi” (Güray Aydın ile derinlemesine görüşme, 25.07.2022).

Şekil 4.23. Medya FM, konser Edip Akbayram (Aydın, 2022d)

4.2.2.1.8. Radyo Metro

Samsun radyolarından Radyo Metro ile ilgili İbrahim Köksal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Radyo Metro
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1994
Frekansı	: 105.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Kurucular	: Ahmet Köksal, Mehmet Köksal, İbrahim Köksal
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.24. İbrahim Köksal ile yüz yüze görüşmeden

Köksal, Radyo Metro kuruluşu ve yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyo Metro’yu ben satın aldım. Evet basit bir şeydi o zaman da ben aldığımda. Aldığım kişiler ile bir vesile ile tanışmıştık. Onların bir arabaları var ama bende sanayide aksesuar işi yapıyordum. Laf muhabbet ederken orada bir arkadaşı diye böyle böyle bizim radyo var ama bakan yok, eden yok, ilgilenen yok. Ben de merak ediyordum da biz alalım edelim derken eve girdik işin içerisine. Kimdi arkadaş? bisiklet dükkânları vardı meydanda. Şahin olabilir, bir de ortağı vardı bisiklet tamircisi. Şimdi olaylar, AŞ.ye dönünce RTÜK müracaatı ile devam ettik. Sadece adını Metro olarak değiştirmek istedim. Ben sadece ismini değiştirmek istedim Metro olarak, hatta bizim Galip Bey’in müdürün yanına gitmiştim Metro Turizm var ya onların müdürün yanına gitmiştim. Böyle böyle biz bu ismi kullanacağız ama sizce bir sakıncası var mı sizin de reklamınızı yaparız şey olur bu? Onlar da gurur duydular olabilir falan dedi. O dönemlerde kimdi o arkadaşta! O müdür şimdi daha sonra da milletvekili oluyorum diyor Fatih Bey ile herhalde olabilir Samsun’un müdürü. Bizde Radyo Metro koyduk adını, çünkü ulusalda yayın yapan Metro FM vardı. 1994 sonlarına doğruydu galiba, yani tesadüf aldım radyoyu, Şahin Saraç ile sohbet ederken yani onun bisikletçi ortağı da Çarşambalı benimde sanayide oto aksesuar dükkânım vardı. Radyo ile ilgili bir hevesleri kalmamış anladığım kadarıyla... O dönemler hobi olarak çok radyo açılıyordu, neyse bende çok kelepirci bir paraya radyoyu aldım. Sonra tabi radyoyu başka bir yere taşıdık, maalesef onların cihazları hiçbir şeye yaramıyordu. Vericiyi değiştirdik İstanbul’dan özel mikser getirdik. Sonra

resmileştik, yasal düzenleme geldi. 1995 yılında amcaoğlu ile ben vardım radyoda. Akşamlar Kemal yayın yapıyordu. Sabahları Funda Türk Halk Müziği yapıyordu. İbo Can'la beraber aralarda birkaç saat oluyordu, akşamüstü de genelde arabesk yapıyordu istek saati yapıyordu, şey vardı bizim Mahur vardı. Çalışanlar hobi olarak çalışırdı, harçlık verirdik. Radyo, Terme'ye kadar giderdik. Vericimiz Ceditte idi. 150 watt vericimiz vardı. Aldığımızda ise 30 watt Tempo FM'in. Radyo adres olarak birkaç yere gitti. Sonradan reklamlar için Kemal Yıldırım'ı aldık. Programcılarda reklama çıkıyordu gelir elde etmeye çalışıyorduk. Çok fazla elektrik kesintisi ve verici ile ilgili sorunlar oluyordu. Parça bulamıyorduk, radyo para açısından zaten kazanmıyordu o yüzden çok da beklentimiz yoktu daha çok cepten harcıyorduk. Durumumuz iyiydi biz hobi olarak yapıyorduk bu işi. Zaman zaman tur düzenliyorduk. Sinop, Amasya, Ünye hatta gazinolarda eğlence tanışma partileri düzenliyorduk. Senede birkaç sefer. Bunlar bile masraflarını zor karşılıyordu. 1997'de amca oğullarım ile çok anlaşamadığım için kendi payımı alıp ayrıldım. Sonra fazla yürütemediler herhalde sanırım sattılar. Radyo Metro ismi Radyo Hayat oldu. Öyle biliyorum. Ahmet, Mehmet ve İbrahim Köksal amca çocukları. Hatta şirket onların ben genel yayın yönetmeni gibiydim. 1994'de kuruldu, 1997'de bitti" (İbrahim Köksal ile derinlemesine görüşme, 01.02.2022).

Şekil 4.25. Radyo Metro stüdyo, 1996 (Aycan, 2022)

Radyo Metro'nun Genel Yayın Yönetmeni Anzerlioğlu, o dönemleri şöyle aktarmaktadır; “Radyo Metro'nun sahiplerinin yeğeni Serpil ile çok iyi arkadaşlık. Ben Serpil vasıtasıyla Kemal abilerle tanıştım ve işte oradan girizgâh oldu. Öncesinde Zile FM tecrübesi olduğu için Radyo Metro'ya başladım. Radyodaki görevim genel yayın yönetmenliği, radyodaki frekansımızda 105.0'dı. İlk önce Ceditte Çimenli Sokakta, üç katlı yanlış hatırlamıyorsam üç katlı evin çatı katında başladı. Önümüzde kocaman bir teras vardı. İşte yayın odamız, bir tane personel odası, bir de mutfak vardı çok iyi hatırlıyorum. Yaklaşık 13 kişilik bir programcı ekibi vardı. Bende aynı zamanda ‘kimler geldi kimler geçti’ diye program yapıyordum. Her türden müziğe yer veren programcılar vardı. Geceleri tabii ki ağırlıklı arabesk çalınırdı, ya işte ben akşam saat 6'dan sonra veya 7'den sonra radyoda görevim bitip gideceğim zaman kapının üzerine not yazardım o notta ne yazdıysam akşam program hep ona göre yapılırdı. Reklam işlerini, sahipleri Mehmet Köksal ve İbrahim Köksal sonradan Ahmet Köksal onlar yaparlardı. Hatta şöyle bir sloganımız vardı ‘reklam reklamı reklam müşteriye sağlar, sizlerde reklamlarınızla Radyo Metro'da yer almak isterseniz işte telefonumuz’ diye sloganımız vardı o da Samsun'da çok sevilir çok tutulurdu. Radyo sahiplerimiz maddi durumları iyi olan insanlardı reklam gelirlerine ihtiyaçları yoktu. Zaten bu işi de hobi amaçlı yapıyorlardı. Programcılar gönüllük esasına göre çalışırdı. Radyo Metro yüksek bir nokta olan bir yerdeydi. Ulaşım imkanları kolay olmadığı için bir saatten sonra gelmekte, gitmekte zordu. Aracı olmayanlar eğer radyoda takıldıysa gece kalmak zorunda kalıyorlardı. Bulunduğu mevki açısından o saatlerde araçsız gitmek tehlikeli olabiliyordu. Bu yüzden yemek konusunda bile ben yapmak zorunda kalıyordum, işte paralarımızı bir araya getirdik soğan alırdık sonra bir yumurta alırız bir şeyler yapalım derdik çok keyifliydi hala tadı damağımda desem yalan olmaz... Kemal vardı yayıncı ‘radyo fiti’ mesaj programı vardı Mördak olarak, saat 10 -12 arası... Murat da vardı beraberlerdi, çok dinlenen bir programdı...O dönemlerde mesajlar çok tutan programlardandı. Yayıncılar dahil herkesin bir takma adı vardı. Birbirlerine şarkılar gönderirlerdi. Dönemde birçok yayıncı zaten kendi isimlerini kullanamadan radyoculuğun gizemi içerisinde yayınlarını yapmışlardır. Hatta Bay X diye bir programcımız vardı, onunda yayınları çok dinlenirdi. Radyo Metro

güzel dostlukların kurulduğu bir radyodur benim içimde” (Yasemin Anzerlioğlu ile derinlemesine röportaj, 08.09.2022).

4.2.2.1.9. Taflan FM

Samsun radyolarından Taflan FM ile ilgili İlker Bayar ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır.

Radyonun İsmi	: Taflan FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun / 1993
Frekansı	: 99.4 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Taflan Bölge
Kurucular	: Ali Kemal Yeşilyurt, Cemal Köse
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Ağırlıklı Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.26. Taflan FM stüdyo, 1993 (Bayar, 2022a)

Bayar, Taflan FM kuruluşu ve yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Taflan FM 99.4 Samsun Taflan’da, Taflan ilkokulunun olduğu binada, ikinci katta 1993 yılında kurulmuştur. Samsun ve çevresi, Sinop Bafra tarafına doğru yayınlar ulaşmaktadır. Ali Kemal Yeşilyurt ve Cemal Köse sahipleriydi. Tüm organizasyon, yönetim, reji, reklam her şeyden sorumlu bendim. Arabesk ağırlıklı karışık müzik yayını yapıyorduk. Radyoya başlangıcım şöyle oldu. Ben radyo dinlerken o arada başka radyodaydım sanırım hatırlamıyorum kanal değişirken

sadece 99.4 frekans anonsu ve müzik yayını olan Taflan FM’i keşfettim dinledim, araştırdım, sahibini buldum. Bana ilginç geldi sıfırdan bir oluşumun içinde olmak ve kendim teklif ettim birlikte çalışmayı kabul ettiler. İstekler programı yapıyordum. Köylerden mahallelerden dinleyenler kendi aralarında gurup kuruyordu ve bir isim belirliyorduk sonra o guruplar gurup isimleriyle istek parça istiyordu. Çoğu zaman tek tek okumuyordum isimleri sadece gurup ismini okuyordum. Aslında buradaki amacım; arkadaşlık, dostluk, paylaşım duygularını pekiştirmek kaynaştırmaktı ve en kalabalık gurubun daha çok parça isteme hakkı da oluyordu. Böylelikle aslında kendi dinlenmemizi de artırmış oluyorduk”.

şekil 4.27. İlker Bayar yayın öncesi hazırlık, 1993 (Bayar, 2022b)

şekil 4.27.de görülmekte olan fotoğraf için Bayar, şunları söylemektedir; “Taflan FM’de programda yayınlayacağım parçaları kasetlerden seçip, o parçaları ayarlayarak yayında kolaylık sağlıyorduk. Otomatik parça seçen sistem yoktu”.

Şekil 4.30. Taflan FM dinleyici röportajları (Bayar, 2022e)

Şekil 4.29 ve Şekil 4.30.'da görülmekte olan fotoğraflar için Bayar, şunları söylemektedir; “Taflan FM’de çok fazla dinleyici gruplarımız vardı. Daha sonra bu gruplar için tanışma partileri düzenliyorduk. Aralarından nişanlananlar, evlenenler olmuştu. Gruplar birbirlerine parçada armağan edebiliyorlardı. Tanışma günlerinde hiçbir gelir elde edilmiyordu. Herkes kendi yediği içtiğini ödüyordu. Ama bugünler için özel sanatçı getirilip, konserde yapılmıştır. Radyo programlarında dış ses çekimleri yaparak, programlarımda yayınlıyordum. İkiztepe Köyü dinleyicileri ile orada yaptığım programdır” (İlker Bayar ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

4.2.2.1.10. Radyo 55

Samsun radyolarından Radyo 55 ile ilgili kurucusu Oğuz Kakıcı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo 55
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 31.12.1992
Frekans	: 89,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Oğuz Kakıcı
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik

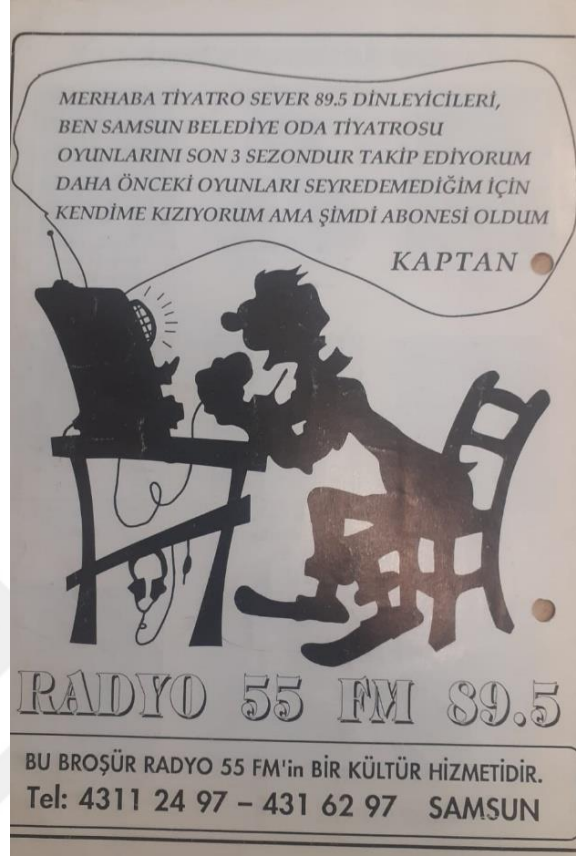
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 1996 yılında Cosmos FM ile birleşip, 1999 yılında Klas TV’ye devredilmiştir.

Şekil 4.31. Oğuz Kakıcı (Kakıcı, 2022a)

Kakıcı, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyonun kaptanı olarak, belalı bir kaptan değil, hoşgörülü aile büyüğü gibiydim. Bir radyo istasyonu açmaya karar verdiğimde; 1992 nisan ayında İstanbul ve İzmir’de verici ve ekipman bulmak için, çok vakit kaybettim. İstanbul Taksim’de Power FM stüdyosunu gezerek karış karış ölçüp, işlevsel olarak benzetmeye çalıştım. Kendi radyo istasyonum oranın kötü bir kopyası oldu. Taşra şartlarıyla işimizi görüyordu. Radyoyu kurmakta gecikince apar topar 10 wattlık portatif bir verici tedarik edip 31 Aralık 1992 de yayın verdik. Ama asıl vericiyi bir ay sonra Ankara’dan temin edip, daha net yayın verdik. Vericiyi Belediye evlerinin yukarısında bulunan zirveye kulübe inşa ederek link ile yayın alanını genişletmiş olduk. Fakat, en ufak arızada hele karda kışta o tepeye çıkmak ayrı bir maceraydı. Aktivitelere Radyo 55 olarak top yekûn katılmak ayrı bir heyecandı. Radyonun programcıları arasında; Cem Kalaycı, Burhan, Bülent, Hülya, Necmiye ve pek çok genç yayıncı arkadaş ve Tıp fakültesinde okuyan öğrenci arkadaşlarımız vardı.

Yayın yerimiz ise Subaşı'nda bir binanın üst katındaydı. Acı tatlı güzel anılar kaldı geriye” (Oğuz Kakıcı ile derinlemesine görüşme, 25.04.2022).

Şekil 4.32. Oda Tiyatrosu broşür reklamı (Aydın, 2022)

4.2.2.1.11. Cosmos FM

Samsun radyolarından Cosmos FM ile ilgili kurucusu Yonca N. Kütrü (Kakıcı) ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Cosmos FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekans	: 92,2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Bölgesi
Bilinen Sahipleri	: Yonca N. Kütrü Kakıcı, Kadir Topçu, Mehmet Çilingiroğlu

Radyo Yayın Tarzı

: Sanat Müziği Ağırlıklı, Pop Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Radyo 55 ile birleşerek kapandı

Şekil 4.33. Yonca Kakıcı, Cosmos Dergisi (Kakıcı, 2000:3)

Kütrü (Kakıcı), radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Türk Hava Taşımacılığı İşletmeciliği ile başlayan iş hayatım, havacılık sevgisi ile bir araya geldiğim arkadaşlarımla Türkiye’de yeni yayılmakta olan yerel radyoculuk hevesi, radyoculuğa başlama fikrini doğurdu ve bu fikri çok sevdik. Hem Ondokuz Mayıs üniversitesi öğrencilerinin hem diğer arkadaşlarımızın programcılık destekleri ve kardeşim Nezih Kütrü ’nün seslendirme desteğiyle, güzel çalışmalar sunduk. Geniş dinleyici kitlemizle hem eğlendik hem çalıştık. Adı ve anılarıyla, yaşanmış güzel günlerdi. Havacılığa gönüllü üç arkadaşın radyoculuğa merakı ile adım atıldı. Radyonun yeri ilk önce Ceditte kuruldu daha sonra Cumhuriyet Meydanına taşındık. Yerli yapım 100 wattlık verici ve stüdyo cihazları ile başlattığımız teknik imkanlarımız, zaman içerisinde gelişti. Samsun merkez ve yakın civarına yayınlarımız ulaşıyordu. Dinleyiciye eğlenceli vakit geçirirken eğitici bilgilerin de yer aldığı, müzik programı. Üç saatte bir kısa haberler yayınlanırdı. Müzik ve Eğlence yayını ve güncel kısa haberler. Reklam prodüksiyonu ve seslendirme konusunda, etkin bir radyo idik. Reklam metin yazarlığı ve seslendirme konusunda bizzat çalıştığım radyomuzda, Samsun’da ses getirdiğimize inanıyoruz. Reklamlar otuz dakikada bir yayınlanıyordu. Gelirlerimiz reklamlardan oluşuyordu. Kira, elektrik, eleman ve günümüz radyoda

geçtiği için yemek masraflarımız vardı. Jeneratör olmadığı için, yayın sırasında yaşanan elektrik kesintileri genel problemlerimizden biriydi. Radyonun ismi Cosmos 'un hikayesi ile şöyle Müzik aralarında evrende olup biten ilginç olayları da paylaşmak fikrinden doğdu. Cosmos FM deyince de hoşumuza gitti. Seyahat acentem de vardı Cosmic Turizm. Acılarıyla tatlılarıyla hayat güzeldir. Samsun'da, çok genç yaşta THK'da, bilet satışından yer hostesliğine, Samsunumuzun havayolu taşımacılığına hizmet ederek iş hayatına başlamış biri olarak, yeteneklerimi değerlendirebildiğim ve yıllarca sevgi ile sürdürdüğüm radyoculuk; yaşanmış güzel anılar ve deneyimler biriktirdi bana. Hayat arkadaşım ile da yolumun kesiştiği ve orijinal bir nikah ile canlı yayında, kendi yayın stüdyomuzda, hayatlarımızı birleştirdiğimiz, radyoculuk anılarımız son güne dek hayatımızı süslemeye devam edecek” (Yonca Kakıcı ile derinlemesine görüşme, 08.09.2022).

4.2.2.1.12. Cosmos 55 FM

Samsun radyolarından Cosmos 55 FM ile ilgili kurucusu Oğuz Kakıcı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Cosmos 55 FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1995
Frekansı	: 89,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Bölgesi
Bilinen Sahipleri	: Yonca Nihal Kakıcı, Oğuz Kakıcı
Radyo Yayın Tarzı	: Sanat Müziği Ağırlıklı, Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.34 Yonca ve Oğuz Kakıcı (Kakıcı, 2022b)

Kakıcı, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1994 yerel seçimleri öncesi Samsun radyoları arasında, seçim kampanyası için iş birliği yapılmıştı. Radyo 55 ve Cosmos FM iş birliğinde seçime katılacak adaylarla görüşme yapmaya Cosmos FM’i temsilen Yonca Hanım ve Radyo 55’den Kaptan’ın iş birliği ve seçimler sonrası arkadaşlıkları kısa süre sonra aşka dönüşmüştü. Önce radyo şirketlerinin evliliği sonucu 1995’de Cosmos 55 FM’e dönüşmesinden bir süre sonra 6 Aralık 1998’de Cosmos 55 Radyoda Türkiye’de bir ilk, her iki radyo sahipleri biz, Yonca Nihal Kütrü ve Oğuz Kakıcı radyoda, canlı yayında Belediye Başkanı Muzaffer Önder’in kıydığı nikah ile evlendik. Radyo istasyonu Radyo 55’in devamı olduğu için Cumhuriyet Meydanındaki Cosmos FM’in yerinde yayınlarında devam etti ve daha sonra Klas TV’ye devredildi” (Oğuz Kakıcı ile derinlemesine görüşme, 25.04.2022).

Şekil 4.35 Canlı yayında nikah (Kakıcı, 2022)

4.2.2.1.13. Radyo Aktif

Samsun radyolarından Radyo Aktif ile ilgili o dönemin tanıklarından Levent, ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Aktif
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1994
Frekans	: 93,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun
Bilinen Sahipleri	: Sebahattin Kara
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Kara, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1994’lü yıllardaydı. Samsun merkezde kurulu güzel bir büro vardı. Çiftliğin bir alt sokağında, orayı satın aldım ben. Aklımda Samsun’da bir radyo açmak vardı. Çarşamba Yeşilırmak FM’de yedek olarak kullandığımız çok güzel İtalyan bir vericimiz vardı. Elimizde

zaten kaset, deck vardı. Buraya radyoyu kurduk. İlk bir ay Çarşamba Yeşilirmak FM'in yayınlarını aktardık hatta. Radyo tek bana aitti, ortak yoktu. Ben işlerim ve diğer radyo Çarşamba'da olduğu için, Samsun'daki ofisi de yönetmeye biri lazımdı. Eleman ilanı verdik. Birkaç arkadaş geldi bize. İlker kardeşim vardı, oranın yönetimini bu arkadaşlara bıraktık. Ben haftada birkaç gün gelip kontrol ediyordum. Hatta o zamanlar Mustafa Sandal'ın yeni parladığı dönem, hatta kendisiyle röportaj yapıp bunu radyoda yayınlamıştı arkadaşlar yanlış hatırlamıyorsam. Bizim Çarşamba'daki yayınıımız arabesk ağırlıklıydı ki insanlar o şekilde istiyordu, Samsun'da Radyo Aktif daha çok batı müziği normunda tutmaya, popüler müzik normunda tutmaya çalıştık öyle devam ettik. Orada kısa bir süre devam ettik, tabi Çarşamba'dan idare etmek zor oluyordu. Kısa bir süre yayın yaptık ve daha sonra kapattım orayı. O şekilde Radyo Aktif macerası sonlanmış oldu “(Sebahattin Kara ile derinlemesine görüşme, 16.10.2022).

Levent, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Üniversitede okuduğum yıllardı, 1994 yılının yaz ayında o zamanlar radyolar her yerde, her gün bir tane yeni açılıyor. Özel radyolar birden insanların ilgisini çekmişti. Bizlerde radyo dinliyoruz devamlı ve takip ediyoruz. Net ve baskın bir yayın vardı ama radyo ismi geçmiyordu. Sadece frekans ve telefon numarası veriyordu anonslarda. Bizde telefonu aradık ve ziyaret etmek istedik. O zaman mahalleden meraklı birkaç arkadaş ve daha önce başka radyolarda yayıncılık yapan kardeşim Alper'de var... Radyo'nun yeri Gazi Caddesinin girişindeki ikinci arada bir apartmanın giriş katındaydı. Gittik ve sahibi Sebahattin Kara bizi karşıladı. Kendisiyle bilgi alışverişinde bulunduk ve önerilerimizi anlattık. Hatta yayın da yapabiliriz demiştik. Radyo, evimize de yakındı ve sık sık uğruyorduk günaşırı, yayınlara giriyorduk. Yanlış hatırlamıyorsam iyi bir vericisi vardı. Sebahattin Kara, Çarşamba'dan gelmişti ve orada kendisine ait Sebo Müzikevi'nin sahibiydi. Kendisinin Çarşamba'da yayın yapan bir radyosu vardı ve Samsun'a da böyle bir kanal açmış. Daha sonra radyonun bir ismi olması gerektiğini ve ortak bir fikirle Radyo Aktif olmasını sağladık. 93,5 frekansı artık Radyo Aktif idi. Radyo birkaç ay içinde bizimde el atmamız ile birlikte bayağı bir popüler olmaya başladı. Sebahattin Kara radyoyu size vereyim siz işletin dedi. O zaman biz üniversite öğrencisiyiz ve paramızda yok alamadık tabi ki, daha sonra radyo kapandı. Sanırım bir sene yayın yaptı yapmadı. O zamanın programcılarında Alper,

Engin, Sebahattin, Eser, Dilek, Yusuf vardı aklıma gelenler” (İ. Levent ile derinlemesine görüşme, 03.09.2022)

4.2.2.1.14. 19 Mayıs FM

Samsun radyolarından 19 Mayıs FM ile ilgili kurucuları; Hürcan Aral ve Sedat Urkaya ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: 19 Mayıs FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1992
Frekansı	: 88,3 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Kurucuları	: Hürcan Aral, Sedat Urkaya
Bilinen Sahipleri	: Kemal Babacan, Cansu Babacan
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.36 Hürcan Aral ve Sedat Urkaya ile yüz yüze görüşmeden

Aral ve Urkaya, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1992 yılında Samsun’da ilk özel radyoyu ortağım Sedat Urkaya ile birlikte hayata geçirdik. Radyo açmaya nasıl karar verdik oraya geleyim. 1992 Eylül ayı Ben Bulgaristan’a Fenerbahçe’nin UEFA kupası maçına gitmiştim, kupa dönüşü İstanbul’da taksi aracılığıyla bir yakınımızın evine giderken sabaha karşı radyoda müzik çalıyor her

parçadan sonra araya bir reklam giriyor idi. Çok dikkatimi çekti, dedim bu TRT değil bildiğimiz bir TRT radyosu vardı o zamanlar. Şoföre dedim bu TRT değil bu yeni bir radyo mu? Evet dedi. İstanbul'da işte yeni açılan radyolardan muhtemelen Süper FM veya Show Radyo'ydu. Kafamda şimşekler çaktı dedim ya biz bu işi yapabilir miyiz? Çünkü hemen tamamen ticari olarak düşündüm o her parça arasındaki reklam girişleri ve sabahın beşinde yayın var dikkatimi çekti. Ondan sonra araştırmalarım neticesinde bu işi yapabileceğimizi düşündüm ama benim ciddi anlamda bana destek olabilecek güvenilebileceğim bir arkadaş gerekiyor Onu da çocukluk arkadaşım Sedat'a teklif etmiştim o cesaret edemedi sonradan adaşı olan Sedat Urkaya benim gibi gözü kara olabilir dedi yapabiliriz dedi. Kabul etti biz soyunduk bu işe, araştırdım işte İzmir'den O zaman vericiyi edindik. Stüdyo ekipmanları işte İstanbul'dan tedarik ettik ve Samsun'da Saathane Meydanı'nda bir apartmanın, son katta teras katta iptidai bir şekilde 24 Kasım 1992'de Öğretmenler Günü'nde yayın hayatına başladık. Evet özel bir gündü daha sonra tabii çok ilgi ve alaka gösterdi Samsun halkı bizim yayınıma. Bizim amacımız tamamen ticariydi aynı zamanda tabii ki Samsun halkına bir hizmet. Samsun halkını aydınlatmak amacıyla yapmış olduğumuz, kurmuş olduğumuz bir radyo idi. 19 Mayıs FM ismini koyduk tabii... Samsun'la özdeşleşmiş, Samsun'un simgesi haline gelmiş büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıktığı, ayak bastığı 19 Mayıs günü isminin yakışacağını düşünürken rahmetli babam radyonun isminin 19 Mayıs FM olması hem ilgi alaka duyulacağı hem de yakışacağını söylemişti. Onun önerisiyle Sedat'a da bu konuyu açarak karar verdik isminiz 19 Mayıs FM koyduk. İyi ki koymuşuz o isimle ciddi anlamda hem Samsun'da çok iyi hizmetler verdik. Evet bununla ilgili rahmetli annemin bir sözü vardı. Radyoculuğa başladım anne, dediğim zaman; evdeki radyoyu açmayı becere biliyor musun ki Samsun'a radyo açmaya gittiniz dedi. Dedim ki bu ortağın ve arkadaşım Hürcan bunu araştırmıştır. Ben onun bana verdiği güvene dayanarak evet dedim. Dedi ki bunu gideceğiz İzmir'den alacağız bunu İstanbul'dan alacağız neyse cihazı İzmir Torbalı'dan aldık, marka bir cihaz değildi. 100 watt bize yeter dedik. Çünkü denemek için biz bunu yapmak zorundaydık. Aslında ortağım da şöyle bir plan yapmıştı. Eğer ilk önce Ankara diye düşündük fakat Ankara'da bir yerden radyo kurulacağını anlayınca dedi ki olmayan bir yere gidelim ve Samsun'a karar verdik. Niksarlıyız biz aynı mahallenin çocuklarıyız hatta. Biz ilk yayına başladığımız ilk

altı ay evlerimizi buraya taşımadık. Önce başarımızı ölçelim değiyor mu değmiyor mu? Ben ortağıma dedim ki benim sigortacılıkla uğraştığım bir mesleğim var. Benim burada kurulu bir düzenim var senin için geleceğim. Ben birkaç hafta içinde de geri dönerim. Yani sana destek vereceğim. Tabi Samsun sıklıkla geldiğim bir yerdi arkadaşlarımız dostlarımız vardı ya bir ayağımız zaten Samsundaydı. O zamanlar tabii ki Samsun çok gelişmişti. 1992 yılında Samsun, Türkiye genelinde ilk 10'da bulunan bir şehirdi. Samsun Valisi Allah rahmet eylesin mekânı cennet olsun sayın Şinasi Kuş beyefendi valimiz de çok ileri görüşlü Aydın biriydi. Bize birçok konuda yardımcı oldu. Vericiyi koyabileceğimiz yer olsun ve o dönemde birtakım tehditlerde alıyor idik siyasi anlamda, siyasi yönde yayın yapmamız talebi oldu. Biz bunları tamamını ret etmiştik. Bu konu üzerinde Valiciddi anlamda de destek olmuştu. İlgili birimleri harekete geçirmişti. O günkü İl Emniyet Müdürümüz Hasan Bey idi sonradan O'da milletvekili oldu. O'da çok yardımcı oldu bize, radyonun önünde sivil ekipler koruma sağladılar. Evet ilk dönemler yani biz çok zor şartlar altında yayın yaptık. Ses tabii ki çok büyük ses getirdi. Biz Radyomuzu kurduktan üç dört ay sonra yasaklandı maalesef, yasak sebebi de frekans tahsisi edilecekti. O günkü hükümet radyoların tamamının kapatılmasını istedi. Tabii bizim de o zamanki dönemde 1993 yılının Şubat ayı, biz de aşağı yukarı işte dört ay beş aylık bir geçmişimiz var idi. O arada bir de konuşan Türkiye radyosu kuruldu. Radyoların kapatılmasının neticesinde tepki amaçlı kuruldu. Türkiye Televizyonve Radyo Sahipleri Derneği'nin Osman Ataman'da o zamanki başkanı. Bizi Karadeniz Bölgesi'nde Türkiye Radyosunun yayına geçirmemiz için özel talepte bulundu ricada bulundu. Türkiye genelinde dört veya beş bölgede İzmir, İstanbul, Ankara yanlış hatırlamıyorsam Antalya veya Mersin gibi bir de Samsun'da bu radyonun yayınına geçirilmişti. Fakat resmi olarak bu yayını yapmamız imkansızdı. O dönemde biz TRT'nin temsilcisi Ali Orhan Bey arkadaşımız vardı. O, Sedat, ben ve birkaç arkadaş daha bizim ekipten Gürgenyatağı'nda televizyon istasyonu yayın tepesi var vericilerinin olduğu yer, oraya gittik. Ali Orhan'ın fikriydi bu yanlış hatırlamıyorsam. Büyük leğenler, plastik, sular falan aldık. Birisi su döküyor o suyu dökerken dalga sesi efekti veriyoruz yayını denizden yaptığımız o imajı yarattık. Bütün herkes de zaten radyoyu dinliyor ve herkes bizim denizden yayın yaptığımızı zannediyordu. Hatta bizim Gürgenyatak'a gidip de o televizyon

verici istasyonundan yayını yapacağımızı bilenler bile Allah Allah ya denize gitmiş bunlar denizden yayın yapıyorlar diyorlardı. O kadar güzel sesler ve efektler uygulanmıştı ki, herkes bunu denizden yaptığımızı zannetti. Bir gün Sayın Valimizin yanındayız tesadüfen İsmet Sezgin Bey telefon açtı Valimize. Telefondaki ses dışarıya bize kadar geliyor yani duyuyorduk. Müthiş derecede kızmıştı, bütün Türkiye'deki radyolar susturuldu. Yakalandı, tespit edildi yerleri cihazlara el konuldu, yayınlar durduruldu, Türkiye'de bir tek Samsun'da bizi susturamamışlardı. Yayına devam ettik üç gün boyunca 'Konuşan Türkiye Radyosu' adı altında bildirileri okuduk. Başlangıçtan itibaren çok kurumsal bir yapıya sahiptik. 20 kişilik bir istihdam sağlamıştık. 1992 yılında tüm çalışanlarımız sigortalıydı. Şenol Kocatepe rahmetli arkadaşımız onu da Genel Yayın Yönetmeni yaptık. Gerçi ilk zamanlarda bir hafta kadar test yayını yaptık. Yani bir tepkiyi ölçmemiz gerekiyordu. Tabii Mecidiye Çarşısını dolaşıyoruz çeşitli radyo televizyon bayilerinde orada radyo almak bahanesiyle işte radyonun sesi nasıldır güzel mi çıkıyor diye biz bunu bütün televizyon ve radyo bayilerinde satılan radyoları kendi frekansımızı ayarladık. Frekansımız ise 88,3 tabi $8+8+3=19$ ediyor. Bu bir tesadüf değildi. Bilinçli olarak kurgulanmıştı. Neyse kanalı biz 88,3'e getirdiğimizde Samsun'un güzide sanatçısı Orhan Gencebay çalışıyor. Tüm beyaz eşyacılar ve bindiğimiz taksilerde kendi frekansımızı açtırdık. Tabi o zamanlar TRT'de, halk müziği ve sanat müziği haricinde şarkı yok. İnsanlar, Orhan Gencebay'ı duyunca bizim frekansta kalmaya başladılar. Kendi radyomuzun reklamını yapabilmek, halkın tepkisini ölçmek adına da yaptığımız bir yöntemdi bu. Daha sonra yani yasaklar kalkınca 1993 Şubat'tan sonra daha bir profesyonel yayıncılık yapmaya başladık. Cihazlarımızı yeniledik. Radyo link kurduk. Kadromuzu da profesyonel insanlardan kurduk. Biz yaptığımız dönemde kurduğumuzda işte Orhan Gencebay falan çalınınca ciddi anlamda farklılık hissetti halk..., hem Orhan Gencebay'a ilgi ve alakadan dolayı hem de o tür bir müziği olmadı işte... Bu farklı bir radyo kanalı olduğunu algılayan Samsun'un kendi kanalı hatta bizim sloganımız da vardı 'Samsun'un sesi Samsun'un nefesi' idi. Ağırlıkla müzik yayını vardı tabi. Haber kuşaklarınız vardı, spor programlarımız vardı, hafta sonları Samsun maçlarını yayınladığınız maçlarımız oldu. İstek programlarımız vardı ve bu şekilde devam etti. Sonucunda artık ticari anlamda yani para kazanamamaya başladık. O saatten sonrada devam etmenin

anlamı yoktu. O dönemin bürokrasinin gereksiz yaptırımları yüzünden bırakma kararı aldık. Bu süre içerisinde radyomuzun ismini her yerde duyurduk. 19 Mayıs FM kaliteli sosyal içerikli radyoculuk yaptı. Halka biz mesajımızı verdik. Bir macera değil güzel bir girişimcilik yaptık” (Hürcan Aral ve Sedat Urkaya ile derinlemesine görüşme, 20.04.2022).

Şekil 4.37 Kemal Babacan, 19 Mayıs FM stüdyo (Babacan, 2022a)

19 Mayıs FM’i devir alan Babacan, radyonun sonraki dönemi için şunları aktarmaktadır; “O zamanlar teorik olarak kanuna göre eş dost ortak gösterdik. Kimlerdi bilmiyorum ...tabi o zamanlar ben farklı düşünüyordum Hürcanlardan. Yayın olarak sürekli pop çalışıyorlardı. Bende halk müziği istemiştim. Artık her kesime hitap etmek gerekiyordu. O zamanlarda o şekilde düşünüyordum, yine aynı gerçi. Ben ajans olarak dahil oldum 19 Mayıs FM’e. Canal Reklam Ajansı olarak ordaydım o zamanlar, ekonomik tarafı bizde idi. Hürcanlar yayın tarafına bakmaya başladılar. O döneme eğer reklam alacaksak radyoyu reklam verenlerin dinlediği yayın politikasına çekmek gerekiyordu. Tabi ajansımızın olması ‘Canal Reklam’ olması bizde farklı bir güven getiriyordu. O zamanlar Hürriyet, Milliyet, Sabah, Türkiye gazetelerine reklam alıyorduk ve ajanslık yapıyorduk. Ben akşam 6’da girerdim stüdyoya sabaha kadar yayın yapardım. Akşam biraz daha hareketli ve gecede şiir programlarına dönüyorduk. Cansu yayında daha çok kitap okuyordu. Tabi o dönem bilgisayar, mp3 yoktu. Yine de hatırladığım kadarıyla bilgisayar ile yayınlara ilk geçen radyolardandık biz. Cansu hanım genel yayın

yönetmeni olarak radyo ya bakardı. Bizde minik minik programlar vardı. Bilgilendirici yayınlardı. Gezelim görelim tarzı yayınlardı. 2003 yılında radyo yayıncılığını bırakma kararı aldım ve Kenan vardı, bende emeği çoktur. Radyoyu ona devrettim” (Kemal Babacan ile derinlemesine görüşme, 05.09.2022).

Şekil 4.38 19 Mayıs FM stüdyo (Babacan, 2022b)

4.2.2.1.15. Sam FM

Samsun radyolarından Sam FM ile ilgili kurucusu; Nihat Alparslan ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Sam FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1995
Frekansı	: 98,0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Nihat Alparslan
Radyo Yayın Tarzı	: Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.39 Nihat Alparslan ile yüz yüze görüşmeden

Alparslan, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Gazeteci ve radyocuyum. Ben o zamanlar Ankara’da gazetecilik yapıyordum. 1995 -1996 yılı meclisteydim, basın danışmanlığı yapıyordum. Rahmetli Mehmet Çebi, Doğru Yol Partisi milletvekili idi. Bir gün Mehmet abinin odasında oturuyor iken; radyolara çok talep var Mehmet Çebi’yi bir radyodan aramışlardı röportaj için. Tabi o zamanlar radyolar popüler. 5 dakika bir konuşma yaptı partisi ile ilgili. Neticesinde dedim ki abi biz neden radyo kurmayalım. Samsun’da bir radyo kanalı açalım dedim Mehmet Çebi’ye. Olur deyince biz öyle başladık Samsun’da. Hemen apar topar ikinci gün araştırdık ettik. Geldik bir hafta içerisinde siparişleri verdik Ankara’dan, o zamanlar kurduğumuz şirket Ankara’daydı. Sanırım 250 watt bir yerli verici vardı o zamanlar, Türkiye’de vericiler yapılıyordu. Sirkeci’de yapan bir firma vardı. Vericiyi yaptırarak antenleri dikildi, 15 gün sonra biz yayına geçtik. O zamanlar Mehmet abinin de çok katkısı oldu, ben de kattım ve böylece açıldı. Ben o zamanlar iki frekans almıştım. 98,0 ve 100’ü de almıştım. Tabi antenler şehir içerisinde olamayacağı için eski Amerikan radarının olduğu yer var, Kalemkaya. Radar orada olduğu için dedik biz oraya çıkalım askeriyede orada hâkim tepe, güzel yer. Nitekim çıktığımız çok iyi oldu bence en iyi yeri bulduk biz. Üç katlı bir yer kiraladık hemen ve vericiyi çatıya diktik. O zamanlarda yayını bilen bir arkadaşımızı ben Ankara’dan getirmiştim. Çok yardımcı oldu sağ olsun. Diksiyon düzgün eğitim almış. Sonra ben kardeşlerimi devreye soktum aile şirketi olduk. A.Ş olduk çünkü kanunen beş ortağınız olmalıydı. Tabi yayına başladık ve Sam FM 98 bir ay içerisinde duyuldu. İlk yayıncım kız kardeşim

Yasemin'di. İlk sesi de o verdi. Sam FM ismi de şöyle Samsun'un Sam'ı dedik. Samsun ismine mal etmek istedik. Ben koydum ismini. İlk programcılarımız 19 Mayıs Üniversitesindendi, iyi bir kaynaktı bizim için orası iyiki vardı. Oradan dört genç öğrenci aldık biz, Gökhan, Yunus, Beyaz Martı, Hülya ve bir hafta içerisinde inanılmaz programlar yapmaya başladılar. Biz yayına başladıktan üç dört ay sonra dinleyiciler o tepeye istek istemeye gelmeye başladılar. Araçları ile istek kağıtları, hediyeleri getiriyorlardı. Artık telefonu düşüremeyen radyoya geliyordu. Hatta duvar vardı, Sahra Sıhhiyenin yanındaydık. Askerler taşa bağlayıp istekleri atıyorlardı bize. Orada bir yıl kalabildik. Çünkü aşağıdaki oturanlar bizden çok rahatsız oldular ve ev sahibi bizi çıkartmak istedi. Ben de radyoya yakın bir parsel gördüm ve radyoyu buraya taşımak için sahibini buldum. Mehmet Sirel, un fabrikası sahibi zaten ben sizi de dinliyorum ve verdi bize ve aldık yeri. 2/3 ay içerisinde diktik binayı, radyoyu da oraya taşıdık. Benim hayalim vardı insanlar oradan Samsun'u seyretsin canlı yayın yapalım. Yayınlarımızı orada yaptık arkadaşların kalacak yerlerini ayarladık güzel zamanlar geçirdik. O zamanlar Yunus 'Repır Mc Yunus' olarak yayın yapıyordu bizde. Samsun öyle biliyordu. Yunus Özyavuz yabancı müzik yayını yapardı çok hevesli idi. Şu an Sagopa Kajmer olarak biliniyor. O dönemlerde 100 frekansından Power FM'in yayınına Samsun'a ilk getiren yansıtan benim. Vakkorama ile anlaşma yapmıştım bana aidat ödüyorlardı. Benim binamın üzerindeki anten yeri çok müsaitti. Samsun'da öyle kule yoktu. Orayı kiralamışlardı. Power FM ile ilişkilerim çok iyiydi. Ben genelde başkent gündemi gibi daha çok haber tartışma programları yapardım radyoda. Sonra yayınlar için şehir merkezinde bir yer açmak zorunda kaldık. Yani ilk kurduğumuz zamanlarda Kırım'dan bize istek geliyordu çok ilginç. Yaklaşık 20 yıl yayın yaptık biz Samsun'da, 2016'da bıraktık. Biz arabesk çalmadık, çünkü ben insanları mutlu etmek istiyordum. Benim radyomu açtıklarında pop müzik dinlesinler istedim. RTÜK ve meslek birlikleri çıkınca maalesef ekonomik olarak çok zorlanmaya başladık. Özellikle meslek birlikleri radyoculuğu çok zorlaştırdı ve sosyal medyada çıkınca her şey dijitale geçmeye başladı. Tabi son zamanlarda ekonomik olarak ödediğimiz bedel fazlalaşınca yürütülecek noktası kalmadı. Sahipsiz kaldığımızı da söyleyebilirim. Çünkü bir yörenin rengidir yerel radyo. Kapatma meselesine gelince Ankara'da bir şirket 98 frekansını beğenmiş. Geldiler gittiler

bizim de niyetimizi vardı devrettik” (Nihat Alparslan ile derinlemesine görüşme, 01.05.2022).

Şekil 4.40 Sam FM stüdyo (Ayyıldız, 2022d)

4.2.2.1.16. Ayyıldız FM

Samsun radyolarından Ayyıldız FM ile ilgili kurucusu; Zübeyir Güngör Uslu ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Ayyıldız FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 93,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Zübeyir Güngör Uslu
Radyo Yayın Tarzı	: Tasavvuf ağırlıklı, seçme diğer müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.41 Zübeyir Güngör Uslu ile yüz yüze görüşmeden

Uslu, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben Güngör Uslu, fakat radyoda farklı bir isim kullanıyordum ‘Abdullah Garipoğlu’. Öyle başladım ve devam etti. Hatta halen eşim bana Abdullah Bey diye hitap eder. Yayıncılığa ilk önce TV ile başladım. Çağrı Radyo TV idi. Hatta TV’nin Çağrı TV’nin kuruluşunda da vardım, Kadir Topçu ile beraber. Bir müddet TV’de genel yayın yönetmeni olarak çalıştım, sonrada ayrıldım. Daha sonra Avni Demir gazeteci abimiz bana bir teklif getirdi, İnter Star’da bir magazin haber programı yapmak için kamera çekimleri sen yap dedi. Kabul ettim, bir yıla yakın Karadeniz’i gezdik. Avni abi radyo vericisi alıp satıyordu, yaptırıyordu. Abi dedim ya bir radyoda bana yapalım o zamanlar onun İlkadım diye bir radyosu vardı. Ne demek dedi hatta frekansı dahil birçok şeyini Avni abi ayarladı. Arabasıyla gezdik, direği Hançerli Mahallesiinde dikerken bana çok yardımcı oldu ve ben mikrofon başına oturdum ve Abdullah Garipoğlu olarak yayına başladım. 1993 yılı içerisindeydi. Biz radyo cihazlarını şu şekilde edindik, bir kişi radyoyu kurmak istemiş kuramamış hatta kenarda duruyordu toz toprak içerisindeydi. Temizlemek içinde çok uğraştım. Hangi radyo olduğunu bilmiyorum çünkü yayına hiç başlayamamış bir radyoydu. Efendim radyonun ismine gelince dolaştığım her yerde Ayyıldız görüyorum boyuna takılan kolyelerde zaten geçmişten gelen muhafazakâr bir yapımız var ve dediğim gibi radyoya ilk oturuşumda doğaçlama geldi aklıma Ayyıldız FM ve öyle devam etti. İlk anons hem ismim Abdullah Garipoğlu hem de radyonun ismi oldu. Radyo Hançerli Mahallesiindeydi. 250 watt ile başladı. Ünye’den, Havzadan bazen Ordu’ya yakın yerlerden dinleyenler oluyordu. İlk

kuruluŖta tektim fakat kanunla A.Ŗ istendi ve beŖ ortak olacak dendi, beŖ ortak buldum kendime. Ben dini içerikli yayınlar yapıyordum. Çoğu zaman beni Ŗikâyet ediyorlardı. 28 Ŗubat sürecinde çok sıkıntı çektik tabii ki. İstek yayınları yapıyorduk tabii ki. Yine motif olarak bizim örf adet ve ananelerimizi yansıtan müziklerde aldık tabi. Halk müziği ve sanat müziği de aldık ama genelde tasavvuf musikisi. Yani beŖ vakit ezanda okuttum yayında. Dinleyiciler ile zaman zaman anketler yapıyordum. Halkın nabzını lyorduk. Yayıncılık ile ilgili birçok Ŗeyi kervan yolda dzlr mantığı ile ğrendik. Ben biyoloji tahsili yaptım, iletiŖim fakültesi bitirmedim. Ama bu iŖe ait kitapları iletiŖim fakültesinden aldım ve epey okudum. Radyo TV programcılığı ilgili kitaplar okudum. Dolayısıyla reklam dahil birçok konuyu kendi imkanlarımız ile hallettik. Yani Ŗunu söyleyeyim hiç iyi bir vericim olmadı hep dinleyiciler Ŗikâyet ettiler. Ve ilk zamanlarda bu vericiler el yapımı olduğu için hep frekansa baŖka radyolar giriyordu. Bir bakıyordum frekans içinde frekans. Tabi dinleyiciler Ŗikâyet ediyordu e alacağımız cihazlarda çok pahalıydı. En büyük sorunlarımız personel problemi oldu. Mektepli olmak da aradığımız değildi. Alaylı insan bile bulamıyorduk. Yani birçok insanın diksiyonunu bile biz düzeltmek zorunda kalıyorduk. Bazen dinleyicilerden isteği alınmadı diye geliyorum oraya basmaya diyen de oldu. Ya da ben bir ay o frekansta yayın yaptım çıkın diye konuŖanda oldu. Sonrasında tabi geçici frekans tahsisleri ile herkesin yeri belli oldu ama yine de bu Ŗekilde tehdit eden de olmuŖtu. Ekonomik anlamda maalesef her radyo da olduğu gibi bizde yalnızdık. Hiçbir devlet kurumundan hiçbir Ŗekilde destek görmedik. Kendi yağımız ile kavrulmak zorundaydık. E tabii ki reklam konusundaki sıkıntılar gün geçtikçe artmaya baŖlamıŖtı. Maalesef giderler de artınca artan masraflar yüzünden ticaretten çok bizi idealist bir Ŗekilde yayına devam etmeye mecbur etti. Radyo yayıncılığı benim için bir aŖk bir muhabbet oldu. Ŗimdi 2015 yılına gelince vergiler falan karŖılayamaz olmuŖtum. Artık karanlıkta bir el feneri ile yürüyorduk. O arada bir arkadaŖ arıyordu radyo, bizde sattık. Hiç de pazarlık yapmadım. 2015 yılında uygun fiyata verdim radyoyu. Gerçek Radyo oldu benden sonra. Ŗimdi hanım diyor ki en azından yükünden kurtuldun” (Zübeyir Güngör Uslu ile derinlemesine grŖme, 02.05.2022).

4.2.2.1.17. Radyo 2000

Samsun radyolarından Radyo 2000 ile ilgili kurucularından; Cengiz Peker ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

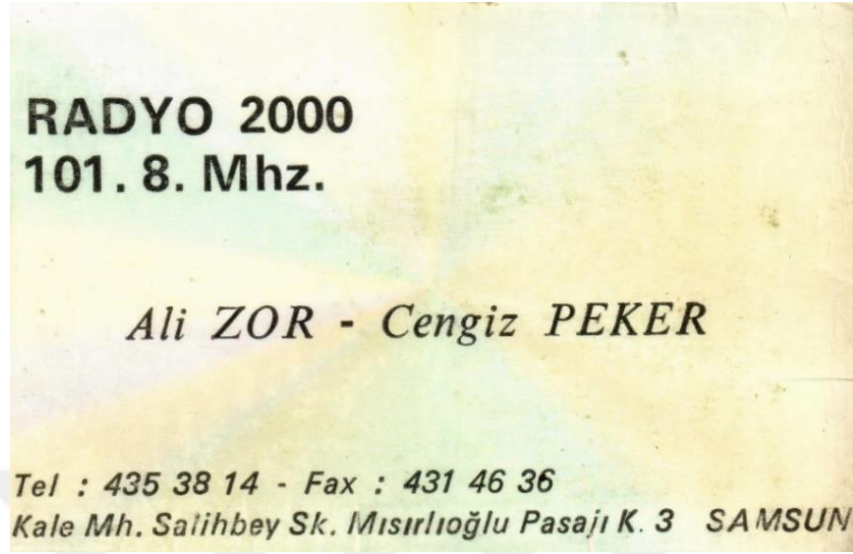
Radyonun İsmi	: Radyo 2000
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 15.02.1995
Frekansı	: 101.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Bölge, Sahil Şeridi
Bilinen Sahipleri	: Cengiz Peker, Ali Zor
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop ağırlıklı, Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.42Cengiz Peker, Radyo 2000 stüdyo, 1995 (Peker, 2022a)

Peker, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Çağrı RTV’nin, Çağrı FM kısmını 15 Şubat 1995 Çarşamba günü ben Cengiz Peker ve Ali Zor devraldık. 17 Şubat 1995 Cuma günü Radyo 2000 adıyla yayına başladık. Eski radyonun ismiyle devam etmek istemiyorduk. İsim arayışı içerisindeydik. Yıl 1995 o zamanlarda 2000’e 5 var. 2000 gelecek, 2000 yaklaşıyor, milenyum yılı gibi konuşmalar ağırlıklıydı. Bu yüzden radyomuzun ismini Radyo 2000 yaptık. Maddi olarak bilgi vermeye kalkarsam o zamanlar Euro değil Alman para birimi

Mark kullanıyordu. İki ortak ayrı ayrı 900'er Mark vererek toplamda toplam 1.800 Mark'a 50.000 (elli bin) e alındı".

Şekil 4.43 Radyo 2000 kartvizit (Peker, 2022b)

Peker, radyo yayın ve kurulum sürecini kronolojik olarak şu şekilde anlatmaktadır;

- “17 Şubat 1995 Cuma : 101.8 Radyo 2000 adıyla test yayınına başladık.
- 27 Şubat 1995 Pazartesi : 101.8 Radyo 2000 normal yayınına başladık.
- 06 Nisan 1995 Perşembe : Radyo 2000’ni RTÜK’e bildirdik.
- 03 Mayıs 1995 Çarşamba : 101.8 Radyo 2000 olarak 97.2 Kral FM ve 103.0 Radyo Enays ile birlikte ortak reklam ajansı kurduk.
- 04 Mayıs 1995 Perşembe : 101.8 Radyo 2000 olarak 97.2 Kral FM ve 103.0 Radyo Enays ile birlikte ortak yayın yaptık. Bundan sonra her gün belirli saatlerde ortak yayın yapacağız.
- 05 Mayıs 1995 Cuma : Radyo 2000’ni bugün Valilik makamına ve Emniyete bildirdik.
- 30 Temmuz 1995 Cuma : Cafe Malibu’da 101.8 Radyo 2000 dinleyicileri ile çalışanlarının taşınması için ‘Party 2000’ adı altında tanışma eğlencesi yaptık. Ben bu eğlencede Radyo 2000’nin bana ait olan hissesini ortağım Ali’ye devrederek Radyo 2000 ile olan ilişiyimi bitirdim”.

Şekil 4.44 Radyo 2000, ‘Party 2000’ davetiye (Peker, 2022c)

Peker, Radyo 2000 yayınlarını şu şekilde aktarmaktadır; “Radyo yayınlarımızda şiir yayınları da olurdu. Bölgesel ve amatör olarak şair olan arkadaşlara ulaşırdık. Yayınımıza stüdyoya aldığımız dönemler olmuştur. Yayında şiirlerini okurlardı. Yanlarında kitaplarından da getirirlerdi ve arayan dinleyicilerimize imzalı olarak hediye ederdik. Radyo da olmadığım zamanlar dışarlarda olduğum reklam görüşmelerine gittiğim zamanlar elimde küçük bir el radyosu olurdu. Bu el radyosundan yayımızı takip ederdim. Girdiğim mağazaların birçoğunda kendi yayımızın dinlendiğini görürdüm ve bu çok güzel bir şeydi. Bir gece yayındayım istek saati mikrofonum bozuldu. Tek mikrofon vardı. O zaman imkanlar da bu kadar iyi değil. Ne yapayım ne edeyim. Şarkı aralarında telefonla aldığım istekleri boş bir kasete çeker ve istek şarkıyı çektiğim kasetten yayınlardım. Mikrofonun bozulmasından dolayı kaseti mikrofon gibi kullanmıştım”.

Peker, radyonun kapanışı ile ilgili şunları söylemektedir; “30 Temmuz 1995 Pazar günü Radyo 2000’ini ortağım Ali’ye kişisel sebeplerden dolayı, radyoculukla alakası olmayan sebeplerden dolayı devrettim. Daha sonrasında radyoyu kısa bir sürede kapattılar. Çağrı RTV’nin radyo kısmını devralmıştık. TV’ye ağırlık vererek Çağrı TV adıyla, TV olarak yayına devam etti. Daha sonra Genç TV, Klas TV isimleri ile yayın hayatına devam etti” (Cengiz Peker ile derinlemesine görüşme, 24.08.2022).

4.2.2.1.18. Tempo FM

Samsun radyolarından Tempo FM ile ilgili kurucularından; Şahin Saraç ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Tempo FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1994
Frekansı	: 103.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Şahin Saraç, Salim Özcan, Şeref Topaloğlu
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Saraç, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Tarih olarak ilk radyoların zamanları idi. 1994 yılıydı. Frekans 103,5 Tempo FM’di. Ben o dönem mesleğim bisiklet motosiklet yedek parçacısıydım. Hobi olarak başladık tabii ki radyo yayıncılığına. O dönem sanatla uğraşan bir insan olarak da diksiyon kursları açtık, spikerler yetiştirmeye çalıştık. Biz karışık müzik çalışıyorduk. Her türlü müziği çalışıyorduk ama fantezi ağırlıklı müzik yapıyorduk. Çoğu radyoda olduğu gibi gönüllü olarak programcılar çalışıyordu. Radyo ilk kurulduğunda dükkânımın olduğu sokaktaydı. Link ile alt frekanstan yukarı ana vericiye gönderiyorduk. Ama her elektrik kesintisinde verici kendini sıfırladığı için biz tekrar yukarı çıkıp Kalemkaya’nın tepesine tekrar frekansı ayarlıyorduk. Bu şekilde zorlamaya başlayınca bizi, bizde Kalemkaya’nın oraya taşınmaya karar verdik. Gerçi biz 100

watt zannediyorduk ama ilk bir ay 10 watt yayın yapmışız. Bu arada cihaz konusuna gelince benim ortaklardan birisi Salim'di (Saki Elektronik). Salim cihazları, vericiyi yaptı. Salim, ben ve Şeref (Dolunay Kasetçilik) üç ortaktık. Ama biz en çok canlı yayın yapıyorduk. Bakın intihar etmek isteyen bir kişi vardı yayını aradı ve onu intihardan vazgeçirmiştik. Çok iyi hatırlıyorum. Mesaj programları vardı. İstek programları vardı. Reklam konusunda bizim hiçbir talebimiz olmadı. Yayıncılar reklam alıp kendi masraflarını karşılıyordu. Biz zaten hobi olarak yaptığımız için geri kalan masrafları cebimizden karşılıyorduk. RTÜK'e dönemlerde başvurmuştuk. Bize bir dosya göndermişlerdi dosyayı görünce biz bu iş yapılmaz demiştik. Yani tel örgülü özel yerin olacak, Radyo TV mezunu adam, bekçi, sana ait özel yer, meskûn mahalde olmayacak gibi bir sürü şartı görünce vazgeçtik zaten. Benim radyoyu kapatmamada trajiktir. Satmak zorunda kaldım. Kalemkaya gibi bir mahallede yani varoşlarda yayın yapıyorsunuz, ister istemez o bölgedeki insanlarla muhatap olmak zorunda kalıyorsunuz ve bizimle hiçbir alakası olmayan bir olay oldu. Radyoyla hiçbir ilgisi yoktur olayın, kapının önünde cinayet işlendi. O Şekilde bir olay olunca bizde bir daha oraya gitmek istemedik. Soğuduk işten. İbrahim Köksal'a sattık radyoyu" (Şahin Saraç ile derinlemesine görüşme, 01.03.2022).

Şekil 4.47 Şahin Saraç ile yüz yüze görüşmeden

4.2.2.1.19. Star Başar FM

Samsun radyolarından Star Başar FM ile ilgili çalışanlarından; Turgay Sahil ve Nimet Kaçak ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Star Başar FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 99.2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Fethi Başar, Adem Yıldız
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.48 Nimet Kaçak ile yüz yüze görüşmeden

Kaçak, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Nimet Kaçak ben, Star Başar FM’in 1994 ve 1996 yılları arasında genel yayın yönetmenliğini yaptım.1994 yılında tesadüfen radyo yayıncılığına başladım zaten başka bir radyoda da çalışmadım. Radyo ilk kurulduğunda Star Başar FM’di, sonra Başar FM olarak devam etti. Radyonun sahibi Fethi Başar’dı. O dönemde bildiğiniz gibi bir radyo furyası vardı sürekli yeni radyolar açılıyordu. 1992 yılı içerisinde kurulmuş 1997 yılına kadarda devam etmiş radyodur Başar FM. 99.2 frekansıydı, deckler, CD’ler ile yayın yapıyorduk. 1996 yılında bilgisayara geçiş yaptık. Bilgisayar olmasına

karşın tabi uzun dönem yine CD çalar ve deckler le devam ettik. Ben ilk önce program sunuculuğu yapmaya başladım daha sonrasında, genel yayın yönetmenliği, reklam seslendirme başta radyoda birçok işi yaptım”.

Şekil 4.49 Star Başar FM stüdyo (Kaçak, 2022a)

Kaçak, Başar FM’in yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Hatta yarışma programı yapıyordum, çok ses getiren bir programdı. Şöyle söyleyebilirim labirent adında bir yarışma programı hazırlamıştık özelliği şuydu; çok büyük hediyeler veriyorduk ki o dönemde Star TV bu yarışma programını duyup bizi haber yapmıştı o dönem. Çünkü buzdolapları, televizyonlar, çamaşır makinaları, bulaşık makinaları, çeyrek altınlar çok büyük hediyeler veriyorduk ve Türkiye genelinde ilk defa bir yerel radyo kanalı bu şekilde bir yayın yapıyordu. Bu da biraz ses getirmişti. Benim hazırlamış olduğum bir programdı ve bir yıl devam etti. 1996 yılında yaptık bu programı. Hatta biz programın reklamı içinde birçok bölgeye bez afişler asmıştık. Labirent yarışma programı için. Hatta sponsor bulmakta hiç zorlanmamaya başladık firma sahipleri kapıya kadar hediyeleri getirmeye başlamıştı bu denli program tutulmuştu. Neden böyle bir iş yaptık, o dönem radyo gelirleri sadece reklamdı. Çok zorlanıyorduk reklam bulmakta. Yani yaptığınız işte bir tık öne geçmek zorundasınız bunun içinde bazı radikal kararlar almak durumundaydınız. Radyonun sahibi Fethi beyinde çevresi oldukça genişti ve çevreden bu yarışma konusunda olumlu dönüşler olmaya başlayınca bizde bu tarz bir program için daha cesur olduk derken yayınlar devam etti. Başar FM’in o

dönem cezaevleri programları da çok dinlenirdi. Çünkü Samsun Kapalı Cezaevinde yatan mahkumlar için özel programlar hazırlıyorduk. Bir nebze onların sesi oluyorduk. Bunu yalnız stüdyo içerisinden değil cezaevine mahkumları ziyarete giderek ses kayıtlarını alıyorduk. İletmek istedikleri mesajları kaydederek bunu ailelerine Samsun'daki birçok dinleyiciye ulaştırıyorduk. Tabi bütün bunlar cezaevi yönetiminin bilgisi ve kontrolünde yapılıyordu. Tabi bu kayıt cihazı ile yaptığımız röportajlar esnafla olduğu gibi Samsun'a gelen sanatçılarla da yapıyorduk. Konsere gelen mesela, Mustafa sandal, Tarkan röportajlarda vardı. Hatta Mustafa Sandal'ın 'bu kız beni görmeli' şarkısı vardı. Çok keyifli bir röportaj yapmıştık. Sporda mesela amatör spor kulüplerine yayınlar yapıyorduk. Başkanları, futbolcuları radyoya geliyorlardı. Reklam birimi sadece radyo için çalışmazdı. Biz o dönem bir de 'altın rehber' çıkardık radyo olarak. Bunun için bir ekibimiz vardı. Firmalara giderek hem altın rehber hem de radyoya reklam alıyorlardı. Samsun iş dünyasına ait bir rehberdi. Çok fazlada ilgi olmuştu, kartvizitler, ilanlar ile Samsun genelinde büyük bir rehber çıkarmıştık. Tabii ki birçok radyonun olduğu gibi yasal düzenlemeler ve sonrasında yaşanan ağır ekonomik yükler maalesef bizim için fazlaydı ve devam etmenin mantığı yoktu. Riski almak istemediler ve kapatıldı radyo. Yani devredilemedi tümüyle kapatıldı radyo" (Nimet Kaçak ile derinlemesine görüşme, 02.03.2022)

Şekil 4.50 Labirent yarışma programı tanıtım afişi (Kaçak, 2022b)

Sahil, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “1992 yılında Erzurum’dan maddi sıkıntılarımla dolayısıyla Samsun’a geldim. Osman Başar adında yerel bir gazeteci ile tanıştım. Yerel bir gazete çıkartıyordu. Onun ofisine Fethi Başar ile ANAP Milletvekili Âdem Yıldız geldi. Bende o arada masamı düzeltiyordum. Yahu dediler sen nasıl gazetecisin buraya koskoca milletvekili getirdik sen hiç ilgilenmiyorsun. Tabi bu şekilde şakalaşmalar oldu ve bir dostluk hikayesi bu noktadan başladı. O dönem Fethi Başar, spor kulübü başkanlığı yapıyordu. Sesini duyurmaya çalışan bir iş adamı idi. Sonra bizim kendisi ile dostluğumuz ilerlediği dönemde radyolar, Türkiye’de açılmaya başladı. Fakat hiçbir yasa ve kanun olmadan açıldılar. ‘Türkiye’de özel radyo TV kurulabilir’ ifadesinden yola çıktık biz. Biz kurduğumuzda Kral FM yoktu. Sonra biz Başar FM’i kurduk. Tabi kurucuları finansı sağlayanlar Âdem Yıldız ve Fethi Başar’dı. Benim ortaklığım yoktu, ben genel yayın yönetmeni idim. 100. yıl bulvarında bir pasaj vardı, orda bana bir yer verdiler bende radyoya bir ekip kurdum. Çok iyi insanlar ile çalıştım. Yayına başladık. Başar FM kuruluşunda cihazları Aytekin Demiröz, Abdullah Demiröz vardı, onlara yaptırdılar” (Turgay Sahil ile derinlemesine görüşme, 16.09.2022).

4.2.2.1.20. Çılgın Radyo

Samsun radyolarından Çılgın Radyo ile ilgili kurucularından; Koray Şenyürek ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Çılgın Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 90.05 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Koray Şenyürek, Cüneyt Torluoğlu, Ömer Akşahin
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.51 Koray Şenyürek ile yüz yüze görüşmeden

Şenyürek, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Biz önceden beri elektronik işi ile uğraşıyorduk. Simavi Can diye bir arkadaşımız vardı, onun vericisi vardı. Biz de o zaman kendi dükkânımızın üzerine bir radyo açmayı düşünüyorduk. Radyolar o zaman yeni yeni başlamıştı açılmaya. Biz arkadaştan vericiyi aldık fakat vericinin gücü 10 watt idi. Kurduk vericiyi sene 1993. Bizim evin üst katı müsaitti zaten oraya vericiyi kurduk. İlk yayını evin üzerinden yaptık. Biz üç ortak olarak açtık radyoyu. Bir müddet sonra radyoyu dükkânın üzerine taşıdık. Hatta şöyle bir olay yaşanmıştı. Çatı antenimizin kablosunu komşu isteğini yayınlamadık diye kesmişti. O günde benim evlilik günüm, düğünümün olduğu gün. Ben damatlığım ile birlikte geldim ve kabloyu bağladık yayını verdik. Kabloyu kesen apartmandan tanıdığımız Turgay diye bir arkadaşımızdı. Hatta hanımı da bizde program yapıyordu. Bir sürü programcımız vardı, hepsi gönüllü olarak program yapıyorlardı. Benim dükkânın bulunduğu binanın girişinde küçük bir oda vardı radyonun yeri en son oradaydı. Hatta binanın yanında bir market vardı, programcılara ekmek arası yapar gönderirdi. Bizde reklamını yayınlardık. Programcılarımızdan; İlker Alan, Murat Küçüköner (Martı), Nazan vardı. Radyonun ismini koyarken doğaçlama olarak oldu Çılgın Radyo ismi. Her türlü müziği çalıyorduk radyoda. Hobi amaçlı olarak kurmuştuk radyoyu. Benim, dükkân vardı radyonun işleriyle de ilgilenemez oldum. Daha sonra diğer arkadaşlar ayrıldı, bizi hisselerimizi Zafer Hıncal’a devrettik o da radyoyu Cansın FM yaptı. Zaten yasaklar döneminde de radyoyu mühürlediler.

Böyle olunca bu işi bıraktık ve radyoyu devrettik” (Koray Şenyürek ile derinlemesine görüşme, 12.09.2022).

Şekil 4.52 Çılgın Radyo vericisine vurulan yayın kesme mührü (Şenyürek, 2022)

4.2.2.1.21. Çağrı FM

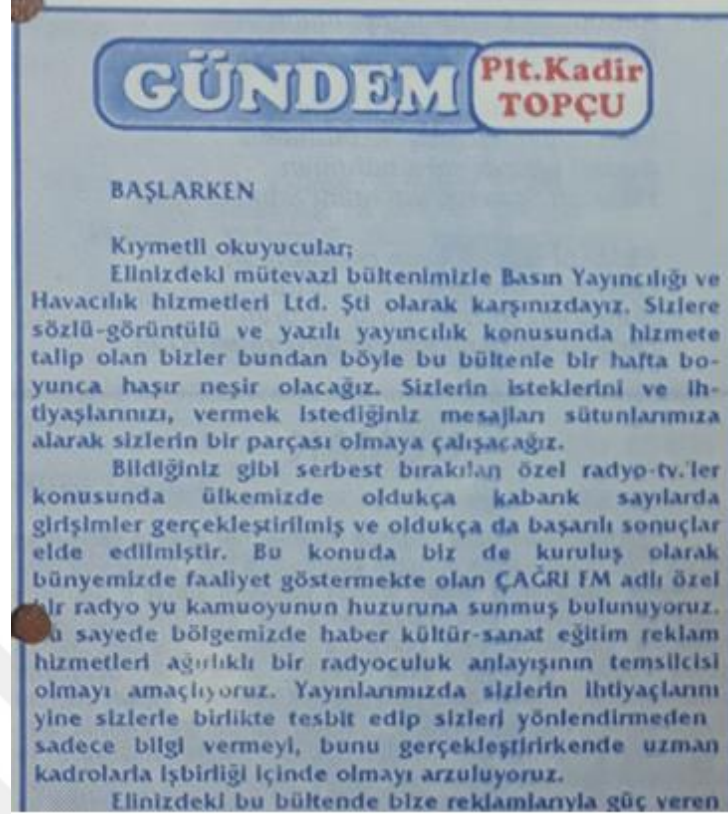
Samsun radyolarından Çağrı FM ile ilgili kurucusu Kadir Topçu ve çalışanlarından, Cengiz Peker ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Çağrı FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 88.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Bölge
Bilinen Sahipleri	: Kadir Topçu
Radyo Yayın Tarzı	: Dini Yayın ve Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.53. Kadir Topçu ile yüz yüze görüşmeden

Topçu, radyo ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Daha önce kurulan radyolar vardı Türkiye’de. Samsun’da da birkaç tane vardı. Bende millî, manevi değerleri gözeten bir radyo kurmak istedim. Programları ve yayınları ona göre ayarladık. Müslüman Türk Milletine hitap edebilecek yayınlar yaptık. Ben zaten eski bir elektronikçi olduğum için cihazları ilk önce Ankara’dan tedarik ettim. Sonrasında bu cihazları tabii ki yaptırarak radyo kurulumuna da başladık. Birçok şehirde, Samsun’da da radyolar kurduk. Teknik kurulum yaptık. Abdullah Demiröz ve Aytekin Demiröz kardeşler vardı. Onlara yaptırıyordum vericileri, sonradan da başka yerlerde kurmaya başladım. Ben radyoyu devrettim. Bende çalışan Cengiz Peker vardı ona devrettim. Aslında mecburen bıraktım, sağlık sorunları nedeniyle diğer işlerimde vardı bıraktım yayıncılığı” (Kadir Topçu ile derinlemesine görüşme, 15.09.2022).

Şekil 4.54 Çağrı FM, açılış haberi (Topçu, 1993:1)

Peker, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Çağrı FM, Samsun Merkez’de Kalemkaya Mahallesi’nde, daha sonra Mecidiye ’de askeri gazinonun bulunduğu ara üzerindeki Mısırlıoğlu İşhanı’nın en üst katına taşındı ve burada iken TV yayınlarına da başladı ve Çağrı RTV oldu. Dini yayın ağırlıklı olmak üzere genel olarak, sanat müziği, türkü, arabesk, Türkçe pop yayınlanmaktaydı. Üzerinden uzunca bir zaman geçtiği için tam birebir hatırlayamıyorum fakat güncel olayları, siyasi konuları, zamanına göre önemli gün ve haftalarla alakalı yayınlar yapardık. Örneğin; kitap fuarının olduğu bir zaman ise gider orada etkinliğe katılan kişilerle röportaj yapardık. ‘Dünya sigara bırakma gününde’ konu ile alakalı bilgiler içeren yayınlar yapardık”.

Şekil 4.55 Çağrı FM kartvizit (Peker, 2022f)

Peker, radyo yayınları ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir; “Çağrı RTV zamanlarında çok az personelle yayın yaptığım günleri bilirim. Hatta bazı günler tek başımaydım. 24 saat boyunca tek başıma yayın yaptığım günlerde çoktur. Çağrı RTV’nin stüdyonun hemen arkasında bir yayın odası vardı. Yayın odasından hem radyonun hem TV’nin yayını yapılırdı. Ortada bir tane büro tipi döner bir sandalye, bir öne bir arkaya döner bir radyo yayını bir TV yayını yapardık” (Cengiz Peker ile derinlemesine görüşme, 24.08.2022).

Şekil 4.56 Çağrı FM stüdyo (Peker, 2022g)

4.2.2.1.22. Samsun FM

Samsun radyolarından Samsun FM ile ilgili kurucularından, Sabahattin Usta ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Samsun FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 98.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Bülent Keskin, Sabahattin Usta,
Hüvel Çelik	
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Usta, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Samsun FM’i ilk 1993 Ocak ayı sonunda kurduk, yaklaşık yedi ay bir yayın hayatı oldu. Buradaki tüm cihazlarımız Yamaha ve Sony olmak üzere Ankara A Tempo şu anki adıyla Mavi İletişimden alındı. Hepsi ulusal radyoların kullandığı standartlara yakın cihazlardı. Efekt cihazına kadar vardı bizde. Radyo ilk açılışta Cedit Mahallesinde Bülent’in evindeydi, sonradan Sıhhiyenin oraya taşındı. Radyonun ismini ortaklaşa koymuştuk, üç kişinin ortak kararıydı. İlk önce Medya Ajans kurduk sonra ajans üzerinden radyo kurduk. Samsun FM’de Mehmet Çömez, Fatoş Hanım, ben, Bülent Keskin program yapıyorduk, aynı zamanda Seda Hanım vardı o da Türk pop müziği üzerine program yapıyordu. Vericimizi İzmir Tamgör Elektronikten almıştık çok sık arıza yapmaktaydı, arıza yaptığı için çok mağdur oluyorduk en sonunda daha iyi virajı almak için ortak alındı radyoya Ahmet Dikmen isimli bir tüccarla esnafla anlaştık ortak oldu. Daha sonra ortaklar arası anlaşmazlık sonucu ben ortaklıktan ayrıldım. Radyo ve maddi katkı bulunacağına radyonun reklam gelirlerini Ahmet Dikmen tarafından kendi firmasını aktarıldıktan sonra radyo ortak olan ilk önce başta ben arkasına Hüvel Bey o zamanlar azotta çalışıyordu soy ismini hatırlamıyorum çok iyi bir insandı ve Bülent Keskin -rahmetli-

üçümüzde en son Ahmet Dikmen'i almıştık ama maalesef kötü amaçla kullandığı için ortaklıktan ayrıldım. 1993'de açıldı, aynı yıl içerisinde kapandı” (Sabahattin Usta ile derinlemesine görüşme, 14.09.2022).

Şekil 4.57 Sabahattin Usta ile yüz yüze görüşmeden

4.2.2.1.23. Radyo FM

Samsun radyolarından Radyo FM ile ilgili kurucusu Turgay Sahil ve çalışanlarından, İlker Alan ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	:?
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Turgay Sahil
Radyo Yayın Tarzı	: Türkçe Pop
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.58 Turgay Sahil, Radyo FM kurucusu (Sahil, 2022)

Sahil, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Başar FM’den ayrılma durumum oluştu, ekonomik nedenlerden dolayı. Samsun’da bir abim vardı. Erzurum’dan da tanıdığım bildiğim, Anadolu Ajansının ’da müdürlüğünü yapmış Talat abi. On da atıl durumda radyo cihazları vardı. Vericiler, bir tane dek. Vericilerde arızalıydı. Bana verdiklerinde çalışıp çalışmadıklarını dahi bilmiyordum. Al götür dediler. Öyle bir durumdaydık ki cihazların parasının yarsını ödedik yarisini ödeyemedik. Aytekin abiler cihazları tamir etti ama sürekli arıza yapıyordu. Radyo FM’i kurduk ama bir türlü başarı elde edemedik. Finansımız zaten sağlam değildi. Reklamda alamıyorduk. Kısa süreliğine Erzurum’a gitmem gerekti. Döndüğümde ise Samsun’dan ayrılma, radyo yayıncılığını bırakma kararı verdim” (Turgay Sahil ile derinlemesine görüşme, 16.09.2022).

Alan, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Radyo istasyonumuz kurulduğunda 100 wattlık vericisi ve dört adet technics deck ve bir CD playerdan oluşan dönemin imkanları göz önünde tutulacak olursa standart teknik imkanlara sahiptik. Altı ay süreyle yayın yönetmenliğini üstlendiğim kurumda aktif ve popüler müzik yayıncılığını amatör niteliklerle de olsa heyecanlı bir ekip ruhu ile yürüttük. Ben ve Mehtap program yapıyorduk. Gece Ekspresi, Günaydın Samsun,

İstek Saati gibi programlarımız vardı. Radyonun yeri İstiklal (Çiftlik) Caddesinde idi. Turgay Sahil tarafından kurulan istasyon ne yazık ki maddi nedenlerle bir yıl içinde kapandı. Ancak yayın hayatı süresince kolektif bir anlayışla şehrimize keyifle hatırlanacak bir yayıncılık alternatifi sağlamıştık. Öyle ki yayın verdiğimiz antenimiz bozulunca dinleyicilerimizin katkıları ile tamir edebilmiş ve böylece onların istasyonumuzu ne kadar benimsediğini ve sahiplendiğini deneyimlemiştik. 1994 yılı hem ülkemiz hem de şehrimizin popüler kültürü adına yeni alternatiflerin ve deneyimlerin yaşanmaya başladığı bir yıldır. Bu nedenle Radyo yayıncılığı insanlarımız tarafından heyecanla takip ediliyor ve yerel kültürü ulaştırdığı için kolayca benimsenip büyük ilgi görüyordu. Bu nedenle ortalama bir yıl ayakta kalabilmesine rağmen Radyo FM hem yayıncıları hem de dinleyicileri için ardında çok güzel hatırlar bıraktığına inandığım bir yayıncılık macerası idi” (İlker Alan ile derinlemesine görüşme, 14.09.2022).

4.2.2.1.24. Radyo Mega

Samsun radyolarından Radyo Mega ile ilgili teknik kurucusu Tuncay Altay ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Mega
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 102.4 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Kemal Seymen
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Altay, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Radyonun cihazlarını ve teknik kurulumunu ben yaptım.200 Watt kendi imalatım bir vericileri vardı. Yerleri Selahiye mahallesinde idi, iki sene boyunca yayında kaldı. Samsun’da radyoyu kapattıktan sonra Trabzon’da devam ettiler sanıyorum” (Tuncay Altay ile derinlemesine görüşme, 17.09.2022).

4.2.2.1.25. Esinti FM

Samsun radyolarından Radyo Mega ile ilgili çalışanlarından Nesli Koca ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Esinti FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1994
Frekansı	: 103.1 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez İlçeler
Bilinen Sahipleri	: Suat Aygün
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Koca, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Liseden mezun olduktan hemen sonra arkadaşım Selma ile henüz yeni kurulmuş olan Esinti FM'e bir program fikriyle gittik. Çok fazla kaset arşivi olmayan, iki kasetçalar, bir mikrofon ve küçük bir mikseri olan bir radyoydu. Ses kayıtlarımız alındı ve biz ertesi gün program sunmaya başladık. İlk programda sohbet konumuz sevgiydi. Ve Ümit Yaşar'ın bir şiiriyle başlamıştım. Program DJ'imiz Barış'tı. Barış hatırladığım kadarıyla radyonun teknik kurulumu ve programlarıyla ilgileniyordu. Birkaç programdan sonra arkadaşım ayrıldı. Bu süreçte DJ'liği de öğrendim ve yaklaşık sekiz ay programa devam ettim. Nesliyle Melânkoli programımın tohumları o teknik olarak mütevazı ancak samimi olan bu radyoda atıldı. Bir jingle bile yoktu. İlerleyen zamanlarda biraz da tecrübe, pratiklik kazanınca radyoya bir jingle yapmaya karar verdim. Ancak efekt bulmak da zor. Bir gün radyonun istek hattı programında Müslüm Gürses'ten 'hasret rüzgarları' şarkısını duydum. İntrosunda rüzgâr efekti vardı. Ve ben o şarkının introsuyla bir jingle yaptım. Daha sonra kendi programım haricinde, radyoya ortak olan ve program da yapan Faruk'la istek programı da sunduk. Yerel radyoculuğun henüz ilk yılları olduğu için radyoya çok ziyaretçi gelirdi. Sekiz ay sonra ayrıldım Esinti FM'den. Sanırım birkaç ay sonra da frekans tahsisi kanunu kapsamında kapandı” (Nesli Koca ile derinlemesine görüşme, 16.09.2022).

4.2.2.1.26. Oscar FM

Samsun radyolarından Oscar FM ile ilgili kurucusu Ayhan Köksal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Oscar FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 96.6 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Ayhan Köksal
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.59 Ayhan Köksal (Köksal, 2022)

Köksal, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “96,6 frekansından yayın yapardı. Kurucusu benim. Daha sonradan Fettah Sağlamer ve Caner Çilingir bana çok yardımcı oldular ama ortak olarak değil. Şimdi 19 Mayıs FM vardı Samsun’da, yayın yapıyorlardı. Aslında biz Caner’le bir akşam onlardan istek

istedik ama bizim isteğimizi çalmadılar. Biz de dedik ki bu iş parayla olmuyor mu? Onlara kızdık radyoyu kurduk. Sonra İstanbul'a gittik kasetleri aldık, oradan da radyo vericisini almak için İzmir'e gittik. Getirdik yayına başladık. Radyonun ismini ne koyalım diye düşünürken, TV'de Oscar Ödül Töreni yayınlanıyordu, oradan esinlenip koyduk. Radyonun ilk yayıncısı da benim. 'Oscar'da giyotin', 'naptırı veriyon gülüm' ve istek programı yapıyordum. Canlı yayın yapıyordum. İlk yayın yerimiz, şehir içinden yayın veremedik Hasköy mezarlığının karşısında kurduk radyoyu. O senelerde bana Sivas'ta bir radyo kurmamı istediler, ben Bayrak FM'i kurdum. Samsun'u bıraktım. 1995'de Sivas'a gittim. Bayrak Radyo A.Ş.'yi kurdum ve yayın hakkı aldım. Samsun'daki radyoda kapandı" (Ayhan Köksal ile derinlemesine görüşme, 18.09.2022).

4.2.2.1.27. Flash FM

Samsun radyolarından Flash FM ile ilgili çalışanlarından Şahin Saraç ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Flash FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekansı	: 97.4 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Asım İmra
Radyo Yayın Tarzı	: Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Saraç, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; "Asım İmra kasaplık yapıyordu. Rahmetli oldu kendisi. Bu radyoların ilk çıktığı dönemlerde böyle bir şey yapalım mı dedik. Benin çocukluk arkadaşım olduğu için ben orada sadece spiker olarak çalışıyordum. Herhangi bir ortaklığım yoktu. Yayınlar konusunda yardımcı oluyordum. Zevk için hobi için kurulmuş bir radyo idi. Cihazları Turgut, Tuncay Altay kardeşler onlar yapmıştı. Tabi biz ilk başladığımızda 100 wattlık verici ile yayın yapıyoruz diye düşünürken aslında 10 watt ile yayın yaptığımızı öğrendik. Tabi yayın her tarafa gidiyor sanmıştık meğerse birkaç mahalleye yayın yaparak başlamışız. Tabi sonradan vericimizi tamamladık ve devam ettik. Yani radyo

ismini de tesadüfen koyduk hani radyo flaşından mı yoksa fotoğraf makinası flaşından mı esinlendik tam hatırlamıyorum olmayan bir isim olduğunu düşünerek koyduk. 1993 yılıydı sanırım. O zamanlarda çok fazlada radyo kurulmadığını hatırlıyorum. İlk zamanlardı diyebilirim. Gerçi o ilk zamanlarda biz 10 wattan yayın yaptığımız için bizi de kimse bilmiyordu zaten. İki sene yayında kaldık. İlk önce aşağıda Pazar mahallesinden yayın yaptık sonra Kalemkaya 'ya çıktık. Sonrada yansıtıcı kurduk. Hatta yansıtıcıyı da televizyoncu Yaşar vardı, onun evine kurmuştuk. Rahmetli oldu oda. Ben radyoya ortak değildim. Herkes bizi ortak zannediyordu. Çünkü Asım bu işlerden anlamıyordu. Bizimde sosyal çevremiz genişti oyuncuyduk, radyoyu bizim sanıyorlardı. Aslında ben çalıştım. Radyonun frekansı 103 veya 103,1 olması lazım, sonra ben ayrıldığımda Tempoyu kurdum. Flash FM neden kapandı şunu söyleyebilirim ben Tempo FM'i kurma derdinde olduğum için çok bilmiyorum. Yürütmek istemedi sanırım. Flash FM'in Subaşı meydanında üçüncü katta bir yerde bırakmışım ben. Radyo pop çalışıyordu, arabesk çalışmıyordu. Hatta Radyo Foreks'ten ortaklık teklifi gelmişti yayını ortak verelim bir saat bize verin denmişti. Ama çok ağır şartlar vardı girmemiştik ortaklık işine. Dolunay Kasetçilik vardı Şeref, dek teypleri vardı ondan bir iki dek almıştık. Hatta o zamanlar Rus Pazarı yeni kurulmuştu oradan Rus dekleri almıştık. Askeri kamyonları gibi bayağı sesli çalışıyordu” (Şahin Saraç ile derinlemesine görüşme, 01.03.2022).

4.2.2.1.28. OMÜ Radyo

Samsun radyolarından OMÜ Radyo ile ilgili çalışanlarından (öğrenci) Büşra Uysal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: OMÜ Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 2010
Frekansı	: 106.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Radyo Yayın Tarzı	: Pop Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.60 Büşra Uysal, OMÜ Radyo stüdyo, 2010 (Uysal, 2022a)

Uysal, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “OMÜ Radyo, Ondokuz Mayıs Üniversitesi çatısı altında, herhangi bir fakülteye bağımlı olmaksızın, 2010 yılında kuruldu. İlk stüdyo, kampüsün aşağısında yol kenarında, Omtel yolu üzerinde, eskiden hocalar için lokal olarak kullanılan küçük bir binaydı. Sonrasında mühendislik fakültesine taşındı. OMÜ Radyo isteyen her öğrencinin katılım gösterebileceği radyo/TV kulübüne bağlıydı. Kurulum döneminde Doç. Dr. Erdem Emin Maraş, kulüp yetkilisi hocamızdı. Ben kulüp başkanı oldum. İlk etapta sadece internet üzerinden yayın yapacağımız bizlere bildirilmişti. Ama benim hayalimde hep karasal yayın vardı. Birçok üniversite radyosundan karasal yayın hususunda yasal, maddi ve ekipman anlamında ne yapmamız gerektiğini öğrendim. Gerekli cihazlar dönemin rektörü çok değerli Prof. Dr. Hüseyin Akan izniyle ve yine manevi olarak bizden elini hiç çekmeyen Şube Müdürü İbrahim Tan’ın da yardımlarıyla, tahsis edildi. İkinci stüdyomuzun bulunduğu mühendislik fakültesinin çatısına kurduğumuz ekipmanlarla karasal yayına sadece kampüs içinde ve hatta kampüsü de kapsayamayacak ölçüde başlamış bulunduk. Cihazlar yetersiz ya da biz kullanımını sağlayamadık. Sanırım bu 2011’de gerçekleşti. AKM’de seçmeler yaptık. Yeni bir yayıncı kadrosu kurduk ve bu şekilde toplamda üç yıl benim başkanlık ettiğim kulüp altında yayınlarımızı sürdürdük”.

Şekil 4.61 Dönemin OMÜ Rektörü Hüseyin Akan (Uysal, 2022b)

Uysal, radyo yayınları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Yayın devamlı dönüyordu, sürekli liste atıyordum. Canlı yayın olmadığında müzik devam ediyordu. Popüler ne varsa Trabzon’daki Radyo Mavi’den almıştım bütün arşivi, yoksa arşiv bulmak çok zor. Ben tanıdığım için hard diskle alabildiğimi almıştım. Ama güncel albümlere yetişemiyorduk çok fazla. Sadece öğrenciler yayın yapıyorduk. Haftada bir toplantı günümüz vardı. Herkesin ders saatlerine göre yayın saatlerini düzenleyip bir akış oluşturmuştuk. Ben mezun olduktan sonra ne olduğunu, şu an ne durumda bulunduğunu inanın hiç bilmiyorum” (Büşra Uysal ile derinlemesine görüşme, 19.09.2022).

Şekil 4.62 OMÜ Radyo logo (Uysal, 2022c)

OMÜ Radyo, merkezde öğrenci kulübü ile başlayan karasal yayınlarını sonlandırdıktan sonra 2015 yılında Çarşamba'da açılan İletişim Fakültesinde internet radyosu olarak, yenilenmiş stüdyo imkanları ile tekrar hayata geçmiştir. OMÜ Üniversite Radyosunun, Çarşamba stüdyosunda yayın hayatına başlaması ile ilgili olarak Radyo TV Sinema Bölümü, Bölüm Başkanı Doç. Dr. Nursel Bolat şu bilgileri aktarmaktadır; “OMÜ Radyo 2015 yılında Rektör Prof. Dr. Hüseyin Akan öncülüğünde Dekan Prof. Dr. M. Nurdan Taşkiran ve Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü hocalarının çalışmalarıyla öğrenci eğitiminin sağlanması amacıyla kurulmuştur. OMÜ Radyo kurulduğu günden itibaren internet üzerinden yayın yapmaktadır. Özellikle okulun açık olduğu zamanlarda programlar öğrenciler tarafından gerçekleştirilmekte ve öğrenci için uygulama olanağı tanımaktadır. 2021 yılında karasal yayıncılık için başvurular yapılmış ve sonuçlanması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır” (Nursel Bolat ile görüşme, 20.09.2022).

Şekil 4.63 OMÜ Radyo Televizyon ve İletişim Kulübü (Uysal, 2022d)

Şekil 4.64 OMÜ Radyo programcıları (Uysal, 2022e)

4.2.2.1.29. Allah Biliyor FM

Samsun radyolarından Allah Biliyor FM ile ilgili kurucularından Ayhan Köksal ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Allah Biliyor FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1993
Frekans	: 92.1 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Ayhan Köksal
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Köksal, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Radyoların kapatıldığı dönem ben dedim arabada yayın yapacağım. Vericiyi bagaja koydum anteni tampona bağladım birde arka koltuğa mikrofonlu teyp koydum. TV kulesinin oraya çıkıyordum akşamları. Halk telsizi vardı oradan istek istiyorlardı bende tüm Samsun’a yayın yapıyordum. O zamanlar tüm kanallar kapalı frekansta sadece ben vardım Ford marka eski bir araç vardı. 92,1 frekansından yayın yapıyordum. Beni bulamadılar tabii ki araç da çok hurdaydı hatta ben o araçla meclise

gitmiştim. O dönem radyoların kapalı olması ve Yaşar Topçu ve Tansu Çiller ile görüşmeler devam ediyordu. Ben konuşuyordum Allah Biliyor FM’de. Fakat üç dört kat sünger takmıştım mikrofona ve burnumu tutuyordum konuşurken sesim tanınmasın diye. Radyolar açılınca tabi bir müddet daha radyoyu sürdürdüm. Tabii Sivas’ta da mobil olarak yani arabada Allah Biliyor FM olarak yayını sürdürdüm. Tabi insanlar hayret ediyordu arabadan yayın mı olur diye. Sivas Emniyet Müdürlüğü radyo yasasında arabada yayın yapılamayacağına dair bir şey bulamadılar. Sonrasında ben de müracaatını yaptım bir nevi resmi bir radyo oluyordu. Kanal 6, Star, ATV bizi haber yaptılar. Birde denizden yayın yaptım. 10 watt çıkışlı bir verici aldım. Bir arkadaşım vardı Almanya’daydı Tuğrul onun balıkçı motoruna ben bakıyordum, 20 metrelik bir tekneydi ona kurdum radyo düzeneğini. Uluslararası karasularına çıktım. Yayın yapmak için. Türk Sahil Botu geldi bana teslim ol çağrısı yapıyor diğer taraftan da Rus Sahil Botu diyor ki uluslararası karasularına girerseniz ateş açarız. Az daha savaş sebebi oluyordum” (Ayhan Köksal ile derinlemesine görüşme, 18.09.2022).

O dönemin tanıklarından Altay, Allah Biliyor FM’i şöyle anlatmaktadır; “Allah Biliyor FM, bu radyoların kapanmasını protesto amacıyla kurulan bir radyo. Mobil yayın yapıyordu. Ayhan Köksal kurmuştu. Araçtan yapılıyordu. Telsiz Genel Müdürlüğünün özel olarak aracı gelmişti ve bizi aradılar bulamadılar. Bagaja bir verici yerleştirdik.12 voltla çalışan bir verici yaptım. Kasetçalar arka koltuğa koyduk. En çok da Cem Karaca’dan ‘raptiye rap rap’ şarkısını yayınlıyorduk. Açılana kadar devam etti. Yaklaşık bir ay Samsun’dan yayın yaptık araçla mobil olarak. Samsun şehir merkezinde tepe noktalarda araçla geziyorduk. Herkes bizi dinliyordu. Başka radyo yoktu. Çok fazla ses yaptı. Sürekli haber yapılıyordu. Allah Biliyor FM bulunamıyor diye. Hatta Telsiz Genel Müdürlüğünün aracı yanımızdan geçti biz kapattık yayını, bu şekilde tehlikeli anlar yaşadık. Haberlere ATV’de falanda da çıktık. Samsun’da yakalanamayan radyo diye. Yayınlarda genelde ses (konuşma) yoktu. Sadece müzik veriyorduk. Ayhan Köksal dedi bu olayı bu şekilde protesto edelim. Yaklaşık 100 watt vericimiz vardı. Akşamları şehri dolaşıyorduk. Çünkü Allah Biliyor FM yayında. Araya cıngıl atıyorduk başkasına yaptırdık, Ayhan Köksal yaptırmıştı. Ford Taunus bir araba ile yayınları yapıyorduk. Ayhan Köksal bu arabanın Bülent

Ecevit'in eski makam aracı olduğunu söylüyordu" (Tuncay Altay ile derinlemesine görüşme. 17.09.2022).

4.2.2.1.30. Duygu FM

Samsun radyolarından Duygu FM ile ilgili çalışanlarından Elif Süveybe Dursun ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Duygu FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1994
Frekansı	: 103,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Abdullah Yeşilal, Temel Yıldız, Erkut
Sevindik	
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.65 Duygu FM kimlik kartı (Dursun, 2022)

Dursun, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “Radyoculuğa ilk olarak 1994 yılında başladım. Radyo İlkadım’da çalışıyordum, oradan bana teklif geldi Duygu FM’den Genel yayın yönetmeni olabilir miyim diyerek... Bende kabul ettim.

Radyonun üç ortağı vardı, sahipleri ve üçü de öğretmendi. Radyo ilk önce Ladik'te kurulmuş, oradan buraya (Samsun) taşınmış. Hatta radyonun adını Ladik'teki kurucusu torununun ismini (Duygu) vermiş öyle koymuş. Radyonun yeri o zamanki Sümer Sinemasının arasında üç katlı bir binanın en üst katıydı. Genelde arabesk ağırlıklıydı ama her tür müzik çalışıyorduk, programlar yapıyorduk. Mesela benim bir mahkumlar programım vardı. Bana çok mektuplar gelirdi programa. Hatta bir ara radyolar yarışıyor diye bir program yapıldı. Kanal S televizyonunda yayınlanıyordu. Radyolar yarışıyor programında; bir şarkının müziği veriliyordu yada bu şarkıyı kim söylüyor diye soruluyordu. Bilen radyo hemen cevap veriyordu, güzel bir yarışmaydı. 1994 de yapılmıştı. Bizde radyo olarak katılmıştık. Ben şiir okumayı çok seviyordum, şiir programı da yapıyordum. Tolga arkadaşımız vardı, yabancı müzik yayını yapıyordu. Fatih arkadaşımız vardı yine o da şiir programı yapardı. Cengiz arkadaşımız vardı, Mehtap arkadaşımız vardı onlar genelde her tür müziği çalarlardı. Radyonun sahipleri ekonomik nedenlerden dolayı radyoyu satmak durumunda kaldılar. Ben 1994'den 1997 yılına kadar oradaydım. Daha sonra radyo el değişti” (Elif Süveybe Dursun ile derinlemesine görüşme, 20.09.2022).

Şekil 4.66 Duygu FM stüdyo, 1995

4.2.2.1.31. KAP FM (Karadeniz Power FM)

Samsun radyolarından Radyo KAP ile ilgili kurucularından Abdullah Demiröz ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: KAP FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Samsun Merkez / 1992
Frekansı	: 93.2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Samsun Merkez
Bilinen Sahipleri	: Aytekin Demiröz, Abdullah Demiröz, Süleyman Demirbağ
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.67 Abdullah Demiröz (Demiröz, 2022)

Demiröz, radyo ile ilgili şunları aktarmaktadır; “1992 yılında TV kurma projesi ile bu işe girdik. Önce radyoyu kurduk. Verici kendi ürettiğimiz bir veriydi 100 watt. Aynı zamanda Power Elektronik olarak o dönemlerde radyo TV vericileri üretiliyor kurulumları yapıyorduk. Bu işlerin içindeydik. Ali Orhan Genel yayın yönetmeniydi. Radyo yayınları ile o ilgileniyordu. Yerimiz, Kuyumcular Çarşısındaydı. Ortağımız Süleyman’ın kendi yeriydi zaten, radyoyu oraya kurduk. Yaklaşık iki yıl yayın yaptık. Arada o zamanki hükümet yayınları kesti sonra tekrar açıldık. Daha sonra TV’yi de kurduk. Fakat ikisi bir yürümedi, TV daha cazip geldi bir de o dönem çok fazla radyo açılmıştı, radyoyu kapattık. TV ile devam ettik” (Abdullah Demiröz ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Şekil 4.68 Yaşar Aslan ve Mehmet Soykan, Uçuk Kaçık Show (Aslan, 2022a)

Radyo KAP’ın yayıncılarından Aslan, şu bilgileri aktarmaktadır; “Aslında KAP TV olarak açıldı. Radyo TV beraberdi. Sonrasında ikisi birden kapandı. Türkiye’de kurulan ilklerdendir. TV olarak birde Başak TV vardı. 1991 yılı sonu veya 1992’i başında olabilir. Yayın aktarım merkezimiz Bakacak Tepe idi. Biz yayın yapıyorduk. Okan Dilek, ben, rahmetli Mehmet Soykan, Ali Orhan Lazoğlu ‘şaşkın’ adıyla yayın yapardı. Okan Dilek şiir programı yapardı. Biz Mehmet’le ‘Uçuk Kaçık Show’ yapardık. Samsun merkeze yayın yapardık. Bir veya iki yıl yayın yaptık. Hatta hatırlıyorum bizi okullara çağırıldık konuk olarak, pop star gibi karşılanırdık. Sonra kapanınca KAP TV, Kanal L ve SRT olarak iki TV kanal

oldu. Abdullah abi SRT, Ali abi de kanal L oldu” (Yaşar Aslan ile derinlemesine görüşme, 19.09.2022).

Şekil 4.69 KAP FM stüdyo (Aslan, 2022b)

4.2.2.2. Samsun/Bafra Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Bafra’da kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.2.1. 103 FM

Samsun/Bafra’nın kapanan radyolarından 103 FM ile ilgili kurucusu Atilla Özer ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

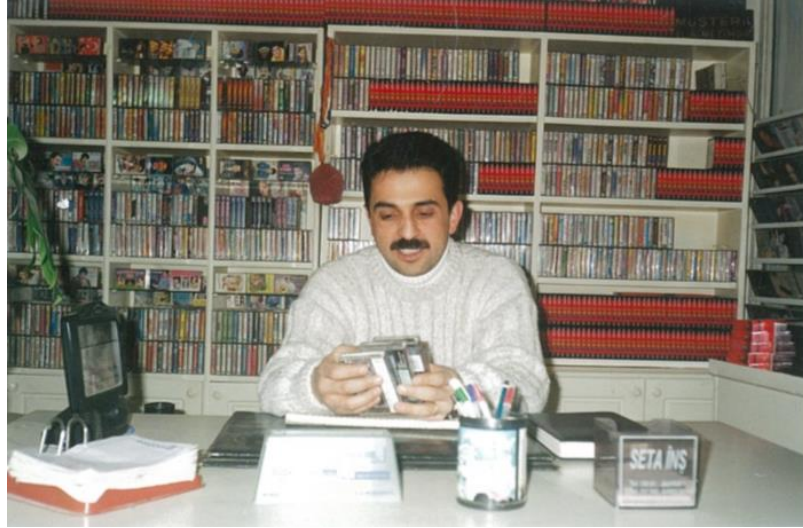
Radyonun İsmi	: 103 FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 103,0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra
Bilinen Sahipleri	: Atilla Özer, İbrahim Karaalioğlu,
Köksal Genç	
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : 1992 yılında satıldı ve Hilal FM oldu.

Şekil 4.70 Metro Plak, Atilla Özer, 1992 (Özer, 2022a)

Özer, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben Atilla Özer, şu an Detay Medya’nın kurucusuyum. Bafra’da 1982 yılında kurduğum müzik/kaset dükkânım vardı. Adı ‘Metro Plak’ ve bir arkadaşım daha vardı, Bafra’da çok popüler. İbrahim Karaalioğlu vardı ‘Köşem Plak’. Biz iki iyi dosttuk. Sonra 1990’lı yılların başında Bafra’ya radyo kuruldu. Bir an da tabi insanlar farklı müzikler dinlemeye başlayınca bizim kaset satış işlerimiz durdu. Plaklardan o zamanlar korsan dediğimiz kasetleri dolduruyorduk. Bafra’da kurulan ilk radyo Bafra FM’di. Bafra’da bir anda çok popüler oldu. Radyo. Yani o zamanlar TRT de sanırım Bafra’da yoktu. Yani radyo bir anda her telden çalmaya başlayınca insanlar bu radyoya kitledi. Neyse sonra kaset ve plak satış işler kötüleşmeye başlayınca bizde arkadaşlarla radyo kurmaya karar verdik. Sonra araştırdık, benim teyze oğlu Karabük’te, onunla haberleştik. Onlarda Karabük’te radyo kurmuşlardı ‘Radyo Aktif’ ismi. Neyse onlara gittim, ziyaret ettim. Nasıl oluyor bu işler? Radyo vericisi, cihazlar nasıl alınır? Nasıl yapılır? Araştırdık bulduk. Tabi elimizde teknik yapı, kaset, cd vardı, deckler vardı. Bir mikser aldık yayına başladık. Vericiyi İzmir’den Antena firmasından aldık. Yani o dönem yayın kurmak Vizotele filminde anlatılan gibi, hep deneme yanılma yöntemi ile oluyordu”.

Şekil 4.71 Köşem Plak, İbrahim Karaalioğlu, 1996 (Özer, 2022)

Özer, 103 FM'in kurulumu ile ilgili anlatımına şu şekilde devam etmektedir; “Radyonun adını 103 FM koyduk. Biz üç ortak kurmuştuk 1992 yılı idi sanırım. İbrahim Karaalioğlu, Köksal Genç ve ben hepimiz plakçıydık. Bafra FM, Gözde FM ve sonrasında biz kurulduk. Biz Bafra'nın üçüncü radyosuyduk. Sonra çok uzun sürmedi bu radyo, birkaç ay sonra burada bir siyasi partinin başkanı bize geldi dedi ki; bizde bir radyo kurmak istiyoruz, bunu bize satar mısınız? Dediler. Bizde satmaya karar verdik ve sattığımız radyo Hilal FM oldu” (Atilla Özer ile derinlemesine görüşme, 29.08.2022).

4.2.2.2.2. Radyo Mega

Samsun/Bafra radyolarından Radyo Mega ile ilgili kurucusu Atilla Özer ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Mega
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1993
Frekans	: ? FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra
Bilinen Sahipleri	: Atilla Özer
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.72 Atilla Özer ile yüz yüze görüşmeden

Özer, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyo Mega’yı, 1993 yılında üç arkadaş kurduk. Birisi ben, diğeri mahallenin manavı Tekin abiydi, çok hevesliydi. Diğer kurucuyu hatırlamıyorum. Radyonun cihazlarını İstanbul’da Doğubank’tan, kasetlerini İMÇ Blok’tan aldık. Çatıya diktiğimiz 5-6 metrelik bir boru ve anten ile boş bir frekansta yayına başladık. Bafra merkez çok net dinliyordu bizi. Radyo mega olarak üç yıl yayın yaptık. Radyo TV kanunun belirsizliği bu işi sekteye uğrattı. Ha kapandı, ha kapanacak bekliyorduk. Hatta ilk radyomuzu sattığımızda bir ay sonra tüm Türkiye’de radyolar kapandı. O zamanlar Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu idi sanırım. Onun talimatı ile kapandı. Sonra Tansu Çiller’in bir konuşmasında bir Pazar günü idi unutmam benimde oğlumun radyosu var deyince, o kapanan radyoların açılma süreci yeniden başladı. Hiç unutmuyorum siyah kurdeleler takmıştık yakamıza, dolmuş şoförleri antenlerine siyah kurdele taktılar. Radyomuzu istiyoruz diye eylemler yapmıştık. Yani bu anlamda önü çok belirsiz bir işti bu, kimse bu yüzden çok büyük yatırımlar yapmadı bu işe. Sonra RTÜK ile beraber biz şirketleştik ve ben bu süreçte artık Radyo Mega’dan ayrıldım. Bafra’da RTÜK’ün şartları (yani şirketleşme) gündeme geldiğinde birçok radyo kapandı. Çünkü belirsizlikler çok fazlaydı” (Atilla Özer ile derinlemesine görüşme, 29.08.2022).

Şekil 4.73 Radyo Mega, 1992 (Özer, 2022c)

4.2.2.2.3. Hilal FM

Samsun/Bafra radyolarından Hilal FM ile ilgili çalışanlarından Nihat Kale ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Hilal FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1993
Frekansı	: 103.2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra
Bilinen Sahipleri	: Adnan Hazır, Hamdi Yıldız
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.74 Adnan Hazır (Hazır, 2022)

Hazır, radyonun kuruluşu ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyoyu hem ticari hem de siyasi sebeplerden dolayı kurduk. Bu radyo işine meraklıydık. Mevcut kurulmuş bir radyo vardı, deneme yayınları yapıyordu. Biz onu satın alıp Hilal FM yaptık. Bir ortağım vardı Hamdi Yıldız onla beraber kurduk radyoyu. Yayınlarda müzik ayırımı yapmıyorduk, popüler bakıyorduk olaya. Her türlü müziğe yer veriyorduk. Çok güçlü bir ekibimiz vardı programcı olarak, bu insanların hepsinin ses tonları çok güzeldi. Bir grup ekibimizde pazarlama ekibiydi. Bunlar üniversite öğrencileri idi. Bafra Meslek Yüksek Okulundan, bir kısmı da bu işi seven insanlardı gelmişler Bafra’ya, başka yerlerde de çalışıyorlardı. Biz de onlarla devam ettik. Pazarlama ekibimiz reklam alıyordu, sunum ekibimiz ise yayınları hallediyordu. Ben de programlar yaptım zaman zaman. Ben genelde makale türü programlar ve günlük siyasi konular üzerine programlar yapıyordum. Yani bir nevi haber tarzı programlar yapıyordum, öyle diyebiliriz. 1993 şubat ayında radyoları o günkü hükümet kapattı. Biz ha bugün ha yarın açılırız diye ekibimizi tasfiye etmedik beklemede kaldık. O dönemde aldığımız bütün reklamlarında kalan kısımlarını yayınlamadıklarımızın senet ve ödemelerini iade ettik. Ama bir yandan da bu süreçte personelimizin tüm masraflarını da kendi imkanlarımızla karşıladık. O zamanın parası 100.000 markımız gitti. Daha sonra yasak bitince radyoyu açıp yayınlara devam ettik.

1995 yılına kadar sürdü yayınlar daha sonra radyoyu hiçbir ücret almadan Nihat beye devrettik. Ben o zamanlar Milliyet Hareketçi Partisinin İlçe Başkan Yardımcısıydım, Hamdi Bey’de Başkandı. Radyonun siyasi kısmı oradan geliyordu. Radyolar o zaman çok cazibeli idi. Her yerden acayip bir ilgi alaka görüyorduk. Radyoların esrarengiz bir havası da vardı. Kimse stüdyonun iç kısmını nasıl olduğunu bilmiyordu. Bir ses çıkıyor bay veya bayan o kişileri de görmüyorlar ama o kapanma sürecindeki mücadele sırasında siyah kurdeleler arabalara takıldı, vatandaş çok büyük destekler verdi. Siyasilerden de destekler geldi muhalefetten. O ara tabi vatandaş radyolara da gelmeye başladı destek vermek için ve radyonun içini gördü. Oradaki ses veren bayanı da gördü, erkeği de gördü, personeli de gördü destek vermek için. Sonuç olarak radyonun o esrarengiz havası ve cazibesi kayboldu” (Adnan Hazır ile derinlemesine görüşme, 22.09.2022).

Kale, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1992 veya 1993 yılında kurulmuştu özel radyolar, o dönemde ben askerdim. Bafra’da Hilal FM kurulmuştu. Milliyetçi Hareket Partisi ilçe başkanı Hamdi Yıldız tarafından kurulmuştu. Allah rahmet eylesin Emin Taşkan diye bir abimiz vardı yönetimini o yapıyordu, bize göre yaşlı bir amcaydı. Biz onunla beraber yayına başladık. Frekans 103.2 idi. Arabesk çalardık sabah da akşamda. 1995 yılına kadar yayın yaptı. Hilal FM’de Cumhuriyet Meydanındaydı. Şöyle bir anım var, 1994 yılı Hilal FM’de Emin abi yayın yapıyordu, bende onun tonmaysterliğini yapıyordum. Öyle bir şey ki, tek göz diyordu bana... Bazı parçaları bulamıyorduk, hızlı istiyor tam böyle abi şu parçayı canlı yayına başlamadan önce söyle diyorduk, ama gıcıklık olsun diye sonunda alıyordu. Neyse bir akşam canlı yayın yapıyoruz konusu şu; telefonunuz hiç acı bir haber için çaldı mı? Diğer tarafta da bizim iş telefonu var o da böyle yanık yanık çalıyor. Sonra ben öbür tarafa geçtim baktım yenge arıyor ev yanıyor diye... Sonra dedim Emin abi telefon acı haber için çaldı, senin evin çatısı yanıyormuş. Sonra yayını bana bıraktı ben o akşam bir yayın yaptım daha Emin abiyi kimse aramadı. O zamanlar canlı yayını şu şekilde yapıyorduk mikrofonları ahizeye dayayıp yayına bu şekilde gönderiyorduk” (Nihat Kale ile derinlemesine görüşme, 28.08.2022).

4.2.2.2.4. Gözde FM

Samsun/Bafra radyolarından Gözde FM ile ilgili kurucularından Cemal Kurt ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Gözde FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 88.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Cemal Kurt
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.75 Cemal Kurt ile yüz yüze görüşmeden

Kurt, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Gözde FM 1992 yılında kuruldu, o zamanlar ben tektim hiçbir ortağım yoktu. “Gözde” benim askerden sonraki bütün yaşamımdaki yaptığım işlerde örtüşen bir isimdir. Bu radyonun temeli şuradan geliyor biz müzik işi yapıyorduk yani 1987’den sonraki dönemde ve benim askerdeyken düşündüğüm bir isimdi Gözde. Ve sonraki yaşamım boyunca da devam etti bu isim. Askerden sonra benim kaset dükkânım vardı 1987 ve 1992 arasında adı da Gözde Bant Kayıt ya da Gözde Kasetçilik olarak

biliniyordu. Radyo açma düşüncem şöyle oluştu; askerde Ankara’da radyo vardı Mamak Radyosu ben oraya gidip gördüm, nasıl bir radyo neler yapılmış, kocaman bir reji vardı. Derken sanırım ilk Süper FM’di açılan biz duyduk bunu dedik ki biz bu işi yapacağız. Mevzu öyle başladı. Gittik küçük bir verici aldık İzmir’den 25-30 wattlık bir şeydi. Orada Mustafa Özer diye abimiz vardı ondan aldık. Tabi radyonun alt yapısı bizde kaset işi yaptığımız için vardı. Mikser mikrofon zaten vardı yani sistem hazırды. Vericimizi alıp anten kurduğumuzda radyo hazır oldu. İlk olarak Bafra’da Bulvar caddesinde tanıdığımız bir dostumuzun ofisinde üçüncü katta başladık. Daha sonra yeni itfaiyenin çapraz karşısında bir yere taşındık ve daha güçlü bir verici aldık. Gözde FM olarak bizimde tabii ki örnek aldığımız radyolar vardı. Programcılarımızdan Ufuk vardı, Emre Tire vardı o yıllarda... Yani sadece müzik çalıp reklam koymuyorduk, haber vardı, siyaset vardı, halkın gündemi vardı, her şeye yer vermeye çalışıyorduk. 1997 yılına kadar yayınlarımız devam etti. Radyoyu kapatma meselesine gelince biz daha sonra TV açtık, Gözde TV. Tabi lisans almaya gelince de biz TV’nin lisansını aldık. Tabi çok ciddi paralar harcadık o işlere. Tabi iş böyle olunca biz biraz daha TV’ye yöneldik. Ama şimdi bakıyorum da TV değil radyo sürdürülebilirmiş. Radyo bugün ayakta olabilirmiş. Ama 10 ortak arkadaş ile beraber sermaye birliği ile rahatça sürdürülmüş. Nihayetinde ekonomik nedenlerden kapattım tabii ki. Gözde FM ulusal kalitesinde yayını vardı. Biz bir süre TV ve radyo aynı yerde yayın yaptık sonra bıraktık. Yani radyoyu satmadık devretmedik tamamen kapattık” (Cemal Kurt ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Şekil 4.76 Gözde FM plaket

Dönemin Gözde FM programcılarında Yüksel, yayınlar ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Gözde FM yayında olduğu süre boyunca dinleyicileriyle bir aile samimiyetinde ama evrensel basın yayın ilkelerine sadık bir şekilde ilkeli yayın yapmıştır. Çalışanları bugünün yayıncılarının aksine korkusuzca görev almış ve dinleyicinin takdirini kazanmıştır. Benim yapımını üstlendiğim programlarım; Mikrofon Sizde (Dinleyici ile sohbet ve müzik programı), Göz Göze (Dinleyicinin eşleriyle ilk göz göze geldikleri anları mektuplarla paylaştıkları bir anı programı), Mısraların Dili (Şiir programı), 169. Saat (Haftanın tüm olaylarının değerlendirildiği haber analiz programı). Diğer programcılarımız; Emre Tilev, Neşe Taş, Nur Ekmekçi, Nalan vardı. Geçmiş zaman nedeniyle diğer dostlarımdan programlarını anımsamıyorum” (Ufuk Yüksel ile derinlemesine görüşme, 29.09.2022).

4.2.2.2.5. Genç FM

Samsun/Bafra radyolarından Genç FM ile ilgili kurucularından Fatih Uncu ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Genç FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 91.7 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Fatih Uncu, Sefer Evcen, Cengiz Kırca, Hikmet Çilingir
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Uncu, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Bizim arkadaşlarla kahve kültürümüz falan yoktu, kendimize bir büro gibi yer yapmıştık. Böyle başladık yani. Radyonun ismini aramızdan biri koymuştu. Doğaçlama olarak oluştu Genç Radyo ismi. Aşağı yukarı bir buçuk yıl devam etti yayınlarımız. 1994’te kapattık. 1994’te ben BRT’yi kurdum. Akabinde Kanal 2000’i kurdum. Radyonun vericisini çok iyi hatırlıyorum bir tavsiye üzerine Denizli’de Endüstri Meslek

Lisesinde bir öğretmen vardı ona yaptırdık. Yapma bir vericiydi, 100 wattı. Diğer cihazları İstanbul'da Doğubank'tan aldık. Genç FM'in ilk yeri, adliyenin karşısında Akün İşhanı vardı orada kurduk. Ondan sonra yukarı trafiğin oraya aldık akabinde oradan da televizyona geçiş yaptık. Genç Radyo'da çok amatör cihazlar kullanıyorduk ama BRT'de İtalyan marka vericiler aldık. Akabinde daha profesyonel bir yayına geçtik. BRT kurulunca Genç FM'de kapanmış oldu" (Fatih Uncu ile derinlemesine görüşme, 22.09.2022).

Şekil 4.77 Fatih Uncu, Genç FM stüdyo 1994 (Uncu, 2022)

4.2.2.2.6. Bafra FM

Samsun/Bafra radyolarından Bafra FM ile ilgili kurucularından Şeref Kıran ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Bafra FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 89,9 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Şeref Kıran
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.78 Şerif Kıran (Kıran, 2022)

Kıran, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Bafra FM, Bafra’nın ilk radyosudur. Bundan önce Yozgat’ta, Muğla’da birçok yerde radyolar kurdum. Her yere kuruyoruz, bu konulara vakıfız neden Bafra’ya da bir radyo kurmayalım dedik. Kendi memleketimize de faydamız olsun dedik. O zamanki Kaymakam Bey, Vali Bey gibi bu vesile ile birçok kimseyle de samimiyet kurduk. Baş Savcımıza kadar herkes teşekkür etti bana, Bafra’ya bir radyo kurduğumuz için. O zamanlar radyolara çok talep vardı. Bir arkadaşım da radyo işi yapıyordu. Çok talep olduğunu gördüm. Bizde bu kurma işine girdik. Muğla’da üniversitede öğrenciydim, ilk önce Muğla’ya bir radyo kurdum. Radyo kurarken vericiyi yaptırtıyordum, direkleri de kendim kuruyordum. Hangi elektronikçi veya mühendis arkadaş müsait ise vericiyi ona yaptırtıyordum, bu işlerle ilgilenen arkadaşlarım vardı onlara yaptırtıyordum. Beş, altı yıl civarında yayına devam etti Bafra FM. Ben hem sahibiydim hem kurucusuydum, daha sonra abilerime bıraktım. İdris Kıran ve İlyas Kıran benim adıma devam ettirdiler bir süre. Onlarda belirli bir süre yürüttüler daha sonra rakip radyolar açılınca bıraktılar devam etmediler. Radyo, Bafra’nın her yerinde o zamanlar rahat dinlenebiliyordu. Arabesk ağırlıklı olmak üzere her tür müzik çalıyorduk” (Şeref Kıran ile derinlemesine görüşme, 22.09.2022).

Şekil 4.79 İ Kiran ile yüz yüze görüşmeden

Radyonun sorumlularından Kiran, yayınlarla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Bafra FM olarak 1992’ de radyoyu kurduk. Bafra’nın ilk radyosu bizdik. Benim en küçük kardeşim Muğla’da İşletme Fakültesinde okumuştı. Özel radyolar o zamanlar Ege Bölgesinde daha yaygındı. Bir gün kendisi Muğla’dan telefon açtı abi dedi biz Bafra’ya da radyo kuralım dedi. Ben bu işten alamam dedim. Kendisi sen sadece organizasyonu yap işin başında bulun biz her şeyi hallederiz elemanları da göndeririz dedi. Oradan Aydın/Çine’den iki tane eleman gönderdi. Bafra’da kalmak şartıyla her türlü masrafları bize ait olacaktı. Aletler falan geldi biz radyoyu kurduk yayına geçtik. Burada Gençlik Caddesinde mağaza vardı bizim, Rodi Jeans spor giyim mağazası, onun alt katı, bodrum katı müsaitti orada kurduk. Orada ilk yayına geçtik ama çok zorluklarımız oldu. Ben o zamanın devlet erkanına, emniyet müdürü, kaymakam, belediye başkanı, başsavcı gibi onlara özel radyo aldım hediye ettim bizi dinlesinler diye. Aydın/Çine’den getirdiğimiz iki arkadaş burada bir yıl kaldılar. Bütün yayınlara her şeye baktılar. Çocukların birinin adı Uğur, birinin Tolga idi. Soy isimlerini hatırlayamıyorum, hatta bir tanesi buradan evlendi. Daha sonraları radyoda çalıştırmak için hem programcı olarak hem de reklam departmanı için ilan verdik, burası kuyruk oldu o kadar çok ilgi vardı. Gönüllü olarak çalışan birçok programcımız vardı. Bazen cihazlar bozuluyordu burada yapacak adam yok, Denizli’de yapan biri vardı oraya atlayıp gidiyorduk yaptırmaya. Radyoların ilk

açılışını biz yaptık bizden sonra Gözde FM başladı derken bir anda on, on iki radyo birden oldu burada. Her tür müzik yayınlıyorduk, geceleri canlı yayınlarımız oluyordu. Radyolar çok çoğalmaya başlayınca getirisi çok olamamaya başladı, giderleri arttı bir yandan devamlı teknik arızalarda oluyor anlamıyoruz da haliyle, devamlı dışarıya elemanlara da bağlı kalıyoruz bir de... Böyle olunca artık yeter dedik ve satmaya karar verdik radyoyu sonrada bıraktık” (İlyas Kıran ile derinlemesine görüşme, 03.10.2022)

4.2.2.2.7. Yaşam Radyo

Samsun/Bafra radyolarından Yaşam Radyo ile ilgili kurucularından Hüseyin Çevik ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Yaşam Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 2008
Frekans	: 102.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Hüseyin Çevik, Beytullah Kargalı
Radyo Yayın Tarzı	: Halk Müziği, Sanat Müziği, Özgün Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Kapandı

Çevik, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Evet aslında Çağrı FM’in devamı niteliğinde açtık radyoyu. Ben 1999 yılından 2008 yılına kadar Çağrı FM’de çalışmışım. Sonra iki ortak olarak radyoyu Çağrı FM’i devraldık. Ama resmi olarak beş ortaklık. Basın yayın kuruluşları tekel oluşturmamasın diye AŞ. Ve beş ortak zorunluluğu getirilmişti. Ama aslen Hüseyin Çevik yani ben ve Beytullah Kargalı olarak radyoyu devraldık. 2008 yılında kurulduk ve yayın hayatına devam eden Çağrı FM’i devraldıktan sonra logo, isim ve frekans değişikliği yaparak yayınıma devam ettik. Yaşam Radyo ismini ben koydum. Ben ‘FM’ ismini çok doğru bulmuyorum. ‘Radyo’ tanımı daha oturaklı buluyorum o yüzden sonu FM değil radyo olsun dedim. Bir de Çağrı daha çok İslami formatta yayın yapıyordu, bende Yaşam adıyla farklılık yapmak istedim daha doğrusu algıları biraz daha

değiştirmek istedim. Yaşam radyoda halk müziği, sanat müziği, özgün formatlarda yayınlar yapıyorduk 102,5 de yayın yapıyorduk biz. Ben yaşam radyoda hiç yayın yapmadım. Daha çok yöneticilik montaj ve teknik işlerle ilgilendim. Beytullah ise reklam işlerini kovalıyordu. İşte yüzde elli elli iş bölümü yapmıştık. Yayınlarda daha çok Bafra'nın siyasi bürokratik erkanını çok yayına aldık. Yarışma programları, Eko vitrin gibi ticaret dünyasından insanlarla çok yayınlar yaptık. Yayın alanımız için şöyle söyleyebilirim devraldığımız verici 150 wattı, bizde önce 500 watt verici gücüne ulaştık ve Alaama kadar yayınıımızı genişlettik. Devraldıktan sonra biraz daha cihazlarımızı yenilemek durumunda kaldık. Biz 2011 yılında sattık Yaşam Radyoyu, Murat Demirel'e. O da zaten hem ağrı FM hem de Yaşam Radyo döneminde bizimle yayın yapan bir kardeşimizdi. Biz aslında radyoyu devraldığımız dönemde isim ve format değişikliğine gidersek daha iyi para kazanırız, bu işi daha iyi yaparız diye yola çıkmıştık fakat olmadı. Nasip olmadı. Çok da iyi gitmedi maddi olarak. Buda maalesef çok sıkıntı yaratmaya başlayınca 2011 yılında radyoyu satmak zorunda kaldık" (Hüseyin evik ile derinlemesine görüşme, 27.09.2022).

şekil 4.80 Yaşam Radyo açılış afişi (evik, 2022)

4.2.2.2.8. Çağrı FM

Samsun/Bafra radyolarından Çağrı FM ile ilgili kurucularından Osman Aksoy ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Çağrı FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 100.8 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Osman Aksoy, Demir Ali Bilgen
Radyo Yayın Tarzı	: Tasavvuf
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

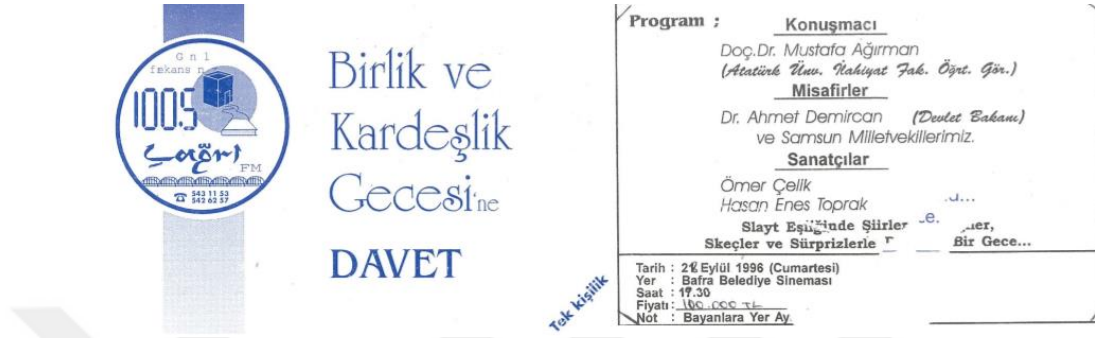

Şekil 4.81 Osman Aksoy (Aksoy, 2022a)

Aksoy, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben Osman Aksoy, Bafra doğumluyum. Esnafıktan gelmeyim. Radyoyu 1992 yılında kurduk. Radyo furçasının ilk olduğu zamanlarda kurduk radyoyu. Hatta Demirel döneminde bir ara kapatıldık, radyomu istiyorum dönemiydi. Radyoyu iki ortak olarak kurduk ama kanuni olarak beş ortak olmamız gerekiyor, anonim şirket olduğu için. Diğer ortağımın başka işi olduğu için radyoda işleri ben yürütüyordum. Biraz muhafazakâr çizgide yayın yaptığımız için radyonun ismini Çağrı olarak koydum.

Türk Sanat Müziğinin bazı parçaları, özgün müzikler, ezgiler, ilahiler tarzında programlar yapıyorduk. İşte; şiir programlarımız vardı, sohbet programlarımız vardı çocuk programlarımız vardı, istek programları gibi çok güzel programlar yapıyorduk. Radyonun cihazlarını ise kurulum aşamasında, arkadaşım Atilla var, onunla konuştum. Atilla dedim; radyo kurmayı düşünüyorum cihazları nasıl yapalım diye? Atilla'da bende araştırıyorum dedi. İzmir Torbalı'da birine ulaştığını söyledi verici ile ilgili. Adresi bana verdi, ben o akşam otobüse binip İzmir Torbalı'ya gittim, ertesi gün cihazı yaptırdım. Bir gün akşama kadar bekledim, akşam tekrar bindim geri geldim. Bir gün sonra yayına başladık, önce test yayınına başladım. Anteni önce balkona kurdum. Bafra merkezde Nuri İbrahim Caminin karşısında bir daire kiraladık, iş hanı gibiydi daire oradan balkondan yayına başladık. Atilla yanıma geldi, şaşırdım dedi hangi ara yayına başladınız diye. Hatta ilk sesi, walkman 'den kaseti koyup çıkış yapıp cihaz bağladık öyle deneme yaptık, ilk yayın böyle başlamış oldu. Arabaya bindim her yerde yayını test ediyorum. İşte Gençlik caddesinde, ana caddede falan baktım 100.8 bizim radyo çekiyor, çok hoş bir duygu. İlk yayınıımız bu şekilde başlamış oldu. O esnada henüz mikser, deck, mikrofon hiçbir şeyimiz yok henüz. Para pulda yok bizde tabi. Ben sağdan soldan mark, dolar borç aldım. Altı, yedi bin markı bir araya getirdim. Buradan bindim otobüse İstanbul'a gittim. İstanbul'da Doğu Bank var bu cihazların satıldığı, oradan iki tane deck aldım bir tane mikser aldım, mikrofonlar falan filan takımı düzdüm geldim burada yayına başladık. O tutmuş olduğumuz dairenin tepesine anteni kurduk. Ben kendim zaten demirci ustasıyım. Anteni kendim yaptım. Altı metre yüksekliğinde bir demir boru yaptım, binanın altıncı katına en üstüne sağlamca diktik. Merkezde her yerde çekiyorduk ama çekmeyen yerlerde vardı. Mesela Alaçam'a ulaşamıyoruz. Alaçam'ın sanırım Kabalı Köyü idi, o köye gittik bir arkadaş var, onun evine bir aktarma istasyonu kurduk. Oraya da bir anten kurduk. Onun evine yayın geliyor, onun evinden de Alaçam merkeze yayın veriyorduk. Yayın Bafra'dan başlıyordu, Nebiyan'ın yüksek köyleri, Alaçam'a, sahil köyleri anten görüyordu. Ama dağın arka tarafı olunca oraya ulaşmak için aktarma istasyonu kurmak gerekiyor. Dağın arka taraflarına ulaşamadık mesela, çukurdan olan köylere ulaşamadık. Tepe köyleri ve deniz sahillerine, Alaçam merkeze ulaştık. Ben kendim beş yıl çalıştırdım radyoyu. Bu iş biraz gönüllü yapılan bir iş para pek

kazanamıyorsunuz. Ben beş, altı yıl ancak dayanabildim ondan sonra yanımda çalışan çocuklar vardı yetiştirdiğimiz ben onlara bıraktım radyoyu, onlara devrettik. Onlarda bir beş yıl bu şekilde radyoyu devam ettirdiler daha sonra adını değiştirip Yaşam Radyo yaptılar. Çağrı FM olarak bir on, oniki yıllık mazimiz var”.

Şekil 4.82 Çağrı FM etkinlik davetiyesi (Aksoy, 2022b)

Aksoy, Çağrı FM’de düzenledikleri söyleşi ve etkinlikler ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Yayınlarımızda dönemin birçok ünlüsünü de ağırladık. Mesela Şevket Kazan vardı Refah Partisinden, radyomuza konuk olmuştu. Yine rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu ile radyoda bir röportaj yaptık ama gece bir buçukta getirdik böyle oldu. Konferansa geldi Bafra’ya Muhsin Yazıcıoğlu. Konferansı verdikten sonra belediye sinemasında, oradan da Nizamı Alem Ocaklarına geçip özel sohbet yaptı. Sonra ben kendisine yanaşım dedim; Sayın Başkan ben Bafra’da yerel bir radyonun sahibiyim eğer mümkün olursa sizinle bir söyleşi yapmak isterim ama saat de çok geç oldu fakat biz bunları gündüz yayınlarınız dedim. Gecenin saat 1:00’i olmuştu kendisi kabul etti radyoya gideriz dedi, radyoya geldi yarım saatlik bir söyleşi kaydı yapmıştık onunla. Mütevazı bir insandı. Radyolara o zamanlar çok ilgi vardı, çok popülerdik. Yılda bir iki defa radyo geceleri düzenlerdik Bafra Belediye Sinemasında. 1500 – 2000 kişi ful dolardı sinema. Bir defasında da Tayyip Erdoğan o zaman İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanıydı. Samsun’a bir konferansa geldi. Bizde o zaman Sevgi ve Kardeşlik Gecesi adı altında bir gece düzenliyoruz. Kendisi Samsun’da konuşma yapıyor. Ben bizim Şükrü Bey vardı eski belediye başkanı, ilçe başkanıydı burada. Kendisine dedim Tayyip Erdoğan’a gitsen rica etsen Bafra’ya gelebilir mi bizim gecemize katılsa diye sordurdum. Tabi bizim gecemizde de sanatçılar falan var, konuşmacılar var öyle üç dört saat süren bir program dolu dolu geçiyor. Gece saat

10:00’da Tayyip Erdoğan bizim gecemize geldi buraya. Biz televizyonlara alt yazı verdik o zaman Bafra’daki Gözde TV ve Kanal 2000. Duyan sinemaya izlemeye geldi. 1500 – 2000 kişi ayakta izlediler. Çağrı FM olarak Bafra’ya gecemize konuşmacı olarak konuk oldu o zaman Tayyip Erdoğan. Programın sunuculuğunu da Samsun milletvekili Musa Uzunkaya yaptı. Dolu dolu bir geceydi” (Osman Aksoy ile derinlemesine görüşme,25.09.2022).

Şekil 4.83 Çağrı FM etkinlik, Recep Tayyip Erdoğan (Aksoy, 2022c)

Şekil 4.84 Çağrı FM stüdyo (Aksoy, 2022d)

4.2.2.2.9. Yıldız FM

Samsun/Bafra radyolarından Yıldız FM ile ilgili kurucularından Hakkı Yıldız ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Yıldız FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekansı	: 97,9 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Hakkı Yıldız
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.85 . Hakkı Yıldız ile yüz yüze görüşmeden

Yıldız, radyo ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “1993 yılında Sinop/Ayancık’ta radyo kurmuştuk, 1994’te ise Bafra’dakini kurmuştuk. Her iki radyoda Yıldız FM idi. Burada Tempo FM diye bir radyo vardı, bir de Bafra FM vardı onu da satın alıp her ikisini birleştirip Yıldız FM’i kurdum. Daha sonra Best FM ile anlaşip onların ulusal yayınlarını aktarmaya Best FM olarak devam ettim. Yıldız FM’in kuruluş aşamaları şu şekilde oldu. Tempo FM’in cihazları ile

radıoyu kurdum. Aradan bir süre sonra Bafra FM'i de alınca onların cihazlarını da radyoya kattık. Tempo FM'i Kadir Güven'den, Bafra FM'i İlyas Kıran'dan satın aldım. 1994 senesinde idi. Önce amcamla birlikte başladık, o resmîyetle yoktu sahibi tek bendim radyonun. Bafra stüdyosunun ilk kurulduğu yer Altınkaya Mahallesi Elekçi Yokuşunda idi. Tempo FM'in olduğu yerdî. Yıldız FM yaklaşık üç buçuk dört sene kadar yayın yaptı. 1998 yılında ben tamamen Best FM'e geçtim. Hatta o zamanda Best FM ile dönüşümlü yayın yapıyordum yine. 1997 yılında Best FM ile anlaşma yapmıştım, daha sonra bize para ödememeye başlayınca bizde üzerine fazla gitmedik. O zaman onların yayınını veriyorduk bizde aralarda kendi reklamlarımızı yayınlıyorduk. Daha sonra ben onlara teklif getirince anlaşamadık. 1998 de Best FM yayınlarını da tamamen kaldırdım. 1994 – 1996 yılları arası Yıldız FM'in yayınlarını yaptık. Daha sonra birkaç yılda Best FM ile devam edip radyo işini tamamen kapattım" (Hakkı Yıldız ile derinlemesine görüşme, 03.10.2022).

Yıldız FM çalışanlarından Mandil, o zamanki radyo ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; "1995 yılı sonlarında Best FM ile yeniden iletim anlaşmasıyla Bafra'ya yayınlarını aktarmıştır. Yayınlar şu şekilde aktarılıyordu; Best FM, altı saat boyunca Yıldız FM yayınlarına izin veriyordu, geri kalan zamanlarda Best FM kendi yayınlarını aktarıyordu. Kendi yayınlarımızda Yıldız Best FM şeklinde yayınlarımızı yapıyorduk. Bağlantı şu şekilde alıyordu, uydudan Best FM'in yayınlarını dinliyor geçiş cıngıllarını takip edip Best yayınlarını yerel vericiye aktarıyorduk. Dönüşümlü yayın sistemi ile yapıyorlardı (Murat Mandil ile derinlemesine görüşme)

4.2.2.2.10. Altınkaya FM

Samsun/Bafra radyolarından Altınkaya FM ile ilgili kurucularından İbrahim Alaçamlı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Altınkaya FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1992
Frekans	: 105.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi

Bilinen Sahipleri : İbrahim Alaçamlı

Radyo Yayın Tarzı : Arabesk Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Kapandı

Şekil 4.86 Ali Ceylan (Ceylan, 2022a)

Dönemin radyo programcılarından Ceylan, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Altınkaya FM’de DJ’lik, programcılık yaptık. O zamanlar hobi olarak yaptık. Radyonun kurucusu İbrahim Alaçamlı’nın yanında çalışıyordum, elemanıydım. Radyo kurulunca merak sardık hobi olarak, öğrendik. 1992 – 1995 yılları arasında idi. Dört, beş yıl yayın yaptı radyo. O zamanın şartlarında gündem programımız vardı, istekler vardı, müzik ağırlıklı yayınlarımız vardı. Yine başka programcılarımızda vardı. Büşra diye bir arkadaş vardı, Hakan vardı programcılarımızdan hatırladığım. O zamanlar beş, altı radyo kurulmuştu Bafra’da. Bafra FM, Çağrı FM, Hilal FM, Tempo FM, Barış FM vardı yayın yapan. Arabesk ağırlıklı yayın yapıyorduk, köyler çok dinlerdi bizi, daha çok onlara hitap ediyorduk. Sinop ve Alaçam’ın yüksek kesimlerinden dahi bize istekler gelirdi. İlk başta üçgen anten kullanıyorduk sonra T antene döndük. Gece 01, 02’lere kadar çok yoğun olurdu yayınlar, telefonlar kilitlenirdi. PTT

santralden bize şikâyet geliyordu telefonlar kilitleniyor diye. İnsanların tek iletişimi telefon ve radyoydu. 542 55 51 o zamanki telefon numaramız hala daha hafızamdadır. O zamanların sosyal medyası radyolar idi. Mesela sen benim arkadaşısın, ben sana radyodan istek gönderiyorum. Herkes eşine dostuna radyolar aracılığıyla mesajlar iletiyordu, şarkılar armağan ediyordu. İnsanların Instagram'ı, Facebook'u radyoydu, Whatsapp buydu. Radyonun adı, Altinkaya Barajımız var oradan esinlenerek konulmuştu. O zamanlar orası Bafra'nın simgesiydi. Zaman geçtikçe, teknoloji ilerledikçe günümüzde radyoya olan ilgi artık azaldı. İnsanların haberleşme alanı genişledi. Altinkaya FM yasa çıktıktan sonra ulusal kanal olan Radyo Kulüp ile anlaşma yaptı. Anlaşma gereği bazı saatlerde biz yayına girip kendi yayınımızı onların adına Radyo Kulüp olarak yayınlıyor ve kendi reklamlarımızı giriyorduk. Bir buçuk, iki yıla yakın da böyle devam ettik. Bu anlaşma yapılırca biz yayınları onların frekansı olan 104.0'dan yapmaya başladık. Onların belirlediği şartlara göre yayınlarını aktardık. 1995 sonları 1996 yılı başlarıydı, biz Altinkaya FM yayınıni sonlardık ve Radyo Kulüp ile anlaşma yapıp 104.0'den onların yayınlarını aktardık. Birkaç yıl bu şekilde yayın yaptıktan sonra komple radyo işini bıraktık (Ali Ceylan ile yüz yüze görüşme, 03.10.2022).

Şekil 4.87 Altinkaya FM sticker (Ceylan, 2022b)

4.2.2.2.11. Tempo FM

Samsun/Bafra radyolarından Tempo FM ile ilgili kurucularından Kadir Güven ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Tempo FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Bafra / 1993
Frekansı	: 97.9 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Kadir Güven, Metin Şaban
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.88 Kadir Güven ile yüz yüze görüşmeden

Güven, radyo ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Tempo FM’in kurucularındanım. Zannedersem sene 1993 – 1994, o zaman radyoculuk yeni yeni başlamıştı. Bir arkadaşımız vardı Avni Demir, Samsun’da Hürriyet Gazetesinde bir yazarmış, o zamanlar Amasya’da radyo kurulumuna başlamış. Bizde onla görüştük bu konuyla ilgili. Ortak kurmaya karar verdik fakat olmadı, ben Metin Şaban diye bir arkadaşla ortak oldum, onla beraber kurduk. O daha çok ilgilendi benden fazla, çünkü benim o zaman hal işim vardı, komisyonculuk yapıyordum. Radyo işine ek olarak, hobi olarak başladık. Kurduk, yaptık, mücadele ettik. Cihazları İstanbul’dan getirtmiştik, İzmir’den de cihaz almıştık. Çünkü bir arıza olayı olmuştu, gece atladık İzmir’e gittik. Tempo FM’in yeri bulvardaydı, Duha Sertkaya Bulvarında yukarda kurmuştuk. Frekansımız yanılmıyorsa 97.9’dur. Her türlü müzik vardı bizde, arabeskte vardı, Türk sanat müziği ’de vardı. Esra’nın bohçası diye bir program vardı o zamanlar sabahları, bir iki saat sürerdi. İyi de rağbet görüyordu, dinleyicisi de çoktu. Programlarımız çok güzeldi, yani dinleniyordu radyomuz. O dönemlerde ticari olarak düşündüğün zaman, ticaretini yapamadık, reklamları bedava alır gibi olduk. O dönem on üç, on dört personelimiz vardı, maaşlarını cepten verirdik, radyo karşılayamazdı. Reklamcımız vardı ama yeterli değildi. O zamanlar radyolar yeni yeni çoğalmıştı. Beş, altı radyo olmuştu Bafra’da, rekabet vardı. Bu sefer senin 100 lira dediğini, diğeri gidip 50 liraya alıyordu. Böyle olunca karşılığını alamadık. Biz

kurduğumuz zaman; BRT vardı, Gözde vardı, Çağrı vardı, hatırlayamadığım birkaç radyo daha açılmıştı. Tempo FM o dönem önde olan radyolardan biriydi, güzeldi. Ekonomik olarak yeterli olmuyordu,

Bafra küçük, reklam olayı zaten alışılmış değildi. Yeni yeni alıştırmaya başlamıştık milleti. Reklam alma işi o dönemlerde yoktu ki, vatandaş bilmiyordu zaman ki reklamlar; ‘Ahmet Usta’, ‘Mehmet Usta’ her neyse isim, böyle olurdu reklamları. Radyoculukta tabi bu yaygınlaştı ama vatandaşın bunu kabullenmesi süreç bayağı bir zaman aldı. O süreçte bizim için sıkıntılı geçmiş oldu. Radyoya Hakkı Yıldız arkadaşımız geldi talip oldu. Ben de zaten bırakmayı düşünüyordum, devretmeyi düşünüyordum. Anlaştık üç aşağı beş yukarı kendisine devrettim. Komple olduğu gibi olduğu şekilde devrettim baraktım. Zannederseniz 1995, 1996 olması lazım. Güzel günlerdi, güzel bir anıydı, geçti bitti” (Kadir Güven ile derinlemesine görüşme, 05.10.2022).

4.2.2.3. Samsun/Alaçam Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Alaçam’da kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.3.1. Alaçam’ın Sesi Radyosu

Samsun/Alaçam’da kurulup kapanan radyolarından Alaçam’ın Sesi Radyosu ile ilgili, kurucusu Menderes Aydın ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Alaçam’ın Sesi Radyosu
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Alaçam / 1992
Frekansı	: 88,2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Alaçam Merkez
Bilinen Sahipleri	: Menderes Aydın, Şenol Uyan
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.89 Alaçam Gürses Plakçılık 1973, Mustafa Aydın, Fatih Kızıllan, Menderes Aydın (Aydın, 2022a)

Aydın, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1992 1993 yılları arasında yayınlara başladık. Frekans 88,2 idi. Finans da bir ortağım vardı Şenol Uyan ama her şeyle tek başıma ben ilgileniyordum. Meraklıydık bu işlere zaten müzik işleri ile ilgileniyordum. Baba mesleğimizdi bizim radyoculuk. Tamir yapardık. Lakabı babamın ‘gürses’ idi, benim dükkân ismi de buradan kalmadır. Babamın ismi Mustafa Aydın’dır. Karadeniz’in ilk radyo tamircilerdendir. Doksan beş yaşında babam, Orduludur. Neredeyse bir dönüme yakın deposu vardı. Eski radyolar doluydu, plaklar, gramofonlar vardı birçok. Elektrik kaçağı yüzünden depo yandı gitti. Benimde Alaçam’da plak dükkânım vardı ‘Gürses Plakçılık’. Zaten kasetler teypler plaklar hazırdı vericiyi de İzmir’den aldık. İki gece kaldım İzmir’de. Sonra geldiğimde Alaçam’da Çeşme Mahallesi vardır, oraya büyük çatı anteni kurup yayına başladım. O dönem Bafra’da bir radyo vardı, Alaçam’da da ben oldum. Daha çok müzik ve haber programı yaptık. O dönem yayın yapan ekibim vardı, bizi gördüklerinde dinleyiciler bizi çok büyük görüyorlardı yani korkuyorlardı. Yayın alanımız Alaçam içindeydi. Çok geniş bir alanda değildi. Maalesef aldığımız reklamlar ise bizi çok idare etmiyordu. Sonra tüm Türkiye’de radyolar kapanınca bizde kapandık. Kırımızı kurdeleler taktık, boykot yaptık radyomuzu geri istiyoruz dedik. Bakın o dönemler radyo kapanacak derlerdi biz radyomuzu hep İstiklal Marşı ile açar İstiklal Marşı ile kapatırdık Alaçam’ın Sesi Radyosunda. Alaçam’da yayın yaptığımız dönemde evlerde ve kahvehanelerde hep açtık. Hiç kapanmazdı. İsteklerini de çalardık genelde

rumuz kullanılırdı. Alaçam'ın Sesi Radyosu Türkiye genelinde kapatılan radyolarla beraber kapandı. Bir daha bu isimle radyo açmadım. O şekilde kapandı bitti" (Menderes Aydın ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Şekil 4.90 Alaçam'ın Sesi Radyosu stüdyo, 1993 (Aydın, 2022b)

4.2.2.3.2. Alaçam Süper FM

Samsun/Alaçam'da kurulup kapanan radyolarından Alaçam Süper FM ile ilgili, kurucusu Menderes Aydın ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Alaçam Süper FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Alaçam / 1994
Frekansı	: 103.3 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Alaçam Merkez
Bilinen Sahipleri	: Menderes Aydın, İlyas Aydın
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.91 Alaçam Süper FM stüdyo; Kader Keskin, İlyas Aydın (Aydın, 2022c)

Aydın, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1994 yılında açtık kardeşimle beraber. Kardeşim İlyas Aydın ile ortaklık. Bu arada Yakakent’teki radyom ‘Kent Radyo’ yayına devam ediyordu. Alaçam Süper FM’in yeri kardeşimin işyeri yani arka deposunda iki üç metrekare bir yerdi. Akşamları istek yayınları vardı. Canlı yayınlar yapardık. Küçük yer olduğu için çok da kimse ismini vermek istemezdi. Genelde vermezlerdi, rumuz kullanırlardı. Alaçam Süper FM’de geceleri uydudan sabaha kadar olan süre içerisinde, İstanbul Best FM yayınlarını aktarıyorduk. Herhangi bir ticari anlaşmamız yoktu. Hatta onların bizden de haberleri yoktu. Tek amacımız yayını sabaha kadar aktif tutabilmektir. O zamanlar bilgisayar teknolojisi olmadığı için kaset bir saatten sonra duruyor dolayısıyla da radyo da duruyordu ve ses olmuyordu. Bizde bu şekilde bir yöntem bulduk. Bu sayede Best FM’i de tüm Alaçam’a tanıtmış olduk. Sabah tekrar kendi yayınlarımıza dönüyorduk. Alaçam Süper FM bir yıl kadar yayın yaptı Alaçam’da. Radyo ekonomik nedenlerden kapandı. Bu arada alaçamda Kral FM olarak damardan yayın yapan başka bir yerel kanal daha vardı. Sahiplerini tanımıyorum ama çok eski arabesk çalarlardı. Damar radyosuydu yani. Kısa süre yayın yaptılar ve kapandılar” (Aydın Menderes ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Şekil 4.92 Alaçam Süper FM Stüdyo; Murat Durna (Fako), İlyas Aydın, Kader Keskin (Aydın, 2022d)

4.2.2.4. Samsun/Yakakent Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Yakakent’te kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.4.1. Kent FM

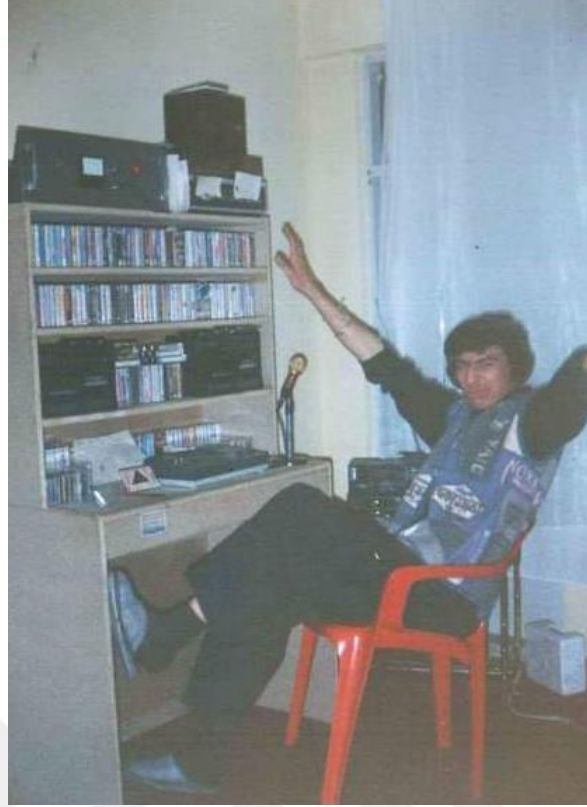
Samsun/Yakakent radyolarından Kent FM ile ilgili kurucusu Menderes Aydın ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Kent FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Yakakent / 1993
Frekansı	: 101.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Yakakent
Bilinen Sahipleri	: Menderes Aydın
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.93 Menderes Aydın (Aydın, 2022e)

Aydın, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1993’de açıldı Kent FM. Yakakent’te 101.0’da yayına başladık. Biz bu radyonun vericisini kendimiz yaptık. Yani İzmir’den aldığımız bir verici vardı onu kopyalayarak yaptık. Ben ayrıca elektronikçi olduğum için, içindeki devreleri kopyalayarak yaptık. Yakakent’teki elektronikçi Nail Yavuz ile beraber yaptık vericiyi. Yayın kapsamı alanı Bafra ve Kanlıçay’a kadar sahil bandında dinlenirdi. Yaklaşık 15 km civarına yayın yapabilecek bir vericiydi. Diğer cihazlar bende zaten mevcuttu. Kent FM ile Yakakent’te bir yıl yayın yaptıktan sonra devrettim radyoyu. Onlar bildiğim kadarıyla ismini değiştirip devam ettiler. Kader vardı, Kaan vardı yayıncılarımız arasında. Kent FM olarak, Alaçam’daki Kral FM ile ortak yayınlar yaptığımız olmuştur. Canlı yayınları yayınlıyorduk ama müzikleri yayınlamıyorduk. Tamamen yayıncılık amaçlı eğlence amaçlı bağlanıyorduk herhangi bir ticari amacımız anlaşmamız olmadı (Menderes Aydın ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Şekil 4.94 Kent FM stüdyo (Aydın, 2022f)

4.2.2.4.2. Sahil FM

Samsun/Yakakent radyolarından Sahil FM ile ilgili kurucusu Osman Çakır ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Sahil FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Yakakent / 1993
Frekansı	: 90.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Bafra – Sinop arası sahil şeridi
Bilinen Sahipleri	: Osman Çakır
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.95 Sahil FM, Osman akır, 1993 (akır, 2022)

akır, radyo hakkında Őu bilgileri aktarmaktadır; “Yakakent merkezde 1993 – 1996 yılları arasında yayın yaptım. Daha önce kurulu bir radyoyu devraldım ben Yakakent Radyosuydu. Ben aldığımda Yakakent’in tek radyosuydu, ben satın aldım. Adını Sahil FM olarak deęiřtirdim. Menderes’ten aldım radyoyu. Yakakent büyük bir ilçe, sesi soluęu olsun istedim. Ben aldığım da yayınlar çok saęlıklı deęildi. Yakakent içerisinde bile net dinlenemiyordu. Biz de o zamanlar inřaat malzemeleri satıyorduk. Hem bizim reklamımız olur diye dűřündüm ve radyoyu satın aldım. O zaman için iyi para olan 20 milyon verdim. Bařka ortaęım yoktu ben tek bařıma finanse ettim radyoyu. Frekanstan bařlayarak tűm cihazları yeniledim. Vericiyi Samsun’da yeniden yaptırdım. Daha yűksek bir wattan yayın yapmak istedim. Kim olduęunu řimdi hatırlamıyorum. Gűlű bir verici olmuřtu. Hatta bir ay beklettiler beni. Radyo personeli için řunu sűyleyebilirim ű kiři vardı radyoda alıřan. Tek parayı da onlara veriyordum. řiir programları, istek programları, tűrkű programları yapıyorlardı. Hatta radyonun ekonomik olarak ayakta kalabilmesi için Sinop Gűzde FM vardı onlarla anlařma yapmıřtık, belirli saatlerde birbirimizin yayınlarını aktarıyorduk. Ben kapattım radyoyu. Tabi kapanıř nedenleri maddi zorluklar. Bařka bir nedeni yoktur. Herhangi birine satmadım veya devretmedim. řunu sűyleyebilirim ařaęı yukarı beř bine yakın kaset vardı hepsi oksit yaptı űrűdű gitti. Depoya atmıřtım. Tűm cihazlarda aynı řekilde. Attım hepsini” (Osman akır ile derinlemesine gűrűřme, 07.09.2022).

4.2.2.5. Samsun/Lâdik Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Lâdik'te kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.5.1. Duygu FM

Samsun/Lâdik radyolarından Duygu FM ile ilgili Oğuz Kılıç ve Nazlı Tursun ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Duygu FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Lâdik / 1993
Frekansı	: 92.2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Lâdik
Bilinen Sahipleri	: Nuri Kılıç, Abdullah Yeşilal
Radyo Yayın Tarzı	: Arabesk, Pop, Özgün Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.96 Nurettin Kılıç (Kılıç, 2022)

Lâdik Duygu FM kurucusu Nurettin Kılıç'ın oğlu Oğuz Kılıç, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ladik’te kurulan tek radyo Duygu FM’di. Babam Nurettin Kılıç ve Abdullah Yeşilal ile beraber kurdular. 1993 yılında bildiğim kadarıyla malzemeler İstanbul’dan alındı. Radyo ilk açıldığında yeri sanayi bölgesinde bir yerden yayın yapıyordu. Ortaklardan Abdullah Yeşilal 100. Yıl İlk okulu müdürüydü. Babamın torununun ismi Duygu idi, radyonun ismini de Duygu FM olarak koyuldu. Kısa süreli yayın yaptı radyo, yaklaşık bir yıl gibi. Ortaklıktan ayrıldılar daha sonra Abdullah abi radyoyu Samsun’a taşıdı” (Oğuz Kılıç ile derinlemesine görüşme, 21.09.2022).

Tursun, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyoda ben ve Müslüm Arı programcıydık. Müzik ve canlı yayın programları yapıyorduk, haber programları sonradan eklendi. Reklam çekimlerini biz kendimiz hazırlıyorduk. 1994-1995 yılları arasında ben radyodaydım, daha sonra ayrıldım. Radyo ne zaman nasıl kapandı bilmiyorum” (Nazlı Tursun ile görüşme, 21.09.2022).

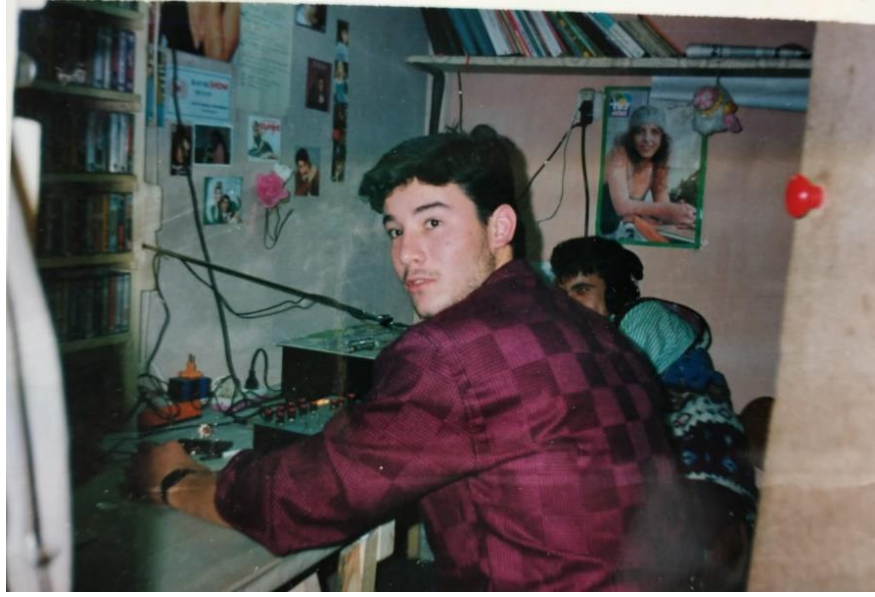
4.2.2.6. Samsun/Kavak Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Kavak’ta kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.6.1. Show Radyo

Samsun/Kavak radyolarından Show Radyo ile ilgili kurucusu Uğur Okay ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Show Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Kavak / 1992
Frekans	: 101.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Kavak
Bilinen Sahipleri	: Erkut Okay, Mithat Okay
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.97 Show Radyo stüdyo, Uğur Okay (Okay, 2022)

Okay, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Biz ilk olarak Merzifon’a radyo kurduk. Adı Merzifon Show FM’di. 1992 yılında, kurmuştuk. Daha sonra oradaki cihazları yenileyince mono cihazları buraya aldık. Yani Kavak’a ve stereo cihazları da Merzifon’a yerleştirdik. Ve burada kavak Show FM olarak radyoyu kurduk. Yerimiz belediye iş hanın da düğün salonunun bitişiğindeydi ufak bir odaydı. Frekans sanırım 101 veya 103’dü. Kavak Show FM’i babam ve amcam kurdu. Babam öğretmendi o yüzden benim adıma kuruldu radyo. Erkut Okay, Mithat Okay ve Uğur Okay ben. Benim amcam elektronikçi idi. Beko’da çalışıyordu. Karadeniz bölgesinde sorumluydu. O bir kısmını imal etti bir kısmını da satın aldık. Aynı zamanda amcam çevre radyolara da teknik destek sağlıyordu. Tabi o dönemde radyo kurmak çok popüler bir durumdu Merzifon’da yoktu babam ve amcam orada kurdular daha sonra cihazları yenileyince tabi vericiler elde kaldı başka bir amaçla kullanılamadığı için bizde Kavak’ta radyo kurulumuna gittik. Benim bildiğim Kavak’ta kurulan tek radyodur. Çok popüler olduğu için adını Show koyduk. Bir ara biliyorsunuz radyolar yasaklandı. Sonrasında da AŞ. ye döndürüldü ve frekans tahsisi için farklı yaptırımlar oldu ve biz bu süreçte Show Radyo ismini çok fazla kullanıldığı için değiştirdik ve bırakmak durumunda kaldık” (Uğur Okay ile derinlemesine görüşme, 28.09.2022).

4.2.2.6.2. Aktif FM

Samsun/Kavak radyolarından Aktif FM ile ilgili kurucusu Uğur Okay ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Aktif FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Kavak / 1992
Frekansı	: 101.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Kavak, Asarcık
Bilinen Sahipleri	: Erkut Okay, Mithat Okay
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Okay, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “RTÜK şartları ve frekans tahsisleri gereği kayıt altına alınmaya başlayınca radyolar bizim Kavak Show olan radyo ismimizi değiştirmemiz gerekti. Çünkü çok fazla kullanılan bir isimdi. Bizde radyo adımızı daha dinamik olsun diye Aktif koyduk. Tabi aynı frekans ve aynı cihazlarla Kavak’ta yayınıma devam ettik. Sanırım 1995 yılıydı. Programcılık anlayışımıza gelince bizde diğer radyolardan gördüğümüz dinlediğimiz yayınları uyguluyorduk. Zaten TRT’den başka yayıncılık örneği yoktu. Tabi birden özel radyolar açılmaya başlayınca bizde yerel ulusal anlamda popüler radyo yayınlarına benzer yayınlar yapmaya çalışıyorduk. Biz üç kardeşiz, üç kardeşle radyoda çalışıyorduk. Umut Okay ve Ufuk Okay’da radyoda program yapıyordu. Biz ilgi çekebilecek ya da hikayelerini anlatabileceğimiz dinleyicileri radyoya daha sık yer veriyorduk. Sesi güzel olan şarkı söyler ya da fıkra anlatırdı. Onlara öncelik verirdik. Bazı yaşlı büyüklerimiz olurdu köylerde onlara mâni ve Kavak tarihini söylättirirdik. Radyo yayın alanı Kavak merkez ve yakın köyleri alırdı. Daha sonra Asarcık’ta ortak yayın yapmaya başladık. Ortada Aydın köyü var her iki tarafa da hâkim noktada. Vericinin birini oraya koyduk yayınları bu şekilde yaptık. Asarcık’ta Aktif olarak yayınlarımızı genişlettik. Tabi burası küçük bir yer, reklam gelirleri bizim masraflarımızı karşılayacak düzeyde değildi. Daha çok çalışanların ve babamın, amcamın özverisi ile bir şeyler yapılmaya çalışıyordu. Hatta resmi ve dini bayramlarda konuk alıyorduk işte belediye

başkanını konuk alıyorduk, seçim dönemlerinde yasal çerçeveler içinde partileri konuk ediyorduk. O dönem çok hareketli idi. Hafta üç beş tane sanatçı çıkıyordu. Tabi bilgisayar yoktu. Her hafta kasetleri alıyorduk. 1997 yılında öncelikli ekonomik nedenler sonrada telefonlar yeni çıkmaya başlamıştı yerel radyolarında popülerliği düşmeye başlamıştı. Daha çok aradan sivrilenler aldı başını gitti. Tabi bu anlamda geçiş sürecine ayak uyduramadık biz. Tabi bizimde kendi işlerimiz vardı, çok radyo ile ilgilenemedim. Radyoyu kapattık. Tabi kapatmak açmaktan daha zor. Sonrasında şirket mevzuatı ile bayağı uğraştık” (Uğur Okay ile derinlemesine görüşme, 28.09.2022).

4.2.2.7. Samsun/Vezirköprü Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Vezirköprü’de kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.7.1. Vezirköprü FM

Samsun/Vezirköprü radyolarından Vezirköprü FM ile ilgili yöneticilerinden İsmail Gökten Teker ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Vezirköprü FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Vezirköprü / 1992
Frekansı	: 102.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Vezirköprü ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Selami Gündüz, Hidayet Bektaş, Vefai Teker
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.98 Vefai Teker (Teker, 2022a)

Teker, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Cihazları Samsun’dan getirdik o aşamada, yanlarındaydım nerden bulduklarını bilmiyorum ama şunu söyleyebilirim bir anten ve küçük bir mikserle başladı bu iş. Samsun’dan getirdik bir adam geldi ben kurarım diye kurdu, biraz kaset aldık o zamanlar biliyorsunuz CD yoktu. Kaseti aldık bir 70-100 civarında benim kendi kasetlerim vardı evden getirdiğim onlarla başladık. İlk çaldığım şarkı Bülent Ersoy’dan ‘Sefam olsun oh oh’ onunla yayına başladık ve o şarkı bitmeden hemen arkamda Vezirköprü’de radyoyu kurduğumuz yerin bir arka sokağından bir esnaf geldi ve dedi ki ben reklam vermek istiyorum. Vezirköprü’nün ilk radyosu bizdik. Radyo işine şöyle karar verdik; bizim gazetede var aynı zamanda ben babamdan devraldım ve halen devam ediyorum. ‘Vatandaş Gazetesi’ diye gazete çıkarıyoruz 1959’dan bu yana aralıksız çıkan bölgedeki en eski gazetelerden biri. Babam zaten bu sektörün içerisinde diğerleri de bir modayla Vefai abi kursak falan diye konuşunca babamda girişimci adam severdi böyle yenilikleri... Sonra yapalım dedi işte ne kadar masraf olacak şu kadar olacak iyi ya kardeşim ne batarız ne çıkarız diyerek bu işe girdi. Aşağı yukarı her tarz müzik çalıyordu radyoda. Şöyle söyleyeyim ben sabah 10’da girip gece 00:00-1:00 civarında çıkıyordum radyodan. Tarık diye bir arkadaşım vardı benim, o da bana dönem dönem yardımcı oluyordu. Biz şöyle bir program yaptık kafamızda sabah 10:00-12:00 arasında sanat müzikleri ev hanımlarının dinleyeceği bir saat olarak düşündük. 13:00’dan, 15:00-16:00’a kadar arabesk ağırlıklı çarşıda insanların dinleyecekleri tarz olarak düşündük. Daha

sonra akşamüstü pop müzikle devam ettik. Saat gece 22:00'dan sonrasında da bazen 00:00 bazen 01:00'a kadar benim programım var 'Orion' diye. Onda da daha çok özgün tarzda çalışıyorduk, daha farklı daha kaliteli şeyler çalışıyorduk. Gece 01:00'dan 04:00'a kadar kapalı oluyordu. 04:00'dan sonra türkü ile programa başlıyorduk. Radyonun yayın yönetmenliği bendeydi. Biz bu şekilde 6 ay kadar devam ettik 6 ay sonra birkaç arkadaş alacağız dedik çünkü bu iki kişiyle gidecek bir şey değil takdir ederseniz ki 14-15 saat çalışmaya yetecek gücümüz yok. Yanlış hatırlamıyorsam altı arkadaş alındı işe, onlar alındıktan sonra da ben üniversiteye gittim okula devam etmek için ayrıldım buradan. Bir süre onlar devam etti ama reklamdı programdı çok ciddi bir verim sağlanamadı. Ondan sonrasında da frekanslara ücret zorunluluğu getirildi hatırlarsanız. Onunla birlikte de baktılar bir gelir yok bu parayı da harcamayız deyip kapattılar, 1995 yılıydı. Radyodan son olarak bir anekdot olarak anlatayım; kurucu ortaklardan Selami Bey ile bir akşam iddialaştık ya zaten kimse dinlemiyor kardeşim benim bu reklam gelirlerini arttırmak ile ilgili bir teorim vardı. O, kimsenin dinlemediğini reklamın arttırılamayacağını söyledi ve biz onunla iddiaya girdik. Bende arkadaşlar telefonlarınızı bekliyoruz burada dinlenmediğimiz söyleniyor telefonlarınızın buna cevap olacağını düşünüyoruz diye bir anons yaptık ve telefonlar kilitlendi" (İsmail Göktan Teker ile derinlemesine görüşme, 28.09.2022).

Şekil 4.99 Vezirköprü FM stüdyo (Teker, 2022b)

Radyo Fon kurucularından Reşat Gümüş, Vezirköprü FM hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1993 yılında Vezirköprü’de ilk olarak 102.5 frekansında Vezirköprü FM yayına girdi. Mono yayınları vardı. Onu biz kurmadık. Vatandaş gazetesi halen basın işini sürdürüyorlar. Vatandaş gazetesi, üç ortaklı olarak kurdular. Birisi o dönemki Demokratik Sol Parti İlçe Başkanı Hidayet Bektaş, Vefai Teker Vatandaş Gazetesi’nin sahibi rahmetli oldu. Bir de bunlar ortak bir muhasebeci vardı adını hatırlayamıyorum onun. Üç ortak kurdular hatta teknik donanımdan bahsedeyim isterseniz. Mono Atlantik bir mikserleri vardı, yaklaşık otuz kırk wattlık yine mono bir vericileri vardı. O verici hatta Bafra’dan birisi tarafından yapılmıştı. El yapımı bir verici, çarşı merkezinde saat kulesinin yan tarafına bir binadan, iki kişilik bir kadroyla müzik ağırlıklı olarak yayın yapıyorlardı” (Reşat Gümüş ile derinlemesine görüşme, 15.08.2022).

4.2.2.7.2. Radyo Fon

Samsun/Vezirköprü radyolarından Radyo Fon ile ilgili kurucularından Reşat Gümüş ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Fon
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Vezirköprü / 1993
Frekansı	: 96,2 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Vezirköprü ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Reşat Gümüş, Bünyamin Kıvrak, Mehmet Keskin, Ali İhsan Korkmaz, Hüseyin Özkurt
Radyo Yayın Tarzı	: Hafif Müzik, Pop Müzik, Türk Halk Müziği
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.100 Reşat Gümüş ile yüz yüze görüşmeden

Gümüş, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Biz 1993’ün sonbaharına doğru 96.2 frekansından Radyo Fon olarak, stereo ve iyi bir teknik donanım ile oldukça kaliteli bir yayına başladık. Tabii güçlü bir kadromuz vardı. Biz beş arkadaş bu işin içerisine girdik. Ben kendim elektrik ve elektronik öğretmeniyim. Ben zaten müzikle uğraşıyorum aynı zamanda, paralelinde yani teknik konularda da olaya baya hakimim. Hem mesleğim itibariyle. Bu konuda donanımlı bir arkadaşım var. Halen yatılı bölge okulun müdürlüğünü yapıyor şu anda, beraber karar verdik. Dedi ki; yani böyle yapılabilirse biz çok çok daha iyi bir radyo yaparız. Yani radyo yayını yapmak bu kadar kolay olmamalı gibi bir düşünceyle başladık biz. Yine benim okuldan bir öğretmen arkadaşım ortak oldu. Tabii ticari olarak bakmadık biz olaya. Amaç hobi ağırlıklı çünkü Vezirköprü gibi bir yerde, bir radyonun çok ciddi rakamlar kazanması veya işte kendini idame ettirmesinin dışında bir gelir beklenmesi çok beklenir bir şey değildi. O nedenle böyle bir karar verdik. Verici araştırdık önce. İzmir Antena diye bir duydunuz mu Antenna? Antenna'dan güzel bir verici aldık. Mustafa ve Bülent Beyonlar da öğretmenlerdi. 50 watt, 50 wattlık bir verici ama çok kaliteliydi. Ses gayet güzeldi. Tabii bizim mikser ve donanım oldukça iyiydi. Mikser İstanbul’dan. Boss marka bir mikserimiz vardı. Sonra tabii teknik donanım olarak bayağı iyiydik. Dek sayımız fazlaydı. İşte kayıt stüdyomuz vardı. Reklam kayıtlarını falan

kendimiz yapıyorduk hepsini. Radyonun ismini Bünyamin sanırım buldu bizim ortak. Radyo Fon, hatta şöyle bir sloganımız vardı. ‘Radyo Fon hayatınıza fon’ diye bir sloganımız vardı. Çekim alanımız şöyle Radyo Fon buradan kesintisiz bir şekilde Göğem tepeden rahat duyuluyordu. Bir de şeyden çok iyi alıyorduk yayını. Herhalde aralardan veya yansımalarla alıyordu. Şimdiki Mola Tesisleri var. Samsun yolunda net bir şekilde dinliyorduk. Müzik tarzımızda arabesk yoktu. Arabesk mümkün olduğunca kullanmıyorduk. Yer vermiyorduk. İşte halk müziği, ağırlıklı olarak pop parçalar, hafif müzik...Yayıncılarımız Esra Onat diye bir ODTÜ psikoloji mezunu ve Susam Sokağı'nın dublajında çalışmış bir arkadaşımızdı. Bunun dışında tabi beş arkadaşımız daha yayınlarda oluyordu. Ben o olayın teknik boyutundaydım. Mikser bende oluyordu genellikle. Kayıtlar bende oluyordu. Keyifle yürütüyorduk. İşte CD çalar o zaman çok yaygın değildi. Bir arkadaştan emanet CD çalar aldık. 11 veya 12 tane CD'miz var. Bunlardan bir tanesi hatta Özdemir Erdoğan'ın kendi gönderdiği CD onun imzalı zarfı da ‘Radyo Fon yayın hayatına başarılar dilerim’ diye imzalı zarfı da halen duruyordu. Bünyamin Bey'dedir o muhtemelen. Ancak işte şeyi anlatayım ben Özdemir Erdoğan'la olan diyalogumuzu bir gün İMÇ'de geziyoruz, dolanıyoruz. Baktık işte kaset alıyoruz. Özdemir Erdoğan gitarını almış kendi stüdyosu var orada eşiyile beraber gitar çalıyor. Batık Özdemir Erdoğan, yani bizim sevdiğimiz bir insan. Kendimizi tanıttık böyle böyle. CD'lerini almak istiyoruz. Tabii ki ondan. O da dedi ki ‘benim İngiltere'den yeni kayda aldığım CD'lerim gelecek. Ben onları göndereyim size’ dedi. Ondan sonra bir ay falan sonra imzalamış. Çok güzel bir şekilde zarflamış gönderdi. O sürekli yayında kaldı. Daha sonra şikayetler oldu. TRT'ye şikâyet edildik biz sarkma var diye. Küçük bir harmonik var diye. Sonra biz vericiyi aldık İzmir'e götürdük tekrar. Bu arada inanır mısınız? Yayına ara verirken tüm arkadaşlarımız ağlıyordu. Hiç unutmuyorum. Yani bu gerçekten acı bir şey. Bir veda konuşmasıyla işte üç gün yayınıma ara veriyoruz diye bir konuşmayla yani o duyguyu sizler de yaşamışsınızdır eminim. Radyoyu ilk vericiyi kurduğumuzda da henüz anten falan dikmemiştik. Balkona koyduk anteni deneme yayınının da Özdemir Erdoğan'ın CD'siyle yaptık. Sürekli o çalıyordu. Gün boyu işte sürekli o çaldı. Radyoda köyleri tanıtan bir program yapmaya başladık köylere gidiyoruz. İşte kayıt cihazımız var, mikrofon kuruyoruz. Esra bahsettiğim arkadaşım tabii köylülerle röportaj yapıyor, konuşuyor. İnkaya

köyüne gittik ilk olarak. Radyo Fon kayıta geliyor diye bayağı bir köye duyuruldu. Köyün okulunda yapacağız kaydı. Ama öyle bir manzara var ki bizler geldikten sonra bastonlu dedeler falan akın akın şeye geliyor okula geliyorlar. Sıralara doluştu insanlar mikrofonumuzu hazırladık. Esra Hanım ilk olarak başladı. Evet dedi. Bu akşam İnkaya köyündeyiz, köylülerimizle beraberiz. Öncelikle dedi İnkaya köyünü bir tanıyalım. Hemen yanındaki bir köylü vatandaşımıza. Evet dedi size soralım. Köyünüz neredir? Nasıl gidilir? Cevap şu: Ben bilmem, aha ona sor! Neyse, pekâlâ dedi. Size soralım Hande! Ben de bilmem, aha ona sor! Üçüncü kişiye geldik. Aynı cevabı alınca yani dedi köyünüz nerededir? Nasıl gidilir? Ulaşımı nasıl sağlanır? Bu konuda dedi kimse bir şey cevap veremeyecek mi? Bir tane el kalktı. Ben sorayım. Hoca efendi. Aynen böyle. Hoca hanımefendi. Öncelikle geldiğiniz için TRT Radyo Fon’a çok teşekkür ederiz falan. Keyifliydi, oldukça keyifliydi. Tüm bunlar 1993’lü yıllarda... Yaklaşık bir yıl biz devam ettirdik bir yılın sonunda burada Metin Ünal isimli bir arkadaşına devrettik. O da herhalde iki yıl gibi yayında kaldı. Götüremedi daha doğrusu bayağı bir kadrosu eksik kaldı. Biz çok ortaklıydık, aramızda çıkan anlaşmazlıklardan dolayı radyoyu devretme kararı aldık. Mevzu bu ekonomiden değil yani” (Reşat Gümüş ile derinlemesine görüşme, 15.08.2022).

4.2.2.8. Samsun/Salıpazarı Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Salıpazarı’nda kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.8.1. Radyo Şen

Samsun/Salıpazarı radyolarından Radyo Şen ile ilgili kurucularından Ahmet Şen ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Şen
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Salıpazarı / 1994
Frekansı	: 106,5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Salıpazarı
Bilinen Sahipleri	: Ahmet Şen
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik

Şekil 4.101 Radyo Şen stüdyo; sunucu Metin Aslan, dinleyici Mahmut Karakaya, sunucu Ahmet Şen (Şen 2022)

Şen, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Salıpazarı’nda 1994 yılında kurdum radyoyu. 106,5 Şen FM. Başka ortağım yoktu tek bendim. Elektrik ve Elektronik merakımdan dolayı vericiyi kendim imal ettim. Hiçbir yerden cihaz almadım o dönem. Ufak çaplı bir cihazdı 5 wattlık. Daha sonra daha büyüğünü yapalım dedik. Salıpazarı’nda kültürel bir faaliyet olsun istedik. O dönem bir taraftan da okuyordum. Kasetleri kasetçi bir arkadaşım vardı ondan almıştım. Dekleri ise stüdyoda kayıt yapan bir arkadaşım vardı ondan aldım, ses mikserini de kendim imal etmiştim. Benim en büyük hayalimdi radyo kurmak. Lise birde başladım çalışmaya, lise sonda bitirdim. Yani radyoyu kurdum. Yaklaşık 6 ay yayında kaldık. Kapsama alanı 17 km. idi. Yaklaşık Çarşamba’ya kadar gidiyordu yayın. Ben çok güleç bir insan olduğum ve soyadımda Şen olduğu için adını Şen FM koyduk. Biz her tarz müzik çalıyorduk. Okul arkadaşlarımla beraber yayın yapıyorduk. Onlar DJ’lik yapıyorlardı. Mesela çocukluk arkadaşım Sezer Demir vardı, Fatoş, Atakan diye bir arkadaşım vardı yayıncılık yapıyorlardı. Güncel Salıpazarı ile ilgili haberler, canlı yayınlar yapıyorduk. Tabii ki istekler ve stüdyoya gelmek isteyenler oluyordu. Yoğun bir ilgi görmüştük. Sonradan bizi şikâyet ettiler. O zamanlarda herkes birbirine istekler istiyorlardı. Aşıklar birbirini

sevenler. Milletin ahlakını bozuyor diye şikâyet ettiler bizi. Bende vazgeçtim, bıraktım. Böyle oldu yayını bırakmam.1994’de, 6 ay yayında kaldık, aynı yılda kapandık” (Ahmet Şen ile derinlemesine görüşme, 06.10.2022).

4.2.2.9. Samsun/Tekkeköy Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Tekkeköy’de kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.9.1. Radyo Tek FM

Samsun/Tekkeköy radyolarından Radyo Tek FM ile ilgili kurucularından Adem Akpınar ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Tek FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Tekkeköy / 1994
Frekansı	: 94.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Tekkeköy
Bilinen Sahipleri	: Adem Akpınar
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.102 Adem Akpınar (Akpınar, 2022)

Akpınar, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Tekkeköy’de kurulduk. Tekkeköy o zamanlar on bin nüfuslu bir ilçe. Üç tane radyo olduk Tekkeköy’de bir anda. İlk ben kurdum Radyo Tek FM, frekansımız 94.0’tü. Benden sonra teyzemin oğlu benden radyo istedi. Satmayınca o da kurdu. Ondan sonra benle çalışan bir eleman vardı. Ona da satmayınca o da bir radyo kurdu. Eser FM vardı. Bir de Radyo Kent vardı. Engin diye bir arkadaşım vardı, Radyo Aktif diye bir radyodaymış. Şimdi Radyo Aktif kurulunca yeni bir cihaz almışlar. Eski cihazları da Tekkeköy ufak diye buraya getirdiler. Zannedersem kırk wattlık bir şeydi. Vericisi vardı. Tekkeköy’e getiriyor. Tekkeköy’de bir vesileyle tanışıyoruz. İşte ben o zaman doğrama işleri yapıyorum. Alüminyum atölyem var. Evet, hani radyoya ortak olur musun diyor. Tekkeköy’de kuracağımız radyoya ortak olur musun? Ne kadar şey diyorum. İşte atıyorum, şimdinin diyelim ki elli bin lirası örneğin veya yüz bin lirası neyse işte. Tamam diyorum. Radyoya ortak oluyorum. Daha sonra dikkatli bir iki ay şey yapıyoruz. Yayın yapıyoruz. Bir iki ay sonra uğra dedi. Bana bırakıyor komple. Hani diyor diğer yarısını da sana satayım. E biz de tamam dedik. Aldık. Hani o zamanlar çok sesli Türkiye var. Turgut Özal’ın şey yaptığı şeylerde yeni çıkmış daha işte Show TV falan birkaç senelik mevzu onlar. O zaman da radyonun şeyi yok. Frekans alma ücreti falan öyle şey yok. Ücretsiz yani. Aynen ben tek devam ettim. Ondan sonra Sabahattin Bey vardı işte yanımda elemanlardan bir tanesi, onun da kaset dükkânı vardı. Mikrofonun başına onu

geçiriyorduk. Onun kasetlerini kullanıyorduk. O zaman kasetler lazım ya. Yani hazır adamın kaset dükkânı da var. O da akşama kadar dükkânda duruyor. Akşamleyin kasetlerinden bir sürü alıp geliyor. İşte orada şey yapıyoruz. Aynı zamanda düğünlerde saz çalıyordu. Öyle birisi. Sebahattin benimle birlikte zannedersem bir beş altı ay falan yayın yaptı. Ondan sonra radyoyu satın almak istedi. Radyoyu Sabahattin'e vermedim ben. Aynı şey gibi teyzemin oğluna satmadığım gibi. Sabahattin'e de satmadım. Sabahattin'de Kent FM diye bir radyo açtı. Bizim teyze oğlu da Eser FM açtı. O dini yayınlar yapıyordu. DJlerimizden Elif Hanım vardı, İlker vardı, Melike diye bir arkadaş vardı, Savaş vardı. Yücel vardı. O zamanlar çok komik olaylar oluyordu. Şimdi canlı yayın yapıyorduk biz. Canlı yayında ya, millet sanki böyle evinde televizyon seyrederek gibi evde radyo dinlerdi. Akşamları özellikle biz hediye veriyorduk. İşte ufak tefek rakamlarla reklamlar yapıyorduk. Ama ağırlık reklamları biz şey yapıyorduk. Atıyorum işte, bir mobilyacı ısıtmalı soba vereceğim! Benim adıma verin derdi. Biz de sorular sorardık. O canlı yayına bağlanıp sorunun cevaplarını alırdık. İşte bilene verirdik ödülleri, bunun gibi çeşitli hediyeler verdik. Ben genelde karışık müzik çalıyordum, o zaman pop müzik yeni çıkmış. İlker pop müzik ağırlıklı yayın yapıyordu. Radyoda reklam elemanımız yoktu. Dediğim gibi işte reklam verecek olan beni gelip buluyordu telefonda. Radyoyu kapatmamız ise şöyle oldu. Ya şimdi şöyle söyleyeyim, bir şey bitiyor. Anladın mı? Yani heves geçiyor artık. Kendi işimi aksattım yani, kendi işimi aksatınca bu sefer baktım ki ikisi bir arada yürümüyor. Radyoyu devredayım dedim. Bir arkadaş benden istedi. Ben de biraz nazlı yani. Devrederken de biraz pek şey değilim yani. Yüksek bir rakam çektim. O zaman arkadaş verdi o rakamı. Getirdi verdi. Biz de verdik kendisine. Ondan sonra ne oldu? Radyo akıbeti ne oldu bilmiyorum açıkçası yani. İsmi Mustafa Haliloğlu ve bir arkadaşı birlikte ortak aldılar ama kim aldı? Onun yanında başka kim vardı bilmiyorum. Sene 1995 civarıydı. Onlar Kirazlık 'ta yayın yaptılar. İsmi hatırlayamayacağım şimdi” (Adem Akpınar ile derinlemesine görüşme, 07.10.2022).

4.2.2.10. Samsun/Terme Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Terme’de kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.10.1. Terme Süper FM

Samsun/Terme radyolarından Süper FM ile ilgili kurucusu Yaşar Ayyıldız ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Terme Süper FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Terme / 1992
Frekansı	: 92.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Terme
Bilinen Sahipleri	: Necmettin Kulim, Yaşar Ayyıldız
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.103 Yaşar Ayyıldız (Ayyıldız, 2022)

Ayyıldız, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1992 yılında bizim mahallemizde elektronikçi arkadaşımız Necmettin Kulim’e ait Fatsa/Kabataş’ta açmış olduğu, yayın yapan bir radyosu vardı. Radyonun adı Süper FM idi. O zamanlar benim radyo kurmak gibi bir isteğim yoktu. Bir gün Necmettin Kulim’in yanına gezmeye gitmiştik, radyoyu görünce cazip geldi, ilginç bir şey geldi. Yolda geri gelirken onun radyosunu dinledik bizim için istekler verildi derken cezbetti bizi. Akabinde zaten her gün köye gelip gidiyordum, dedik işte beraber yapalım

bu işi. O zamanlar ben zahireciler fındık ticareti yapıyordum. Asıl işim bu zaten, hala da devam ediyorum. Kabataş küçük bir ilçe, bu işin Terme’de daha güzel olacağını ve daha masrafsız olacağını düşünerek radyoyu buraya taşıma kararı aldık. Cihaz olarak 70-80 tane kaset, deck bile olmayan kaset çalarlar vardı, teyp yani. Ayrıca mikrofon ve el yapımı verici 100 watt. Süper FM’i ilk olarak Terme’de Çay Mahallesi bölümüne kurduk. Sonradan verici gücü arttırıldı, cihazları yenileme işleri oldu. O zamanlarda diğer radyolara karşı bizim avantajımız ortağımızın elektronikçi olması vericiden anlaması, cihazları tamir edebiliyor olmasıydı. Diğer radyolar yayın yapamazken biz yapıyorduk. Bu konuda her zaman bir adım öndeydik. Yaklaşık üç yıl yayında kaldıktan sonra 1995 yılında Süper FM ismini sonlandırdık” (Yaşar Ayyıldız ile derinlemesine görüşme, 01.09.2022).

4.2.2.10.2. Gülüm FM

Samsun/Terme radyolarından Gülüm FM ile ilgili kurucusu Sami Gülüm ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Gülüm FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Terme / 1992
Frekansı	: 103.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Terme
Bilinen Sahipleri	: Sami Gülüm
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.104 Sami Gülüm (Gülüm, 2022)

Gülüm, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Gülüm FM’i radyolar ilk kurulduğu zaman 1992 yılında açtık. Radyolar o zaman çok popülerdi bende açmaya karar verdim. Benim o zamanlar Terme’de orkestram ve kasetçi dükkânım vardı. Radyonun vericisini Çarşamba’da öğretmen bir arkadaş var ona yaptırdım. Mehmet Demiral’dı. Kasetler zaten satıyoruz. Mikser hazır, kasetçalar hazır, mikrofon hazır, bir vericiye ihtiyaç vardı onu da yaptırdım işe. Anteni Samsun’dan aldım. Anten hala duruyor hatta yayın yaptığımız binanın çatısında. Yayıncılardan ben vardım, Nesrin vardı, bizim bilader vardı, Orhan diye bir arkadaş vardı, hatta Milletvekili Fatih Öztürk vardı o bile bizde çalıştı. Üç gün çalışmıştı. Yayınları dinleyicinin isteklerine göre düzenliyorduk. O zamanlar ilk açıldığımızda radyoya herkes çok meraklıydı. Hatta Kaymakamından, Emniyet Müdürüne kadar hepsi gelip baktılar. Radyoyu Çarşamba’da bir arkadaşla sattım, ismi de Atak oldu hatta hala yayındalar. Karateci bir arkadaşta ismi İrfan, radyoyu Çarşamba’ya taşıdı. Gülüm ismini değiştirip Atak yaptılar, frekans aynıydı. Ben sattım ve bıraktım bu işi. Sattığım parayla da deniz kenarında bin metre kare arsa aldım o zamanlar” (Sami Gülüm ile derinlemesine görüşme, 07.10.2022).

4.2.2.10.3. Terme FM

Samsun/Terme radyolarından Terme FM ile ilgili kurucularından Yusuf Aslankaya ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi

: Terme FM

Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Terme / 1992
Frekansı	: 100.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Terme
Bilinen Sahipleri	: Asiye Aslankaya, Yusuf Aslankaya
Radyo Yayın Tarzı	: Popüler müzik, (arabesk hariç)
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.105 Yusuf Aslankaya, Asiye Aslankaya (Aslankaya, 2022)

Aslankaya, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1980 yılından buyana mali müşavirlik yapmaktayım Terme’de. Benim eşim Asiye Hanım 1990 yılında emekli oldu, 1992 yılında maaşa bağlandı ve emekli ikramiyesi verildi. O sıralarda radyolarda çok popüler olmaya başlamıştı her yerde. Biz de Terme’de bir radyo kuralım dedik, hanımın emekli maaşıyla bir radyo açtım. Çok enteresan zamanlardı o zamanlar, ta köylerden insanlar radyoya bakmaya gelirdi. Terme’de radyo mu varmış derlerdi. Radyo kuracağım zaman bir elektronikçi dükkânının camında radyo vericisi vardır diye bir ilan gördüm. O zamanki parayla 10.000 liraya verici aldım ondan ama verici pek iyi çıkmadı. Hanımın emekli ikramiyesi

22.000 liramı neydi zaten... Terme'de Kızılay binasının tepesine vericiyi kurduk. Daha sonra Terme'de şikayetler almaya başladık. Televizyon kanallarını izleyemiyoruz diye. Bizim verici frekansları karıştırmaya başlamış. Çok sıkıntı yaşadık. Daha sonra Terme Savcısı, jandarmayı gönderdi ve radyoyu kapattı. Savcıya gittim, her yerde yayın serbest dedim. Samsun'da var, Çarşamba'da var burada neden yasak dedim. Bir iki gün kapalı kaldıktan sonra açtılar radyoyu. Yaklaşık iki buçuk yıl civarı yayın yaptık. Ben prensip olarak radyoda arabesk müzik çalınmasına karşıydım. Orhan Gencebay çaldırmazdım, Müslüm Gürses çaldırmazdım, Ferdi Tayfur gibi, onların kasetlerini de almazdım. Eğer Terme gibi bir yerde radyo yayıncılığı yapıyorsan bu sanatçıları da yayınlamak zorundasın. Bir gece birisi parça istemiş bu sanatçılardan birinden, spikerde yok bu kasetler bizde demiş. Arabesk çalmıyoruz demiş. O kişi radyoya geliyor, radyoyu basıyor ve benim elemanımı ayağından vuruyor. Vuran kişi Terme'den kaçtı, benim spikerde hastaneye kaldırıldı. Ben bir karar aldım ve radyoyu kapatıyorum dedim. Bu böyle olmayacak dedim. Radyoyu kapattım. Aletleri falan da sağa sola dağıttım hep. Toplam iki buçuk sene yayın yapmış olduk. Radyoyla işim gereği ben pek ilgilenemiyordum. Eşim ilgileniyordu her şeyi ile... Öyle bir maceramız oldu. Bu işlerle amatör olarak ilgilenen birçok programcımız vardı. Mesela, Kör Kemal diye bir programcımız vardı, iki gözü de amaydı ama çok güzel sesi vardı. Radyoda spikerlik yapıyordu. Yanında yardımcısı vardı, programlarda onla beraber yardımcı oluyordu. Yayınlar Terme ve köylerinde çok güzel dinleniyordu. Terme'nin en ücra köylerinde bile dinleniyordu. Ta Örencik Köyünden muhtar kalkmış belde kar yara yara atlamış Terme'ye gelmiş. Terme'de nasıl radyo olur diye, merak etmiş kalkmış gelmiş bizi ziyarete. Terme'nin ilk radyosu bizdik. İlk biz olunca ilçemizin adı olsun dedik öyle koyduk adını" (Yusuf Aslankaya ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

4.2.2.10.4. Klas FM

Samsun/Terme radyolarından Klas FM ile ilgili kurucularından Celal Zeki Günaydın ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi : Klas FM

Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı : Terme / 1993

Frekans	: 103.0 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Terme ve Çevresi
Bilinen Sahipleri	: Celal Zeki Günaydın
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.106 Celal Zeki Günaydın ile yüz yüze görüşmeden

Günaydın, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyoyu 1993 senesinde kurduk. Üç ortak kurmuştuk arkadaşlarla beraber. Ercan Deniz vardı, Muammer Çonoğlu vardı, beraberdik bunlarla biz, daha sonra bunlar kendi işlerinden dolayı ayrılmak zorunda kaldılar. Ben tek devam ettim. Radyonun kurulma hikayesi ise şöyle; o yıllarda kendi otobüsümüz vardı. İstanbul’a gider gelirdik. Orada işte Kral FM vardı, Süper FM vardı birde Klas FM vardı. Alem FM daha sonra çıkmıştı. Dinlerdim hatta orada bir tane DJ vardı. O da İbrahim, Orhan ve Müslüm çalardı. Ben de onlara özendim ve radyo kurmaya karar verdim. Arkadaşlarla beraber öyle başladık. Cihazları Çarşamba’da bir elektronikçi vardı, ismini hatırlayamıyorum. Ondan almıştık cihazları. Mikser, deck falan ondan almıştık hep. Vericiyi de o ayarlamıştı. Yayınımız Samsun Belediye Evleri yükseklerine kadar geliyordu. Ben arabaya biner dinleyerek gelirdim o dönem. Radyonun yeri Fenk mahallesi, Atatürk caddesinde bana ait olan dükkânda kurmuştuk. Spikerler ise benden önce Terme FM vardı sanırım, ondan ayrılan bana geliyordu, benden ayrılan ona gidiyordu. Hatta Samsun’dan

özel spiker de getirtmiştim. Kaptan diye bir DJ'imiz vardı, o canlı bağlantıları yapardı. Dinleyicilerle canlı bağlantılar, yarışma programları yapardı, hediyeler verirdik. Sponsorluk alarak yaptığımız programlar vardı. Köylerden çok dinleyicilerimiz vardı. Yayınlar katılım çok yüksek olurdu. Fındık bahçelerinde insanlar radyo çok dinlerdi. Çocuk programımız da vardı. Çok güzeldi o dönemler. Bizim yayınıımız iki yıl sürdü. Daha sonra radyoların kapanma döneminde ben Ankara'ya gittim ve 101.5 frekansını tescil ettirip aldım. Burada Yaşar beyle birlikte beraber yeni radyo kurduk tekrar. Tempo FM de bir süre beraber yürüttük radyoyu ortak olarak” (Celal Zeki Günaydın ile derinlemesine görüşme, 13.10.2022).

4.2.2.10.5. Alem FM

Samsun/Terme radyolarından Alem FM ile ilgili kurucularından Orhan Bacacı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Alem FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Terme / 1994
Frekansı	: 101.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Terme ve Çevresi
Bilinen Sahipleri	: Orhan Bacacı, Murat Sağlam, Bilal Keskin, Soner Özden, Ali Karamollaoğlu
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.107 Orhan Bacacı (Bacacı, 2022)

Bacacı, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Terme’de ticaretle uğraşmaktayım. O zamanlar bir arkadaşımızın yönlendirmesiyle birlikte bizde kendi işlerimizin yanında ek iş olarak, hem biraz eğleniriz dedik, hazır bir radyo vardı onu devir aldık. Frekansını tam hatırlayamıyorum. Beş ortak olarak radyonun sahipleriydik. Yerimiz Kızılay binasında idi. Yaklaşık bir yıl yayın yaptık. Bir yıl sonra biz iki arkadaş askere gittik. Diğer ortak üç arkadaş devam ediyordu. O zaman AŞ. olma süreci de radyolarda başlamıştı. Bizden de kimse ilgilenmedi bu işle ilgili olarak ve bıraktık. Bir yıl çok güzel geçti radyoculukta. O zamanın dönemine göre o şartlarda profesyonelce bir yayın akışımız vardı. Beş ortak çıkıyorduk sokağa, firmalardan reklam alıyorduk bayağı. Kimsede bizi kırmıyordu veriyordu reklam. Para kazanma mantığımız çok yoktu. Her birimizin ayrı ayrı işleri vardı zaten. Aldığımız reklamlar zaten giderlerimizin hepsini karşılıyordu. Bazen diğer eski ortak arkadaşlarla bir araya geldiğimizde konuşuyoruz. O günler çok güzeldi, çok eğlenceliydi. Amacımızda bizim oydu zaten, amacımıza ulaştığımızı düşünüyorum” (Orhan Bacacı ile derinlemesine görüşme, 14.10.2022).

4.2.2.11. Samsun/Havza Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Havza’da kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.11.1. Havza FM

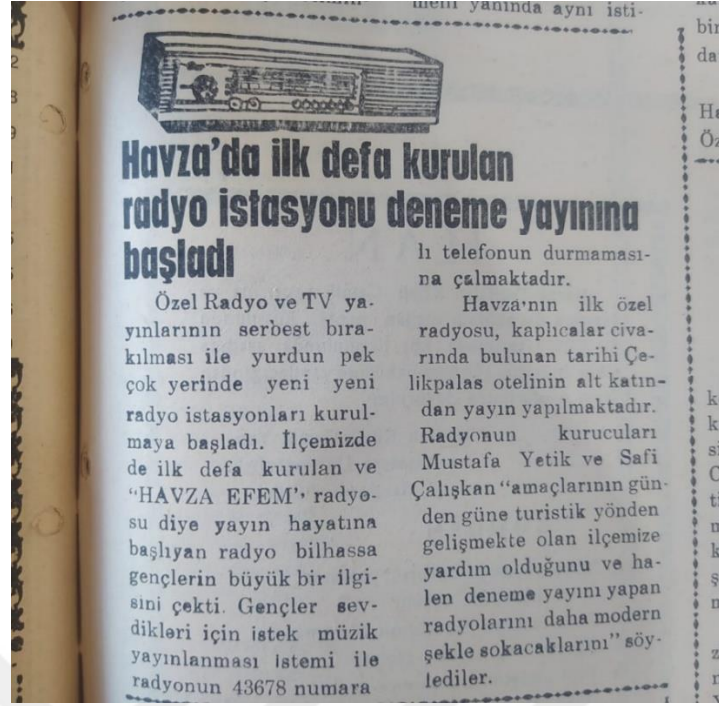
Samsun/Havza radyolarından Havza FM ile ilgili kurucusu Mustafa Yetik ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Havza FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Havza / 1993
Frekansı	: 103.0 ve 98.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Havza ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Mustafa Yetik
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.108 Mustafa Yetik ile yüz yüze görüşmeden

Yetik, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “O işle uğraşan bir arkadaşım vardı Samsun’da. Tesadüf böyle Havza’da ziyaretime gelmişti. Konuşurken ne bileyim benim de o tip şeylere merakım vardı herhalde, biraz da gençlik. Öyle birden yani bir anda olan bir şey. Hani yoksa işte ne bileyim çocukluktan gelen öyle bir hevesim falan yok yani. Bir anlık bir şeydi bu radyo kurma fikri. Samsun’da Özge Elektronik’ten Ahmet abi vardı, vericiyi onlar yaptılar. Burada müzikle uğraşan bazı tanıdığım abiler vardı. Onların çok acayip repertuvarları vardı. Mesela böyle çok eski taş plaktan bile gelen böyle kasetler vardı. O yönden biraz şanslıydım. Mesela ben o radyoyu kurunca hemen onlar beni sevdikleri için bir baktım böyle kolilerde kaset getirdiler bana. Hatta belki diyebilirim ki çok profesyonel radyolarda olmayan kasetler vardı bende. Çok orijinal evet ama hiçbirine sahip çıkamadım daha doğrusu. Biraz işin içine siyaset falan daha sonraları girince... Yani o albümler şu anda elimde olsa onlara ben sahip olmak isterdim. Gerçekten hani yerel bir radyo yani ilçede küçük bir radyoyla ama belki içindeki şey olarak, kapasite olarak belki de yani çoğu radyoyla yarışır ya da daha fazla şeyi vardı müzik repertuarı vardı. Radyoyu ben tek kurdum. Daha sonra biraz daha ilerleyince işte anonim şirket yapmıştım. Ondan sonra şirket yapınca hep göstermelik ortaklar oluyor ya. O şekilde yaptım. Fakat sektör ne kadar olsa da küçük bir yer olduğu için aslında hani belki maddi külfeti iyi kötü altından kalkıyordum ama işte siyaset küçük yerlerde siyasi müdahaleler çok oluyor. Ya sanki seni bir şeyin tarafıymış gibi pozisyonlarda kalınca artık dedim ben bu işten bunalmaya başladım. Yani harcadığım paranın haddi hesabı yoktu. Olduğu gibi bıraktım çıktım. 2001 yılı olması lazım. Ben radyodan hiçbir zaman belli bir siyasi ağırlık yapmadım”.

Şekil 4.109 Havza FM kuruluş gazete haberi (Havza FM Deneme Yayını, 1993:1)

hFM	REKLAM FİYAT KATOLOĞU Havza FM Özel Radyo Havza'nın incisi, yayıncılık öncüsü
1 — 10 Gün arası Reklam yayını kelime : 3000 TL.	
1 — 20 » » » » : 2500 TL.	
1 — 30 » » » » : 3000 TL.	
Özel istek müzik eşliğinde Reklam yayını	
1 - 10 gün arası reklam yayını kelimesi 5000 TL.	
1 - 20 » » » » 4500 TL.	
1 - 30 » » » » 4000 TL.	
Ödeme koşulları	
1 - 10 gün arası gün reklam yayını peşin alınır	
1 - 20 » » » » % 50 peşin	
kalan bakiyesi 20 günlük çek	
1 - 30 gün reklam yayını % 30 peşin	
kalan bakiye 20 günlük çek	
Not ; Fiatlarımız 31/12/1993 tarihine kadar geçerlidir	

Şekil 4.110 Havza FM gazete reklamı (Reklam Fiyat Kataloğu, 1993:4)

Yetik, Havza FM'in yayın ve müzik planlamalarıyla ilgili şu bilgileri anlatmaktadır; “Yani özgün müzik de vardı, hafif müzik de halk müziği de sanat müziği de bütün müzikler karışık olarak şey yapıyordum ama sadece ayırım yaptığım şeydi. Aşırı uç olan, yani bu gerek soldan gerek sağdan diyelim. Aşırı

siyasi parçalara girmemeye özen gösteriyordum. Ama şu sanatçı bu sanatçı diye de öyle fazla yani mesela ben muhafazakâr bir insanım. Ama benim radyomda Ahmet Kaya da çalışıyordu. Dokuz tane personelim vardı. Vallahi benim bir defa çok ciddi bir haber ekibim vardı. Haber programım vardı. Haber müdürüm vardı. TRT'nin de buradaki şeyi zaten Abdullah Veroğlu. Ondan sonra normal müzik programları zaten geneli müzik programları. Sosyal etkinlikler olursa onları mutlaka canlı olarak aktarıyorduk. Yani mesela işte Havza'nın özel günleri, ne bileyim Yirmi Beş Mayıs Festivalleri. Ondan sonra işte seçimler zamanı, bütün adaylar falan filan. Birçok konuda değişik değişik programlar vardı ve eleman şeyim de çoktu yani. Dokuz kişi çalışıyordu diyorum ya. Maaş da ödüyordum, birçoğu emekli oldu. Reklamı biz kendi içimizden hariç bir kadrom yoktu. Herhangi bir ajansta çalışmıyordum ama son zamanlar bir iki çalışmam oldu Ankara'dan ama biz hep kendimiz hallediyorduk. Kendi çekimlerimizi yapıyorduk. Çünkü son zamanlarda biraz daha radyonun iç donanımını bayağı geliştirmiştik ben. Yani özellikle yani bilgisayara geçtikten sonra önceden işte Alman malı teknik marka şeyler vardı. Daha sonra bilgisayara geçtik derken reklam çekimleri için bayağı biraz yatırım yaptım. Kullandığım mikserler falan daha profesyoneldi mesela. Ondan sonra tam stereo yayın yapıyordum. Kendim elektronikçi olduğum için arızalarımı kendim yapıyordum. Vericilerimi de yapmaya başlamıştım kendim. Havza merkezde altmış wattan yayın veriyorduk. Sonradan Vezirköprü'ye veriyordum. Bafra'ya veriyordum yayın. Aktarıcılarım vardı. Link kurmuştum. Yani bayağı geniş çaplıydı. Boyabat'a kadar gidiyordu yayın. İlk kuruluştaki 30 wattlık bir verici merkeze, bir tanede alüminyum anten onunla başladık. Bir tane müzik setiyle yayın yapıyorduk. Frekansımız önceden 103.0'dı sonra 98.5'a taşındık. Yani çok değiştirdik tam hatırlayamıyorum. İlk kurulan radyo bizdik. Havza'da benim ilk kurduğum yer; benim otelim vardı kaplıcaların orada, kendi binamın alt katındaydı. Orayı ona ayırmıştım. Daha sonra 6-7 ay sonra taşındık Havza merkeze. Atatürk heykelinin oralarda üçüncü katta bir yer kiraladık oraya taşındık. Radyonun bana bir getirisi artık olmamaya başladı. Havza küçük bir yer. Zaten kendi işim otel işletmeciliği idi. Dolayısıyla ağır gelmeye başladı, takip noktasında. Ama hani o günler güzel miydi falan dersin. Hani kendi içerisinde düşünürsem, dış etkenlere katmayıp tabii ki güzeldi. Çünkü daha sosyal bir iş. Gerçi benim işim de öyleydi otelcilik ama. O da değişik

bir sektör. İşte sanatçı kesimi, fikir insanları, fikir adamları, yazarlar. Şunlar bunlar, bizim biraz daha öncelikli onlarla oturup kalkma şansımız oluyordu. İşte Rıdvan mesela, Cüneyt Arkın'la bir program yapmıştık. Cüneyt Arkın o zamanlar Türkiye genelinde uyuşturucuyla alakalı bir seminer yapıyordu. Havza'ya geldiğinde de bizim radyoda canlı yayına girdi. Yaklaşık bir saatlik bir program yaptık, söyleşi yaptık. Bizim elemanlardan bir tanesi sordu ona. Cüneyt abi dedi, sizin filmlerinizi biz çok seyrettik. İşte hep böyle kayalardan uçuyordunuz falan filan. Bunları nasıl gerçekten mi yapıyorsunuz falan diye sordu. Sorduydu. O da şöyle bir cevap veriydi. Tabii ki dedi. Tokat'tan geliyorum şimdi buraya. Üç atlayışla geldim. Öyle esprili bir cevap vermişti. Yani bunun gibi sanatçılardan yani birçok sanatçı, mesela Bedia Akartürk ne bileyim ya isimleri şu anda aklıma gelmiyor. Belediyenin o etkinliklerinde de mesela onlar vasıtasıyla olan şeylerde de şimdi bize mutlaka geliyorlardı. Ya da bizim elemanlar işte haber müdürümüz çok o konuda şeydi. Biraz aktıftı yani. Dolayısıyla hemen öyle önemli şeyleri hemen yakalıyordu. Getiriyordu. Bir çay sohbetimiz oluyordu. Hem radyoda bir söyleşimiz oluyordu. Bu da toplum nazarında biraz daha etkili oluyordu tabii. Çok dinleniyordu radyo. Yani bu tip şeylerimiz, o da güzel günler miydi? Evet güzel günlerdi. Ama dediğim gibi herkesin bir dayanma gücü var. Ben o kadar dayanabildim. Benim yanımda yetişen bir tanesi. Mesela şu anda değiştirmedim mi bilmiyorum ama Bursa'da çok büyük bir radyoda çalışıyor. Furkan Giresunluydu. Adı Furkan da soy ismini hatırlamıyorum. Birkaç sefer aradı beni de yani çok meşhur bir radyoda Manisa'daydı. Oradan Bursa'ya geçti. Yani Türkiye genelinde yayın yapan bir radyoda DJ'lik yapıyor. Bir tanesi bir televizyon kanalına, haber merkezine girdi. Yani diyeceğim bir şekilde yönünü seçen, hedefini seçen, o alanda biraz daha yoğunlaşan bir şekilde kendine yol buluyor. Yani eleman seçimlerimi de ona göre yapıyordum zaten. Ben o dönemde de kendim bir zaman öğretmenlik de yapıyordum zaten. Vekil öğretmenlik. Tabi ben bir yandan otel çalıştırıyordum, bir yandan vekil öğretmenlik yapıyordum. Bir yandan da radyoyla ilgileniyordum. Sonra radyoda hobi amaçlı kurduğunuz radyo tabi. Tabii ama ne yapıyordum? İşte takip ediyordum. Yani prensiplerimi koydum oraya. Mesela şu şu çizgimiz bu. Haber müdürümüz Abdullah Uyaroğlu. Havza'nın sesi gazetesinin sahibiydi. Reklam müdürümüz bir tane. Abdullah şimdi o da gazeteci Havza'da. O da yerel gazetenin elemanı Abdullah Altun. O çocuk mesela

reklamlarla ilgileniyordu ama bunların hepsi maaşlıydı dediğim gibi. Hatta ben reklamlardan da prim veriyorum. Abdullah mesela yani o günün şartlarında diyelim ki asgari ücretin üstünde maaş alıyordu benden” (Mustafa Yetik ile derinlemesine görüşme, 09.10.2022).

4.2.2.11.2. Havza Merkez FM

Samsun/Havza radyolarından Havza Merkez FM ile ilgili kurucusu Ramazan Usta ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Havza Merkez FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Havza / 1992
Frekansı	: 88.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Havza ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Ramazan Usta
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.111 Ramazan Usta ile yüz yüze görüşmeden

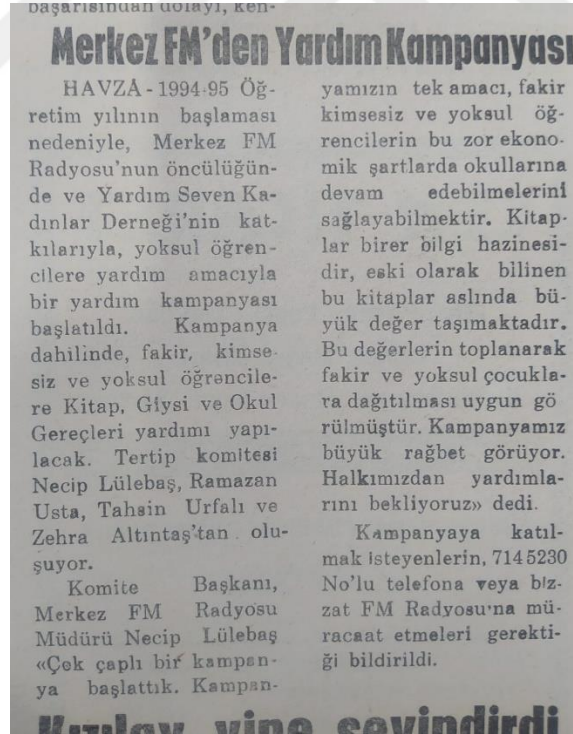
Şekil 4.112 Merkez FM kartvizit (Usta, 2022)

Usta, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Şimdi bizden önce bir tane Havza’ya radyo kurulmuştu. Ben de merak ettim. Belediyede çalışan bir çocuk vardı. O dedi ki abi radyoyu kursana dedi, ben sana yardımcı olurum dedi. Böylece radyoyu kurduk. Radyonun ismini de kendi eczanemin ismi olan ‘merkez’ isminden esinlenerek koyduk. Vericiyi Samsun’dan Ahmet ve Avni Bey vardı, onlara yaptırdık. Kasetleri Samsun’dan alıyordum. Modern pazarının karşısında vardı bir kasetçi oradan aldım. Bir de çarşıda vardı ama yerini hatırlamıyorum. Orada iki yerden alıyordum kasetleri. Yayınlar Havza’nın içinden dinleniyordu. Daha sonra işte şeye Toptepe’ye, Kavağın bir köyüne şey kurdum. Cihaz koydum aktarıcı, ilçeye kadar gidiyordu. Radyonun ilk yeri şimdi yıkıldı, belediyenin termal oteli, onun küçük bir zabıta odası gibi bir odası vardı oradan yaptık yayını. Radyoyu Ertaş idare ediyordu, Abdullah diye bir çocuk var, o idare ediyordu. Necip öldü, rahmetli oldu. Başlangıçta Necip ile başlayan bir ağabeyimiz vardı. O müdürlüğü yapıyordu, daha sonra o da öldü. Abdullah Uyaroglu vardı gazeteci. O yaptı. Abdullah Uyaroglu, herkes bilir mıntıkada yaşlı bir abimizdi Allah rahmet eylesin, o yaptı derken böyle gidiyordu işte ben işimden (eczacılık) hiç ayrılmadım. İşime devam ettim, onlar çalıştırdılar. Arabesk ilk zamanlar çalmıyorduk ama sonra çocuklar dedi ki herkes çalıyor, bizdeki şey yapalım dedim. Günde üç dört taneden fazla yok. Halk müziği, sanat müziği bunlarla... Halk müziği, sanat müziği ağırlıklıydı. Şimdi diyorum ya kazanılan para çalışanlara yetmiyordu. Ben cebimden harcayacaksam artık bu zamana kadar niye bu işi yapayım? Onun için peki daha fazla yıpratmak istemedim. Bu yüzden

radıyoyu komple kapatıp fesih ettim (Ramazan Usta ile derinlemesine görüşme, 01.10.2022).

Şekil 4.113 Havza Merkez FM stüdyo (Altun, 2022)

Şekil 4.114 Havza Merkez FM gazete haberi (Merkez FM Yardım Kampanyası, 1994:1)

Merkez FM programcı ve yayın sorumlusu Ertaş, o günlerle ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Merkez FM’de yayınlarda birçok siyasilerle röportaj

yapmış ve onları konuk almıştık. Sayın Rauf Denктаş ile canlı telefon bağlantısı yapmıştık, o zaman emekli cumhurbaşkanıydı. O süreç içerisinde daha birçok siyasiyle de yaptık. Yani Sayın Süleyman Demirel rahmetli belediye başkanırken geldi. Onla da yayın yaptık. Daha sonra işte bölge milletvekilleriyle de sürekli yayınlar yapıyorduk. Radyonun kapanış nedeni biraz personel. İşte yani o zamanın şartlarına göre radyoya olan ilginin olmaması, yani yeni yeni Messenger vesaire gibi internet faaliyetlerinin daha ön plana çıkması insanların daha kolay teknoloji ve müzik vesaireye ulaşım sağlamaları aynı zamanda ekonomik şartlar. Havza'da ilk kurulan radyo Havza FM'dir. Merkez FM daha sonra kuruldu. Merkez FM hiç satılmadı. Havza FM sürekli el değiştirdi. Havza FM de arabesk, fantezi vesaire popüler müzik de vardı. Merkez FM daha ziyade işte Türk Halk Müziği, özgün müzik, yayınları yapıyordu. Daha sonra ben kendim Havza FM'i dolayısıyla Gerçek FM'i satın aldığım zaman da ben de Merkez FM'deki yayın politikasını orada devam ettirdim. Merkez FM'de çalışırken kullandığımız verici 250 watt idi” (Ertay Çoban ile derinlemesine görüşme, 20.08.2022).

HAVZA FM	Havza MERKEZ FM Özel Radyo REKLAM FİYAT KATOLOĞU TEL. : 714 52 30
1 — 10 Gün arası Reklam yayını kelime	3000 TL.
1 — 20 » » » » » »	: 2500 TL.
1 — 30 » » » » » »	: 2000 TL.
Özel istek Müzik eşliğinde Reklam yayını	
1 — 10 Gün arası reklam yayını kelimesi	: 5000 TL.
1 — 20 » » » » » »	: 4500 TL.
1 — 30 » » » » » »	: 4000 TL.
Kayıp ilanları : 100.000 TL.	
Günlük ilan yayın (kelimesi) 2000 TL.	
Kutlama mesajları (kelimesi) 5000 TL.	
Yazılı metinler (kelimesi) 2500 TL.	
Emniyet ve Asayişle ilgili ilanlarla Ölüm ve kan ilanı için ücret talep edilmez.	
ÖDEME KOŞULLARI	
1 — 10 Gün arası reklam yayını peşin alınır.	
1 — 20 » » » » » »	% 50 peşin
kalan 20 günlük çek	
1 — 30 Gün reklam yayını % 30 peşin	
kalan 20 günlük çek	
Not : Fiyatlarımıza 31 / 12 / 1993 tarihine kadar geçerlidir.	

Şekil 4.115 Havza Merkez FM gazete ilanı (Havza Merkez FM Reklam, 1993)

4.2.2.11.3. Havza Ses FM

Samsun/Havza radyolarından Havza Ses FM ile ilgili kurucusu Ertaş Çoban ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Havza Ses FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Havza / 2007
Frekansı	: 98.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Havza ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Ertaş Çoban
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.116 Ertaş Çoban, Havza Ses FM (Çoban, 2022a)

Çoban, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Havza'da şu anda ticaret yapıyorum. 1996 yılında başladım ben radyoculuğa. O zaman hatta doksan beşte başladım, lise ikiye gidiyordum. Havza Merkez FM'de başladım ama Havza'da ilk radyo 1992 yılında Havza FM tarafından kuruldu. 1992'nin ikinci çeyreğinde de tam olarak bilmiyorum ama aynı yılda Merkez FM kuruldu. Radyoya ben merakla başladım yani. İlk olarak Merkez FM'de başladım. Merkez FM'e çalışan olarak

girdim. Radyo açma gibi bir tasarrufum falan öyle bir düşüncem yoktu. Zaten o yaşlarda öyle bir ekonomik yapım da yaş itibarıyla de söz konusu değildi. Radyo ilgim benim Mesut Mertcan, o televizyon TRT spikeri ona hayranlığım, işte spikerliğe hayranlığım. Okullarda müsamerelerde vesairede sürekli sunucu formunda beni ön plana çıkarmaları, ondan kaynaklı olarak başladığım bir serüvendi. Yani bir tutkuyla başladım. Seviyorum sunuculuk yapmayı. Şu anda da zaman zaman sunuculuk yapan birisiyim. Öyle başladı. 1995 yılında böyle bir yaz mevsiminde radyonun sahibi Merkez FM'in sahibi Ramazan Usta. Aynı zamanda eczacıdır. Onun yanına gittim. Ben radyoya başlamak istiyorum. Beni işe alır mısınız dedim. Daha önce bir tanışıklığımız yoktu. O da sağ olsun tamam çık başla dedi. Aynı gün radyoya başladım. Ondan sonraki süreç içerisinde aralıksız 2012'e kadar radyoculuk yaptım. 2005 yılında Merkez FM'den ayrıldım. O zaman Havza FM kapanmıştı. Havza FM'i satın aldım. Yani şirketini satın aldım. Lisansı falan duruyordu. Ondan sonra Havza Ses FM'i kurdum 2007 yılında, ondan sonraki süreçte de Ses FM'le devam ettim. 2012 yılında da faaliyetini komple kapattım. Doksan ikide radyolar kurulmadan önce Havza'da iki tane de televizyon kanalı vardı. Şahin TV ve Başak TV. Karasalda yayın yapıyorlardı Havza'nın kendi televizyonu. Televizyonda çok ciddiye yani. O eskilerde gördüğümüz siyasi ahlakla beraber bütün siyasi parti temsilcileri gelir. Herkes orada açık oturuma katılırdı yani. Tabi bunlar karasalla radyolarda sonra kapandı. Daha sonra radyolar revaç oldu. Yani maliyetlerden dolayı. Birer ikişer sene yayın yaptılar yani Havza'da. Başak TV biraz daha o zaman Refah Partisi'nin kanalıydı. Şahin TV tamamen yerel. Burada bir televizyon tamircisi ağabeyin kurmuş olduğu bir televizyondur.

Şekil 4.117 Havza Ses FM stüdyo (Çoban, 2022b)

Çoban, radyo yayıncılığındaki genel sorunlarla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Yerelde kamu hizmeti şekline dönüştü radyo. Mesela vergi dairesi bir ilan getiriyor. Şöyle üç sayfa ilan, altına da not düşmüş. Ücretsiz yayınlanması ricasında bulunarak. Şimdi böyle bir durumda hiçbir şekilde bunun altından ekonomik olarak kalkma söz konusu değil. Yerel yerlerde büyük fabrikalar olmaması. Ya da tanıtım ve reklam işlerini çok fazla gerçekleştirebilecek alanların olmaması hep aynı şirket sahiplerinin bu konu üzerinde bulunması büyük etken. Bir de ben şeye karşıyım yani devletle rekabet ediyorsunuz. Onun her türlü imkânı var. Senin vergini alıyor. Her türlü imkânın sağlıyor devlet. Ve sen onunla rekabet ediyorsun. Bu da yayıncılık yapmaya kalkıyorsun. Bu son derece olumsuz bir hava. TRT hem reklam alıyor hem yerelin önünü kesiyor. Daha sonra MSG, MÜYAP vesaire gibi müzik kuruluşlarının sanatçıların kurduğu birliklerin bizim üzerimizde çok ağır etkisi telifle ilgili söz konusu oldu. Yani 50.000 lirayla, 250.000 lira arasında beş ila on yıl arasında hapis cezası vesaire gibi işte bir avukat tutmuşlar Samsun'da. Burada gelmiş. Beş on gün içerisinde ya da bir gün içerisinde yayını dinlemiş; Vay Tarkan'ın şarkısını çaldın. Yıldız Tilbe'yi çaldın. Tufan Kıraç denilen adamın şarkısını çaldın. Şunu çaldın. Bununla ilgili bizim üzerimizde büyük bir baskı oluşturdu. Daha sonra RTÜK son derece yerel radyoları kapsayıcı değil benim görüşüm. RTÜK son derece yerel radyoların kapanması yönünde hareket eden, bu insanların anılarını, hatıralarını ortadan

kaldırmaya yönelik bir anlayışla hareket etti. Bizi hem ulusal radyolara ezdirdi. Hem müzik birlikleri denilen şirketlere ezdirdi. Yani sanatçıların sözde bizim üzerimize telif beklemesine ki şöyle bir durum var. Bize sanatçı CD'sini gönderiyor. Tanıtım yapmamızı sağlıyor. Yani kendisinin tanıtımının bizim üzerimizden gerçekleştireyor. Bir ay sonra hakkımızda dava açıyor. Böyle bir durumda radyoculuk yapılması o şartlarda çok kolay değil. Yani bizim o zamanki koşullar için söylüyorum. 50 lira olan aylık bir iş yerinden aldığımız reklam, on tane reklam olsa 500 lira. 500 lirayla RTÜK katkı payı mı ödeyeceksiniz? Elektrik mi ödeyeceksiniz? Personel mi ödeyeceksiniz? Kira mı ödeyeceksiniz? vesaire. Buna benzer şeyler mi gerçekleştireceksiniz? Yoksa hayatınız mı devam ettireceksiniz? Üstelik birde anonim şirketi yükümlülüğünün de üzerimize koyduğu zaman bir genel kurul yapma kararıyla hükümet komiseri vesaire altından kalkılamayacak ekonomik koşulları bize dayattı. Kan anonsu, kayıp anonsu, emniyetin anonsu, itfaiyenin anonsu, belediyenin anonsu, bu tür şeyleri kamu olarak zaten biz gerçekleştiren insanlardık. Yani kurumlardık. Dolayısıyla bütün bunları göz ardı ederek devletin, yetkililerin özel radyoları biraz daha böyle baskılayıcı etmesinden kaynaklı ben burada çok samimi olmadığını, bizi de burada ezdiğini düşünüyorum ama radyoların müthiş bir katkısı vardı şehre. Hangi şehir olursa olsun. Çünkü ben Havza'da şunu gördüm. Bizim bulunduğumuz radyolarda insanların toplumsal, sosyal, siyasal ve kültürel gelişimlerinde çok ciddi şekilde radyoculuk büyük bir önem arz ediyor. Şimdiki insanların dinlediği müzik tarzlarını ve o zaman bizden istenen şarkıları, türkülerini vesaire bildiğiniz zaman insanlar kültürünü o zaman daha çok biliyor. Şimdi saçma sapan ne olduğu belirsiz, müzik kalitesi olmayan, hiçbir şekilde sanat icrası gerçekleşmeyen, tamamıyla dijital bir yapıyla gençlerin şu anki şartlarının ortaya çıkmasındaki en temel sebebin bu olduğunu düşünüyorum. Müzik alanında. Sanatçı sanatçıya benzemiyor. Şarkıcı, şarkıcıya benzemiyor. Müzisyen müzisyene benzemiyor. Dolayısıyla böyle saçma bir algı ve hiç anlamsız ve kültürünü, tarihini bilmeyen bir müzik anlayışı hâkim oldu. Ben şeye karşı değilim. Yani sanatçıların telif almasına sanatçıların bu anlamda işte sazıcılarının vesairenden telif almasını bu birliklerinin olmasına karşı değilim. Tabii ki en doğal hakları alacaklar ama bunu yerel radyoları baskılayarak yapmaları çok da anlaşılır gibi değil. Bir şey yok. Şu anda da mesela hiç kimse telif vermiyor. YouTube'dan

dinliyor. Şuradan dinliyor, buradan dinliyor. Yani aslında böyle bir durum. Ama ha yani burada bu insanlar buraya emek veren insanlar. Çünkü bir radyoda malumunuz yani sabah saat yedide başladık bizim yayın kuşağımız. Gece saat birde biterdi. Hepsinde yani bütün Havza'daki radyolar için söylüyorum. Böyle bir durum söz konusuydu. Altı tane personel çalışırdı. Ya da yedi tane. İşte gün içerisinde çalışan kadın personelimiz vardı. Akşam personelimiz vardı. Canlı yayınlarımız vardı. Sürekli toplumun nabzını tutardık ve haber bülteni vardı ki inanılmaz seksen yaşında Türkiye'nin işte duayen muhabirlerinden Abdullah Uyaroğlu Allah rahmet eylesin. Abdullah amca kendi şivesiyle haber sunardı ve inanılmaz bir talep vardı. Havza'daki günlük olaylar nedir, ne değildir? Sabah saat on birde kayıt edilen haber günde üç defa işte saat beşte, akşam öğleden sonra, yani on yedide ve saat on dokuzda olmak üzere yayınlanırdı ve aynı haberi sabah dinlediği haberi akşam da dinlerdi. Dinleyemediği zaman da işte dün ne olmuş? Vesaire gibi bir şeyler gerçekleştirdi. Yani kısacası şehrin ruhunu ve kültür anlayışını bozan sistemi maalesef getirdiler, dayattılar. Radyoyla ilgili benim temel anlayışım bu. Ve yerel radyoların bu anlamda ezdirilmeleri bizi işten soğuttu. Son olarak iki radyo frekansında şu an lisanslaması maalesef yok. Biz iptal ettik. Çünkü buna dayanılmanın bir şeyi yok. Yani buna nasıl dayanacaksınız ki? Bahsettim. Ben özellikle bıraktım. Yani çünkü ne dedim? Vergi dairesi bana ilan gönderiyor beş sayfa. Ben yarım saat ilanı okuyorum. Bu yarım saat ilanın altına, ücretsiz yayınlanması ricasını bulunarak yani emir veriyor bana. Tamam da benden vergi alıyorsun. Sen bunu niye ücretsiz yayınlıyorsun? Ya da TRT geliyor. Ben TRT'nin rakibi oluyorum. Onunla beraber gerçekleştiriyorum... Havza'da ilk kurulan radyo Havza FM'dir. Merkez FM daha sonra kuruldu. Sunucularımız Türkiye'nin en iyi sunucularıydı. Ben bunu mübalağasız söylüyorum. Yerelde radyo sunuculuğu yapanlar normalde ulusal alanlarda yayın yapıyorum diyenlerden çok daha kaliteli, çok daha bilgili, çok daha fedakâr ve çok daha bu işi özümseyerek yapmış insanlardır. Çünkü ben 2007 yılında hem Havza'da radyom var, radyo yayıncılığı yaparken hem de İstanbul'da Cem Radyo'da yayın yapmaya başladım aynı anda. Orada da çalıştım epey bir süre. Ondan sonraki süre hatta Cem Radyo'da hem gündüz kuşağında hem akşam kuşağında haftalık yaptığım yayınları her gün olarak da yapmaya başladım. Yani haftanın beş gün İstanbul'a gidiyorum. İki günü Havza'ya geliyorum. Samsun'a

geliyorum. O şekilde bilfiil. Yayıncılığım devam etti. Yani Havza'daki sunucuların kalitesi müzik seçimi, dinleyicilerin kalitesi şu anki günümüzde hiçbir şekilde önünden, arkasından yaklaşılmayacak derecede kıymetlidir. O süreçte şu anda radyoculuk tabii ki iyi yapanlar vardır ama benim kendi kişisel görüşüm ve bu anlamda hiç tevazu göstermeden o zamanki yayıncılarla şu anki kıyasladığımız zaman şu ankiler o zamanın eline su bile dökemez. Mevcut vericimizin zaman zaman enterferans sorunları ve işte telekomünikasyonun uyarıları neticesinde ben kendim İtalya'dan RVR marka verici ve link satın aldım. Kendi yayınlarımı onun üzerinden yaptım. Havza, Vezirköprü, Kavak, Lâdik, Asarcık, Suluova, Amasya bu alanlara yayın gerçekleştirdik. Benim vericim 750 watt idi. Radyoların toplum üzerinde inanılmaz bir etkisi vardı. Şöyle ki radyodaki söylediğiniz her kelime insanların hafızasında yıllar sonra bile oturmuş bir yapıda. Çünkü insanlar çok dikkatli dinliyor. Akşamları evde radyo dinleme diye bir kültür vardı. Bir araya toplanıyorlar. İstek isteme onun en büyük cazibesiydi. Hatta doksan üç yılında, doksan dört yılında insanlar radyonun kapısına gelip telefonla istek almıyordu o zaman radyolar. Çünkü hatırlıyorum. Eline listesini yazmış işte Ahmet'ten, Ayşe'ye, Fatma'ya, ailesine, annesine, babasına çok sevdiğine ve çok özel birisi diye devam eden ifadelerle. İşte hangi şarkıyı istiyor? Örnek veriyorum. Edip Akbayram'dan çeşmi siyahımı istiyor. Karşılığında bugünün parasıyla tabir edeyim. 2 lira para veriyor onun yayınlanması için. Öyle idrar ediyorlar ilk başta. Daha sonra ücretsiz olmaya başladı. Biz telefonları çok affedersiniz yani normal biyolojik ihtiyaçlarımızı karşılamak için bile telefonları kapatamıyorduk. Yani telefonu meşgul aldığınız zaman birisi bağırıyor alttan alo alo diye. Öyle bir yapıdaydı. Radyoların toplum üzerinde inanılmaz bir etkisi var. İnanılmaz bir belirleyiciliği özelliği var. İnsanların evlenmelerine, kültürel iletişimlerine, sevgili olmalarına çok seviyeli ve saygılı ilişkiler yaşamasına sebep oluyor. Yani kültürü, arkadaşlığı, dostluğu, yarlığı, yarenliği içerisinde barındıran bir şeyi ortadan kaldırdı sistem. Şimdi daha böyle yani görüyoruz işte televizyondaki, gündüz kuşağı, kadın programları denilen programlarda çok dejenere olmuş bir yapı. Radyo öyle değildi. Radyo ona müsaade etmiyordu. Yani insanlar şarkı sözlerini ezbere bilirdi. Kasetlerin çıkış tarihleri dahil. Kasetlerin üzerinde tarihler yazardı. Sonra söz yazarı kim? Sahibi kim? Güftecisi kim? İşte ne bileyim bestecisi kim artık buna benzer şeylere çok dikkat ederdi. Ve bir o kadar da kültürel, edebi

anlamdaki yapıya çok dikkat ederlerdi. Yani edebi anlamda sözler bir değer taşımıyorsa o şarkının bir anlamı yoktu” (Ertay Çoban ile derinlemesine görüşme, 20.08.2022).

Şekil 4.118 Havza Ses FM logo (Çoban, 2022c)

4.2.2.11.4. Gerçek Radyo

Samsun/Havza radyolarından Gerçek Radyo ile ilgili çalışanlarından Abdurrahman Altun ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Gerçek Radyo
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Havza /2000
Frekans	: 98.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Havza ve çevresi
Bilinen Sahipleri	: Adnan Yıldırım
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.119 Abdurrahman Altun ile yüz yüze görüşmeden

Altun, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ben askerden geldikten sonra 2000 yılında Gerçek Radyo’da genel yayın yönetmenliği yapmaya başladım. Yaklaşık beş yıl olarak bu radyodaydım. Burası zaten bir nevi Havza FM’in devamıydı. Radyonun adı değişti, yönetim kurulu değişti, sahibi değişti gerisi her şeyiyle aynen devam etti. Gerçek Radyo aşağı yukarı altı sene kadar yayın yaptı daha sonra Radyo Ses olarak tekrar el değiştirdi” (Abdurrahman Altun ile derinlemesine görüşme, 24.10.2022).

4.2.2.12. Samsun/Ayvacık Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Ayvacık’ta kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.12.1. Ayvacık FM

Samsun/Ayvacık radyolarından Ayvacık FM ile ilgili dönemin radyocularından Zarif Durgut ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Ayvacık FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Ayvacık /?
Frekansı	:? FM

Yayın Kapsama Alanı : Ayvacık
Bilinen Sahipleri : Ersin Tosun
Radyo Yayın Tarzı : Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Kapandı

Şekil 4.120 Zarif Durgut ile yüz yüze görüşmeden

Ayvacık FM'in kuruluşu hakkında bilgi veren Durgut, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Ayvacık FM yanlış hatırlamıyorsam o dönemin belediye başkanı Erkan Avcı desteklemişti, Ayvacık'ta da bir radyo olsun diye. Çocuklar yanlış hatırlamıyorsam; Ersin Tosun adı, kendisi sanırım şu anda yurtdışında yaşıyor. Sene 1996 veya 1998 civarları olsa gerek. O zamanlar açtılar, küçük bir oda da açtılar. Çok fazla ekipmanları da yoktu. Bildiğim kadarıyla bir sene kadar yayın yaptılar. Anonim şirket olmadılar kapandılar. O dönemlerde çok profesyonel ekipmanlarla yayın yapan radyo pek yoktu. Ya teyple, ya da walkman kulaklıkla yayın yapıyorlardı. Teyp ile yayın yaptıklarını biliyorum deck yoktu ellerinde. Radyoyu üniversitede okuyan gençler idare ediyordu. Erkan bey hem gençlere bir iş imkânı hem de ilçede bir sosyal faaliyet olsun, hem de ilçenin tanıtımına faydası olsun diye radyoya destek vermişti. O niyetle kurmuşlardı, Ayvacık küçük yer olduğu için imkanları kurtarmadı. Hatta ben Çarşamba'dan onlara yayın arşivi konusunda yardımcı olmuşum (Zarif Durgut ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

4.2.2.13.Samsun/Çarşamba Radyoları

Tecimsel radyo yayıncılığında, 1992 – 2022 yılları arasında Samsun Çarşamba’da kurulup kapanan radyolar şu şekildedir.

4.2.2.13.1. Zerey FM

Samsun/Çarşamba radyolarından Zerey FM ile ilgili kurucusu İrfan Zerey ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Zerey FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1992
Frekansı	: 90.3 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba, Tekkeköy, Ünye
Bilinen Sahipleri	: İrfan Zerey, İhsan Zerey
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.121 İrfan Zerey ile yüz yüze görüşmeden

Zerey, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “İrfan Zerey ben. Milli sporcu, hakem ve radyo kurucusuyum. İlk radyonun kuruluşu şöyle oldu. Benim

yeğenim o dönem okuyordu. Bizim alt katta oturuyordu. Bir verici yapmış yani icat etmiş, sonrada yayına başlamış. Anten falan ayarlamış, yeğenim elektroniğe meraklı o zamanlar eski bir dekle müzik yayını yapıyor. Haliyle o yıllarda bu tür yayınlar yasak, yani kaçak yayın yapıyor. Neyse bu antenle kaçak yaptığı yayınlar TRT yayınlarını bozuyor. E o zamanlarda TRT yayınlarına dokunmak olmazdı. Polisler adres tespiti yapıp baskın yapıyorlar. Hemen evimin altında, tabi bizim hiçbir şeyden haberimiz yok. Sonradan olayın iyi niyetli bir olay olduğu anlaşılınca soruşturma veya mahkeme boyutuna taşınmadan mesele kapandı. Tabi böyle olunca bende yeğenime dedim ki madem bu işe meraklısın gel bu işi beraber yapalım ve ben bu işi araştırmaya başladım. İşin maddi tarafı bana aitti tabi ki. Terme’de bir arkadaşım vardı Sami Gülüm. Gülüm FM’inde sahibi, düğünler içinde orkestrası da vardı ayrıca. Onunla beraber İzmir’den 100 watt İtalyan verici getirdim. Sami’nin tabi ki büyük desteği oldu, çünkü Terme’de radyosu olduğu için bu işte tecrübeliydi. Daha sonra İzmir’den verici aldığımız yerden de bir arkadaş kurulum için yanımıza geldi, İstanbul’dan deklerimizi aldık. İlk başlarda sporcu olduğumuz için ilk yayınımızı spor salonumuzdaki yazıhaneden yaptık. O zamanlar rekordu sanırım çatıya 15 metrelik bir anten direği yaptık. Hatta yayıncılarımıza spor kulübüm olduğu için oradan seçerdim. 200’e yakın sporcum vardı aralarından seçme şansım olurdu. Daha sonra 1992 yılının sonlarına doğru yaklaşık beş veya altı aydır yayındaydık, işler biraz daha profesyonel olmaya başlayınca, kanuni olarak resmiyet istenmeye başlandı. Bizde muhasebe açılışımızı yapıp ismimizi değiştirip Atak FM olarak yayınımıza devam ettik. Böylece Zerey FM kapatmış olduk” (İrfan Zerey ile derinlemesine görüşme, 04.09.2022).

4.2.2.13.2. Yıldız FM

Samsun/Çarşamba radyolarından Yıldız FM ile ilgili kurucularından Ersin Yıldızoğlu ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Yıldız FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1992
Frekansı	: 92.1 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba

Bilinen Sahipleri : Ersin Yıldızoğlu

Radyo Yayın Tarzı : Karışık Müzik

Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Kapandı

Şekil 4.122 Ersin Yıldızoğlu ile yüz yüze görüşmeden

Yıldızoğlu, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Adım Ersin Yıldızoğlu. Samsun Çarşamba doğumluyum. Yıldız FM'in kurucusuyum. Frekans 92.1. Ben kaset işleriyle uğraşıyordum. CD işleriyle filan uğraşıyordum. Evet mağazalarım vardı o zamanlar. Kaset mağazalarım vardı. Yıldız Kasetçilik ‘ti. 1981’de kurdum. Yaklaşık on yıl sonra da radyoyu kurduk işte. Mehmet Demiral diye bir hocamız vardı. O yapmıştı benim radyomu. Vericiyi yaptı. Sonra ben kaset teyplerim filan olduğu için bende de diğer aparatlar vardı zaten. Kendiliğinden bir radyo istasyonu kurmuş olduk. Çarşamba bu orta mahallede benim mağazalarım vardı ileride. O mağazaların üst kısımlarına kurduk. Önce mağazanın yanındaydı. Sonra yukarıdan bir daire tuttuk anteni verici kurduk. Binanın üstüne kurduk vericileri. Anteni İstanbul’dan getirmiştik. Kasetleri getiriyorduk işte Burhan abiden alıyorduk. Burhan Gencebay vardı. Orhan Gencebay’ın abisi o da çok destek oldu. Sağ olsun orada tanıdıkları falan da vardı. Biz onlarla tanıştırdı. Oradan kurduk. Burhan abi de bize çok yardımcı olmuştu. Her tür müzik vardı. Karışık müzik vardı. Tabii ama genelde o zaman genç

nesiller genelde bu hareket yeni çıkmıştı işte bu Harun Kolçak'la, Yonca Evcimik, Sertap Erener, işte Sezen Aksular falan. O zaman biraz daha böyle hareketli bayağı bayağı sanatçılarımız vardı. Ama şimdi tabii o eski sanatçılar yok. Reklamcımız vardı, reklam topluyorduk. Çarşamba, Samsun, işte Terme esnaflarından. Mağaza reklamları alıyorduk. Onlarla da gelirimiz oradandı. O zaman haberi bir arkadaşımız yapıyordu. Sema diye bir arkadaşımız vardı. Sema Yavuzer. Haberi onlar yapıyordu. İşte reklamları başka bir arkadaş, on iki, on üç kişi çalışıyorduk o zamanlar. Benim stüdyom vardı. Stüdyoda reklam biz kendimiz çekiyorduk. Kendimiz okumasını yapıyorduk. Ben yalnızdım ama çalışan beraber çalıştığımız arkadaşlar vardı. Onlara biz prim desteği de veriyorduk reklam aldıklarında. O zaman o da öyle bir moda vardı. Yaklaşık aşağı yukarı ortakmış gibi devam ediyorduk yani. O zamanları cep telefonu çıkmıştı yani 1996'larda. Biz cep telefonu sektörüne ağırlık vermeye başladık. Beyaz eşya vardı o zamanlar yine bayiliklerimiz filan vardı. Çok da uğraşamadık radyoyu kapatma kararı aldık. Biraz ekonomik, biraz işlerin yoğunluğu ona zaman ayıramıyorduk. O ayrı bir işti. Biraz profesyonel çalışmamız gerekiyordu. Buralarda da çok da profesyonel personel bulamadık açıkçası. Öyle de bir sıkıntımız vardı. Sonra bu cep telefonu o anda da bir hareketliydi. Bu bölgesel almıştım o zaman Samsun Terme Çarşamba cep telefonları bayilikleri filan da bendeydi. Biz de ona ağırlık verdik. Daha sonra radyoyu kapattım ben devretmedim, direkt kapattım. İşte A.Ş olmamız gerekiyordu. Biz de baktık ki masrafı da çok başka işimiz de vardı zaten. Dedi ki bu işe bu kadar para yatırmaya gerek yok. Diğer işlerimize yöneldik ve kapattık. İki üç yıl yayında kaldık sonra kapattık” (Ersin Yıldızoğlu ile derinlemesine görüşme, 06.10.2022)

4.2.2.13.3. Afacan FM

Çarşamba radyolarından Afacan FM ile ilgili kurucusu Hasan Afacan ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Afacan FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1993
Frekansı	: 93.6 FM

Yayın Kapsama Alanı : arşamba
Bilinen Sahipleri : Hasan Afacan
Radyo Yayın Tarzı : Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor : Kapandı

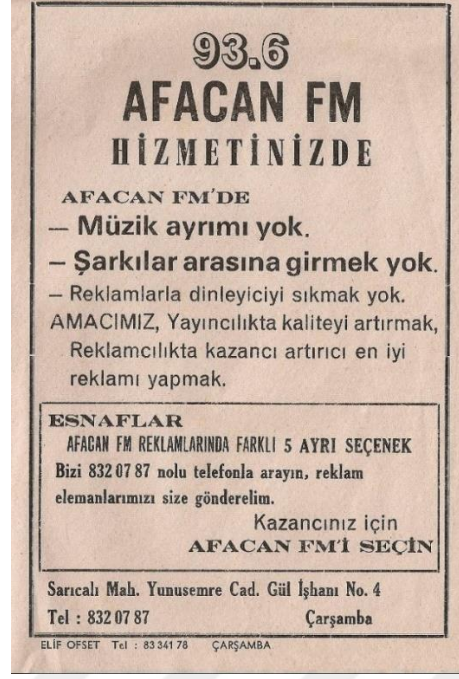
Şekil 4.123 Hasan Afacan (Afacan, 2022a)

Afacan radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Aslında öyle aklımda radyoculuk diye bir olay yoktu. Ama bu özel radyolar daha açılmadan önce abimler yurt dışındaydı. Avusturya’da. Onlara ben şey hazırlıyordum. Türkiye’den sesler diye. Böyle kasetler hazırlıyordum. Bir, iki, üç, dört diye, dört, dörde kadar yaptık. İşte onun için de haberler oluyordu. Bayağı bir radyo programı gibiydi yani. Tabi biz burada baz alarak TRT FM’de evet. Ya da TRT’de gördüğümüz spikerlerden, programlardan falan öyle şeyler yapıyorduk. Daha sonra arşamba’da Sebo Müzikevi vardı. Sebahattin Kara, onun yanında işe başladık. Onlar da böyle askerlere o dönemlerde özel kaset doldurmak çok meşhurdu. Onun yanında çalıştık. Kayıtlar yaptık, gönderdik. Sonra o radyo açmaya karar verdi. Aslında ilk radyolardandır Yeşilırmak FM. Orada bir müddet çalıştım. Sonra bir yanımızda elektronikçi olduğu için abi işte Mehmet Demiral. Onların vasıtasıyla bir vericiye sahip olup, dedik ben de yapabilirim yani. Ben de yapsam mı dedik. O bir anda şey oldu. Çok amatörce bir düşünceyle öyle bir radyoyu kurmuş olduk yani”.

Şekil 4.124 Sebo Müzikevi; Hasan Afacan, Mahir Kara (Afacan, 2022b)

Afacan, o günlerle ilgili aktarımlarına şöyle devam etmektedir; “Sene 1993, 1994 olsa gerek radyoyu kurmaya karar verdiğimizde. Çarşamba meydanında bir bina vardı. Yeşilırmak FM oradan yayın yapıyordu, sonra başka yere taşındı. Ben de yine o binaya taşındım. Aynı binadan da bir müddet yayın yaptık. Hatta o binada yine Çarşamba FM de devam etti. Yani radyocu binası gibi bir şey olmuştu. O meydanda Çarşamba meydanında. Yayınlarda müzikte aslında ayırım yapmıyorduk. Benim aslında şeyim de var. Onu da size resmini atabilirim. O dönemde sizle görüştükten sonra resimlere bakarken gördüm. Bir afiş dağıtmışız onu zamanında. İşte müzik ayırımı yok. Aralara girmek yok diye bir afiş. Yani her türlü müziğe çalışıyorduk ama genel olarak arabesk ön planda oluyordu. Programcılarımız vardı. Sürekli çalışan iki arkadaş vardı. Bir de arada böyle o dönemlerde işte hevestir ya herkeste. Evet. Gelip işte bir iki saat program yapan arkadaşlarımız da vardı”.

Şekil 4.125 Afacan FM afiş (Afacan, 2022c)

Afacan FM'in teknik yapısı ile ilgili olarak Afacan, şu bilgileri aktarmaktadır; “Benim radyo olayım çok ilginç. Şöyle söyleyeyim. Şimdi diğer radyolardan çok farklıydı. Yayında onu kimse hissetmedi ama bizim teknik olarak aslında diğerlerinden daha düşüktük diyebilirim. Şöyle mesela; Mehmet Demiral'dan vericiyi aldık sadece. Onun kutusunu, antenini falan abim yaptı. Binaya dikme işlerini. İlginçtir biz, ‘walkman’ bilirsiniz. Ben onlarla yayın yaptım bir müddet. Abim iki tane Walkman getirmişti ama çok güzeldir onların sesleri. Ha onlarla yaptık. Tabi düşük bütçeyle açılan bir şeydi. O bir anda karar verdiğimiz için mesela onlarla yaptık. Sonra daha yokken yurt dışından abim getirdi. Bir tane CD çalarımız vardı. Üç beş CD vardı. Herkesin CD'si de yoktu o dönem zaten. Böyle oldu yani. Reklam yayınlarımız vardı, çünkü reklam olmadan olmaz. Bak o dönemde şöyle de bir ilginçlik var radyolarda. Radyolar aslında reklamdan ziyade gelen dinleyicilerin istekleri mesela ‘abi ne olursun şu benim ismi yayınla’ deyip orada bir kumbaramız olurdu. Ona atardı mesela. Öyle de bir olayımız var. Ya parayla değil aslında da öyle gezip işte gönlünden kopuyor. 5 lira, 10 lira gibi. Neyse o günün şeyi. Yani gelir o değil aslında. Öyle bir şey, küçük bir anekdot. Reklamlardan tabi oluyordu gelir. Ama bazı radyolarda şöyle de oluyordu. Bir partinin desteklediği ya da bir kurumun desteklediği şeyler biraz da ayakta kalabiliyordu bu şekilde. Yayında iki yıl kaldık. Ya onu kapatmamızdaki neden

aslında mesela bizim açtığımız dönemde radyo özel radyoların çıktığı hani herkesin Çarşamba'da bile 10'un üzerinde radyo vardı. Benim yaptığım dönemde kural yok, kanun yok, düzenlenmemiş ya hiçbir şey. Vericiye ulaşan, bir tane deki olan, kasetleri olan yapabiliyordu. Ha sonra işte Türkiye'de radyo, televizyon kanunlarıyla ilgili düzenlemeler yapılırken tabi hükümetlerin birisi kapattı, biri geldi açtı. Biz de yani birkaç kez kapatılıp açıldık bu arada. Diğer herkeste olduğu gibi. Sonra işte bazı şeyler belli oldu. Mesela şu dekler kullanılacak, frekans satın almak gerekiyor. Telif hakları falan derken bunlar bizi aşan şeyler oldu. O yüzden de kapatmak zorunda kaldık, karşılayamazdık. Afacan FM şöyle söyleyeyim. Ben böyle hayatıma baktığım zaman hani çalışarak, keyif alarak yaptığım iş, dönem nedir dersin? O günlerdi. Öyle diyebilirim yani. Onun haricinde mesela reklamcılık alanında da yani şey olarak söylemiyorum bunu, övünmek için değil de mesela o radyoların içinde hep düz metinlerden reklamlar okunurdu. İşte firmanın adı, adresi, telefonu. Ha ben onu tabi diğer şeyleri de izleyip TRT'den, şuradan, buradan, yabancı kanallardan da bazı izlenimlerimiz olduğu için senaryolu reklamlar yapmaya başlamıştık biz. Yeşilırmak FM'den beri. Böyle de bir olayı vardı bizim radyonun” (Hasan Afacan ile derinlemesine görüşme, 14.10.2022).

4.2.2.13.4. Buse FM

Çarşamba radyolarından Buse FM ile ilgili kurucusu Ersan Tekin ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Buse FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1997
Frekansı	: 93.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Ersan Tekin
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Tekin radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1997 yılıydı sanırım, o zamanlar İstanbul’da bir sevgilim vardı, adı Buse’ydi. Şimdi hatırlamıyorum bile

kendisini, dedim ki radyonun adı Buse olsun. Bu şekilde adını koydum. Hani hava atacağız ya kıza işte radyoya bile senin adını falan verdik diye. O zamanlar bu tür şeyler modaydı. Radyoda programlar ve yayın anlayışları hep aynıydı. Çarşamba’da böyleydi hep. Yayınlar dinleyicinin isteklerine göre şekil alıyordu. İsteklere göre müzikler çalınıyordu. Mesela arkadaşımız Zarif, ‘gece kuşu’ diye program yapardı. Hangi radyoya çıkarsa çıksın, onun ‘gece kuşu’ diye bir potansiyeli vardı. Yayıncılarımızdan Faruk vardı, Sefa vardı. O dinleyiciler onu dinlerdi hep. Buse FM olarak 2,5 yıl kadar yayın yaptık. Radyoya artık yeni kan lazım, insanlar Buse FM çok rağbet göstermediler diye ismini değiştirme kararı aldık. Yerel bir marka olsun dedik. Bu şekilde Buse FM’i sonlandırdık. 1997 – 1999 yılları arası yayın yaptık diyebilirim.” (Ersan Tekin ile derinlemesine görüşme, 17.10.2022)

4.2.2.13.5. Can FM

Çarşamba radyolarından Can FM ile ilgili kurucusu İsmet Keleş ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Can FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1994
Frekansı	: ? FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: İsmet Keleş
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.126 İsmet Keleş ile yüz yüze görüşmeden

Keleş radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Can FM’in kurucusuyum. Frekansımızı şu an hatırlayamıyorum. Daha önceleri kasetçilik yapıyordum. O zamanlar radyolar çok popülerdi. Hobi olarak bizde bir radyo kuralım dedik ama ilerisini götüremedik. Benim o zamanki dükkânım ‘İsmet Kasetçilik’ idi. 1985 yılında kurmuştum burayı. Radyoyu da 1994 civarıydı sanırım, o yıllarda kurduk. Tek sahibi bendim. Arabesk ağırlıklı karışık müzik çalıyorduk. Yayıncılarımız vardı, biri gider biri gelirdi. Radyoyu bir sene kadar devam ettirdik. Devir almıştık o zaman fakat devir işlemlerini tamamlayamadığımız için kapatıldık. Kimden almıştık hatırlayamadım şimdi. O zaman yasa çıkınca A.Ş. olmamız gerekti. Benimde çok fazla durumum olmadığı için şartları yerine getiremedik. Radyoculuk çok zevkliydi ama ilerisini göremiyorsun. Zaten Çarşamba ufak yer kaldırmıyor. Yani ekonomik olarak işler dönmüyor. Radyonun ismini koyarken, benim oğlumun adı Can’dı. Hanımda öyle dedi, radyonun adı bu şekilde olsun, öyle koyduk. Frekansını hatırlayamıyorum. Yayınlarla ilgili şöyle de bir anım vardır. Ara sıra bende yayın yapardım. Gerçi benim konuşmamı da kimse anlayamaz hiç. Annem, babam bile zor anlar. O zamanlar ben yayın yaparken cezaevinden de beni dinliyorlarmış. Sonra cezaevinden çıkan bir adam geldi benim yanıma. Abi dedi, inan bana yeminle konuşuyorum sen program yaparken dinlerdik kimseden o an çıt çıkmazdı sen konuşurken. Niye dedim? Abi dedi sen konuşurken millet çok zor anlardı ne dediğini çok gülerdik sana dedi. Bende dinlendiğimi öğrenince gururlanmıştım bayağı. Birde şöyle bir olayla

karşılaşmıştım. Bir gün çarşının içinden geçiyorum, Çarşamba'da her yerde belediyenin hoparlörleri vardır. Baktım hoparlörlerden bizim radyo çalışıyor. Belediye bizim yayını vermiş hoparlörlere... Tam o sırada da caddede bir taraftan da cenaze geçiyor. Eyvah dedim. Hiç hoş olmamıştı. Böylede bir anımız vardır” (İsmet Keleş ile derinlemesine görüşme, 17.10.2022).

4.2.2.13.6. Çarşamba FM

Çarşamba radyolarından Çarşamba FM ile ilgili kurucusu Yusuf Kefeli ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Çarşamba FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1993
Frekansı	: 101.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Yusuf Kefeli
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.127 Yusuf Kefeli ile yüz yüze görüşmeden

Kefeli radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “şimdi biz zaten mesleğimiz gazetecilik. Ben TRT muhabiriydim. arşamba, Salıpazarı, Ayvacık bölgesine bakıyordum. O dönem ilk Yeşilırmak FM diye bir radyo kurulmuştu. Ardından bizde daha haber özelliği olan bir radyo kuralım dedik. İzmir'den bir radyo vericisi aldık. Vericiyi kurduk. Kurduğumuz bina da merkezi yerdeydi. arşamba'da köprünün başındaki bir bina var ya. Köseoğlu inşaat onun en üst katına kurduk. Oraya da işte bir tane çatı anteni koyduk ve yani arşamba'nın her yerinden dinlendiği gibi Tekkeköy'e kadar dinleniyor diyordu. Kasetleri İstanbul'a aldık. Yerini kendimiz gittik öğrendik işte. Nereden alınıyor? Nereden? Otomatik CD aldık otomatik kuruyorduk gece mesela. Sabaha kadar müzik devirde daim yapıyordu. Hayır bu Tansu iller radyo mu istiyorum diye bir şey vardı ya. Haberler falan. İşte o zamanlar kapandı zaten geldiler. Radyoları mühürlediler vericileri falan filan. Bize teslim ettiler ayrıca yani. Mühürleyip teslim ettiler bize. Biz de depoya koyduk. Daha sonra bu açılınca zaten ben bu işi yapmam bu sıkıntılı bir iş dedim. Çok fazla daha devam ettirmedim. Ondan sonra biz vericiyiz sattık. Trabzon'a verdim ben. Vericiyi. Araklı'dan bir vatandaş aldı. Kurtardık yani biz o işten. Yani ben sorunlu işte yani. O dönem arşamba FM devam ederken benim gazetemde yayına devam ediyordu. Gerçek Haber gazetesi, siyasi. arşamba'nın kendi yerel gazetesi. Haftalık gazeteydi. 1970'li yıllarda kurulan bir gazete, en son işte 2020 yılında kapattık. Radyoda reklamda alıyorduk. Gazeteye yaptığımız yerel haberleri radyodan yayınlıyorduk. Ulusal haberleri de ajanslardan alıp yayınlıyorduk. Yani ulusal bir radyo gibi hareket ettik. Spikerler genel olarak öğrencilerden oluşuyordu. Radyonun vericisini almamız ise şöyle oldu. O zaman Hürriyet Gazetesi'nde bir ilan gördük. Bir radyo imalatçısı yani radyo yapıyormuş adam. Aslında yani radyo tamircisiymiş. Radyo verici imalatına geçmiş. Hürriyet Gazetesi'ne ilan vermiş yapılr diye. Biz de oradan görünce arkadaşımla beraber uçakla gittik. İzmir'e gittik. İzmir'de cihazı aldık oradan. Aldığımız adam şöyle dedi. Ben dedi garantili satıyorum dedi bunu dedi. Size iki yıl garanti veriyorum firma olarak dedi ama firma değil yani böyle basit bir yer yani bizim gittiğimiz yer. İki yılda da bir şey olursa ben buradayım dedi. Tamam dedik. Biz de güvendik aldık o heyecanla. arşamba'da geldik bir radyocu arkadaşa. Anteni falan bağlattık. Ondan sonra cihazı test ettik. alışıyor. Gittik araçlarla beraber işte uzak noktalardan falan filan nereden çekiyor? ekmiyor

baktık. Aldığımız vericinin parçaları dışarıdan geliyormuş. Kendisi montaj yapıyormuş. Yine aldığımız cihazlardan CD cihazı vardı. Ondan aldık. Yirmilik miydi? Neydi herhalde tahmin ediyorum. Yirmi tane CD koyuyorduk. İşte radyoyu kapattığımız zaman sabaha kadar devam ediyor tekrar tekrar ondan sonra İstanbul İMÇ'den kasetleri CD'leri ben gittim aldım. Vallahi yüzün üstünde CD aldık yani” (Yusuf Kefeli ile derinlemesine görüşme, 22.10.2022).

Şekil 4.128 TRT katılım belgesi (Kefeli, 2022)

4.2.2.13.7. Erciyes FM

Samsun/Çarşamba radyolarından Erciyes FM ile ilgili kurucularından Abdullah Özçelik ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Erciyes FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 05.10.1995
Frekansı	: 89.1 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Abdullah Özçelik, Ersan Tekin, Ali Rıza Yazıcı, Bayram Yavuzaslan, Yaşar Semiz
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.129 Abdullah Özçelik, 1995 (Özçelik, 2022a)

Özçelik, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Onuncu ayın beşinde 1995 yılında radyoyu kurduk. Frekansımız önce 89.1’di, daha sonra 91.5’ ten devam ettik. Anonim şirket olması nedeniyle beş ortağımız vardı. Yönetim kurulu başkanlığını ben yapıyordum. Yayınlarımızda; Türk Halk Müziği, arabesk, pop ve nasıl diyelim? Türk milliyetçiliğini andıran müzikler çaldırıyorduk. Genelde milli ve manevi değerleri hatırlatan müzikler. Aynı zamanda stüdyomuzda reklam ajansımız vardı. Genelde bir yıl bir yoğun çalıştık. Bir yıl sonra esnafın kendisinin geldiğini, kendi reklam vermeye başladığını görünce tabii ajans kurduk. Kayıt reklamın yazılması, metnin hazırlanması kelimelerin kısaltılıp daha öz bir anlama gelmesi, çekilmesi bu gibi şeyleri hep kendimiz yapıyorduk. O zamanlar gençtik. On sekiz, yirmili yaşlardaydık. Kendi imkanlarımızla, eşimizden, dostumuzdan aldığımız desteklerle radyoyu kurduk. Radyonun yeri Zübeyde Hanım Meydanı, Akçay İşhanı’ndaydı. Daha eski radyolardan kapanan radyolardan bazı cihazlar temin ettik. Bazı cihazları yeni ve işte servislerden aldık. İşte bu tür yavaş yavaş toparlayıp kurduk. Kasetleri, Ondokuzmayıs ilçesinden almıştık, vericiyi burada Mehmet Demiral var ona yaptırmıştık. Biz radyoyu kurarken asıl ismi Ulus’tu. Sözleşmede Ulus FM olaraktan yayın logosu gönderdiğimiz zaman Radyo Televizyon Üst Kurulu bunu kabul etmedi. Yani başka Ulus yayıncılık olduğu için

Türkiye genelinde aynı radyo frekansı karışık olmasın diye kabul edilmedi. Orada bizi aradığı zaman arkadaşımız diğer bu işleri takip eden, biz o anda dedik ki o zaman Erciyes'i yapalım. Erciyes'in manası yüksek zirve olduğundan. Aynı zamanda biz genelde o zamanki yıllarımızda ilin böyle milliyetçi kesimin Tekir Yaylası'nda yani Kayseri, Erciyes'te bu kurultay yapıyordu. Bizim için Erciyes'in farklı bir manası vardı. Bu yüzden de ismi Erciyes olması bizi rahatsız etmedi. 2002 yılının sonuna kadar yayın yaptık. Yaklaşık yedi yıl bu faaliyeti yaptık. Neden bıraktık? Şimdi normalde bizim fikir üzerine kurulmuştu. Bizim Çarşamba ilçemizde amacımız her ailenin dinleyebileceği herkesin gönül rahatlığıyla radyosunu açıp canlı yayınların yapıldığı, milli ve manevi değerlere önem veren bir yayın sistemi olsun istedik. E bu konuda sağ olsun bizi sevenler, bilenler gerek kendi camiamızdaki insanlarımız, reklam vererek bizi her zaman desteklediler ama 2000-2001 krizinden sonra 2002'ye doğru esnafta büyük bir kriz yaşandı. Ekonomik olarak da biz bayağı bir zor duruma girmiştik. Ama bu sadece ekonomik ayağı değil bunun devam ettirilebilir durumunda da artık yorulmuştuk işin gerçeği. Farklı işlerimiz de vardı. Biz en azından kendimizi burada Çarşamba ilçemizde bunların da yapılabilceğini göstermeye çalıştık ve başarılı olduğumuza da inanıyoruz. Ondan sonra biz radyoyu devretmek şartıyla yine devrettiğimiz arkadaşımız da yabancı değildi şirketi alanlarda. Ersan Tekin kardeşimize devretmiştik şirketi, Radyo 55 oldu. Sonrada, rahmetli oldu Yaşar Çalışkan almıştı. Fıstık FM yaptılar sonra da” (Abdullah Özçelik ile derinlemesine görüşme, 01.10.2022)

Şekil 4.130 Erciyes FM stüdyo; Orhan Demir, Abdullah Özçelik, İrfan Sözen (Özçelik, 2022b)

Zerey, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “1995 veya 1996 yıllarında kuruldu Erciyes FM. Çarşamba MHP ilçe teşkilatı tarafından kuruldu. İsminin de Erciyes FM olmasının nedeni o zamanlar bizim için kutsal sayılan ‘Erciyes Kurultayları’ vardı, rahmetli Türkeş’in döneminde Erciyes adı da oradan gelmektedir. Sonra Erciyes adı devam etti fakat ilçede yönetimler değişince fikirler değişti insanlar değişti. İlk başta müzik yayınları olarak ozanlar çalınırdı. Belirli yayınların dışında başka bir şey çalınmazdı. Yani milliyetçi sanatçıların şarkılarını çalardık. Radyoyu kurarken Abdullah vardı o daha önce radyosu olduğu için bu konularda tecrübeliydi. İlçe teşkilatının yanındaki binadan yayın yapıyorduk. Reklamlarda yine MHP düşüncesinde olanlar reklam verirken zamanla bu bizim kavramı farklılaştı sonra da normal yayınlara döndü. O zamanlar Başkan Ali Rıza Yazıcı, başkan yardımcısı Bayram Yavuzaslan’dı kurulurken. Ben ilk zamanlarda Atak Radyoyu satmak istedim ama onlar tamamen siyasete dayalı düşündükleri için farklı radyo kurmayı tercih ettiler. Ama olmadı tabi ki” (İrfan Zerey ile derinlemesine görüşme, 04.09.2022).

Şekil 4.131 Erciyes FM stüdyo (Özçelik, 2022c)

Tekin, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “O zamanlar ‘Ülkücü Hareketin’ bir radyosu olsun diye açılmıştı. O zamanlar Abdullah abi, Gençlik Kolları Başkanıydı. Gençlik Kolları Başkanlığının kendi fikirleri ile yapmış olduğu şeylerdi radyo. O kurulum aşamasında sermayede, annemin 7 tane bileziği vardır. Annem, Abdullah abiye emanet olarak vermişti. Dedik ki anneme tekrar geri vereceğiz bilezikleri ama biz veremedik tabi geriye. Bilezikler öyle gitti. Ama Abdullah abi daha sonra verdi tabi geriye bilezikleri. Radyonun kurulumda Abdullah abi ile beraber açtık. Orhan Demir, Abdullah Özçelik, Yaşar Semiz, ben Ersan Tekin ve biri daha vardı hatırlayamadım. İlçe Başkanı o zaman Bayram Yavuzaslan’dı. Biz radyoyu kurduk. Bize o dönemin seçim döneminde, bir milletvekili adayı vardı ismini hatırlayamadım. Bize bir çek verdi. Biz o zaman walkmanlarla yayın yapıyoruz. Deck alamamıştık henüz. Walkmanları da suntalara tutturduk ki sabit kalsın ses çıkartmasın yayında diye. O dönemlerde bize o çeki verdiler, gidin malzeme alın, parça alın dediler. 1995 yılıydı sanırım. Yaşar Semiz ile beraber ben İstanbul’a gittim. Doğubank’a, elimizde çekimiz var, cihaz alacağız. Hatta o dönemlerde link cihazları da yeni moda olmuş, yayınları link ile yansıtarak yaparsak daha geniş alana veririz diye düşünüyoruz. Onları projelendirdik. Daha sonra biz onları almaya gittik. Alamadan geri döndük. İlçe Başkanı Bayram Yavuzaslan bu çeki bizden geri aldı. O çekin parası radyoya geri dönmedi. Ben o zamanlar 15-16 yaşlarındayım, Abdullah abi daha iyi bilir.

Sanırım çeki kendi seçim çalışmalarında ihtiyaçları için kullandılar. Biz o çeki radyo için kullanamadık. Cihazları buradan temin etmiştik, 7 tane bileziğin parasıyla. Hasan Afacan diye bir abimiz vardı, Kadir Afacan abimiz vardı elektronikçi... Bunlar walkmandan deck yapmayı başardılar. Maliyet ucuz olsun diye, bu ucuz maliyetli ürünleri alarak yayın yapmıştık. O dönem kaset para ediyor. İşte kasetleri de İstanbul Unkapanı İMÇ 'den topladık. Böylece toplama bir sistem yaptık. Elimizde öyle çok kasette yok, işte 700 tane falan kasetle başladık. Ben orada üç yıl Abdullah abiyle ortak kaldım. Daha sonra Abdullah abiyle anlaşamadık ben ayrıldım. Erciyes ona kaldı, ben başka radyo aldım. Benim o zaman yaşıım ufak olduğu için resmiyette görünmüyordum. O dönemlerde beş ortak olmak zorunda anonim şirketler. Biz Erciyes FM'i kurduğumuz zaman Ülkücü Hareket destekleyen esnaftan da çok reklamlar aldık, bizi desteklediler. Bizde Ülkücü Hareketi Çarşamba'ya bir nevi tanıtmış olduk. Ben 2001 yılında askerden geldim, yine radyoculuk yapıyorum, 2002 yılında Erciyes FM'i Abdullah abiden satın aldım ben. 2001 yılından, 2011 yılına kadar Erciyes FM'i faal olarak işlettim. Daha sonra Yaşar Çalışkan'a sattım Fıstık FM oldu" (Ersan Tekin ile derinlemesine görüşme, 17.10.2022).

4.2.2.13.8. Radyo 55

Çarşamba radyolarından Radyo 55 ile ilgili kurucusu Ersan Tekin ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo 55
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1995
Frekansı	: 89.1 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Ersan Tekin
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.132 Ersan Tekin ile yüz yüze görüşmeden

Tekin radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyo 55, 1995 yılında kurulup 2015 yılına kadar aktif olarak yayınlarını yapıp, 2021 yılında komple kapanmıştır. İnternetin çok yaygın olması ve sektörün değişmesi nedeniyle radyoyu fesih ettik. Radyoyu satmadık da öylece bizimle başladı ve bizimle bitti. Radyo 55 tek bana aitti, ortağım yoktu. Bir de Zarif abi vardı, benim kadim dostumdur. Kendisi radyo ile çok ilgilendi. Radyo merakım şöyle başladı. Çarşamba’da 1992, 1993 yıllarında, Sebahattin Kara burada Yeşilırmak FM’i kurdu. Aslında Yusuf Kefeli, Çarşamba FM diye bir radyo açarken Sebahattin Kara’da Müzikevi sahibi olmasından kaynaklanan avantajını kullanarak Çarşamba’nın ilk radyosunu açtı. Mehmet Demiral diye bir abimiz var elektronik cihazlardan iyi anlar. O verici yapmıştı, Sebahattin Kara’ya verdi ve ilk yayını verdiler. Onlardan 15 gün sonrada Yusuf Kefeli ikinci radyoyu açtı. 1993 yılı olması lazım tarihsel olarak. Bu süreçte radyolar da işte Ahmet Kaya, Edip Akbayram, Selda Bağcan gibi sanatçılar sürekli çalarken... Bizde o dönemlerde Ülkü Ocaklarına gidiyoruz. İşte bizim Ozan Arifimizi çalmıyorlar, Aşık Sefa’yı çalmıyorlar, niye çalmıyorlar diye düşünürken dedik ki bizde bu işi öğreneelim, bizde radyoculuk yapalım, bizde kendi sanatçılarımızı çalalım, kendi sanatçılarımızı sevdirelim diye düşündük. Daha sonra ben Sebahattin Kara’nın radyosunda işe başladım. Ama ben çok çekimser biriyim o zamanlar, konuşmayı dahi bilmiyorum. Yapabiliriz diye düşündük ve orada öğrendik işi. Nasıl yayın

yapılır, kasetler nasıl ayarlanır, anonslar nasıl yapılır, jinglelar nasıl verilir öğrendik hepsini. Daha sonra dedik ki evet biz bu işi öğrendik, kendimi bir radyo açalım dedik. Annemin mirası vardı babasından kalma 11 dal bileziği, onu bozdurduk. Dedik biz yaparız bu işi, annemde inandı bize. Ben o zamanlar 16 yaşlarındayım, vergi levhası dahi çıkartamıyorum. Daha sonra ben o tarihte, Sebo Müzikevi’ni satın aldım. Çalıştığım radyonun kaset dükkânını satın aldım. Kaset dükkânını satın alınca elimizdeki imkanlarımız kolaylaştı. Dedik ki biz bu binanın üzerine bir verici koyar bu işi yaparız. Tuttuk binanın üzerine bir direk koyduk, anteni İstanbul Doğubank’tan aldık. Oradan buradan parçaları topladık. Hatta Samsun’da Konak Sinemasının oradaki elektronikçilere de gittik. Daha sonra düğün amfilerini mikser haline getirdik, mikser bulamamıştık. Zübeyde Hanım Meydanı, Yetimoğlu İşhanı’nın 2. katında yayınlara devam ettik. Yan tarafta Yeşilirmak FM vardı, ÇTV buradaydı ve bizim radyo buradaydı. Yayınlarımız Çarşamba ve çevresinden çok rahat dinleniyordu. Her tür müziği çalıyorduk. Çok talep vardı, telefonlar kilitlenirdi. Eskilerden yine Emine arkadaşımız vardı. Bu mesleğin vefakarlarından, çekirdeğinden yetişmedir. Bir radyoyu ayakta tutacaksan bir Emine olacak derdim. Çarşamba’da en çok reklamı kendisi alırdı. İnsanlarla iletişimi çok iyiydi, olduğu radyoya çok para kazandırır. Radyo 55’te bizimle çalışmıştı. Atak radyodan transfer etmiştik. Radyonun ismini ben koydum. Samsun plakasından esinlendim. Amacımız tüm Samsun’a hizmet etmek vardı. Örneğin o dönemlerde Çarşamba’da reklam 30 TL idi, Samsun’da 150 TL idi. Dedik ki biz buradan adını 55 koyalım, marka değerimiz yükselsin hem de Samsun merkezden de reklam alabilelim, daha çok ayakta duralım diye düşünerek koyduk 55 ismini. İlerleyen dönemlerde bilgisayar teknolojisine de geçmiştik. Daha sonrada anlattığım gibi kapattık radyoyu” (Ersan Tekin ile derinlemesine görüşme, 17.10.2022).

Şekil 4.133 Radyo 55 çatı anteni

4.2.2.13.9. Radyo Tek

Çarşamba radyolarından Radyo Tek ile ilgili kurucularından Enver Berberoğlu ve Kemal Asan ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Radyo Tek
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1994
Frekansı	: 103.5 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Enver Berberoğlu, Kemal Asan
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.134 Enver Berberoğlu ile yüz yüze görüşmeden

Berberoğlu, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Eski garajlarda sigortacı dükkânım vardı, yanımda 4-5 tane personel çalışırdı. Kemal Asan arkadaşım ise minibüsü var, Çarşamba-Samsun arası yolcu taşıma işi yapıyor. Onun da benim de işler çok yoğun yetişemiyoruz. Bir gün akşam otururken Kemal geldi çay sohbetine, dedi ki; seninle beraber radyo açalım. O zaman radyolar moda ki ne moda! Ben de dedim ki; radyo kaç liraymış! 2000 mark civarında olduğunu söyledi. O da bir şey mi açarız tabi dedim. Ben aslında müzik dahi dinlemem, öyle biriyim. Aradan iki gün geçti, bizi Kemal Asan gidiyor radyo için ne lazımsa verici falan her şeyini buluyor. Sonra Kemal Asan geldi, hadi gidiyoruz dedi. Ben radyonun vericisini her şeyini ayarladım dedi. Kemal Asan’ın da o zaman 1992 model bir tane siyah Doğan marka arabası var. Bindik arabaya gittik. Samsun 56’lar da vericiyi satan arkadaşın yanına geldik. Bütün her şeyi aldık bagaja yükledik. Sonra biz çıktık geldik Çarşamba’ya. Çarşamba meydan ‘da Subaşı Restoran var. Onun 5. Katında kurdük radyoyu, ondan evvel çok küçük bir yere yerleşmiştik. Bize yetmeyince bu binaya geçtik. Aşırı bir ilgi var oraya sığamamıştık. Telefonlar, gelen giden çok aşırıydı. Güzel bir yılımız geçti. Ondan sonrada benim işlerimin yoğunluğundan dolayı, maddiyattan değil de ben işlere yetişemiyordum. Aslında çok da güzel reklam alıyorduk. Hiç masraf etmiyorduk. Kendi kendini götürüyordu radyo. Yayınlar Tekkeköy’e gidiyordu, Salıpazarı

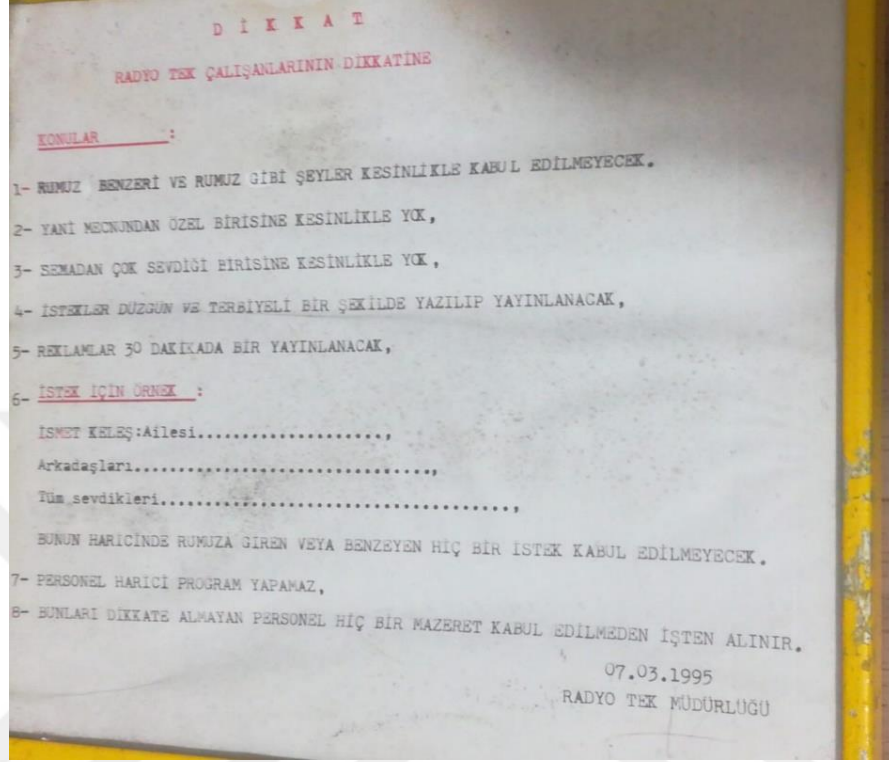
tarafının yüksek köylerine ulaşıyordu. Terme'ye bazen gidiyordu, bazen gitmiyordu. Karışık her tür müzik yayınlıyorduk. O zamanlar diyebilirim ki Çarşamba'da hadi birinci değilsek bile ikinci radyoyduk. Ben kendim yayın yapmadım. Sigortacıydım, otobüsüm vardı. Ben akşamları iş çıkışı radyoya gider arkadaşlarla muhabbet ederdim. Genelde yayınlarla İsmet arkadaşımız vardı, o ilgilenirdi. Yayında o yapıyordu, yine başka arkadaşlarımızda vardı. Öğrenci çocuklar vardı, onlarda yayın yapardı. Çok dinleniyorduk. Ben bir yıl devam ettim ve bıraktım. Kemal arkadaşım sonra tek devam etti. Sanırım toplam üç yıl olmuştur” (Enver Berberoğlu ile derinlemesine görüşme, 17.10.2022).

Şekil 4.135 Kemal Asan, Radyo Tek stüdyo, 1995 (Asan, 2022a)

Asan, radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “Frekansımızı 103.5’te kurmuştuk, daha sonra TRT’ye verici sarkma yaptığı için 89.1 yaptık, daha sonra da 91.1 miydi 91.3 müydü öyle bir şeydi. En çok 103.5 frekansından yayın yaptık. Radyo kurmaya şöyle karar verdik. Radyonun birinden istek istedik o zaman. Flash FM radyoydu. Biz bunlardan istek istedik yayınlamadılar. Bizde radyo kurmaya karar verdik. Cihazları Samsun’dan aldım. Daha sonrada İtalya’dan verici getirttim. İstanbul Unkapanı’ndan da 3000 – 4000 arası kaset aldım. Daha sonra yeni kasetleri de gönderdiler. Bayağı bir kaset arşivimiz vardı. Radyonun ismini Çarşamba’da tek olalım diye ‘Tek’ koyduk. Enver arkadaşımızla beraber başladık, daha sonra o bıraktı ben kendim devam ettim. Ben de tek başıma aşağı

yukarı bir buçuk sene daha devam etmişimdir. O zaman şirketleşme kanunu çıkınca ben de şirketleşmeye gitmedim ve kapattım radyoyu. Dışardan da kapatma diye çok söylediler ama biz yürütemedik daha sonra”.

Şekil 4.136 Radyo Tek, radyo kuralları (Asan, 2022b)

Asan, o dönem radyoda uyguladıkları prensipler ve yayıncılıkla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Radyoda çok titizdik. Benim o zaman markette vardı. Aynı anda radyoyu takip ederken bir yandan televizyon ve gazeteden gündemi takip ediyordum. Reklam için reklam elemanı göndermeye gerek kalmıyordu. Reklamlar ayağımıza kadar geliyordu. 40 tane reklam alıyordum, daha fazla da alabilirdim ama nasıl yayınlayacağız o kadar reklamı. 40 bile fazlaydı. Radyo kendini kurtarıyordu ekonomik olarak. Kapattığına pişman oldum mu dersen, oldum tabi. Biz radyoda çok disiplinliydik. Canlı yayına katılan dinleyicilerle hiçbir şekilde laubali şekilde konuşulamazdı. Saygılı bir şekilde konuşulurdu. Dinleyici ile dalga geçen programcı, ertesi günü kendini kapının önünde bulurdu. TRT1 gibi yayın yapardık. 1995’te sanırım yayını kapattım (Kemal Asan ile derinlemesine görüşme, 19.10.2022).

4.2.2.13.10. Yeşilırmak FM

Çarşamba radyolarından Yeşilırmak FM ile ilgili kurucusu Sebahattin Kara ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler, aşağıda bilgi formuna şu şekilde aktarılmıştır;

Radyonun İsmi	: Yeşilırmak FM
Kuruluş Yeri (il/ilçe) ve Yılı	: Çarşamba / 1993
Frekansı	: 98.4 FM
Yayın Kapsama Alanı	: Çarşamba
Bilinen Sahipleri	: Sebahattin Kara
Radyo Yayın Tarzı	: Karışık Müzik
Kapandı/Devredildi/Yayına Devam Ediyor	: Kapandı

Şekil 4.137 Sebahattin Kara ile yüz yüze görüşmeden

Kara radyo hakkında şu bilgileri aktarmaktadır; “İlk öğrenimimi Çarşamba’da tamamladım. Lise öğrenimimi Samsun Merkez Sanat Lisesinde tamamladım. Mezun olduktan sonra 1989 yılında, Çarşamba’da Sebo Müzikevi adı altında bir işletme kurdum. O zamanlar 17-18 yaşlarındaydım. O zamanlar anonslu kasetler çok meşhurdur. İnsanlar karma kaset hazırlatırdı, sevdiklerine

verirdi, askerler özellikle... Ve şu da var, bütün Türkiye genelinde birçok birliğe ödemeli olarak askerlere sipariş gönderirdik. Sonra işte öyle devam ettik. Ben askere gittim bu arada, 71/2 tertip olarak Antalya/Side'de askerlik görevimi yaptım. Askerden geldikten sonra Çarşamba'da bir şekilde radyo açma hevesi içime geldi. O da şöyle oldu; burada Mehmet Demiral abi var, kendisinin Nazar Elektronik diye bir işletmesi vardı. Orada kendisi bir radyo vericisi yapmış, hazırlamış. Benimde ilgimi, çekti. Ben gerekli tesisatı alıp, dükkânın arka bölümünde küçük bir yer yaptım. Sene 1993. Yayın yapmak için her şey bende zaten hazırdu. Mehmet Demiral vericiyi verdi ve yayını kurdum. Yeşilirmak FM bu şekilde ilk yayınını verdi. Radyo bir buçuk sene kadar Sebo Müzikevi'nin arkasındaki küçük bölümden devam etti. Sonra baktık ki, gelen giden, istekler ve çok aşırı ilgi vardı. O zaman başka radyo yoktu Çarşamba'da, ilk radyo bizdik. Burada merkeze Yetimoğlu İşhanı var, oranın beşinci katını tuttuk. Daha rahat bir ortam, orada daha güçlü bir vericiyle, frekansımızda çok meşhur 98.4 Yeşilirmak FM. Radyonun isim babası Mehmet Demiral'dır. Çarşamba mı olsun? Çarşamba'nın Sesi mi olsun? Gibi genel bir isim düşünüyorduk. Belki başka bölgelere de yayın yaparız diye ki vericiyi güçlendirip Terme, Ünye taraflarına kadar yayın yaptığımız dönemlerde oldu. Ama o zaman biz maddiyattan çok işin manevi tarafını düşünüyorduk. İnsanlara hizmet verme aşkı vardı, müzik adına. Çok para kazandık mı? Para da kazandık. Reklam alıyorduk, reklamları kendimiz çekiyorduk. Zaten anonslu kaset hazırladığımız için bayan spikerlerimizde vardı iki tane. Sevim Kocaman vardı, Emirhan Araz vardı onlarla birlikte bende sesimi kullanıyordum. Zaten daha önceleri, Samsun Fuar içerisinde bulunan Tulga Gerçek Reklam Ajansının da reklamlarını hazırladığımız için nasıl yapılacağını biliyorduk. O dönemlerde radyo olarak bayağı güzel tutulduyduk. Ama zamanla radyolar çoğalınca ilgi azalmaya başladıydı. Yeşilirmak FM, 1996 yılına kadar devam etti. A.Ş. olmadık, A.Ş. olmak üzereyken o sıralar Çarşamba'dan bir radyo/Televizyon kuruluyordu, onlarla ortak yapacaktık fakat anlaşmazlık oldu aramızda. Bende tamamen kapatma kararı aldım. İlgi ve alakada azalmıştı. Sade ben değil birçok radyo olmuştu, sonrada kapattık. Dört sene kadar yayın yaptık. Daha sonraki yıllarda (1999) burada Atak radyo vardı, ben orayı satın aldım. İsmi Yeşilirmak FM yaptım, aşağı yukarı 8-9 ay o şekilde devam etti. Orada da

ortaklar arasında sıkıntı çıktı. Şirketin yüzde altmışını ben almıştım, daha sonra ben hisselerimi verdim ayrıldım. 1999 yıllarının sonlarında”.

Şekil 4.138 Yeşilırmak FM stüdyo; Mine Şahin, Ebru Şahin, Emirhan Araz, Sevim Kocaman, Sebahattin Kara, Hasan Afacan, 1993 (Afacan, 2022d)

Kara, Yeşilırmak FM’de yayınlar ile ilgili bilgileri aktarmaktadır; “Yeşilırmak FM’de bizim diğer radyolardan ayrıcalıklı olarak yaptığımız çok özel yayınlar vardı. Bunlardan en önemlisi, ‘doktorunuz mikrofonda’ programı vardı. Her hafta bir doktor gelirdi, konusunda uzman olan bir doktor. Canlı olarak telefonda vatandaşın sorduğu sorulara cevap verirdi. Artı haftada bir gün yine ‘belediye bülteni’ diye bir programımız vardı. Belediyeden işte ya İmar İşleri Müdürü ya Temizlik İşleri Müdürü ya da Belediye Başkanı haftada bir gün gelir belediyenin icraatlarını, gelen kişinin konusu ile ilgili icraatlarını dile getirirdi. Yine her hafta ‘bir konu, bir konuk’ diye programımız vardı, yayına bir esnaf alınırdı. Bu tür programları kendi yayıncılarımız değil, diğer basın sektöründe uğraşan gazeteci arkadaşlar gelir yaparlardı. Yine yayınlarda günde 2-3 saat canlı telefon bağlantıları olurdu. İstekler programımız vardı yine. Gece saat 24:00 kadar canlı yayınlarımız devam ederdi. Sabah 08:00’de İstiklal Marşı ile yayına başlardık., İstiklal Marşı ile kapatırdık. Yeşilırmak FM’de arabesk ağırlıklı karışık müzik çalıyorduk. Çok acılı arabesk değil de arabeskin popüler olan parçaları artı aralara da batı müziğinin şarkılarını (Mustafa Sandal, Tarkan gibi) serpiştirirdik. Karma bir yayın yapardık. O dönemler tam seçim zamanıydı. Biz yan odadan

Yeşilirmak TV diye bir kanal kurup televizyon yayını da yaptık. Mehmet ağabey (Demiral) yine küçük bir verici hazırladı. Bütün belediye başkan adaylarını radyomuza ve televizyonumuza konuk ettik. İcraatlarını, yapacaklarını anlattılar. Yeşilirmak FM adına biz Çarşamba’da birçok konser organizasyonu düzenledik. O zamanlar Anadolu turnelerine çıkan çoğu konseri buraya da getirdik. Bunların içerilerinde en önemlileri mesela iki kez Müslüm Gürses’i Çarşamba’ya getirdim. Biri kapalı spor salonunda, biri de İstasyon Aile Çay Bahçesinde oldu. Ayşe Mine, Seher Dilovan, Yıldırım Bekçi, Ceylan gibi birçok sanatçıyla halk konseri adı altında, tabi belli bir ücret karşılığında ‘Yeşilirmak FM Halk Konserleri’ diye o zamanlar getirdik. Çarşambamızın insanları müzik ziyafeti yaşasın diye düşündük. Müzik bizim işimiz parolasıyla, insanlara hizmet etmek amacındaydık” (Sebahattin Kara ile derinlemesine görüşme, 16.10.2022).

Şekil 4.139 Yeşilirmak FM gazete haberi, 1994 (Yarar, 2022)

Yarar, 1994 yılında Yeşilirmak FM ile ilgili Hürriyet Gazetesinde yayınladığı haberde Şekil 3.137.’de görülen haberle ilgili şunları söylemektedir;

“Hürriyet Karadeniz ekinde çıktı bu 1994 yılında, o zaman ben muhabirlik yapıyordum. Mehmet Hocam dedi bir radyo kurduk, değerli başkanımız gelecek radyoda konuşma yapacak dedi. İlk canlı bağlantıyı yaptı bizde onu fotoğrafladık. Yeşilirmak FM de idi. Belediye başkanı Hüseyin Değerli ile canlı yayındı. O zaman Çarşamba’da başka radyo yoktu. (Mustafa Yazar ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

Yeşilirmak FM’in oluşumunda katkıları olan ve teknik planlamalarını yapan Nazar Elektronik sahibi Demiral, Yeşilirmak FM’le ilgili şu bilgileri aktarmaktadır; “Sebahattin Kara bir gün benim dükkâna geldi. Kendisi asker olduğu zamanlar özel radyoları dinliyormuş. O zamanlar özel radyolar kapalı kutu. Buralarda özellikle birkaç yerde vardı. Kendisi önce bana televizyon fikri ile geldi. Televizyon açabilir miyiz diye. Televizyon ilk etapta zor ama radyo istersen deneyelim dedim. Amatör radyo vericileri falan yapabiliyorduk o zamanlar. Yaptık bir radyo vericisi. Gücü ne kadardı o zaman bizde bilmiyoruz ama en fazla 1,5 watttır. Burada ilçede yayın yaptık. Bayağı mesafeye gitti yayınıımız. Ondan sonra geliştirdik zamanla tabi, büyüttük vericiyi biraz daha güçlendirdik. Derken Çarşamba’da ilk radyo yayınıını ve deneme amaçlı sesi çıkaran ilk benimdir. 98.4 frekansındaydı. Sebahattin’in müzik evi dükkânı vardı Sungurlu Mahallesi, İstasyon Pasajında başladı bu iş. Daha sonrasında Sebahattin bir yer tuttu meydanda, bir pasaj daha vardı. Hatırlayamıyorum ismini şimdi. O pasajda bir stüdyo daha yapıldı. Kocaman bir yerdı orası. Hatta daha sonra Çarşamba TV’de oradan yayın yaptı. İlk yaptığımız verici çok amatördü, frekansı 98.4 tamamen rastgele olarak tesadüf ortaya çıktı” (Mehmet Demiral ile derinlemesine görüşme, 10.10.2022).

4.2.3. Detaylı Bilgi Bulunamayan Radyolar

Samsun merkez ve ilçelerinde yapılan yerel radyo araştırmalarında; radyo sahipliği, genel yayın yönetmeni, reklamcı, yayıncı gibi görevlerde yer almış kişilerden almış olduğumuz veriler doğrultusunda kısa süreli açılmış ve kapanmış olup, hakkında çok az bilgi edinilen radyolar Tablo 4.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1 Bulunamayan radyolar

Radyo	Frekans	Bilinen Sahibi	Yayın Merkezi
Yön FM			Samsun Merkez
Atakum FM			Samsun Merkez
Şok Radyo			Samsun Merkez
Bayrak FM			Samsun Merkez
Çağdaş FM			Samsun Merkez
Kral FM	97.2		Samsun Merkez
Radyo Enays	103.0		Samsun Merkez
Hasret FM	96.0	Hasret ?	Samsun Merkez
Kral FM			Alaçam
Eser FM			Tekkeköy
Radyo Kent			Tekkeköy
Deniz FM			Bafra
Kıyam FM		Celal Eken / Kemal Özdemir	Çarşamba
Ada FM	91.5	Yaşar Çalışkan	Çarşamba
Flash FM		Ahmet Bayrak / Yasin ?	Çarşamba

5. SONUÇ

Araştırmada yerel radyo yayıncılığının Dünya ve Türkiye’deki gelişimini kavramsal çerçeveye yerleştirebilmek adına literatür taraması yapılmış, Türkiye’de ve Dünya’da yerel radyo yayıncılığının tanımları ortaya konmuştur. Yerel radyo yayıncılığı; teknik, idari, reklam ve yayıncılık yönleriyle incelenmiş ve tarihsel bir süreç içerisinde var olan yerel radyolar mercek altına alınmıştır. Türkiye’de ve Samsun özelinde radyo sahipleri, çalışanları veya döneme şahitlik eden kişilerle sözlü tarih çalışması yöntemiyle araştırma yapılmış, edinilen bilgi ve belgeler kayıt altına alınmıştır.

Dünya’da ‘yerellik kavramı’ bölgeye, topluma, kültüre, siyasi otoriteye bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Yerel medya tanımına bakıldığında ise yayın yapılan bölgenin insanıyla beraber hareket edildiğini, o bölgede bir kamuoyu oluşturduğunu kısaca bölgenin her şeyi olduğu anlaşılabilmektedir. Yerel medyanın içinde yer alan birçok farklı mecradan biride yerel radyolardır. Ulusal radyolar genele hitap ederken, yerel radyolar her zaman kendi bölgesinin insanıyla anlık iletişim içindedir. Yerele ulaşmak ve sonuç almak çok kolaydır. Genel olarak küçük sermayeli olan yerel radyolar, bazı bölgelerde büyük sermaye grupları tarafından da işletilebilmektedir. Kavram ve tanım olarak RTÜK ’da 3984 sayılı kanun ile birlikte yerel radyo tanımını yapmıştır. Bugün yerel radyoların, teknolojinin ilerlemesiyle ve değişen dinlenme alışkanlıklarıyla birlikte kavramsal olarak ta değişime uğradığı bir gerçektir. İlerleyen dönemlerde bu kavramların yeniden tanımlanması gerekebilecektir.

Yayıncılıkta yerelleşme, birçok nedenle birlikte tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kendini hissettirmeye başlamıştır. Teknolojik, ekonomik, siyasal ve toplumsal nedenler yayıncılıkta yerelleşmenin önünü iyice açmış ve ağırlığını hissettirmiştir. İlerleyen dönemlerde yaşamın bir parçası haline gelen yerel radyolar yayıncılıkta artık giderek önem arz etmeye başlamıştır.

Dünya’da yerel radyo istasyonlarının gelişim süreçleri Türkiye’nin aksine 1933’lü yıllardan itibaren ‘korsan yayıncılık’ şeklinde başlamıştır. Korsan tanımı günümüzdeki anlayışının aksine uluslararası kara sulardan veya denizden yapılan yayınlar olup, izinsiz/lisanssız (kanunsuz) radyolar ve teknik açıdan frekans karmaşasına neden olan radyolar olarak anlaşılmaktadır.

Korsan olarak tabir edebileceğimiz radyoların varlığı, Türkiye’de 1990/1994’lü yıllar arasında olduğu görülmektedir. Avrupa’nın aksine Türkiye’de korsan radyo girişimleri uluslararası boyutta olmamıştır. Ülkemizde yerel radyo yayıncılığı içerisinde zaman zaman bugünde FM bandı üzerinden oluşan frekans sarkmalarının (harmonik) ve il/ilçe radyoları arasında ‘kaçak’ dediğimiz illegal yayın girişimlerinin de olduğu görülmektedir. Bu tarz oluşumlarda korsan olarak tabir edilmektedir. Karasal radyo yayıncılığının en büyük zorluklarından olan yayın aktarımları, link ve anten sistemleri gibi teknik aksaklıklar, arızalar, birçok radyoyu, korsan durumuna düşürebilmekte, farklı radyo frekansları, telsizler veya haberleşme ağlarına zarar verebilmektedir.

Türkiye’de 1927’li yıllarda başlayan radyo yayınlarının yerelleşmesi, TRT’nin, bazı kamu ve eğitim kurumlarının çeşitli bölgelerde yaptıkları lokal yayınlar ile başlamıştır. Hakkında çok az bilgi bulunan Polis Radyosu, Meteorolojinin Sesi Radyosu, TRT Kent Radyoları gibi yerel radyolar hakkında da özel görüşmeler ve doküman incelemeleri ile kurum bilgileri biraz daha aydınlatılmıştır.

Türkiye’de tecimsel yayıncılık (korsan radyo) dönemi; yasal statü, frekans karmaşası, (uçuş güvenliği ihlali, telsiz ve polis frekanslarına sarkma) vergilendirme, yasal statü, yayınlarda başıboşluk, gibi birçok nedenle sorunlu başlamıştır.

Araştırmada, 1994 yılına kadar olan bu dönem ve sonrasındaki 3984 sayılı kanun ve getirdikleri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle korsan dönemde yayın yapmaya başlayan kişilerin kendi hatıralarından dinlemiş olduğumuz kuruluş ve kapanış hikâyeleri döneme ve yayıncılığa ışık tutan birçok bulgu içermektedir. Neticesinde, tüm Türkiye’de 1993 yılında kapatılan özel radyoların ‘radyomu istiyorum’ kampanyaları gibi birçok eyleme sahne olduğu, Samsun’da da bu eylemlerin yapıldığı hatta siyasi politik, müzik gibi nedenlerle birbirlerine muhalif kurulan birçok radyonun birlikte bu eylemlere destek vererek, birleştikleri görülmüştür. Bu eylemlerden sonra Samsun’da yerel radyolar tekrar bir araya gelememiştir. Bu anlamda reklamlar, yasal düzenlemeler gibi bir arada olmayı gerektirecek durumlarda dahi, Samsun’da yerel radyoların birleşmesi yönünde atılan adımlar sonuçsuz kalmıştır.

Çalışmada tecimsel radyo yayıncılığı dört ana başlık altında ele alınmıştır. Yayıncılık, reklam, teknik, idari olarak her yönüyle incelenmiştir. Yayıncılıkta, genel olarak yerel radyolar kendilerine özgü tarzlar geliştirmiş ve bu şekilde yayınlar yapmışlardır. Eğitimli ve düzenli personelin olmaması, teknik ve ekonomik nedenler yayıncılığı birçok yönden etkilemiştir. Yayınlar teknoloji ile mesafe kat etmiş, ilk başlardaki amatör ruh hala etkisini kaybetmemiştir. Tecimsel radyo yayıncılığı ile birlikte radyo reklamcılığında birçok yenilik ve değişim görülmektedir. Özellikle reklam mecralarında çeşitlilik ve alternatiflerin oluşması reklam verene radyo kullanımında artılar sağlamıştır. Yerel radyoların genel olarak ekonomik yönden istikrarsız olması idari yapıyı etkilemektedir. Gelirlerin sadece reklamla sınırlı kalması, ekonomik olarak büyüyememe, idari yapılanmada daralmaya sebep olmaktadır. Büyük şirketler hariç yerel radyolarda tam bir idari yapılanmadan söz edilememektedir. Genelde bir kişi, birden fazla kişinin işini yapabilmektedir. Yerel radyo yayıncılığında bugün teknik olarak tüm kontrol ve denetim BTK'da bulunmaktadır. Teknik yeterliliği bulunmayan ve belirli standartlara uymayan radyoların yayınlarına izin verilmemektedir. 1993 yılından bugüne frekans tahsisleri ise hala yapılabilmiş değildir. Yerel radyoların gelecekteki kaderini etkileyecek olan karasal sayısal yayıncılık (DAB) için yapılan gerekli düzenlemeler askıya alınmıştır. Bu şekilde analog yayıncılık hala geçerliliğini korumakla beraber dijital yayıncılık şimdilik internet üzerinden uygulanmaktadır.

Samsun yerel radyoculuğu araştırma literatür taramasında, ilk radyo bulgusunun, 1928 yılında Gülistan Gazinosunda kendisini gösterdiği, gazinonun Ankara radyosunu müşterilerine dinleten yer olduğu ve bunu bir cazibe haline getirdiği anlaşılmaktadır. Aynı benzer teknik yapı, 1932 yılında Halkevi Radyosu ve 1970'li yıllarda Samsun Fuar Radyosunda da görülmektedir. Hatta Eğitim Enstitüsü Radyosunun yayınlarının bazı zamanlarda belediye hoparlöründen verildiği Türkan Kars röportajında belirtilmiştir.

“Ablam Mecidiyede gezerken belediye hoparlöründen birden annemin sesini duymuş, arkası yarın programını demek ki belediye yayın yapıyormuş, çok gurur duymuştum”

Bu anlamda teknik olarak bu üç radyoda kapalı devre yayıncılık anlayışı içerisinde yayınlarını dönem dönem sürdürmüş, belediyenin 'de yerel radyoları

kendi anons sistemlerinden aktardığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak Samsun’da radyo yayıncılığının sosyal ve kültürel yaşantının içerisinde kabul gördüğü, insanların radyo dinleyebilmek adına kurulu hoparlör veya ses kabinlerinin etrafında hareketlendiği görülmüştür. Bu sonuca Halkevi Radyosu araştırmasında şu şekilde rastlanmıştır.

“26 Eylül 1935’de Dil Bayramı çok parlak bir şekilde kutlanmış, Ar Şubesi Müzik Kolu da bu faaliyete iştirak etmiş, kutlamalara Park ve Subaşı alanlarına konan hoparlörler önünde toplananlar da katılmış, böylece katılan miktar 1000 kişiyi bulmuştur”

Samsun Fuar Radyosunda ise Kıbrıs Barış Harekatı’na dair haberlerin verilme sürecinde Semih Taytak; *“Onun haberini de vermiş oldum yani. Fuar alanında bunu dinleyen binlerce insan bu haberi duyunca muhteşem bir alkış tufanı koparıyor, ben radyodan beri duyuyorum. Bizi, yani radyonun izbe sayılacak yerini öğrenenler önümüzdeki büyük boşluk alanı dolduruyor. Yeni bir haber gelecek diye bekleyip takip ettiler yani”* ifadeleriyle belirtmişlerdir. Hatta teknik anlamda kurulan kapalı devre yayınlar, ürettikleri içeriklerle kısa dalga veya FM yayıncılığın önüne bile geçmişlerdir. Bu anlamda günümüz Samsun yerel radyo yayıncılığının geldiği aşamada, teknik yapının daha da gelişmesine rağmen, şu an yayında olan radyoların, içeriksel açıdan çok zayıf kaldıkları söylenebilir.

Özellikle Halkevi Radyosunun temsil kolunun düzenlemiş olduğu radyofonik temsiller Türk yazarlardan ve dünya klasiklerinden seçilen eserlerin seslendirilmesi, samsunda yerel radyo ve tiyatro tarihine Avni Dilligil ve Lütfü Tekin gibi isimleri yazılmıştır.

Samsun’da dönemin yerel gazeteleri olan Samsun Vilayet Gazetesi ve Samsun Ahali gazetesinin 1930 ve 1950’li yıllarda çıkan sayılarına bakıldığında; Telefunken, Blaupunkt, Zenit, R.C.A. Viktor, Sporton, Lorenz, Hornifon gibi dünyaca ünlü markaların sıklıkla reklamlarının olduğu görülmektedir. Özellikle Gazi caddesi ve merkezde bulunan dükkânlardan satıldığı görülen bu radyoların marka çeşitliliği ve yayın sıklığına bakıldığında, Samsun halkının radyo yayınlarına ilgisinin giderek arttığı söylenebilir.

Samsun yerel radyo tarihinde ilk karasal yayınların Samsun Radar Üs Radyosu ve Eğitim Enstitüsü Radyosu tarafından yapıldığı görülmektedir.

İkili anlaşmalar çerçevesinde Samsun'da kurulan Amerikan Radar Üssüne ait radyo istasyonunun yapmış olduğu yayınlara o dönem şahitlik eden Ömer Yakın radar radyosunun çaldığı müzikler ve şehir merkezinde verdiği konserler ile Samsun kültür ve sosyal yaşantısına olan etkileri anlaşılmaktadır.

“Radar yılları Samsun’da yaşayanlar olarak bizim diyebileceğim bir radyo istasyonumuz ve sayesinde güzel müzik dinleme fırsatımız oldu”.

... “İstasyonun Amerikalı çalışanları, Halk Eğitim Merkezinde muhteşem bir caz konseri vermişlerdi” ...

Bu anlamda yapmış olduğumuz araştırmada radar üssü ile ilgili çok az bilgi bulunabilmiş, bilgilerin çoğu Samsun'da askerliğini yapmış ABD askerlerinin kurduğu sosyal medya bloklarında anlattıkları ‘Samsun anıları’ ve paylaştıkları fotoğraflardan edinilmiştir. Yayın yaptığı dönem içerisinde Samsun sosyal ve kültürel yaşamında bu kadar etkili olan Samsun Radar Üssü genel anlamda araştırılmalıdır.

Sonuç olarak Samsun'da korsan radyo dönemi ile başlayan özel radyo yayıncılığı döneminden günümüze kadar olan süreçte yapmış olduğumuz araştırmada toplamda 103 adet radyo tespit edilmiştir. Bu radyolardan 10 tanesi halen yayında bulunmaktadır, 5 tanesi yayın hakkı devam edip kapalı veya kirada olan radyolardır. Kapanan radyo sayısı ise 88 adet olarak tespit edilmiştir. Bu radyoların ilçe dağılımları ayrıntılı olarak Tablo 5.1. de gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Samsun tecimsel yerel radyo durum tespiti tablosu

	Yayında	Yayın Hakkı Olup Kapalı/Kirada Radyolar	Kapanan	Bulunamayan	Toplam
Samsun Merkez	4	3	31	8	46
Tekkeköy			1	2	3
Çarşamba	1	2	10	3	16
Terme	1		5		6
Ayvacak			1		1
Salıpazarı			1		1
Ondokuz Mayıs					0
Bafra	3		11	1	15
Alaçam			2	1	3
Yakakent			2		2
Kavak			2		2
Asarcık					0
Ladik			1		1
Havza			4		4
Vezirköprü	1		2		3
TOPLAM	10	5	73	15	103

Samsun 17 ilçede yapılan araştırmada, yer alan kapanan yerel radyoların yapısal incelemelerine baktığımızda, kurulum aşamalarında teknik alt yapılarının güçlü olduğu, verici güçlerinin yeterli, reklam birimlerinin var olduğu görülmektedir. Ayrıca reklam alabilmek adına radyo içeriklerini sürekli yeniledikleri, güncel popüler müziklere yer verdikleri açıklanmıştır. Aynı zamanda farklı gelir kaynakları elde edebilmek adına, konser ve bilet satışları gibi etkinlikler düzenledikleri görülmektedir. Ama ekonomik açıdan yetersiz konuma gelmeleri, personel sorunları yaşamalarına neden olmuş, ürettikleri içerikler giderek zayıflamış ve gelişen teknoloji karşısında hantal bir yapıya bürünmüşlerdir. Aslında radyo dinleyicisinin dönüşümü teknoloji ile beraber çok hızlı bir şekilde gerçekleşmiş, 1990'lı yılların sonu bilgisayar teknolojisi ile beraber Samsun ve Türkiye'de radyo yayıncılığında bir kırılma noktası olmuştur. Araştırmada tespit edilen radyoların kapanma nedenlerine bakıldığında radyo gelir gider dengesindeki bozulmalar ve zamanla reklamın radyodaki içeriğin önüne geçmesi, yayın içeriğini doğrudan etkilemiştir. Ama unutulmaması gereken nokta FM yayınlarının başladığı günden bu zaman kadar hiç değişmemiş olmasıdır. Halen radyo yayıncılığı karasalda analog dur. Bu da şunu göstermektedir, radyo karasal yayında neredeyse rakibi olmayan bir iletişim aracıdır.

Samsun merkez ilçede kapanan veya devreden radyoların yayın hayatlarını sonlandırma nedenlerinde, ekonomi sorunsalı başı çekse de şehrin ekonomisi, şehrin dinamiklerinin sahip çıkmaması, şehrin radyoları besleyememesi, siyasi politik nedenler, gibi sorunlar da görüşme yaptığımız kişiler tarafından belirtilmiştir. Eğer radyo yayıncılığı İstanbul özelinde hala çok fazla tercih ediliyorsa, bu doğrultuda her şehir kendi radyo kültürünü yaratmaktadır. Böylece yerel radyoların şehirden şehre yapısal sorunları değişim göstermektedir denilebilir. Bu da her ilçenin, her şehrin, radyo yapısının ayrı ayrı incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Son olarak bu araştırmada Samsun’da yerel radyolarla beraber veya tek başına kurulan birçok karasal ve uydu TV kanalı tespit edilmiştir Bu TV kanalları da çeşitli nedenlerle kapatılmıştır. Sonrasında Samsun’da yapılacak medya araştırmalarına kaynak oluşturabilmesi açısından bu yerel TV kanalları Tablo 5.2 de şu şekilde gösterilmiştir.

Tablo 5.2. Samsun kapanan yerel TV’ler

	Kapanan Uydu TV’ler	Kapanan Karasal TV’ler
Samsun Merkez	KANAL 55 AKS TV Haber AKS TV	Başak TV Çağrı TV Alfa TV Klas TV SRT TV Kanal L KAP TV Kanal S
Tekkeköy		
Çarşamba		ÇRT TV Yeşilirmak TV İris TV
Terme		Tempo TV
Ayvacak		
Salıpazarı		
Ondokuz Mayıs		
Bafra		Gözde TV Genç TV 2000 TV
Alaçam		
Yakakent		
Kavak		
Asarcık		
Ladik		
Havza		Şahin TV Başak TV
Vezirköprü		

Bugün Kanal S televizyonu Samsun Medya Grubu tarafından isim hakkı alınarak kurulmuş ve uydu yayıncılığına başlamıştır. Samsun’da yerel TV kanalı olarak tek yayın yapan TV kanalıdır.

KAYNAKLAR

- 19 Mayıs Dergisi. (1936). *Samsun Halkevi*. Temmuz, Sayı:9
- 19 Mayıs Dergisi. (1936). *Samsun Halkevi*. Eylül, Sayı:11
- 23 Nisan Çocuk Haftası, (1938, 23 Nisan). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Abrams, L. (2016). *Oral History Theory*. Newyork: Routledge
- Açık, Y., Uslu, L. ve Apaydın, F. (2019, Şubat). “Türkiye’deki Üniversitelerin Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Yapmasının Hukuki Boyutu ve Alternatif Bir Platform Olarak İnternet”. *XVIII. Akademik B ilişim Konferansı*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, ss.257-263, Aydın
- Afacan, H. (2022a). Hasan Afacan. Erişim: 14.10.2022. Hasan Afacan’dan whatsapp.com aracılığıyla temin edilmiştir.
- Afacan, H. (2022b). Sebo Müzikevi; Hasan Afacan, Mahir Kara. Erişim: 14.10.2022. Hasan Afacan’dan whatsapp.com aracılığıyla temin edilmiştir.
- Afacan, H. (2022c). Afacan FM afiş. Erişim: 14.10.2022. Hasan Afacan’dan whatsapp.com aracılığıyla temin edilmiştir.
- Afacan, H. (2022d). Yeşilirmak FM stüdyo; Mine Şahin, Ebru Şahin, Emirhan Araz, Sevim Kocaman, Sebahattin Kara, Hasan Afacan, 1993. Erişim: 14.10.2022. Hasan Afacan’dan whatsapp.com aracılığıyla temin edilmiştir.
- Akarcılı, S. (1989). *Propaganda Aracı Olarak Uluslararası Yayınlar (Örnek Olay: Türkiye’nin Sesi Radyosu)*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçakaya, A. (2020). “Dünden Yarına Türkiye Radyoları”. *Radyo: Dün, Bugün, Yarın. TRT Akademi Hakemli Dergi*. Ocak 2020, 5(9). 406-412.
- Akgüner, T. (2012). “Kamu Hizmeti Yayıncılığı”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(7). 285-296.
- Akpınar, A. (2022). Adem Akpınar. Erişim: 06.10.2022. Adem Akpınar’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Aksoy, N. (1995). *3984 Sayılı Kanun ve Radyo-Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Hukuk Bilimleri Programı, Kütahya.
- Aksoy, O. (2022a). Osman Aksoy. Erişim:03.10.2022. Osman Aksoy’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aksoy, O. (2022b). Çağrı FM etkinlik davetiyesi. Erişim:03.10.2022. Osman Aksoy’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aksoy, O. (2022c). Çağrı FM etkinlik, Recep Tayyip Erdoğan. Erişim:03.10.2022. Osman Aksoy’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aksoy, O. (2022d). Çağrı FM stüdyo. Erişim:03.10.2022. Osman Aksoy’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aktaş, E ve Özdemir, Y. (2012). “Bütünden Parçaya Halkevleri Şubeleri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15(2). 187-204.
- Aktaş, H. (2015). *Samsun Halkevi (1932-1951)*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Tokat

- Alankuş, S. (2005). “Önsöz”. Sevda Alankuş (derleyen). *Radyo ve Radyoculuk*. İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.
- Altansoy, T. (2022). Samsun Eğitim Enstitüsü binası. Erişim: 01.09.2022. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10224106931854757&set=gm.5215009491864906&id=1414568911909002>
- Altay, M.B. (2022a). Vezirköprü/Akören, eski Radyo/TV vericiler bölgesi. Erişim: 31.08.2022. Derinlemesine görüşme yapılan Mustafa Bektaş Altay’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Altay, M.B. (2022b). Çağrı FM, müzik programı. Erişim: 31.08.2022. Mustafa Bektaş Altay’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Altıparmak, Y. (2022). Alpa Samsun Fuarı standı. Erişim: 13.07.2022. Yalçın Altıparmak’tan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Altun, A. (2005). “Yerel Medya Çalışanlarının Eğitim İhtiyacı ve Yerel Medya Enstitüsü”. *Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*. (Basım Tarihi:2008), ss.79-80
- Altun, A. (2022). Havza Merkez FM stüdyo. Erişim: 24.10.2022. Abdurrahman Altun’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Altunbaş, H. (2003). “Başlangıcından Günümüze Radyo ve Radyo Reklamcılığı, Türkiye’de Yerel Radyo İstasyonlarının Reklam Aracı Olarak Kullanılışı Sorunları ve Model Önerisi”. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- ANADOLU AJANSI, (2016). Oydar radyo oscarları 2. akademi ödül gecesinde ödülleri sahiplerini buldu. Erişim: 25.05.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/oydar-radyo-oscarlari-2-akademi-odul-gecesinde-oduller-sahiplerini-buldu/568267>
- Ankaralıgil, N. (2019). *Radyo ve Televizyonda Temel Kavramlar*. İstanbul: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını
- Applegate, E. (2005). *Strategic Copywriting: How to Create Effective Advertising*. Lanham: Rowman & Littlefield
- Arıcıoğlu, F. (2015). “Dünden Bugüne Radyoculuğumuz, İlk Yıllar, Ürkek Adımlar” *TRT Radyovizyon Dergisi*. Nisan 2015, (18), 16-21
- Arslan, E. ve Yılmaz, S. (2007). “İşletmelerin Hedef Kitlelerine Ulaşabilmeleri İçin Yerel Radyo ve Reklamları Kullanımı ve Etkinliği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Ağustos 2007, (18), 83-98
- Arslan, G. ve Çevik, M. (2021). “Bafra Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)”. *Karadeniz Araştırmaları*. XVIII/72: 905-936.
- Arvas, İ. (2018). “Türkiye’nin Radyo ile Tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*. Aralık 2018; 4(2). 406-428
- Asan, K. (2022a). Kemal Asan, Radyo Tek stüdyo, 1995. Erişim: 19.10.2022. Kemal Asan’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Asan, K. (2022b). Radyo Tek, radyo kuralları Erişim: 19.10.2022. Kemal Asan’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aslan, Y. (2022a). Yaşar Aslan ve Mehmet Soykan, Uçuk Kaçık Show. Erişim: 19.09.2022. Yaşar Aslan’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aslan, Y. (2022b). KAP FM stüdyo. Erişim: 19.09.2022. Yaşar Aslan’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.

- Aslankaya, Y. (2022). Yusuf Aslankaya, Asiye Aslankaya. Erişim: 10.10.2022. Yusuf Aslankaya'dan whatsapp.com üzerinden temin edilmiştir.
- Aslankaya, Y. (2022). Yusuf Aslankaya, Asiye Aslankaya. Erişim: 10.10.2022. Yusuf Aslankaya'dan whatsapp.com üzerinden temin edilmiştir.
- Ataman, E. Özlem (2009). "Sayısal Çağda Sayısal Radyo Yayıncılığı: Sayısal Ses Yayın (DAB) Teknolojisi ve Türkiye'deki Yansıması". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*. 6(1). 214-226.
- Avşaroğlu, N. (2008). "Bir Zamanlar EKİ Radyosu Vardı". *Madencilik Bülteni*. Nisan-Haziran 2008, ss.62-66
- Aycan, H. (2022). Radyo Metro stüdyo, 1996. Erişim: 09.09.2022. Hülya Aycan ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Aydın, A. (2022). Tutku FM stüdyo. Erişim: 24.08.2022. Aykut Aydın'dan whatsapp.com üzerinden temin edilmiştir.
- Aydın, G. (2022a). Medya FM. Erişim: 25.07.2022. Güray Aydın'dan yüz yüze görüşme yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, G. (2022b). Medya FM halk konserleri, Suavi. Erişim: 25.07.2022. Güray Aydın'dan yüz yüze görüşme yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, G. (2022c). Güray Aydın, Medya FM stüdyo 1998. Erişim: 25.07.2022. Güray Aydın'dan yüz yüze görüşme yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, G. (2022d). Medya FM, konser Edip Akbayram. Erişim: 25.07.2022. Güray Aydın'dan yüz yüze görüşme yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, İ. (2020). "Geleneksel ve Yeni Mecralar". Aytağ Mermer Üzümlü (editör). *Tüm Yönleriyle Bütünleşik Pazarlama İletişimi*. (ss.107-124). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Aydın, M. (2022a). Alaçam Gürses Plakçılık 1973, Mustafa Aydın, Fatih Kızılkın, Menderes Aydın. Erişim: 21.09.2022. Menderes Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, M. (2022b). Alaçam'ın Sesi Radyosu stüdyo, 1993. Erişim: 21.09.2022. Menderes Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, M. (2022c). Alaçam Süper FM stüdyo; Kader Keskin, İlyas Aydın 21.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Aydın, M. (2022d). Alaçam Süper FM Stüdyo; Murat Durna (Fako), İlyas Aydın, Kader Keskin. Erişim: 21.09.2022. Menderes Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, M. (2022e). Menderes Aydın. Erişim: 21.09.2022. Menderes Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, M. (2022f). Kent FM stüdyo. Erişim: 21.09.2022. Menderes Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Aydın, ř. (2022). Oda Tiyatrosu broşür reklamı. Erişim: 07.09.2022. şeref Aydın'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Ayyıldız, M. (2022a). Radyo Kulüp programcıları, 1998. Erişim: 01.09.2022. Murat Ayyıldız'dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Ayyıldız, M. (2022b). Dinleyici mektubu, 1999. Erişim: 01.09.2022. Murat Ayyıldız'dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.

- Ayyıldız, M. (2022c). Yurtdışı dinleyici mektubu, 1999. Erişim: 01.09.2022. Murat Ayyıldız'dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Ayyıldız, M. (2022d). Sam FM stüdyo. Erişim: 01.09.2022. Murat Ayyıldız'dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Ayyıldız, Y. (2022). Yaşar Ayyıldız. Erişim: 01.09.2022. Derinlemesine görüşme yapılan Yaşar Ayyıldız'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Aziz, A. (1971), "Yurdumuzda TRT Dışındaki Yayın Durumu", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 26(4). 113-137.
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları
- Aziz, A., (2012). *Radyo Yayıncılığı*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş)*. İstanbul: Hiperlink.
- Babacan, C. (2022a). Kemal Babacan, 19 Mayıs FM stüdyo. Erişim: 05.09.2022. Cansu Babacan'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Babacan, C. (2022b). 19 Mayıs FM stüdyo. Erişim: 05.09.2022. Cansu Babacan'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Bacacı, O. (2022). Orhan Bacacı. Erişim: 14.10.2022. Orhan Bacacı'dan, whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Balabanlar, A. (2011). "Avantajları Açısından Dijital Radyo Yayıncılığı (DAB)". *Marmara İletişim Dergisi*. (18), 15-26
- Balibeyoğlu, L. (2015). "TRT Kent Radyoları: Ankara'nın Sesi, Nefesi". *TRT Radyovizyon Dergisi*. Nisan 2015, (18), 34-35
- Baranoğlu, A.F. (2014). *Ayşe Cebesoy Sarıalp'in Gözüyle Cebesoy Ailesi ve Yakın Tarih (Sözlü Tarih Çalışması)*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Programı, İstanbul
- Batı, U. (2010). "Hedef Kitle Davranışını Etkileyen Bir Unsur Olarak Reklamlarda Müzik Kullanımı Konusundaki Yazının İncelenmesi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.2(7), 778-808
- Baum, W. K. (1995). *Oral History For The Local Historical Society*. Newyork: Rowman Altamira.
- Bayar, İ. (2022a). Taflan FM stüdyo, 1993. Erişim: 01.09.2022. İlker Bayar'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Bayar, İ. (2022b). İlker Bayar yayın öncesi hazırlık, 1993. Erişim: 01.09.2022. İlker Bayar'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Bayar, İ. (2022c). 1993 yılı Samsun radyolarından bazıları. Erişim: 01.09.2022. İlker Bayar'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Bayar, İ. (2022d). Taflan FM dinleyici grupları örneği. Erişim: 01.09.2022. İlker Bayar'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Bayar, İ. (2022e). Taflan FM dinleyici röportajları. Erişim: 01.09.2022. İlker Bayar'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Becerikli, S. (2013). "Reklamın Tarihi". Banu Dağtaş (editör). *Medya ve Reklam*. (s.27-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- Bek, M.G. (2005). "Yerel Politika ve Yerel Medya". Sevdal Alankuş (derleyen). *Medya ve Toplum*. (s.136). İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.

- Bell, P. (2020). *Creating Commercial Music: Advertising, Library Music, TV Themes and More*. Boston: Berklee Press
- Berry, R. (2006). Will The Ipod Kill The Star? Profiling Podcasting as Radio. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 12(2), 143-162
- Bilgiç, B. (2016). “Türkiye’de Kamu Spotu Oluşum Süreci ve Yayın Politikaları”. *İletişim Çalışmaları Dergisi*. 2(1), 25-61
- Blaupunkt Radyoları Reklamı. (1943, 26 Kasım). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Bölme, S.M. (2012). “Soğuk Savaş’ta NATO-ABD-Türkiye Üçgeninde Askeri Üsler: Süreklilik ve Değişim”. *Uluslararası İlişkiler*. 9 (34), 51-71.
- Bölükbaş, K. (2020a). *Türkiye’de İnanç Gruplarının Kültürel Varoluşunda ToplulukRadyolarının Rolü*. Ankara: Astana Yayınları
- Bölükbaş, K. (2020b). *Türkiye’de Radyo Tiyatrolarının İlk Yılları (1941-1948) “Radyofonik Piyesler”*. Ankara: Astana Yayınları
- Bu Haftaki Radyofonik Temsiller. (1939, 31 Mart). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Burke, S. (1993). *Local Radio and ‘Localism’ in Ireland A Case Study of Galway Bay FM*. Master’s Thesis. Dublin City University School of Communications. s.3, Dublin.
- Candemir, A. (2014). Özel Yayın Döneminde Yerel Yönetimler ve Radyo Yayıncılığı. *Marmara İletişim Dergisi*, 10 (10), 129-138
- Cankaya, Ö. (1996). Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Radyonun İşlevi. *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*, Cilt:2, s.1034
- Cankaya, Ö. (1997). *Dünden Bugüne Radyo Televizyon*. İstanbul: Beta
- Cankaya, Ö. (2000). İstanbul Radyosu Anılar, Yaşantılar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Caunce, S. (2008). *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı
- Ceylan, A. (2022a). Ali Ceylan. Erişim: 03.09.2022. Ali Ceylan ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Ceylan, A. (2022b). Altınkaya FM sticker. Erişim: 03.09.2022. Ali Ceylan ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Charon, J.M. (1992). *Medya Dünyası*. Oya Tatlıpınar (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları
- Chantler, P. ve Harris, S. (1997). *Local Radio Journalism*. Great Britain: A Division Of The Reed Educational and Professional Publishing Ltd,
- Chignell, H. (2009). *Key Concepts in Radio Studies*. London: Sage
- Coşkun, S. (2018). *Radyo ve Televizyon Yayın Hizmetlerinde Denetim*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Cumhuriyetimizin Yıldönümü Münasebeti Nedeniyle Samsun Halkevi*, 1934. Samsun: Şems Matbaası
- Çakır, H. (2005). *Tüm Yönleriyle Radyo*. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Çakır, H. (2010). “Türkiye’de Özel Radyoculuğun Dünü Bugünü”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Şubat 2010, 8(6).
- Çakır, O. (2022). Sahil FM, Osman Çakır, 1993. Erişim: 07.09.2022. Osman Çakır’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.

- Çakmak, F. (2010). "Sözel Tarihçilikte Saptamalar ve Sorunlar: Bursa Örneği". Mehmet Öz (editör). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler*. (ss. 545-555). Ankara: TTK
- Çaplı B. (1995). *Televizyon ve Siyasal Sistem*. Ankara: İmge Kitapevi
- Çevik, H. (2022). Yaşam Radyo açılış afişi. Erişim: 27.09.2022. Hüseyin Çevik’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Çınar, E. (2007). *Radyo Reklamlarının Etkinliği ve Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı, İstanbul
- Çoban, E. (2022a). Ertaş Çoban, Havza Ses FM. Erişim: 24.10.2022. Ertaş Çoban’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Çoban, E. (2022b). Havza Ses FM stüdyo. Erişim: 24.10.2022. Ertaş Çoban’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Çoban, E. (2022c). Havza Ses FM logo. Erişim: 24.10.2022. Ertaş Çoban’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Çömez, M. (2022a). Radyo İlkadım stüdyo, Mehmet Çömez, 1994. Erişim: 29.08.2022. Mehmet Çömez’den yüz yüze görüşmede temin edilmiştir.
- Çömez, M. (2022b). Medya FM çalışanları, 1993. Erişim:29.08.2022. Mehmet Çömez’den yüz yüze görüşmede temin edilmiştir.
- Dağtaş, B. (2013). "Medya, Kültür ve Reklam". Banu Dağtaş (editör). *Medya ve Reklam*. (ss.3-24). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin İzleri: Yarı başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Demir, M. (2016). 4. Sihirli Mikrofon Radyo Ödül Töreninde Muhteşem Final. *FatihBelediye Başkanı Mustafa Demir*, Erişim:25.05.2022, <https://www.mustafademir.ist/proje-detay/4ncu-sihirli-mikrofon-radyo-odul-torende-muhtesem-final/>
- Demirel, M. (2022a). Murat Demirel. Erişim: 05.09.2022. Murat Demirel ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Demirel, M. (2022b). Radyo Moda logo. Erişim: 05.09.2022. Murat Demirel ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Demircan, Ö.E. (2013). *Radyo/TV Vericilerinden Kaynaklı Elektromanyetik Alan Şiddeti Ölçüm Sonuçlarının Değerlendirilmesi: Karadeniz Bölgesi İncelemesi*. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, İdari Uzmanlık Tezi, Samsun
- Demiroğlu, T.M. (2002). *Demokrasi-Radyo Yayıncılığı Etkileşimi, Türkiye’de Alternatif Radyoculuk*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Demiröz, A. (2022). Abdullah Demiröz. Erişim: 21.09.2022. Abdullah Demiröz’den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Demiröz, A (2022). Aytekin Demiröz. Erişim: 29.10.2022. Asuman Demiröz’den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Denizci, Z. M. (2002). *Günümüz Radyo Yayıncılığında Yeni Arayışlar "Fransa’da Alternatif Radyo Yayıncılığı"*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo ve Televizyon Anabilim Dalı, İstanbul.

- Dursun, E.S. (2022). Duygu FM kimlik kartı. Erişim: 20.09.2022. Elif Süveybe Dursun'dan hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Ellender, A.J. (1961). *A Report on United States Foreign Operations*. Washington: U.S Government Printing Office.
- Erdem, N. (2020). "Türkiye Radyoları". Erkan Durdu (editör). *TRT Akademi*. Ankara: Salmat Basım Yayıncılık
- Ergüney, M. (2013). "*Türk Televizyon Mevzuatının Avrupa Birliği Televizyon Mevzuatına Uyumlaştırılması*". Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Ankara
- Eryılmaz, T. (2005). "Radyo ve Radyoculuk". Sevdâ Alankuş (derleyen). *Radyo ve Radyoculuk*. (s.110). İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.
- Frock, T. (1962). TUSLOG DET.3-2, 1961 – 1963, Erişim: 08.08.2022. <http://www.merhaba-usmilitary.com/1FROCKTindex.html>
- Girgin, A. (2007). Türkiye'de Yerel Basın ve Resmi İlan. Suat Gezgin (editör). *Türkiye'de Yerel Basın*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss. 243-260.
- Göka, Ş. (2015). "Söyleşi / TRT Genel Müdürü Şenol Göka". *TRT Radyovizyon Dergisi*. Nisan 2015, Sayı:18, s.6
- Gökçe, S. (2022a). Radyo Hayat yayın stüdyosu, Sema Gökçe 2000. Erişim: 24.08.2022. Sema Gökçe'den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Gökçe, S. (2022b). Radyo Hayat konuğu Kırâç. Erişim: 24.08.2022. Sema Gökçe'den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Gülüm, S. (2022). Sami Gülüm. Erişim: 07.10.2022. Sami Gülsüm'den whastapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Gönenç, G. (1978). "Türkiye'de Radyo ve Televizyonun Tarihçesi". *EMO Elektrik Mühendisliği Dergisi*, Ankara, s.251-271
- Gösterit Çalışmaları. (1939, 7 Nisan). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Güney, S. (2017). "Yasadışı Yayıncılıktan Ticarileşmeye: Fransa'da Korsan Radyoculuğun Kısa Tarihi". *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*. Ocak 2017, Sayı:13, s.21
- Gürhani, N.M. (2006). "*Devlet Radyosundan Özel Radyolara Geçiş Süreci ve Yayıncılıkta Yaşanan Değişimler*". Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, Ankara
- Gürkan, C.G. (2021). "İnternet ile Gelişen ve Değişen Radyo Kültürü: Spotify İncelemesi". *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 7(13), 101-110.
- Haber Radyo Yayında. (2012, 23 Eylül). *Haber Gazetesi*.
- Hakiki Radyo. (1935, 12 Mart). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Halkevi Başkanlığından. (1936, 21 Şubat). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Halkevinde Dil Bayramı. (1938, 30 Eylül). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Halkevi Radyo Tesisatı. (1938, 16 Eylül). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Hausman, C., Messere, F., ve Benoit, P. (2014). *Modern Radio and Audio Production: Programming and Performance*. Boston: Cengage Learning.
- Havza FM Deneme Yayını. (1993, 27 Temmuz). *Havzanın Sesi*.

- Havza Merkez FM Yardım Kampanyası. (1994, 23 Ağustos). *Havzanın Sesi*.
- Havza Merkez FM Reklam. (1993, 19 Ekim). *Havzanın Sesi*.
- Hayta, A. O. (2022). Fıstık FM logo. Erişim: 03.09.2022. Ali Osman Hayta ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Hazır, A. (2022). Adnan Hazır. Erişim: 22.09.2022. Adnan Hazır'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Hendy, D. (2000). "A Political Economy of Radio in the Digital Age". *Journal of Radio Studies*. 7(1), 213-234.
- Henson, L. (2016). *Satellite Radio: Little Known Secrets That Will Blow You Away*. NC: Lulu Press
- Hoeg W. ve Lauterbach T. (2003). *Digital Audio Broadcasting: Principles and Applications of Digital Radio*. Weinheim: Wiley
- Hornifon. (1944, 30 Haziran). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Horoz, T. (2018). "Analogdan Dijitale Radyo Yayıncılığı, 1983-1993 ve Özel Radyolar Dönemi". *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 1-13
- İdare Heyeti. (1933, 2 Mayıs). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- İlaslan, S. (2014). "Türkiye'de Radyonun Unutulan Sesleri: 1945-1980 Arasında Devlet Radyoları Dışında". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (21), 118-142
- İlaslan, S.(2016a). "Türkiye'de Yayıncılık Tarihinin Farklı Bir Uğrağı: Amatör Radyoculuk". *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (24), 9-32
- İlaslan, S. (2016b). "Türkiye'de Kısa Dalga Radyo Dinleme Deneyimi: DX'cilik". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26): 251-266
- İnceoğlu, Y. (1994). "İspanyol Medyası". *Marmara İletişim Dergisi*. Nisan 1994, Sayı:6, ss.209-214.
- İTÜ, (2020). Türkiye'nin ilk üniversite radyosu İTÜ Radyosu 75 yaşında, Erişim:08.05.2022, <https://arsiv-haberler.itu.edu.tr/haberdetay/2020/10/22/turkiye-nin-i-lk-universite-radyosu-i-tu-radyosu-75-yasinda>
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, (2022). İşleri Bakanlığı tarihçesi. *Görev yapmış bakanlar*. Erişim: 12.08.2022, <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanligi-tarihcesi>
- Kaçak, N. (2022a). Star Başar FM stüdyo. Erişim: 02.03.2022. Nimet Kaçak 'tan yüz yüze görüşme ile temin edilmiştir.
- Kaçak, N. (2022b). Labirent yarışma programı tanıtım afişi. Erişim: 02.03.2022. Nimet Kaçak 'tan yüz yüze görüşme ile temin edilmiştir.
- Kakıcı, Y. (2000). "Oltaya Takılanlar". *Cosmos Dergisi*, Haziran 2000
- Kakıcı, Y. (2022). Canlı yayında nikah. Erişim: 09.09.2022. <https://yoncaskitchen.blogspot.com/2009/12/6ths.html?m=1>
- Kakıcı, O. (2022a). Oğuz Kakıcı. Erişim: 25.04.2022. Oğuz Kakıcı'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kakıcı, O. (2022b). Yonca ve Oğuz Kakıcı. Erişim: 25.04.2022. Oğuz Kakıcı'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Karayaman, M. (2018). "İzmir Radyosunun Kuruluşu ve İlk Yıllarındaki Faaliyetleri". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Güz 2018, Sayı:18, ss.563-588
- Kars, T. (2022a). Samsun Eğitim Enstitüsü Öğretmenleri. Erişim: 19.05.2022. Türkan Kars'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.

- Kars, T. (2022b). Bedia Kars. Erişim: 19.05.2022. Türkan Kars'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kars, T. (2022c). Okul Müdürü Turan Birinci. Erişim: 19.05.2022. Türkan Kars'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kasım, M. (2009). Türkiye'de zel/Tecimsel Radyo Yayıncılığının Gelişim Süreci ve Konya'daki Tecimsel Radyolar zerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim*, Nisan 2009, ss.118-135
- Kaya, H. (2022). BRT FM stüdyo 1997, Hakan Kaya. Erişim: 05.09.2022. Hakan Kaya'dan yüzü yüze görüşme ile temin edilmiştir.
- Kaynar, A. (2021). "Podcast Dinleme Alışkanlıkları zerine Bir İnceleme". *Yeni Medya*. 2021(10), 43-62.
- Kefeli, Y. (2022). TRT katılım belgesi. Erişim: 22.10.2022. Yusuf Kefeli'den yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Kejanlıoğlu, B. (2005). "Türkiye'de Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Siyaseti". Sevdalankuş (derleyen). *Radyo ve Radyoculuk*. (ss.145-174). İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.
- Kılıç, O. (2022). Nurettin Kılıç. Erişim: 21.09.2022. Oğuz Kılıç'tan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Kıran, ř. (2022). şerif Kıran. Erişim: 22.09.2022. şerif Kıran'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Kırık, A.M. (2018). "Dünya Radyoculuğunda Tematik Radyoların İşlevi ve Durumu". *TRT Radyovizyon Dergisi*. Ekim 2018, Sayı:32, s.15
- Kırömeroğlu, ř. (2017). "Karanlığın Unutulmuş Sesi, Zonguldak EKİ İnsan Gücü Eğitim Radyosu". *İş Güvenliği*. Mayıs 2017, Sayı:39, ss.86-94
- Kıyak, F. (2022a). Nihat Yılmaz. Erişim: 29.04.2022. Feridun Kıyak'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kıyak, F. (2022b). Radyo Tek. Erişim: 29.04.2022. Feridun Kıyak'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kıyak, F. (2022c). Murat Göğebakan röportajı. Erişim: 29.04.2022. Feridun Kıyak'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Kıyanç, S. (2020). "Soğuk Savaş Yıllarında Türkiye'deki ABD s ve Tesisleri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 36(101), 203-252
- Kıyanç, S. (2021). "Soğuk Savaş Yıllarında Bir Aktör: Bizim Radyo". *Atatürk Yolu Dergisi*. (68), 463 – 494.
- Kocabaşoğlu, U. (2010). *şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Kocabaşoğlu, U. (2020). "TRT Dönemi ncesi Türk Radyo Tarihi". Prof. Dr. Serdar ztrk (röportaj). *Radyo: Dn, Bugün, Yarın. TRT Akademi Hakemli Dergi*. Ocak 2020, 5 (9), 379
- Kocahanoğlu, A. (1995). *Radyo Televizyon Telsiz Mevzuatı*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Kocaoğlu, C. (2015). Akşam Hikayeleri [Radyo Programı]. Samsun: Haber Radyo
- Kocaoğlu, C. Ve Bolat, N. (2022). "Dijital Radyo Yayıncılığında Reklama Yeni Yaklaşımlar". *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 7(1), 87-100.
- Koch, E. (1964). REM Island, Erişim:09.04.2022, <http://hdl.handle.net/10648/aa88e02a-d0b4-102d-bcf8-003048976d84>

- Koçer, S. (2013). "Radyo ve Televizyon İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon". S. Bozok- U. Küçükcan (ed.). *Radyo ve Televizyon İşletmeciliği*. (s.3-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Kozamernik, F. (1999). "Digital Audio Broadcasting". *EBU Technical Review*, 13.
- Köksal, A. (2022). Ayhan Köksal, Erişim: 18.09.2022. Ayhan Köksal'dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Kuruoğlu, H. (2006). *Propaganda ve Özgürlük Aracı Olarak Radyo*. Ankara: Nobel Yayın
- Kuruoğlu, H. (2008). "Dünden Bugüne Türkiye'de Radyo Yayıncılığı". *Yeni Düşünceler*. Şubat 2008, Sayı:4, ss.251-267
- Kuruoğlu, H. (2016). "O Artık Avrupalı Bir Müze: Konak Belediyesi Radyo ve Demokrasi Müzesi". *İzmir Dergisi*. Aralık 2016- Ocak 2017, Sayı:40, s.62
- Kuyucu, M. (2014). "Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yerel Radyo İşletmelerinin Sorunları ve Yerel Radyo İşletmelerinde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Eylül 2014, Yıl:2, Sayı:5, ss.62-79
- Lang, J. T. (2015). Music and consumer experience. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Consumption and Consumer Studies*, 1-3
- Lax, S., Ala-Fossi, M., Jauert, P. ve Shaw, H. (2008). "DAB: The Future Of Radio? The Development Of Digital Radio In Four European Countries". *Media, Culture & Society*. 30(2): 151-166.
- Lee, M. ve Johnson, C. (2005). *Principles of Advertising A Global Perspective*. Newyork: Routledge
- List, D. (2003). *Participative Marketing for Local Radio*. New Zealand: Original Books
- Lorenz Radyo Reklamı. (1944, 28 Ocak). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Lüks Radyo Mağazası. (1943, 16 Temmuz). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- MEB. (2011a). *Radyo-Televizyon Yapım ve Yayıncılığı/Radyo Yayıncılığının Temelleri*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı
- MEB. (2011b). *Radyo-Televizyon Yapım ve Yayıncılığı/Program Türleri*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı
- Madra, Ö. (2020). "Teknoloji Fırsat Yaratır Ama Seçim Yaratmaz". (Röportaj). *Radyo: Dün, Bugün, Yarın. TRT Akademi Hakemli Dergi*. Ocak 2020, 5 (9), 390
- Mahmutoğlu, F.S. (1994). "3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun Üzerine Düşünceler". *Marmara İletişim Dergisi*. 7(7), 191-200
- Malkoç, A.R. (2022). Ruhsatname. Erişim: 17.05.2022. Ali Rıza Malkoç'tan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Markoni Radyo. (1935, 19 Aralık). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Mavi Nokta. (1937, 4 Mart). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Maxson, D. (2007). *The IBOC Handbook: Understanding HD Radio Technology*. Boston: Elsevier/ Focal Press
- Meşhur Sparton Radyoları. (1937, 18 Kasım). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Misiroğlu, G. (2015). *Pirate Radio.American Countercultures: An Encyclopedia of Nonconformists, Alternative Lifestyles, and Radical Ideas in U.S. History*. New York: Routledge.

- MÜZİKONAIR, (2017). TRT Kent Radyo İstanbul günde 18 saat canlı yayın yapıyor, Erişim:24.05.2022. <https://muzikonair.com/trt-kent-radyo-istanbul-gunde-18-saat-canli-yayin-yapiyor/>
- Nacaroğlu, D. (2010). “Radyoda Kime, Neyi, Niçin, Nasıl Söyleriz? Program Türleri”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Ocak 2010, Sayı:7, s.5
- Nalcioğlu, B. (2007). Türkiye’de Yerel Medya Çalışanları, Yerel Medyanın Sorunları veÇözüm Önerileri. Suat Gezgin (editör). *Türkiye’de Yerel Basın*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, ss.197-209.
- Nalça, K. (2015). “TRT Kent Radyoları: Yayındayız İstanbul”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Nisan 2015, Sayı:18, ss.39-40
- Nizam, F. (1997). “Uluslararası Yayıncılığın Tarihsel Gelişimi”. Gürsel Öngören(derleyen). *Uluslararası İletişim*, İstanbul: Der yayınları, s.19
- Nyre, L. ve Ala-Fossi, M. (2008). “The Next Generation Platform: Comparing Audience Registration and Participation in Digital Sound Media”. *Journal of Radio & Audio Media*. 15(1): 41-58.
- Odyakmaz, Necla (2002). “Propaganda Aracı Olarak Radyo”. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*. 1(12), 317-326.
- Okay, U. (2022). Show Radyo stüdyo, Uğur Okay. Erişim: 28.09.2022. Uğur Okay’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Oskay, U. (1971). *Toplumsal Gelişmede Radyo ve Televizyon*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
- Oziewicz, M. (2021). *Digital Radio DAB+: Broadcasting Multimedia System*. Berlin: Springer Nature
- Önder, İ. (2002). *Türkiye’de Yerel Radyolar ve Demokrasi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özalpuk, H. (2015). “TRT Kent Radyoları: Güzel İzmir’in Güçlü Sesi”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Nisan 2015, Sayı:18, ss.36-38
- Özalpuk, H. (2016). “İzmir Bir Prenses: İzmir Radyosu'nun Tarih Yolculuğu”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Ekim 2016, Sayı:24, ss.30-31
- Özbaran, S. (2005). *Tarih, Tarihçi ve Toplum*. İstanbul: Tarih Vakfı
- Özçelik, A. (2022a). Abdullah Özçelik, 1995. Erişim: 01.10.2022. Abdullah Özçelik’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Özçelik, A. (2022b). Erciyes FM stüdyo; Orhan Demir, Abdullah Özçelik, İrfan Sözen. Erişim: 01.10.2022. Abdullah Özçelik’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Özçelik, A. (2022c). Erciyes FM stüdyo. Erişim: 01.10.2022. Abdullah Özçelik’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2015). *Türkiye’de Reklam Ahlakı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: İlke Yayınları
- Özel, S. (2014). “Yeni Medya Çağında Radyoların Dönüşümü”. *Akdeniz İletişim Dergisi*. 22, 168-169.
- Özer, A. (2022a). Metro Plak, Atilla Özer, 1992. Erişim: 29.08.2022. Atilla Özer’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Özer, A. (2022b). Köşem Plak, İbrahim Karaalioğlu, 1996. Erişim: 29.08.2022. Atilla Özer’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.

- Özer, A. (2022c). Radyo Mega, 1992. Erişim: 29.08.2022. Atilla Özer'den whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Özkan, I. (1994). *Radyo ve Televizyon İşletmeciliği*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları No:5
- Öztürk, S. (2012). "Gençlerin Radyo Dinleme Alışkanlıkları ve Radyonun İşlevi". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(18), ss.481-501.
- Öztürk, B. (2020). *Dijital Radyo ve E-Dinleyici*. Ankara: Akademisyen Kitapevi
- Özyazıcı, K. (2020). "Beyaz Perdede Radyolu Filmler". *Radyo: Dün, Bugün, Yarın. TRT Akademi Hakemli Dergi*. Ocak 2020, 5 (9), 421-422
- Pekdemir, İ. (2013). *Hatay Valilerinden Utku Acun (Hayatı ve Çalışmaları)*. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Ana Bilim Dalı, s.24, Hatay.
- Peker, C. (2022a). Cengiz Peker, Radyo 2000 stüdyo, 1995. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022b). Radyo 2000 kartvizit. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022c). Radyo 2000, 'Party 2000' davetiye. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022d). Radyo 2000 dinleyici istek. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022e). Radyo 2000 reklam ordino. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022f). Çağrı FM kartvizit. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peker, C. (2022g). Çağrı FM stüdyo. Erişim: 24.08.2022. Cengiz Peker'den hotmail.com yolu ile temin edilmiştir.
- Peltekoğlu, F. B. (2007). *Halkla İlişkiler Nedir*. İstanbul: Beta Yayınları
- Polat, N. (2018). "1946 Çok Partili Dönemin Başlangıcından 1964 TRT'nin Kurulmasına Kadar Türkiye'de Radyo Yayıncılığı". *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*. 10(1), 125 - 137
- Polis Radyosu. (1954, 28 Mayıs). *Akşam Gazetesi*.
- Prado, E. (1981). *Estructura De La Informacion Radiofonica*. Barcelona: ATE
- R.C.A Viktor. (1935, 19 Şubat). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- RADYO GERÇEK, (2022). Bertan Rona. Erişim: 03.09.2022. <http://radyogercek.com/members/bertan-rona/#>
- Radyo Tesisatı. (1938, 14 Ekim). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Radyofonik Temsiller. (1939, 10 Şubat). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Radyofonik Temsiller. (1939, 12 Mayıs). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Reklam Fiyat Kataloğu. (1993, 10 Ağustos). *Havzanın Sesi*.
- RTÜK. (2014). *Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu*. Ankara: Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- RATEM. (2022a). Kurumsal, *Hakkımızda*, Erişim: 05.06.2022, <https://ratem.org/kurumsal>

- RATEM. (2022b). Ratem'den kamu spotlarına ücretlendirme talebi. Erişim: 21.06.2022, <https://ratem.org/ratem-39-den-kamu-spotlari-na-ucetlendirme-talebi-301>
- RATEM. (2022c). Türkiye'de radyo yayıncılığının 90. Yılı. Erişim:26.07.2022, <https://ratem.org/turkiye-de-radyo-yayinciliginin-90-yili-205>
- RTÜK. (2022a). Yürürlükten kaldırılan düzenlemeler, Erişim:14.03.2022,<http://www.rtuk.gov.tr/yururlukten-kaldirilan-duzenlemeler/3736>
- RTÜK. (2022b). Mevzuat, *Yürürlükteki düzenlemeler*, Erişim:03.06.2022, https://www.rtuk.gov.tr/mevzuat_56
- RTÜK. (2022c). Medya hizmet sağlayıcılar, *İnternet yayın lisansı olan kuruluşlar listesi*, Erişim: 09.06.2022, <https://www.rtuk.gov.tr/internet-yayin-lisans-olan-kuruluslar-listesi-rd-tv-ibyh/1758>
- RTÜK. (2022d). Öncelikli yayınlar ve kamu spotları, *Kamu spotları yönergesi*, Erişim: 21.06.2022, <https://www.rtuk.gov.tr/kamu-spotlari-yonergesi/3795>
- RTÜK. (2022e). Öncelikli yayınlar ve kamu spotları. *Öncelikli yayın mevzuatı*, Erişim: 21.06.2022, <https://www.rtuk.gov.tr/onceelikli-yayin-mevzuati/3793>
- RTÜK. (2022f). Sayısal yayıncılık ve genel bilgiler. *Sayısal yayıncılık nedir?*, Erişim: 06.07.2022,<https://www.rtuk.gov.tr/sayisal-yayincilik-nedir/3872>
- RTÜK. (2022g). Medya Hizmet Sağlayıcılar. *Karasal Ortamdan Lisans Başvurusu Olan Kuruluşlar Listesi (RD/TV)*, Erişim: 24.08.2022, <https://www.rtuk.gov.tr/karasal-ortamdan-lisans-basvurusu-olan-kuruluslar-listesi-rd-tv/1760>
- RESMÎ GAZETE, (2011). Radyo ve televizyonların kuruluş ve yayın hizmetleri hakkında kanun, Erişim:14.03.2022,<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110303-1.htm>
- RESMÎ GAZETE, (2019). Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayınların internet ortamından sunumu hakkında yönetmelik, Erişim:03.06.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/08/20190801-5.htm>
- Ritchie, D. A. (2011). *The Oxford Handbook of Oral History*. Newyork: Oxford University Press
- Sahil, T. (2022). Turgay Sahil, Radyo FM kurucusu. Erişim: 16.09.2022. Turgay Sahil 'denwhatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Samangül, Z. (2022). Radyo İlkadım, Zeki Samangül, 1993. Erişim: 26.08.2022. Zeki Samangül 'den temin edilmiştir.
- Samsun Halkevi Çalışmaları. (1939, 29 Ekim). *Samsun Vilayet Gazetesi*.
- Samsun Halkevi Radyosu. (1933, 6 Haziran). *Milliyet Gazetesi*
- Sarı, N. (2019). *Türkiye'de Yerel Radyo Yayıncılığı: Gaziantep Yerel Radyoları Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, s.V, Erzurum.
- Sarıçam, K. (2022). Samsun Bakacak Tepesinde bulunan Kenan Sarıçam'a ait verici kulesi. Erişim: 22.08.2022. Kenan Sarıçam'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Sarıçam, K. (2022). Üretilen TV yayın masası ve vericisi. Erişim: 23.08.2022. Kenan Sarıçam'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Sarısakal, B. (2007). "Samsun Eğlence Tarihi". İstanbul: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Yayını No:3.

- Sarisakal, B. (2011). *Samsun Eğitim Tarihi* (Cilt 2). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
- Sarisakal, B. (2022). Samsun Eğitim Enstitüsü Müdürü Orhan Öztürk ve Dönemin Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu. Erişim:22.07.2022. Derinlemesine görüşme yapılan Baki Sarisakal'dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- SAT7TURKHABER, (2015). Radio Shema Samsun'da da yayına başladı. Erişim: 26.08.2022, <https://haber.sat7turk.com/radio-shema-samsunda-da-yayina-basladi/>
- Satan, A. (2015). "Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Haberleşme". Coşkun Yılmaz(editör). *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. (ss.560-568). İstanbul: İBB Kültür AŞ.
- Ses Talimatnamesi. (1936, 24 Eylül). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Skues, K., & Kindred, D. (2014). *Pirate Radio: An Illustrated History*. Amberley Publishing Limited.
- Soydan, E. (1998). *Dünya ve Türkiye'de Alternatif Radyo Yayıncılığı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo ve Televizyon AnaBilim Dalı Radyo ve Televizyon Bilim Dalı, ss.5-6, İstanbul.
- Sporton Radyoları. (1936, 8 Ocak). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Stavitsky, A.G. (1994). "The Changing Conception of Localism in U.S. Public Radio". *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, Vol.38 No.1, ss.19-30
- Şahin, M. (2017). *Bölge Radyosunun Yapısı ve İşlevleri: TRT Çukurova Radyosu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.71, Mersin.
- Şen. A. (2022). Radyo Şen stüdyo; sunucu Metin Aslan, dinleyici Mahmut Karakaya, sunucu Ahmet Şen. Erişim: 06.10.2022. Ahmet Şen'den whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Şeni, N. (2003, Eylül). "Arşivin Fısıltısı ya da Arşivleri Konuşturmak". *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar Türkiye'de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı*, Aynur İlyasoğlu, Gülay Kayacan (Yayına Hazırlayan), ss. 49-57, İstanbul
- Şenyürek, K. (2022). Çılgın Radyo vericisine vurulan yayın kesme mührü. Erişim: 12.09.2022. Koray Şenyürek'ten yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir
- Taksitle Sparton. (1936, 6 Şubat). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Taş, Ö.Y. (2022a). BRT FM stüdyo, 2006. Erişim: 05.09.2022. Özgür Yüksel Taş ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Taş, Ö.Y. (2022b). BRT FM, Özgür Yüksel Taş, 2004. Erişim: 05.09.2022. Özgür Yüksel Taş ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Taşdemir,1 E. (2014). "Hedef Kitleye Ulaşmada Etkili Bir Araç: Sponsorluk". *Selçuk İletişim*. 2 (1), 97-106
- Tayfur, G. (2010). *Reklamcılık*. Ankara: Nobel Yayınları
- Taytak, S. (2022a). Tulga Reklam Ajansı. Erişim: 14.02.2022. Semih Taytak'tan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir
- Taytak, S. (2022b). Semih Taytak, 1974. Erişim: 14.02.2022. Semih Taytak'tan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir
- Taytak, S. (2022c). Semih Taytak anons. Erişim: 14.02.2022. Semih Taytak'tan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir

- Teker, İ.G. (2022a). Vefai Teker. Erişim: 28.09.2022. İsmail Gökten Teker'den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Teker, İ.G. (2022b). Vezirköprü FM stüdyo. Erişim: 28.09.2022. İsmail Gökten Teker'den whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Tekinalp, Ş. (2003). *Camera Obscura'dan Synopticon'a Radyo ve Televizyon*. İstanbul: Der Yayınları, ss.90-123
- Telefunken Radyo Reklamı. (1933, 7 Şubat). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Telkenaroğlu, H. (2022). Müzik öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu. Erişim: 05.05.2022. Haluk Telkenaroğlu'ndan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Temel, M. Vd., (2012). “Yerel Medya Çalışanlarının Sosyo- Demografik Özellikleri ve Sektör Sorunlarına Bakış: Kayseri ve Nevşehir Yerel Medyasına Yönelik Alan Araştırması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:9, Sayı:19, s.127
- Thompson, T. (1968). Amerikan Kuvvetleri Radyo ve Televizyon Servisi (AFRTS) Samsun, Türkiye. Erişim Tarihi:08.08.2022, <http://www.merhaba-usmilitary.com/1THOMPSONTindex.html>
- Thompson, P. (1999). Geçmişin Sesi: Sözlü Tarih. Şehnaz Layıkel (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Timisi, N. (1998). “Yayıncılıkta Yerelliğin Tanımlanması”. *Birikim Dergisi*. Temmuz-Ağustos 1998, Sayı:111-112, ss.210-213
- Timisi, N. (2001). Dünya’da Yerel Medya Örnekleri. Erişim: 26.04.2022, <https://m.bianet.org/biamag/siyaset/217-dunyada-yerel-medya-ornekleri>
- Timisi, N. (2005). “Küresel İletişim Ortamı ve Yerel Radyolar”. Sevda Alankuş (derleyen). *Radyo ve Radyoculuk*. (s.67-72). İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları.
- Topçu, K. (1993). *Gündem.Çağrı Birlikte 2000’li Yıllara*. 1(1)
- Toptaş, S. (2021). “Türkiye’de Radyo Reklamcılığının Arka Planı”. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*. 4(1), 119-133.
- Topuz, H., Öngören, M.T., Aziz, A., Önen, M. (1990). *Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni: Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir Alternatif*. İstanbul: İlad
- TRT, (2021). *TRT Faaliyet Raporu 2021*. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Tufan, Fırat (2019). *Radyo Yayıncılığı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Radyo TV Sinema Bölümü Ders Kitabı
- Tuğrul, S. (1975). *Türkiye’de TRT Olayları*. İstanbul: Diner Matbaası
- Tuna, I. (2018). “Halkevi Dergiciliğine Bir Örnek: Bafra Halkevi Dergisi Altınyaprak (1935-1936)”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(72), 585-596
- Tutal, B. (2021). “Kamu Yayıncılığı Bağlamında Meteorolojinin Sesi Radyosu”. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2), ss.350-362
- TÜRK DİL KURUMU. (2022). Yerel Radyo, Erişim:14.03.2022, <http://www.sozluk.gov.tr>
- TÜRK HUKUK SİTESİ, (2022). Anayasa 133. Madde. Erişim: 07.11.2022, <http://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=5621>
- TÜRK SAT. (2022). Frekans Listesi, Erişim: 07.06.2022, <https://uydu.turksat.com.tr/tr/turksat-frekans-listesi>

- TÜRKSAT KABLO. (2022). Frekans Listesi, Erişim:07.06.2022, <https://www.turksatkablo.com.tr/tv-kanal-frekans.aspx>
- Uçar, L. (2009). “Türkiye’de Radyo Yayıncılığı”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Temmuz 2009, Sayı:1, ss.6-11
- Uncu, F. (2022). Fatih Uncu, Genç FM stüdyo 1994. Erişim: 01.11.2022. Fatih Uncu’dan whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- URYAD. (2022). Radyoyu Keşfedin: Dünden Bugüne Radyo, Erişim:12.05.2022, <http://uryad.org.tr/radyoyu-kesfedini/dunden-bugune-radyo>
- Usta, R. (2022). Merkez FM kartvizit. Erişim: 24.10.2022. Ramazan Usta’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Uysal, B. (2022a). Büşra Uysal, OMÜ Radyo Stüdyo, 2010. Erişim: 19.09.2022. Büşra Uysal’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Uysal, B. (2022b). Dönemin OMÜ Rektörü Hüseyin Akan. Erişim: 19.09.2022. Büşra Uysal’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Uysal, B. (2022c). OMÜ Radyo logo. Erişim: 19.09.2022. Büşra Uysal’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Uysal, B. (2022d). OMÜ Radyo Televizyon ve İletişim Kulübü. Erişim: 19.09.2022. Büşra Uysal’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Uysal, B. (2022e). OMÜ Radyo programcıları. Erişim: 19.09.2022. Büşra Uysal’dan whatsapp.com yolu ile temin edilmiştir.
- Ünal, R. ve Şahin, M. (2018). “Türkiye’de Bölge Radyoculuğu Deneyimi: TRT Çukurova Radyosu Örneği”. *Akdeniz İletişim Dergisi*. Haziran 2018, Sayı:29, ss.332-351
- Ünlüer, A.O. (2000). “3984 Sayılı Radyo Televizyon Yasası Üzerine Bir Değerlendirme ve Bazı Öneriler”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(3), 18-24
- Üstün, E. (2022). Ercan Üstün, Klas FM stüdyo. Erişim: 27.09.2022. Ercan Üstün’den yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir
- Varol, A. (1995 Haziran). “3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve Fırat Televizyon Yayınları”. *Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu I*, Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, ss.15-21, Elâzığ
- Varol, A. (2011). “İnternet Yayıncılığında Etiksel Sorunlar”. *Medya ve Etik Sempozyumu*. Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Vuran, A. (2002). “Prematüre Bir Yasa: R.T.Ü.K. Yasası”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 1(1), 163-169
- Yaman, H. (2017). “Sayısal Yayıncılığın Sağladığı Olanaklar; Etkileşimli Televizyon ve IPTV Uygulamaları”. *MANAS Sosyal Araştırma Dergisi*. 6(3), 243-256
- Yarar, M. (2022). Yeşilırmak FM gazete haberi, 1994. Erişim: 10.10.2022. Mustafa Yarar ile yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Yavuz, Y. (2009). “TRT’nin Bölge Radyoları Var”. *TRT Radyovizyon Dergisi*. Temmuz 2009, Sayı:1, s.51.
- Yavaşçalı, A. H. ve Birsen, Ö. (2018). “Teknolojik Yöndeşmenin Radyo Programcılığı Üzerindeki Etkileri: Power FM ‘Chat Zone’ Programı İncelemesi”. *Kurgu*. 26(3), 15-24.
- Yayın Dönemi. (2014, 13 Aralık). *Vezirköprü Yaşam Gazetesi*.
- Yayın İşleri. (1938, 23 Nisan). *Samsun Vilayet Gazetesi*.

- Yazıcı, A.N. (1999). *Kamu Yayın Kurumları ve Yeniden Yapılanma*, Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları,
- Yazıcı, F. (2018). “Radyo Programlarında Reklam Kullanımı: Program Yapımcısı Perspektifinden Radyo Reklamlarının Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(59), 1251-1261
- Yazıcı, Fikret (2020) “2011-2019 Yılları Arasında Türkiye’de Yapılan Ürün Yerleştirme Araştırmalarına İlişkin Bir Değerlendirme”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), 212-243
- Yeni Model Radyo. (1936, 29 Ekim). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Yıldırım, S. (2020). “Telsiz ve Kurum Radyosundan İl Radyolarına: Toprak Ofis’in Sesi Radyosu”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Güz 2020, 16 (32), 496-526
- Yıldız, E. E. ve Baykal, K. C. (2021). “6112 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yayın Hizmeti İlkeleri ve İhlalleri”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (11), 127-147.
- Yılmaz, M. (2022). Tevrat Yılmaz ve babası. Erişim: 30.10.2022. Murat Yılmaz’dan yüz yüze görüşmeden temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022a). Kaan Uğur Yücekent, Radyo İlkadım stüdyo, 1994. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022b). ‘Kan aranıyor anons metni’ şablonu. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022c). Reklam yayın tablosu. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022d). Ajans K, programcılarının uyması gereken kurallar. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022e). Ajans K, yaptırım uygulaması. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022f). Ajans K, disiplini bozucu davranışlar ve yaptırımlar uygulaması. Erişim: 25.07.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022g). Grup Kent Radar Konseri, 1969. Erişim: 31.05.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten gmail.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yücekent, K.U. (2022h). Samsun Radar Üssü Radyosu plak arşivinden. Erişim: 21.10.2022. Kaan Uğur Yücekent ’ten whatsapp.com yoluyla temin edilmiştir.
- Yüksel, E. (2022). Polis Radyosu. Erişim: 17.06.2022. Emre Yüksel tarafından Polis Radyosu arşivinden temin edilerek, gmail.com yoluyla göndermiştir.
- Yüzer, T. (2013). “Günlük Yaşamda İnternet ve Medya İlişkileri”. *Selçuk İletişim*, 4 (2), 86 – 96 .
- Zager, M. (2015). *Writing Music for Commercials: Television, Radio and New Media*. Lanham: Rowman and Littlefield
- Zenit Radyoları Hakkında. (1939, 26 Nisan). *Samsun Ahali Gazetesi*.
- Zerey, İ. (2022a). İrfan Zerey, Atak FM 1994. Erişim: 04.09.2022. İrfan Zerey’den yüz yüze görüşmede temin edilmiştir.
- Zerey, İ. (2022b). Atak FM stüdyo 1994. Erişim: 04.09.2022. İrfan Zerey’den yüz yüze görüşmede temin edilmiştir.

GÖRÜŞMELER

- Afacan, H. (2022). Afacan FM kurucusu. 14.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapılmıştır.
- Akpınar, A. (2022). Radyo Tek FM'in kurucusu. 07.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Aksoy, O. (2022). Bafra Çağrı FM kurucusu. 25.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Alan, İ. (2022). Eski Radyo Programcısı. 14.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Altay, M.B. (2022). Vezirköprü FM eski genel yayın yönetmeni. 30.05.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Altay, T. (2022). Altay Elektronik kurucusu. 11.04.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Altay, T. (2022). Elektronikçi. 17.09.2022 tarihinde telefon ile görüşme yapıldı.
- Altın, B. (2022). Altın Elektronik kurucusu. 22.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Altıparmak, Y. (2022). Zeki Altıparmak'ın oğlu. 22.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Altun, A. (2022). Gazeteci, eski radyo programcısı ve yönetmeni. 24.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Anzerlioğlu, Y. (2022). Eski radyo programcısı. 08.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yolu ile görüşme yapıldı.
- Aral, H. (2022). 19 Mayıs FM kurucusu. 20.04.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Aral, Y. (2022). Enstitü Radyosu konuğu, dönemin Samsun Spor Kalecisi. 31.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Asan, K. (2022). Radyo Tek kurucusu. 19.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Aslan, Y. (2022). Gazeteci. 19.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Aslankaya, Y. (2022). Terme FM kurucusu. 10.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Aydın, A. (2022). Radyo Programcısı. 24.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Aydın, G. (2022). Medya FM eski yöneticisi. 25.07.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Aydın, M. (2022). Eski radyo sahibi. 21.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Ayyıldız, M. (2022). Eski radyo programcısı. 22.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Ayyıldız, Y. (2022). Süper FM ve Tempo FM kurucusu. 01.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Babacan, K. (2022). 19 Mayıs FM sahiplerinden. 05.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Bacacı, O. (2022). Terme Alem FM kurucu ortağı. 14.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yolu ile görüşme yapılmıştır.

- Bayar, İ. (2022). Eski radyo programcısı. 01.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Baysal, M.E. (2022). Medya FM kurucusu. 30.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Baysal, S. (2022). Medya FM kurucusu. 30.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Berberoğlu, E. (2022). Radyo Tek kurucusu. 17.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Bolat, N. (2022). OMU İletişim Fakültesi akademisyeni. 20.09.2022 tarihinde telefon ile görüşme yapıldı.
- Ceylan, A. (2022). Eski radyo programcısı. 03.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Coşgun, İ. (2022). TRT emeklisi. 11.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Çakır, O. (2022). Sahil FM kurucusu. 07.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Çalışkan, Ş. (2022). Vezirköprü FM kurucusu. 30.05.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Çevik, H. (2022). Eski radyo sahibi ve programcısı. 27.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yolu ile görüşme yapıldı.
- Çoban, E. (2022). Havza Ses FM kurucusu ve eski radyo programcısı. 20.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Demir, A. (2022). Gazeteci. 20.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Demiral, M. (2022). Nazar Elektronik kurucusu. 10.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Demirel, M. (2022). Radyo Moda Kurucusu. 05.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Demiröz, A. (2022). Power Elektronik kurucusu. 21.09.2022 tarihinde telefon görüşmesi yapıldı.
- Demiröz, A. (2022). Aytekin Demiröz'ün eşi. 25.10.2022 tarihinde telefon görüşmesi yapıldı.
- Durgut, Z. (2022). Dönemin radyo yöneticisi. 10.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Dursun, E.S. (2022). Eski radyo programcısı. 20.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yolu ile görüşme yapıldı.
- Düzenli, M. (2022). Samsun Eğitim Enstitü Radyosu Görevli Öğrenci. 29.07.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Gökçe, S. (2022). Radyo Hayat kurucusu. 24.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Gülüm, S. (2022). Gülüm FM kurucusu. 07.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Gümüş, R. (2022). Radyo Fon kurucusu. 15.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Günaydın, Z. C. (2022). Terme Klas FM ve Tempo FM kurucusu. 13.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Güven, K. (2022). Eski radyo sahibi. 05.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.

- Hazır, A. (2022). Eski radyo sahibi, Mali Müşavir. 22.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Hıncal, Z. (2022). Cansın FM kurucusu. 30.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kaçak, N. (2022). Star Başar FM yayın sorumlusu. 02.03.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kakıcı, O. (2022). Radyo 55 kurucusu. 25.04.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Kakıcı, Y. (2022). Cosmos FM kurucusu. 08.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Kale, N. (2022). Barış FM kurucusu ve sahibi. 28.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kara, S. (2022). Yeşilırmak FM ve Sebo Müzikeyi kurucusu. 16.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Karaaslan, E.E. (2022). Meteorolojinin Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmeni. 02.11.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kars, T. (2022). Samsun Eğitim Enstitüsü Müdür Baş Yardımcısı ve Coğrafya Öğretmeninin Kızı. 19.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Kaya, H. (2022). Radyo programcısı. 05.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kaynar, H. (2022). Radyo Gerçek kurucusu. 03.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kefeli, Y. (2022). Gazeteci, Eski radyo sahibi. 22.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Keleş, İ. (2022). Can FM kurucusu. 17.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Keleşoğlu, Ü. (2022). Samsun Eğitim Enstitü Radyosu Görevli Öğrenci. 22.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Kılıç, O. (2022). Duygu FM kurucusu Nurettin Kılıç'ın oğlu. 21.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Kır, T. (2022). Radyo Tek Reklam Müdürü. 24.01.2022 tarihinde telefon üzerinden görüşme yapıldı.
- Kıran, İ. (2022). Eski radyo sorumlusu. 03.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kıran, Ş. (2022). Eski radyo sahibi. 22.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yoluyla görüşme yapılmıştır.
- Kıyak, F. (2022). Radyo Tek Genel Yayın Yönetmeni. 29.04.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Koca, N. (2022). Eski radyo/TV programcısı. 16.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Köksal, A. (2022). Gazeteci. 18.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Köksal, İ. (2022). Radyo Metro kurucusu. 01.02.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Köse, A. (2022). Özge Elektronik kurucusu. 30.04.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Kurt, C. (2022). Eski radyo sahibi. 21.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.

- Küçüköner, M. (2022). Eski radyo programcısı. 05.07.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Levent, İ. (2022). Ziraat Mühendisi / Eski Radyo Müdürü. 03.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Malkoç, A.R. (2022). Amatör Telsizci, Yazar. 17.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Mandil, M. (2022). Dönemin radyo programcısı. 20.08.2022 tarihinde telefon ile görüşme yapıldı.
- Mutlu, E. (2022). Radyo Kulüp kurucusu. 17.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Okay, U. (2022). Eski radyo yöneticisi. 28.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Övet, E. (2022). Eski Radyo/TV programcısı. 21.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Özcan, S. (2022). Saki Elektronik kurucusu. 30.04.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Özer, A. (2022). Bafra Detay Medya kurucusu, programcı, yapımcı. 28.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Özçelik, A. (2022). Erciyes FM kurucusu. 01.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Pank, E. (2022). Radyo/TV programcısı. 31.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Peker, C. (2022). Çağrı FM genel yayın yönetmeni, Radyo 2000 kurucusu. 24.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Sahil, T. (2022).Radyo FM kurucusu ve Star Başar yayın yönetmeni. 16.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Samangül, Z. (2022). Eski DJ ve radyo programcısı. 26.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Saraç, Ş. (2022). Tempo FM kurucusu. 01.03.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Sarısakal, B. (2022). Araştırmacı, Tarihçi, Yazar. 22.07.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Sarıçam, K. (2022). Atex Elektronik kurucusu. 11.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Soylu, K. (2022). Tempo FM Genel Yayın Yönetmeni. 01.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Susgun, S. (2022). Fuar Radyosu çalışanı. 11.08.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Şen, A. (2022). Radyo Şen kurucusu. 06.10.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Şen, U. (2022). Radyo Gerçek, reklam müdürü. 30.08.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Şenocak, A. (2022). Borsan Grup Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı. 01.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Şenyürek, K. (2022). Çılgın Radyo kurucusu. 12.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapılmıştır.

- Tak, F. (2022). ÇRT kurucusu. 01.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Taş, Ö.Y. (2022). Dönemin radyo programcısı. 05.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Taytak, S. (2022). Fuar Radyosu çalışanı. 14.02.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Teker, İ.G. (2022). Eski radyo yöneticisi. 28.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yolu ile görüşme yapıldı.
- Tekin, E. (2022). Radyo 55 ve Buse FM'in kurucusu. 17.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Telkenaroğlu, H. (2022). Samsun Eğitim Enstitüsü Radyosu Müdür Yardımcısı ve Müzik Öğretmeni Nazmi Telkenaroğlu'nun Oğlu. 05.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Topçu, K. (2022). Radyo TV kurucusu, pilot. 15.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Turgut, A. (2022). Diş Hekimi. 21.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Turguter, C. (2022). Merkez Medya Grubu Kurucusu. 16.02.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Tursun, N. (2022). Eski radyo çalışanı. 21.09.2022 tarihinde hotmail.com üzerinden görüşme yapıldı
- Uncu, F. (2022). Eski Radyo/TV sahibi. 22.09.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com yoluyla görüşme yapıldı.
- Urkaya, S. (2022). 19 Mayıs FM kurucusu. 20.04.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Uslu, Z.G. (2022). Ayyıldız FM kurucusu. 02.05.2022 tarihinde yüz yüz görüşme yapıldı.
- Usta, R. (2022). Havza Merkez FM kurucusu. 01.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Usta, S. (2022). Eski radyo sahibi ve radyo programcısı. 11.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Uysal, B. (2022). OMU Radyo eski çalışanı. 19.09.2022 tarihinde telefon, Hotmail.com ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Üstün, E. (2022). Eski radyo genel yayın yönetmeni ve programcısı. 10.01.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Yakın, Ö. (2022). Radar Radyo Dinleyicisi. 05.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Yarar, M. (2022). Çarşamba Sungurlu Mahallesi Muhtarı. 10.10.2022 tarihinde Mustafa Yarar ile yüz yüze görüşme yapıldı.
- Yetik, M. (2022). Havza FM kurucusu. 09.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Yıldız, H. (2022). Bafra Yıldız FM kurucusu. 03.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Yıldızoğlu, E. (2022). Çarşamba Yıldız FM kurucusu. 06.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.
- Yılmaz, M. (2022). Tevrat Yılmaz'ın oğlu. 25.10.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı

- Yılmaz, N. (2022). Radyo Tek Kurucusu. 29.05.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Yücekent, K.U. (2022). Müzisyen, Bestekâr, Yazar, Radyocu. 01.01.2022 - 06.08.2022 tarihleri arasında telefon, yüz yüze ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Yüksel, E. (2022). Polis Radyosu, Radyo Şb. Md. V. 17.06.2022 tarihinde telefon ve whatsapp.com üzerinden görüşme yapıldı.
- Yüksel, U. (2022). Seslendirmen. 29.09.2022 tarihinde telefon üzerinden görüşme yapıldı.
- Zerey, İ. (2022). Zerey FM ve Atak FM kurucusu. 04.09.2022 tarihinde yüz yüze görüşme yapıldı.

EKLER

Ek 1. Etik Kurulu Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
24.09.2021	09	2021/720

KARAR NO: 2021-720
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi **Cumhur KOCAOĞLU** 'nın Doç. Dr. Nursel BOLAT danışmanlığında “ Yerel Medya Bağlamında Samsun Radyoları” isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat, gözlem, video/film/görüntü kaydı, dosya taraması, veri kaynak taraması ve ses kaydı analizi çalışmalarını içeren 25636 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi **Cumhur KOCAOĞLU** 'nın Doç. Dr. Nursel BOLAT danışmanlığında “ Yerel Medya Bağlamında Samsun Radyoları” isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat, gözlem, video/film/görüntü kaydı, dosya taraması, veri kaynak taraması ve ses kaydı analizi çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Cumhur KOCAOĞLU, Samsun Büyükşehir Belediyesi Konservatuarı Tiyatro Bölümünden 4 yıllık bir eğitimin ardından 1996 yılında mezun olmuştur. İstanbul Üniversitesi/İletişim Fakültesi/Radyo TV Sinema Bölümünden 2020 yılında, Anadolu Üniversitesi/Açıköğretim Fakültesi/Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümünden 2021 yılında mezun oldu. Ondokuzmayıs Üniversitesi/Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi, Radyo Televizyon ve Sinema Programında 2020 yılında tamamladı. 2017 yılında kendi tiyatrosunu kurdu. 2022 yılında kendi prodüksiyon markasını (CKC) kurarak, Samsun'da sanat hayatına devam etmektedir. 1993 yılından bugüne kadar mesleki iş deneyimleri ve yer alınan bazı projeler aşağıdaki gibidir, (07.11.2022).

Radyo ve TV'ler:

1993	Cansın FM/ Samsun	(Programcı)
1994	Radyo Metro / Samsun	(Programcı)
1995	SRT Televizyonu / Samsun	(Programcı)
1995	Duygu FM / Samsun	(Programcı)
1996	Star Başar FM /Samsun	(Programcı)
1997	Şeker FM / Antalya	(Programcı)
1997	Ezgi FM / Antalya	(Programcı)
1997	Kanal 07 TV / Antalya	(Kameraman / Muhabir)
2000	Radyo Kulüp / Samsun	(Programcı)
2000 – 2006	Club Prestige /Kuşadası	(Animatör / DJ)
2003 – 2004	Sanat Tiyatrosu / Samsun	(Oyuncu)
2006 – 2008	Radyo İlkadım / Samsun	(Programcı / Metin Yazarı)
2009	Artı Bir Dergisi / Samsun	(Muhabir)
2009 – 2012	Tiyatro Amisos / Samsun	(Yönetmen)
2012 – 2019	Haber Radyo / Samsun	(Genel Yayın Yönetmeni)
2015 – 2019	Haberaks TV / Samsun	(Programcı)

Tiyatro Oyunları (Çocuk) :

Gülen Adam	(Oyuncu)
Benim Güzel Pabuçlarım	(Oyuncu)
Sevgili Kulübemiz	(Oyuncu)
Ben Çöp Değilim	(Oyuncu)
Keloğlanın Eşegi	(Oyuncu)
Kayıp Kar Tanesi	(Oyuncu)
Uçan Şemsiye	(Oyuncu)
Ali ile Tipitoş	(Oyuncu)
Kurnaz Avukat	(Oyuncu)
Zehra ile Bilge	(Yazan / Yöneten / Oyuncu)
Süt Arkadaşım	(Yazan / Yöneten)
Varyemez Amca	(Yazan / Yöneten / Oyuncu)
Sağlık Mutfağı	(Yazan / Yöneten)
Bizim Dünyamız	(Yazan / Yöneten)
Okumaz Yazmaz Krallığı	(Yazan / Yöneten)

Tiyatro Oyunları (Yetişkin):

Ah Şu Gençler	(Oyuncu)
Kadınlık Bizde Kalsın	(Oyuncu)
Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı	(Oyuncu)
Ayla Öğretmen	(Oyuncu)
Şerefiye	(Oyuncu)
Kadıncıklar	(Oyuncu)
Amerika Yardımı	(Oyuncu)
Salak Oğlum	(Oyuncu)
Biz Adam Olmayız	(Oyuncu)
Kaç Baba Kaç	(Oyuncu)
Beş Kuruşluk Akıl	(Oyuncu)
Şu Çılgın Türkler	(Yapımcı / Oyuncu)
Diriliş	(Oyuncu)
9 Canlı	(Yönetmen)
Karanlık İşler	(Yönetmen)

Haneler	(Oyuncu / Yönetmen Yrd.)
Neye Niyet Kime Kismet	(Yazan / Yöneten)
Düğün ya da Davul	(Yapımcı)
Hülleci	(Yapımcı)

TV Dizileri:

Kampüsistan (Kanal D)	(Oyuncu)
Parmaklıklar Ardında (ATV)	(Oyuncu)
Sevdaluk (Show TV)	(Oyuncu)
Olay Mahali (Exxen)	(Oyuncu)

Sinema / Reklam Filmleri:

Nasipse Olur (uzun metraj)	(Oyuncu / Yerel Cast)
Keşke Demeden Önce (uzun metraj)	(Oyuncu)
Çay ve Simit (kısa film)	(Oyuncu)
Kovboy (kısa film)	(Oyuncu)
Toplum Gönüllüleri Belgeseli	(Sunucu)
Yaşam Hakkımızı Kurşunlamayalım (Kamu spotu)	(Oyuncu / Yerel Cast)
Tedbir Elimde (kamu spotu)	(Senaryo / Prodüksiyon)
Kanka Polis Bilgilendiriyor (Kamu spotu)	(Senaryo / Prodüksiyon)
2K Mühendislik 10 Kasım (Reklam Filmi)	(Oyuncu / Yerel Cast)
Ziraat Bankası (Reklam Filmi)	(Oyuncu)

İletişim Bilgileri:

ORCID ID : 0000-0001-8386-3626

Yayınlar:

1. Kocaoğlu, C. Ve Bolat, N. (2022). “Dijital Radyo Yayıncılığında Reklama Yeni Yaklaşımlar”.*Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 7(1), 87-100.